

**T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK HALK BİLİMİ DALI**

**BURSA İNEGÖL İLÇESİ TUZLA MAHALLESİ'NDEKİ
BOŞNAK FOLKLOR ÜRÜNLERİNİN İNCELENMESİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ceylan YILDIRIM

BURSA – 2019

**T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK HALK BİLİMİ DALI**

BURSA İNEGÖL İLÇESİ TUZLA MAHALLESİ'NDEKİ BOŞNAK FOLKLOR ÜRÜNLERİNİN İNCELENMESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ceylan YILDIRIM

**Danışman:
Doç. Dr. Hülya TAŞ**

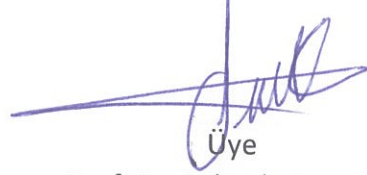
BURSA – 2019

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı'nda 701541024 numaralı Ceylan YILDIRIM'ın hazırladığı "Bursa İnegöl İlçesi Tuzla Mahallesi'ndeki Boşnak Folklor Ürünlerinin İncelenmesi" konulu (Yüksek Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlik Tezi / Çalışması) ile ilgili tez savunma sınavı,/...../ 20.... günü -saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının (başarılı / başarısız) olduğuna (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hülya TAŞ
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Süheyla SARITAŞ
Balıkesir Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Rıza SAM
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Özlem ERCAN
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Dr. Öğrt. Üyesi Münire BAYSAN
Dumlupınar Üniversitesi

25./06./2019

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Bursa İnegöl İlçesi Tuzla Mahallesi'ndeki Boşnak Folklor Ürünlerinin İncelenmesi" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Ceylan YILDIRIM

Öğrenci no:701541024

Anabilim: Türk Dili ve Edebiyatı

Program:Yüksek Lisans

Statü: Yüksek lisans

☒

Doktora

☐

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

..... ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: .../.../.....

Tez Başlığı / Konusu: Bursa İnegöl İlçesi Tuzla Mahallesi'ndeki
Bazınak Folklor Ürünlerinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin,/...../..... tarihinde şahsım tarafından adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 1.3'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Ceylan YILDIZKIM

Öğrenci No: 701541024

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Programı:

Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora

Danışman
(Adı, Soyad, Tarih)

Doç. Dr. Hülya Paş 10.6.2019

* Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	: Ceylan Yıldırım
Üniversite	: Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	: Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı	: Türk Halk Bilimi
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: 209
Mezuniyet Tarihi	: .../.../20...
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Hülya Taş

BURSA İNEGÖL İLÇESİ TUZLA MAHALLESİ'NDEKİ BOŞNAK FOLKLOR ÜRÜNLERİNİN İNCELENMESİ

Yapılan araştırmalarda Bursa'nın İnegöl ilçesine bağlı olan Tuzla Mahallesi'ndeki Boşnakların geçmişten günümüze kadar süren gelenek ve görenekleri derlenip incelenmiştir. Bu çalışmada Boşnakların gelenek ve göreneklerinin belirlenmesinde yazılı ve sözlü kaynakların kullanılması büyük önem taşımaktadır. Yapılan derlemelerde gelenek ve göreneklerin nesilden nesile aktarılmasında sözlü kaynakların önemli bir katkısı vardır. Yazılı kaynaklarda yer almayan birçok folklor ürünü sözlü kaynaklar aracılığıyla aktarılmıştır.

Saha çalışmasında Boşnakların folklor ürünlerinin aktarılmasında birçok teknik kullanılmıştır. Araştırma alanında derleme sırasında gözlem, görüşme, örnek olay teknikleri kullanılarak derleme yapılmıştır. Yapılan araştırmada Boşnakların gelenek ve görenekleri verilmeden önce birinci bölümde: Boşnakların tarihi, Müslümanlaşması, Türkiye'ye göçleri ve son olarak Bursa'ya göçleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonraki aşamada da Tuzla Mahallesi'nin tarihi ve köyün adıyla ilgili değişiklikler, coğrafi yapısı, ekonomik durumu, nüfusu, eğitim durumu, sosyokültürel hayatı hakkında bilgi verilmiştir.

Derlemenin asıl önemli kısmını oluşturan ikinci bölümde ise Tuzla Mahallesi'ndeki Boşnakların bütün gelenek ve görenekleri yazılı ve sözlü kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda aktarılmıştır.

Anahtar sözcükler

İnegöl, Tuzla Mahallesi, Halk Edebiyatı, Halk Bilimi, Folklor

ABSTRACT

Writer's Name and Surname	: Ceylan Yıldırım
University	: Bursa Uludağ University
Institute	: Institute of Social Sciences
Department	: Turkish Language and Literature
Field	: Turkish Folklore
Quality of the thesis	: Master's thesis
The number of the pages	: 209
Date of graduation	:/...../20.....
Thesis Supervisor	: Doç. Dr. Hülya Taş

A STUDY OF BOSNIAN FOLKLORE WORKS FROM THE DISTRICT OF BURSA-İNEGÖL TUZLA NEIGHBORHOOD

In this study, historical traditions and traditions of were examined Bosnians in Tuzla neighborhood of İnegöl district of Bursa. In this study, it is important to use written and verbal resources to investigate the traditions and customs of Bosnians. In compilation studies, oral sources are also important for the transfer of folklore. A lot of folklore information which is not in written sources has been transferred through oral sources.

This study is a fieldwork. In due course of the fieldwork, there have been the collections by using observations, interviews, and case studies. In the first chapter, before giving the traditions and customs of Bosnians: Information was given about the history of the Bosniak people and their conversion to Turkey and finally their migration to Bursa. Before evaluating the collected research, this study presents the information about history, topography, climate, population, economical condition, ethnicity, and socio-cultural state of both Tuzla Neighborhood's history of Bursa.

In the second part which form the basis of the study, the traditions and customs of Bosnians in Tuzla Neighborhood examined with the help of the collections in the field.

Key words:

İnegöl, Tuzla Village, Folk Literature, Folklore.

ÖN SÖZ

Kültür, bir toplumun en önemli yapı taşıdır. Birey, yaşadığı toplumun kültürünü benimser ve yaşatır. Toplumun birleştirici en önemli unsuru olan kültür, varlığını yine toplumdan alır. Birleştirici olan kültürün, varlığını devam ettirebilmesi için değerlerin birey tarafından aktif olarak yaşatılması en önemli koşuldur. Teknolojik gelişmelerin hızlı bir şekilde ilerlemesi, bireyin kendini bu değerlerden soyutlamasını da beraberinde getirmiştir. Bu durum, gelenek ve göreneklerin, değerlerin unutulmaya yüz tutmasına zemin hazırlamaktadır. Bu yüzden toplumdaki değerlerin devamının sağlanması ve geleceğe aktarılması için unutulmaya yüz tutmuş değerlerin kayıt altına alınıp korunması gerekmektedir.

Geçmişte yaşanan bütün değerlerin gelecek nesillere aktarılması hususunda bu çalışmalar büyük bir öneme sahiptir. Toplumların gelişmesine ve ilerlemesine olanak sağlayan birçok gelişme aynı zamanda geçmiş değerlerin unutulmasına da zemin hazırlamaktadır. Kültürün devam etmesi yaşanan toplumun devam etmesiyle eş değerdir. Farklı toplumların karşılıklı etkileşimleri sırasında meydana gelen kültürel değişimlerin de beraberinde yeni ve farklı ortak değerler oluşturduğu bilinmektedir. Bu çalışmanın asıl amacında da olan değerlerin yanında etkileşim sonrasındaki meydana gelmiş, sentezlenmiş değerlerin belirlenip aktarılmasıdır. Çalışmanın tamamında ele alınan Boşnakların, gelenek ve göreneklerinin yanı sıra farklı toplumlarla olan etkileşimlerinden meydana gelen ortak değerlerin aktarılması da amaçlanmıştır.

Bu araştırmada, Bursa İnegöl ilçesine bağlı olan Tuzla Mahallesi'ndeki Boşnakların gelenek ve göreneklerinin belirlenmesinde yazılı kaynaklarda çok az bilgiye raslanılmıştır. Bu yüzden yazılı ve sözlü kaynaklar aracılığıyla Boşnaklara ait gelenek ve görenekler belirlenip aktarılmıştır.

Bu çalışmanın *Giriş* bölümü iki başlıktan oluşmaktadır. *Halk Biliminin Tanımı ve Tarihi* başlıklı bölümde halk bilimi üzerine bilgi verilmiştir. Daha sonra Tuzla Mahallesi'nin araştırma alanı olarak belirlenmesinin nedenleri aktarılmıştır. Derleme bilgileri, malzemenin derlenme şekli ve yazıya geçirilmesiyle ilgili olarak araştırma alanında yapılan derleme hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde *Boşnaklar Hakkında Genel Bilgiler* başlığı altında Boşnakların tarihi, Müslümanlaşması, Türkiye'ye göçleri ve Bursa'ya göçleri aktarılmıştır. Daha sonra *Tuzla Mahallesi (köyü) İle İlgili Genel Bilgiler* başlığı altında Tuzla Mahallesinin tarihi ve köyün adıyla ilgili değişiklikler, coğrafi yapısı, ekonomik durumu, nüfusu, eğitim durumu, sosyokültürel hayatı hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise *Tuzla Mahallesi Halk Bilimi Ürünleri* başlığı altında da *Boşnakların Doğum, Sünnet, Askerlik, Evlenme, Evlilik Aşamaları, Düğün, Düğün Sonrası, Hacılık, Ölüm, Bayram ve Kutlamalar, Diğer İnanmalar ve Uygulamalar, Oyunlar* başlıkları yer almaktadır.

Çalışmanın genel bir değerlendirmesinin yapıldığı *Sonuç* bölümü, derlemeler sırasında ağız özelliklerine göre verilmiş bazı kelimelerin yazılı ve sözlü kaynaklar doğrultusunda anlamlarının aktarıldığı *Sözlük* bölümü, derlemeler esnasında görüşülen kaynak kişilerin isim, soyisim, doğum tarihi, doğum yeri, öğrenim durumu, mesleki bilgilerinin aktarıldığı *Kaynak Kişi Listesi*, araştırma alanında elde edilen ve çekilen *Fotoğraflar*, alfabetik sıraya göre verilen *Kaynaklar* çalışmanın sonunda yer almaktadır.

Araştırma alanında yapılan saha çalışmasında gösterdikleri misafirperverlikten dolayı başta Mehmet Arslan, Sunay Arslan, İbrahim Efe, Mehmet Salık, Sebile Salık, Yusuf Karakuş olmak üzere Tuzla Mahallesi sakinlerine teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmamın her alanında bana maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, karşılaştığım her zorlukta yanımda olan, saha çalışmasında beni yalnız bırakmayan annem Birsen Yıldırım'a ve yine bu çalışmamda beni destekleyen babam Sunay Yıldırım'a, her zorlukta yanımda olan saha çalışmasında beni yalnız bırakmayan arkadaşlarım Erkan ve Mehtap Özdemir'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın her aşamasında beni bilgilendiren, karşılaştığım her zorlukta yol gösteren, değerli fikir ve tecrübelerinden her zaman yararlandığım çok kıymetli hocam Doç. Dr. Hülya TAŞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Bursa, 2019

Ceylan Yıldırım

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ	iii
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1
1. HALK BİLİMİNİN TANIMI VE TARİHİ	1
2. DERLEME BİLGİLERİ	3
2.1. DERLEMEDE KULLANILAN TEKNİKLER	3
2.2. KAYNAK KİŞİ BİLGİLERİ	4
3. MALZEMENİN DERLENME ŞEKLİ VE YAZIYA GEÇİRİLMESİ	5
3.1. MALZEMENİN DERLENME ŞEKLİ.....	5
3.2. MALZEMENİN YAZIYA GEÇİRİLMESİ	7

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANINDA BULUNAN BOŞNAKLAR VE ALAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1. BOŞNAKLAR HAKKINDA GENEL BİLGİLER	8
1.1. BOŞNAK TARİHİ.....	8
1.2. BOŞNAKLARIN MÜSLÜMANLAŞMASI	9
1.3. BOŞNAKLARIN TÜRKİYE'YE GÖÇLERİ	11
1.4. BOŞNAKLARIN BURSA'YA GÖÇLERİ	14

2. TUZLA MAHALLESİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	17
2.1. TUZLA MAHALLESİ TARİHİ VE MAHALLENİN ADIYLA İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER.....	17
2.2. TUZLA MAHALLESİ’NİN COĞRAFİ YAPISI.....	19
2.3. TUZLA MAHALLESİ’NİN EKONOMİK DURUMU.....	20
2.4. TUZLA MAHALLESİ’NİN NÜFUSU	21
2.5. TUZLA MAHALLESİ’NİN EĞİTİM DURUMU	23
2.6. TUZLA MAHALLESİ’NİN SOSYOKÜLTÜREL HAYATI.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

TUZLA MAHALLESİ HALK BİLİMİ ÜRÜNLERİ

1. DOĞUM	25
1.1. DOĞUM ÖNCESİ	25
1.1.1. Kısırlığı Giderme Yolları.....	26
1.1.2. Gebelikten Korunma.....	29
1.1.3. Gebeliğin Anlaşılması.....	30
1.1.4. Aşerme	31
1.1.5. Hamile Kaçınmaları.....	32
1.1.6. Çocuğun Cinsiyetinin Tayini	33
1.1.7. Doğuma Hazırlık.....	34
1.2. DOĞUM SIRASI.....	35
1.3. DOĞUM SONRASI	38
1.3.1. Çocuğun Göbeği ve Göbekte İlgili İnanışlar	39
1.3.2. İlk Anne Sütü	40
1.3.3. Lohusa / Kırklı	41
1.3.4. Lohusa Ve Çocuk Görme	42
1.3.5. Tuzlama	43
1.3.6. Lohusalık İle İlgili Gelenekler Ve İnançlar	43
1.3.7. Kırk Basması /Kırk Karışması.....	45
1.3.8. Kırklama /Kırk Uçurma	47
1.3.9. Ad Koyma.....	48
1.3.10. Yeni Doğan Çocuğun Kesilen İlk Saçı Ve Tırnağı.....	51
1.3.11. Yeni Doğan Çocuğun Davranışları İle İlgili İnanışlar.....	52

1.3.12.	Yeni Doğan Çocuğa Okutulacak Mevlid.....	53
1.3.13.	Yürüme	53
1.3.14.	Geç Konuşma.....	54
1.3.15.	Diş.....	55
1.3.16.	Çocukları Uyumak İçin Söylenen Ninniler	55
1.3.17.	Çocukları Uyumak İçin Söylenen Masallar.....	58
2.	SÜNNET.....	62
2.1.	SÜNNET YAŞI/DÖNEMİ.....	64
2.2.	SÜNNET HAZIRLIKLARI.....	64
2.3.	SÜNNET YATAĞININ HAZIRLANMASI	65
2.4.	SÜNNET DÜĞÜNÜNE DAVET	66
2.5.	SÜNNET DÜĞÜNÜ.....	66
2.6.	SÜNNET HEDİYELERİ / TAKI	67
2.7.	SÜNNET KINASI	68
2.8.	SÜNNET GEZDİRMESİ.....	69
2.9.	SÜNNET İŞLEMİ.....	70
2.10.	SÜNNET MEVLİDİ /SÜNNET YEMEĞİ.....	72
3.	ASKERLİK.....	73
3.1.	ASKERLİK İÇİN YAPILAN HAZIRLIKLAR	75
3.2.	GÖNÜL ALMA	76
3.3.	ASKER DUASI	76
3.4.	ASKER EĞLENCESİ.....	77
3.5.	ASKERE UĞURLAMA	77
3.6.	ASKER BEKLEME / ASKER KARŞILAMA.....	78
3.7.	ASKER FOTOĞRAFLARININ ARKASINA YAZILAN MANİLER	79
3.7.1.	Mani I.....	80
3.7.2.	Mani II	80

3.7.3.	Mani III.....	80
3.7.4.	Mani IV.....	80
3.7.5.	Mani V.....	80
3.7.6.	Mani VI.....	81
3.7.7.	Mani VII.....	81
3.7.8.	Mani VIII.....	81
4.	EVLENME.....	81
4.1.	EVLENME BİÇİMLERİ.....	82
4.2.	EVLİLİK YAŞI.....	85
4.3.	KISMET AÇMA.....	86
4.4.	EVLİLİĞİN BEYANI.....	86
5.	EVLİLİK AŞAMALARI.....	87
5.1.	EŞ SEÇİMİ.....	87
5.2.	ARACI-GÖRÜCÜ.....	89
5.3.	DÜNÜRCÜ ÇIKMA / KIZ GÖRME.....	90
5.4.	KIZ İSTEME.....	90
5.5.	SÖZ KESİMİ /GELİN GÖRME.....	91
5.6.	NİŞAN.....	93
5.6.1.	Nişan Bohçası.....	95
5.6.2.	Nişanlılıkta Bayram Gelenekleri.....	95
5.7.	DÜĞÜN HAZIRLIKLARI.....	96
5.8.	ÇEYİZ HAZIRLIKLARI.....	97
5.9.	ÇEYİZLE İLGİLİ İŞLEMLER.....	98
5.9.1.	Çeyiz Alma.....	98
5.9.2.	Çeyiz Serme.....	99
5.9.3.	Çeyiz Görme.....	100
6.	DÜĞÜN.....	100
6.1.	DÜĞÜNE DAVET.....	102

6.2.	KINA GECEŚİ.....	103
6.3.	TAVUK ALMA	104
6.4.	NİKÂH.....	105
6.5.	DÜĞÜN YEMEĞİ.....	106
6.6.	GELİN ALMA	107
6.6.1.	Toprak Bastı.....	108
6.6.2.	Gelin İndirme	110
6.6.3.	Saçı / Saçı Saçma	111
6.7.	DÜĞÜN TÜRKÜLERİ.....	111
6.7.1.	San Zaspala (Yalnız Uyumuş Dilber).....	112
6.7.2.	Tri Yabuke	112
6.7.3.	Oy Yelena	112
6.7.4.	Zapjevala Sojka Ptica.....	113
6.8.	GÜVEY SALMA.....	113
6.8.	TOP ALMA	114
6.9.	GÜVEY UYANDIRMA	115
6.10.	DÖŞEK KALDIRMA	115
7.	DÜĞÜN SONRASI.....	116
7.1.	PAÇA GÜNÜ / PİLAV GÜNÜ	116
7.2.	KOŞU OYUNU	117
7.3.	HAFTALIK YEMEĞİ	118
8.	HACILIK	119
8.1.	HACI ADAYININ UĞURLANMASI	121
8.2.	HACI ADAYININ KARŞILANMASI.....	121
8.3.	HAC İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	122
9.	ÖLÜM.....	123

9.1. ÖLÜM ÖNCESİ	124
9.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler	124
9.2. KAÇINMALAR.....	127
9.3. ÖLÜM SIRASI	128
9.3.1. Ölümün Hemen Öncesi.....	128
9.3.2. Ölüm Sonrası	129
9.4. ÖLÜM OLAYININ DUYURULMASI.....	130
9.5. DEFİN İŞLEMLERİ	131
9.5.1. Yıkama.....	131
9.5.2. Kefenleme	132
9.5.3. Cenaze Namazı	133
9.6. TABUT, TABUTU SÜSLEME, TABUTLA VE TABUTSUZ GÖMME.....	134
9.7. CENAZENİN TAŞINMASI VE MEZARA KONULUŞU	135
9.8. TELKİN	136
9.9. RUH İLE İLGİLİ İNANMALAR.....	137
9.10. ÖLÜM SONRASI.....	138
9.10.1. Cenaze Evi	138
9.10.2. Ölünün Belirli Günleri	139
9.10.3. Ölünün Eşyaları	140
9.10.4. Ölü Yemeği.....	140
9.10.5. İskat.....	142
9.11. YAS TUTMA	142
9.12. MEZARLIK VE MEZARLIK ZİYARETLERİ	144
9.13. ÖLÜM OLAYI İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	145
10. BAYRAMLAR VE KUTLAMALAR.....	145
10.1. RAMAZAN AYI/RAMAZAN BAYRAMI	146
10.2. KURBAN BAYRAMI	149
10.3. KANDİLLER.....	152
10.4. MUHARREM AYI.....	153

10.5. HIDIRELLEZ	154
10.6. PİTA ŞENLİĞİ	156
11. DİĞER İNANMALAR VE UYGULAMALAR	157
11.1. AĞAÇ İLE İLGİLİ İNANMALAR.....	157
11.2. AYNA İLE İLGİLİ İNANMALAR.....	158
11.3. ATEŞ İLE İLGİLİ İNANMALAR	158
11.4. GÖKKUŞAĞI İLE İLGİLİ İNANMALAR	159
11.5. BİTKİLER İLE İLGİLİ İNANMALAR	159
11.6. GÜNLER İLE İLGİLİ İNANMALAR.....	160
11.7. HOROZ İLE İLGİLİ İNANMALAR	161
11.8. NAZAR.....	161
11.9. YAĞMUR DUASI.....	162
11.10. ÖRÜMCEK İLE İLGİLİ İNANMALAR.....	163
11.11. SU İLE İLGİLİ İNANMALAR	164
11.12. SADAKA VERME İLE İLGİLİ İNANMALAR	164
11.13. YUMURTA KABUĞU İLE İLGİLİ İNANMALAR	165
11.14. SAÇ VE TIRNAK İLE İLGİLİ İNANMALAR	165
11.15. SAKIZ ÇİĞNEMEK İLE İLGİLİ İNANMALAR.....	166
11.16. DOĞA OLAYLARI İLE İLGİLİ İNANMALAR.....	166
11.17. KADINLAR İLE İLGİLİ İNANMALAR.....	167
11.18. RESİM VE HEYKEL İLE İLGİLİ İNANMALAR	167
11.19. BEDDUA VE BÜYÜ İLE İLGİLİ İNANMALAR	168
11.20. ÇALGI ÇALMAKLA İLGİLİ İNANIŞLAR.....	168
11.21. ELBİSE İLE İLGİLİ İNANMALAR	169

11.22. SÜT İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	169
11.23. HAYVANLARLA İLGİLİ İNANIŞLAR.....	170
11.24. RÜYA İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	170
11.25. EKMEKLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	171
12. OYUNLAR.....	171
12.1. SAKLAMBAÇ OYUNU.....	172
12.2. YÜZÜK OYUNU.....	173
12.3. ÇELİK ÇOMAK(KUDURMUŞ) OYUNU.....	174
12.4. YAĞ SATARIM BAL SATARIM OYUNU.....	175
12.5. FARE(SIÇAN) OYUNU.....	177
12.6. ORTADA SIÇAN (YAKAN TOP) OYUNU.....	178
12.7. SEKSEK OYUNU.....	179
12.8. TAŞ ATMA OYUNU.....	179
12.9. KUDURMUŞ OYUNU.....	180
SONUÇ.....	182
KAYNAKÇA.....	187
SÖZLÜK.....	192
KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ.....	197
EKLER.....	200

KISALTMALAR

Bibliyografik Bilgi	Uluslararası	Türkçe
Adı Geçen Eser		a.g.e
Adı Geçen Makale		a.g.m
Baskı		b.
Bakınız		Bkz.
Cilt		C.
Kaynak Kişi		KK:
Sayı		S.
Sayfa		s.
Sayfadan sayfaya		ss.
Yüzyıl		yy.
Vesaire		vs.

GİRİŞ

1. HALK BİLİMİNİN TANIMI VE TARİHİ

Halk bilimi, bir topluma ait maddi ve manevi bütün kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine has metotlarda inceleyen bilim dalıdır. Sözcüğün kökeni folk= (halk) ve lore= (bilim)’den gelmektedir; anlamı da halkbilim demektir.¹

Halk bilimi çalışmalarının yaygın olarak kabul edilen iki başlangıç tarihi vardır. Birincisi, Almanya’da Grimm kardeşlerin 1812 yılında “Ev ve Çocuk Masalları” adlı sözlü gelenekten derleyerek oluşturdukları masal kitaplarını yayınlamaları; ikincisi ise, bilim dalının adı olarak uluslararası bir kullanıma erişmiş olan, folklor “Folk-Lore” teriminin 1846 yılında İngiliz William John Thoms tarafından icat edilip Atheneum adlı dergiye Ambrose Merton müstear adıyla gönderilerek yayınlanmasıdır.²

İlk defa 1846’da William J. Thoms tarafından ortaya atılan ve “popüler antikler” ve “popüler edebiyat” kavramını karşılamak için kullanılan “Folklore” terimi, Türkçede “halkiyat”, “halk bilgisi”, hikmet-i avam, budun bilgisi, halkbilim, halk bilimi ve halk kültürü gibi terimlerle karşılanmış ve karşılanmaktadır.³

Folklor disiplini Avrupa’da doğmuştur. Disiplinin doğuşunu hazırlayan sebeplerin kökleri coğrafi keşiflere kadar uzanır. Coğrafi keşifler Avrupa toplumunda bir dizi dönüşüme sebep olur. Rönesans ve Reform hareketleri Avrupa toplumunda köklü yapı ve zihniyet değişikliklerine yol açar. Romantizm hareketi halk hayatına karşı ilgi uyandırır. Halk kavramına bağlı bir halk edebiyatı anlayışı doğar. Alman filozofu J. G. Von Herder’in “milliyet”, “milli ruh”, “halk edebiyatı” ve “milli kimlik” konularında başvurulacak yegaâne kaynak olarak “halk”ı göstermesi çağın sosyal ve beşeri ilimlerinde heyecan yaratır. Fransız inkılâbı ile birlikte “halk” hayatının araştırılması ve

¹ Sedat Veyis Örnek, **Türk Halk Bilimi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1977, s. 15.

² Özkul Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, 7.b., Akçağ Yayınları, Ankara 2015, s.23.

³ Metin Ekici, **Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri**, 7.b., Geleneksel Yayınları, Ankara, 2016, s. 2.

milliyet'in tespitiönem kazanır.⁴Türkiye'de 19. YY. sonlarından itibaren Türk Halk bilimi yoğun bir araştırma ve inceleme alanı olarak aktif bir şekilde devam etmektedir.

Ülkemizde bilinen bu adı ilk olarak 1913'te Rıza Tevfik (Bölükbaşı)'nın Peyam gazetesinde yayımladığı *Folklor* başlıklı yazısında anıldı. Daha sonra bu bilim için çeşitli adlar öne sürüldü. Ziya Gökalp "halkiyat" ismini kullandı.⁵

Avrupada sözlü halk bilimi malzemeleri destan, masal, atasözü, bilmece, türkü, ninni türünden anonim ve kollektif karakter taşıyan eserleri "la littérature orale", "la littérature populaire" başlıkları altında incelenmiştir. Avrupalı Türkologlar ve folklorcular Radloff, Kunos, Paul Sébillot, Van Gennep ve Edmond Saussey topladıkları malzemeyi "la littérature populaire" başlığıyla ifade etmeleri, Ziya Gökalp, Fuat Köprülü, Rıza Tevfik gibi isimler tarafından da kabul görmüştür. Bu isimler halkın geleneklerinden oluşan bu malzemeleri tercüme yoluyla Türkçede "Halk edebiyatı" adıyla dile getirmişlerdir.⁶

Günümüzde halkın değerlerine sahip çıkılması, geçmişe ışık tutulması ve halkın kültüel mirasının devamının sağlanmasına yönelik Halk bilimi ve Halk edebiyatı çalışmaları devam ettirilmektedir. Yürütülen çalışmalar kültürel zenginliğin devam ettirilmesinin yanı sıra aynı zamanda yok olmasını önlemek amacıyla da büyük önem taşımaktadır. Halk bilimi ve halk edebiyatına yönelik bu çalışmalar üniversitelerde ve amatör olarak devam etmektedir.

⁴ Abdurrahman Güzel-Ali Torun, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, 1.b., Akçağ Yayınları, Ankara, 2003, s.109, s. 110.

⁵ Pertev Naili Boratav, **100 soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1969, s. 5.

⁶ Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yayınları-8.b., Ankara, 2004, s. 3.

2. DERLEME BİLGİLERİ

2.1. DERLEMEDE KULLANILAN TEKNİKLER

Halk bilimciler tarafından çok sık olarak kullanılan “derleme” terimi; halk bilgisi yaratmalarının belli bir zamanda, belli bir yerde, belli bazı araç ve yöntemleri kullanan uzman halk bilimci veya amatör olarak halk bilimine ilgi duyan kişi veya kişilerce, halk bilgisi ürünlerini yaratan, yeniden yaratan, taşıyan, nakleden, aktaran ve icrâ eden kişilerden sözlü, yazılı ve görsel olarak kaydedilmesi ve maddi ürünlerin toplanması işidir.⁷

Yapılan araştırmalarda Tuzla Mahallesi ile ilgili yazılı kaynaklarda çok az bilgiye rastlanılmıştır. Bu bölgede yaşayan Boşnakların kültürel özelliklerinin yok olmaması için Tuzla Mahallesi’nin araştırma alanı olarak seçilmesinde önemli bir gerekçe olmuştur. Çalışmada Tuzla Mahallesi’nde yaşayan Boşnakların gelenek ve görenekleri, değerleri, inanış ve uygulamaları, kültürel özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmaya başlamadan önce gerekli olan alan araştırması yapılmıştır. Daha sonra çalışmanın nedeni, konusu, amacı belirlenip seçilen alan hakkında gerekli bilgiler araştırılmıştır. Araştırma alanında keşif yapılarak alanın uygunluğu belirlenmiştir. Daha sonra araştırma alanına yönelik bütün bilgiler toplanmıştır. Çalışmada yer alacak bütün kaynaklar taranarak elde edilen bilgiler araştırmada kullanılmıştır. Çalışma için gerekli planlama yapıldıktan sonra derleme sırasında gözlem ve görüşme tekniklerinin kullanılması için gerekli koşullar sağlanmıştır. Derleme için doğru kaynak kişilerle önceden irtibata geçilerek derleme için gerekli koşulların sağlanması için çalışmalar yapılmıştır. Tüm bu koşullar sağlandıktan sonra derleme için gerekli sorular belirlenmiştir. Her başlık için ayrı olarak hazırlanan derleme soruları kaynak kişilerin cevaplayacağı şekilde sorulmuştur. Çalışma sırasında anket soruları hazırlanıp görüşme tekniğinden yararlanılmıştır.

Tuzla Mahallesi’nde yapılan kırklama, sünnet, asker uğurlaması, nişan, kına, düğün vs. etkinliklerinde araştırma alanında gözlemve görüşme tekniğinden

⁷ Ekici, a.g.e., s. 25.

yararlanılmıştır. Yapılan araştırmalarda ses kayıt cihazı, fotoğraf makinesi, video kamera, video ve fotoğraf çekme, ses kaydetme özelliği bulunan cep telefonu gibi teknik malzemeler kullanılmıştır. Bu malzemelerle gözlemlenen olaylar en somut şekilde aktarılmaya çalışılmıştır.

Gerçek anlamda, faydalı ve başarılı bir alan araştırması araştırmacının bir şeyler öğrendiği ve bilimsel bir araştırmada kullanılabilecek bilginin derlenmesi ve kullanılabir hale getirilmesi demektir.⁸ Bu araştırmada da elde edilen bilgilerin bilimselliği ve kullanabilirliği büyük önem taşımaktadır. Derlenen bilgiler amacına hizmet etmesi için düzenli bir şekilde aktarılmıştır.

2.2. KAYNAK KİŞİ BİLGİLERİ

Halk bilgisi ürünlerini ilk defa yaratan yeniden yaratıp nakleden, gerekli durumlarda bunların bütünü veya ana özelliklerini aktarabilen veya icrâ edebilen ve de bunların derlemeciler tarafından yazılı, sözlü ve görsel olarak kaydedilmesi için sunumunu yapabilen kişilere “Kaynak Kişi” adı verilir.⁹

Araştırma alanında doğru ve gerekli bilgilere ulaşmak için araştırmanın konusuna uygun olarak doğru kaynak kişiye ulaşmak araştırmanın güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır. Çoğu zaman doğru kaynak kişiye ulaşmak için köyün hatırı sayılır olan kişilerinden yardım alınmıştır. Araştırma sahasında kaynak kişilerle iyi diyaloglar kurulmuştur. Bu şekilde kaynak kişilerin güvenleri kazanılarak araştırma için gerekli doğru ve gerekli bilgilere ulaşılması kolaylaşmıştır. Yapılan çalışmanın amacı ve kapsamı kaynak kişilerin anlayacağı şekilde kısaca açıklanmıştır. Kurulan iyi diyaloglar neticesinde kaynak kişilere yöneltilen sorulardan gerekli ve doğru cevaplar alınmıştır.

Araştırma boyunca meydana gelen doğum sonrası uygulamalar, sünnet, askerlik, nişan, kına, düğün vs. etkinliklerine katılım sağlanıp gerekli gözlemlerin ardından kaynak kişilere konuyla ilgili sorular yöneltilmiş, cevaplar alınmıştır. Kaynak kişileri

⁸ Çobanoğlu, a.g.e., s. 73.

⁹ Ekici, a.g.e., s. 30.

yaşı, cinsiyeti, doğum yeri sorulan soruların içeriğinin belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Örneğin kadınlara daha çok doğum, evlilik, ölüm gibi sorular yöneltilirken; erkek olan kaynak kişilere ise, sünnet, askerlik, oyunlarla ilgili sorular yöneltilmiştir. Bunun dışında yaşı büyük olan kaynak kişilere de köyün kuruluşuyla ilgili sorular yöneltilmiştir.

Alan araştırması sırasında kırk dört kaynak kişi ile görüşme yapılmıştır. Kaynak kişilerden yirmi beşi kadın, on dokuzu da erkektir. Kaynak kişilerin yirmi sekizi ilköğretim mezunu, iki kişi ortaokul, iki kişi lise mezunu, bir kişi yüksekokul, bir kişi de üniversite mezunudur. Bunun dışında yaklaşık on kişi de okur-yazar değildir. Tuzla Mahallesi'nde okuma oranı oldukça düşüktür. Araştırma alanında kaynak kişilerin yaşı dikkate alındığında köy halkının geçmişte okumaya çok önem vermediği görülmektedir. Bunun gerekçesi olarak da geçim sıkıntısı ve maddi imkânların el vermemesi gösterilmektedir. Bu durum günümüzde değişmiştir. Köydeki imkânlar okumaya elverişli olmadığından köyün genç nesli okumak için başka şehirlere göç etmiştir. Köyde okuyup doktor, öğretmen, mühendis gibi çeşitli meslek gruplarına sahip olan kişiler de vardır. Ancak şehir yaşamına adapte olduktan sonra köyle ilişkilerin kesildiği belirlenmiştir. Bu yüzden eğitim düzeyi yüksek olan kaynak kişilerle görüşme yapılamamıştır.

Çalışmada yer alan kaynak kişilerden en küçüğü yirmi yaşında, en büyüğü ise doksan yaşındadır. Farklı yaş aralıklarından kaynak kişilerin seçilmesi çalışmanın güvenilirliği açısından oldukça önemlidir. Kaynak kişilerin meslek dağılımlarına bakıldığında ağırlıklı olarak çiftçilik ve ormancılık yaptıkları belirlenmiştir. Yine kadın olan kaynak kişilerin kendilerini ev kadını olarak tanımlamalarının yanı sıra tarım içinde aktif olarak yer aldıkları gözlemlenmiştir.

3. MALZEMENİN DERLENME ŞEKLİ VE YAZIYA GEÇİRİLMESİ

3.1. MALZEMENİN DERLENME ŞEKLİ

Sahaya çıkılmadan önce bölge hakkında yazılı kaynaklardan gerekli bilgiler toplanmıştır. Çalışmaya başlamadan önce Bursa Araştırmaları Merkezinden bölge hakkında gerekli bilgiler ve yapılan çalışma olup olmadığı konusunda bilgi alınmıştır.

Yine araştırma sahası hakkında bilgi sahibi olan *Bursa Yer Adları Ansiklopedisi* kitabının yazarı Raif Kaplanoğlu'dan gerekli bilgiler alınmıştır. Namık Kemal Halk Oyunları Derneğinin düzenlediği etkinlikte Bosna'dan gelen konuklardan Boşnaklar hakkında gerekli bilgiler alınmıştır. Bursa'da bulunan Boşnak dernekleriyle iletişime geçilerek Boşnaklar ile iletişime geçmek için yardım alınmıştır. Bursa'da bulunan bütün Boşnak köylerine gidilerek gözlem ve röportajlar yapılmıştır. Yapılan bu araştırmalardan sonra kültürel özelliklerini günümüzde de devam ettirmeye çalışan ve araştırma alanı için en uygun yer olarak belirlenen Tuzla Mahallesi'nde derleme çalışmaları başlanmıştır.

Sahaya çıkılmadan önce Metin Ekici'nin "Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri" adlı kitabından faydalanılmıştır.

Kaynak kişilerle yapılan görüşmelerde ses kayıt cihazı, video kamera ve cep telefonu kullanılmıştır. Çalışmanın derleme aşamasında çoğu kaynak kişinin konuşmak istememesi çalışmanın en zorlayıcı yanı olmuştur. Boşnak olan kaynak kişilerin Bosna'ya geri gönderilme korkusu yaşadıklarından dolayı konuşmaya pek sıcak bakmadıkları belirlenmiştir. Konuşmak istemeyen bazı kaynak kişiler, gerekçe olarak televizyon ve internete çıkma korkusu yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bu sorunu çözmek için ilk olarak kaynak kişilerle iyi diyaloglar kurularak çalışma kapsamının güvenilirliği konusunda kaynak kişiler ikna edilmiştir. Bunun dışında köyde hatırı sayılır cami imamı ve bazı ailelerin desteği alınarak çalışma yürütülmüştür. Kaynak kişilerle iletişime geçildikten sonra derleme esnasında geçiş dönemine ait sorulara istekli bir şekilde cevap verdikleri gözlemlenmiştir. Konuyla ilgili sorulan sorulara, kaynak kişilerin kendilerine ait birtakım sorunlara değinmesi üzerine çalışma gidişatının bozulmaması adına hoşgörüyle dinlenmiştir. Bazı kaynak kişilerin fotoğraf çekme ve ses kayıt cihazına sıcak bakmadıkları ve itiraz ettikleri görülmüştür. Buna gerekçe olarak da günah sayılması ve televizyona çıkma korkusu yaşadıkları kaynak kişiler tarafından ifade edilmiştir.

Araştırma alanında elde edilen ve dahil olunan etkinlikler sırasında çekilen fotoğraflar çalışmanın ekler bölümünde verilmiştir.

3.2. MALZEMENİN YAZIYA GEÇİRİLMESİ

Derleme aşamasından sonra bir diğer süreç de derlenen bilgilerin yazıya geçirilmesidir. Derlenen bilgilerin yazıya geçirilme sürecinde en çok dikkat edilen kısım bilgilerin doğru bir şekilde aktarılması ve kaynak kişilerin ağız özelliklerine göre verilmesidir. Derlenen bilgiler yazıya geçirilirken İstanbul ağızı esas alınmasının yanında sözlü kaynakların ifadelerinin aktarıldığı kısımlarda da kaynak kişilerin ağız özelliklerine dikkat edilmiştir. Yöreyle ait bazı kelimelerin karşılığı bilinmediğinden dolayı çalışmanın açıklığı esas alınarak *Sözlük* bölümünde bu kelimelerin karşılığı verilmiştir. Zaman ve yapı bakımından bozuk olan ve anlatım bozukluğuna yol açan bazı cümlelerin anlamı bozulmadan yazıya geçirilirken düzeltilmesi yapılmıştır. Kaynak kişilerin aktardığı bilgiler yazıya geçirilirken italik olarak yazılmıştır. Aktarılan bu bilgilerin sonuna kaynak kişilerin ad ve soyad bilgileri eklenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANINDA BULUNAN BOŞNAKLAR VE ALAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1. BOŞNAKLAR HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. BOŞNAK TARİHİ

Bosna Hersek'in ilk sakinleri Hint Avrupa kökenli İlliryalılardı. İlliryalıları yenen Romalılar'ın 4.yüzyıla kadar bu bölgede devam eden hâkimiyeti 6.yüzyıldaki Avar ve Sloven istilaları ile son bulur. Slavlar, 6. yüzyıldan itibaren kuzeydoğu Avrupa'dan Balkan'a doğru büyük kitleler halinde göç etmişlerdir. Adriya, Karadeniz ve Ege bölgesi, bir nesil sonra Slavlar tarafından iskân edilir. Macar Kralı ve Bizans Kayseri'nin emrindeki Müslüman-Türk kökenli halklar (Örneğin; Peçenekler vb.) sayesinde bölgenin Slav halkları ilk kez 8. yüzyılda İslam'la tanışırlar. Bosna-Hersek, 10. yüzyılın başlarından itibaren 1360 yılına kadar Hırvatistan Krallığına bağlı prenslerce yönetilir. 10. yüzyılda Bosna toprakları adı Avarlardan kalan “ban” denilen prensliklerine bölünür. Ancak 12.yüzyılda Macarlar, Hırvatistan Krallığından toprak alıp Bosna'yı da işgal etmişlerdir.1137'ye gelindiğinde Bogomil mezhebi bu dönemde yeni taraftarlar toplamaya başlamıştır. 1180-1204 tarihindeki yönetimiyle bölgeyi Balkanlarda önemli bir unsur haline getiren Ban Kulin de Bogomil mezhebini benimser. Macar Kralı Lafos'un yeğeni Turtko, 1371 yılında bağımsız Bosna-Sırbistan Krallığını kurar. 1391 yılında Sırbistan'ın ayrılması üzerine, bu hanedan 1461 yılına kadar Bosna'da egemenliğini sürdürmüştür. Son kral Stefan Tomaşeviç (1461-1463) Bosna'da yaşayan Bogomil mezhebini benimseyenlere adil davranmayınca Osmanlı Sultanı II. Mehmet 1463 yında Bosna'yı Osmanlı topraklarına resmen katar. Ama Osmanlılar Bosna'yı 1386 tarihinden itibaren fethetmeye başladılar.¹⁰

¹⁰ Emina Vildiç, Bosna Savaşının Modern Türk Şiirine Yansıması, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2012, s. 4.

12. yüzyılın ortalarından Osmanlıların bölgeye hâkim olmasına kadar geçen zaman içerisinde Macar hâkimiyetinde kalan Bosna-Hersek, 1876-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra fiilen Osmanlı hâkimiyetinden çıkıp Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun kontrolüne girmiştir.

7 Ekim 1908'de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu burayı kendine bağlamış; 1878'de başlayan işgal ve 1908'deki ilhaklarla birlikte toplam kırk yıl devam eden Avusturya-Macaristan hâkimiyeti boyunca Bosna-Hersek'in sınırlarında fazla bir değişiklik olmamıştır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'ndan sonra dağılması ile bölgede bir güç boşluğu doğmuş; Bosna-Hersek, Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı'nın bir parçası olmuş ve Sırbistan'la birleşmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında Hırvatistan, Almanya ve İtalya arasında olan, 1941 yılındaki Zagreb ve Roma antlaşmaları gereğince Bosna-Hersek'in bir kısmı yeni kurulan Hırvatistan Devleti'ne verilmiştir; öteki kısmı da Alman işgali altında kalmıştır. Almanya'nın yenilmesinden sonra Bosna-Hersek 1945'te birleştirilerek 31 Ocak 1946 tarihli Teşkilat-ı Esasiyye Kanunu'na göre kurulan Yugoslav Federal Halk Cemiyeti'ni oluşturan altı cumhuriyetten biri olmuştur. Bosna-Hersek 1992'de bağımsızlığını ilan etmiştir.¹¹

1.2. BOŞNAKLARIN MÜSLÜMANLAŞMASI

Din bir toplumu etkileyen en önemli unsurdur. Toplumu psikolojik, sosyal ve daha birçok yönden etkiler. Boşnaklar ve Türkler tarih boyunca sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel yönden etkileşim halinde olmuşlardır. Boşnakların Müslümanlık dinini benimsemelerinde Türklerin önemli bir etkisi vardır. 1463'te Fatih Sultan Mehmet'in Bosna'yı fethetmesiyle Boşnaklar kitleler halinde Müslümanlığı tercih etmişlerdir.

Osmanlı Devleti, Bosna eyaletinde yaşayan Müslümanlara, “Bosnalı” anlamına gelen “Boşnak” adını verdi. Ama eyaletteki Müslümanlar; yaklaşık üç asır

¹¹ Tuğça Poyraz Tacoğlu – Gülay Arıkan-Âdem Sağır, “Boşnak Göçmenlerde Göç ve Kültürel Kimlik İlişkisi: Fevziye Köyü Örneği”, **Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 7 /1, Winter 2012, P.1941-1965, Turkey, s.1942.

boyunca kendilerini “Boşnak” olarak değil, “Muslimani (Müslümanlar)” veya “Osmanlija (Osmanlı)”olarak tanımladılar. Çünkü 19. yüzyıla kadar “Osmanlılık” ve “Müslümanlık”, Boşnaklar için iki temel kimlik oldu. Yani Boşnaklar, kendilerini “Osmanlı”dan ve “İslam Milleti”nden ayrı bir millet/ulus olarak görmüyordu. Ama kendilerini, Bosna eyaletinde yaşayan Hristiyan Slav Sırplar, Hırvatlar ve Karadağlılardan ayrı bir millet olarak görüyorlardı ve “Muslimani (Müslümanlar)” veya “Osmanlija (Osmanlı)” olarak adlandırıyorlardı.¹²

Osmanlıların getirdikleri yeni dinin kabul edilmesinde, ikinci bir dinsel mezhebin mensupları olan Bogomiller öncülük etmiştir. Katolik ve Ortadokslar tarafından daima lanetlenen ve kanlı baskılar altında bulunan Bogomiller, Müslümanlığı bunda sadece bir kurtuluş olarak görmelerinden değil, yeni dini kendi görüş ve anlayışlarına uygun buldukları için topluca kabul etmişlerdir. Osmanlıların adil olmaları ve hoşgörülerini İslamiyetin bu bölgede hızla yayılmasına neden olmuştur ve daha sonraki yıllarda sadece Bogomil ile toprağa bağlı olanlar değil, birçok mal ve mülk sahipleri de gönüllü olarak Müslümanlığı kabul etmiş ve bu dine bağlı kalmışlardır.¹³

Bogomilism veya Bogolmilcilik, Orta Çağ'da Bulgaristan ve Makedonya'da ortaya çıkan ve dualist (ikicilik/iyi-kötü karşıtlığı) ve doketist(gibi görünmek/göz aldanması) doktrinler üzerine kurulu olan ve Hristiyanlık anlayışına göre sapkın bir hareket olarak görülmüştür. Zira Hristiyanlığın hemen hemen tüm uygulamalarına reaksiyonel bir tavır sergiler. İslamiyete bakan yönüyle Bogomillik Balkan, Ortadoks ve Katolikliği için İslam'a geçişin bir ara safhası hükmündedir.¹⁴

Bosnalı Müslümanların Avusturya-Macaristan döneminde verdikleri çeşitli şikayet dilekçelerinde kendilerini “Müslüman milleti” (İslamski millet) olarak tanımlamış olmaları gerçeği; millet sisteminin Bosnalı Müslümanların üzerindeki etkisinin en belirgin göstergesidir.Millet sistemi çerçevesinde Bosnalı Müslümanlar kendilerini diğer Müslümanlardan ve Türklerden ayırmıştır.Resmi Osmanlı belgelerinde

¹² Caner Sancaktar, “Osmanlı Hâkimiyeti Altında Boşnak Ulusunun Doğuşu”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, C.10, S.2, 2015, s. 28.

¹³ Fahri Kaya, Boşnak Edebiyatı I, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, C.1, S.1, 1996, s. 135.

¹⁴ Altan Çetin– Galip Çağ, “Bosna'nın Osmanlı İdaresine Geçişinde Bogomillğin Etkisi”,**Tarih Okulu**, S.IX, Ocak-Nisan 2011, s. 21-22.

Bosnalı Müslümanlar kendilerini “Müslümanlar” ifadesinin yanı sıra “Boşnaklar”, “Boşnak taifesi”, “Bosnalı takımı” Bosnalı kavmi” gibi ifadelerle tanımlamışlardır.¹⁵ Yugoslavya’da 1948 yılında yapılan nüfus sayımında Boşnaklar “Müslüman- Sırp”, “Müslüman-Hırvat”, “Belirsiz-Müslüman” seçeneklerinden %90’a yakın oranda “Belirsiz-Müslüman” seçeneğini tercih etmişlerdir. Ancak milletler mozağı Yugoslavya’da komünist yönetim iç dengeleri korumak üzere, Müslümanları 1971 yılından itibaren ulus olarak tanımış ve resmen Müslüman olarak adlandırmıştır.¹⁶

İncelenen kaynaklar göz önünde bulundurulduğunda Boşnakların İslamiyeti benimsemelerinde Türklerin önemli bir payı olduğu görülmektedir.

1.3. BOŞNAKLARIN TÜRKİYE’YE GÖÇLERİ

Türkiye geçmişten günümüze kadar olan süreçte birçok göçmen halka ev sahipliği yapmıştır. Yapılan göçlerde sosyal, siyasi, ekonomik, psikolojik birçok faktör vardır. Boşnakların Türkiye’ye göçlerinde de bu faktörlerin önemli bir payı vardır.

Bosna-Hersek’ten ilk kitlesel göç hareketlerinin, Berlin Kongresinin kararıyla gerçekleşmiştir. Bu göç hareketleri Bosna-Hersek’in Avusturya-Macaristan yönetimine bırakıldıktan sonraki döneme denk geldiği görülmektedir.¹⁷

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun Bosna’yı işgalinden sonra 1918’e kadar Bosna’dan Türkiye’ye beş büyük göç dalgası gerçekleşmiştir. İlk büyük göç, 1878 yılında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun Bosna’yı işgalinden hemen sonra gerçekleşmiştir. İkinci göç, 1882 yılında gerçekleşmiştir. Bu göçün sebebi Avusturya’nın Boşnaklara askerlik mecburiyeti getirmesidir. Bu durum Boşnakların isyanı ile sonuçlanmıştır. Üçüncü göç dalgası “Dzabic hareketiyle” 1900 yılında

¹⁵ Aydın Babuna, **Geçmişten Günümüze Boşnaklar**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000, s. 16.

¹⁶ Süer Eker, “Bosna’da Etno-linguistik Yapı ve Türk Dili ve Kültürü Üzerine”, **Milli Folklor**, S.72, Yıl18, 2006, s. 74.

¹⁷ Tuğça Poyraz Tacoğlu – Gülay Arkan-Âdem Sağır, “Boşnak Göçmenlerde Göç ve Kültürel Kimlik İlişkisi: Fevziye Köyü Örneği”, **Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 7 /1, Winter 2012, P.1941-1965, Turkey, s.1942.

olmuştur. Dördüncü dalga, 1908 yılında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Bosna-Hersek'i ilhakı sonucunda gerçekleşmiştir. Beşinci dalga ise 1918 yılında olmuştur.¹⁸

Boşnakların farklı dönemlerde benzer sorunlardan kaynaklı olarak göç ettikleri görülmektedir. Baskı ve zulümden kaçmak için kendi topraklarından yurtlarından göç etmek zorunda kaldıkları bilinmektedir.

Bosna-Hersek'in Avusturya-Macaristan'a ilhak edilmesinden ve savaşlardan sonra, çeşitli dönemlerde Boşnaklar yurtlarını terk etmek zorunda kalmışlardır. Tahminlere göre, Bosna-Hersek'in Avusturya-Macaristan yönetiminde bulunduğu kırk yıl içinde, yöreden 150.000 kadar Boşnak göç etmiştir. Bugün, Boşnakların çoğu, başta İstanbul olmak üzere, Türkiye'nin çeşitli yörelerinde yaşamaktadır.¹⁹ Türkiye'ye yapılan göç edenlerin sayısının 300.000 olduğuna dair tahminler abartılı gözükmemektedir. Nüfus sayımından sonraki yapılan hesaplamalar, göçmenlerin sayısının yaklaşık olarak 150.000 kişi olabileceğini göstermektedir.²⁰

Bu göçler esnasında Osmanlı Devleti'nin Boşnaklara maddi ve manevi birçok yönden yardım ettiği bilinmektedir. Osmanlı Arşiv belgelerine göre, sadece 1882-1900 yılları arasında 120 bin kadar Boşnak Osmanlı Devleti'ne göç etmiştir. Bosna'dan Anadolu'ya en büyük göçler, 1878-1883, 1888,1891-1892, 1899, 1900-1901 ve 1909-1912 dönemlerinde gerçekleşmiştir. Osmanlı, 1882-1883 yılları arasında Boşnak muhacirler için bütçesinden 1 milyon altın liralık yardım ayırmıştır.²¹ Bosna-Hersek'te Müslüman Boşnaklara yapılan saldırılar tarihin en büyük göçünün yaşanmasına sebep olmuştur. 1.245.000 Boşnak mülteci, 100'den fazla farklı ülkeye göç etmiştir.²²

¹⁸ Amra Dedeic Kırbaç, "Boşnakların Türkiye'ye Göçleri", **Akademik Bakış Dergisi**, S.35, Mart-Nisan 2013, s. 8.

¹⁹ Kaya, a.g.e., s. 138.

²⁰ Babuna, a.g.e., s. 27.

²¹ Abdülmecit Nureddin, **Balkanlar'dan Türkiye'ye Göç ve Etkileri**, Çağla Yayıncılık, Ankara, 2011, s.57.

²² Zümrüt Erdur, "Bosna-Hersek'te Yapılan Zulüm", **III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyum Bildirileri**, C.2, Manisa, 2012, s. 35.

Boşnakların göç ettikleri ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye'ye göç etmelerinin sebebi aynı dini benimsemelerinin de önemli bir etkisi vardır. Bosna-Hersek Osmanlı himayesindeyken Boşnakların huzur ve güvenliği sağlanmıştır. Müslüman oldukları için de birçok ayrıcalık sağlanmıştır. Daha sonra Avusturya-Macaristan himayesine girmesiyle Müslüman Boşnaklara çeşitli baskılar uygulanmıştır. Bu da göçü tetikleyen önemli etkenlerden biridir.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğünün Bosna-Hersek ile ilgili arşiv belgelerinde farklı zamanlarda bazı kaynaklardan elde edilen nüfus bilgilerine göre; 1624 yılında toplam Bosna nüfusunun %66'sı, 1808 yılında %49,18'i, 1863 yılında %42'si, Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ele geçirmesinden sonra %31,12'ye, 1931'de ise %30,92'ye düşmüştür.²³

Osmanlı idaresinde, bölgeni hem siyasi hem de askeri yapı taşlarını oluşturan Boşnaklar, Avusturya-Macaristan idaresi altında yaşamaktansa, Osmanlı hâkimiyetindeki Anadolu ve Makedonya'ya doğru göç ederek kültür ve din kimliklerini korumak için uğraşmışlardır. Boşnaklar, topraklarını kaybettikten sonra, birkaç kez yer değiştirmek zorunda kalmışlardır. Önce Makedonya'ya, belli bir tarihten sonra (1912-1913) da Anadolu'ya kaçmak zorunda kalmışlardır.²⁴

Osmanlı yetkilileri göçmenlerin yardımına koşmuş olmasına rağmen, Avusturya-Macaristan'a karşı önemli siyasi güç olarak gördüğü Bosnalı Müslümanların göç etmesine karşıydı. Bunun dışında Bosna-Hersek'ten göç edenlerin topraklarını satın alarak büyük kazançlar elde eden birtakım çevreler de göç yönünden ajitasyonlarına devam ediyorlardı. Hatta bu kişilerden bazıları Müslümandı.²⁵

Osmanlı Devleti Boşnakların göçüne ilk dönemde sıcak bakmamıştır. Buna rağmen, Boşnaklar, “diyâr-ı gibi gurbete me'luf olmadıklarından Bosna kıtasından ayrılmanın kendilerine çok zor geldiğini, İstanbul'a gönderdikleri dilekçelerle,

²³ Şenol Alparslan, **Bosna'da Türk Kültürünün İzleri**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006, s. 47.

²⁴ Fahriye Emgili, **Boşnakların Türkiye'ye Göçleri**, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2012, s. 415.

²⁵ Babuna, a.g.e., s.28-29.

gördükleri baskı, zulüm, tecavüz ve düşmanlıktan bahisle Bâbiâli'den göç izni talep etmişlerdir.²⁶

Yaşanan tüm bu gelişmelerden sonra Osmanlı Devleti'nin Boşnak halkının her türlü çağrısına kulak verdiği ve yardımını esirgemediği görülmektedir. Bu yardımların yapılmasında ortak değerlerin önemli bir rolü bulunmaktadır. Bunların en önemlisi aynı dini benimsemiş olmalarıdır. Buna karşılık da Boşnak halkı sadık bir millet olmuştur. Osmanlı yönetimi, Müslüman Boşnakları “sadık, dürüst tebaa ve iyi yetişmiş askerler olarak takdir etmiştir.”²⁷

Geçmişten günümüze kadar olan süreçte Boşnaklar ve Türkler arasında kültürel anlamda bir kaynaşma olduğu görülmektedir. Boşnak kendini “Türk” diye adlandırıyor, dinini ise “Türklerin dini” olarak ifade etmişlerdir. Boşnaklar dışında Sırp ve Hırvatlar da Boşnakları “Türk” olarak adlandırmıştır. Kültürel olarak ise “Türkleştiklerini” ifade etmişlerdir.²⁸ Böylelikle Boşnak halkı yıllardan beri Türkiye topraklarında huzurlu ve güvenli bir şekilde yaşamlarına devam etmektedirler.

1.4. BOŞNAKLARIN BURSA'YA GÖÇLERİ

Boşnaklar Bosna-Hersek'in Avusturya-Macaristan himayesine girmesiyle uğradıkları baskılar sonucunda yurtlarından göç etmek zorunda kalmışlardır. Dünyanın birçok yerine gerçekleşen bu göçlerin büyük çoğunluğu da Türkiye'ye gerçekleşmiştir.

Türkiye'de yaşayan Boşnakların çoğu, “93 Harbi” olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra göç etmiştir. 93 Harbi sırasında Bosna-Hersek'te yaklaşık bir milyon kişi yaşıyormuş. Bu Boşnakların büyük bir bölümü, Avusturya-Macaristan egemenliği altına girince gördükleri baskılar nedeniyle göç etmişlerdir. 1878 Avusturya istilasından beri gördükleri zulüm nedeniyle Bosna'nın Müslüman halkı göç izni için Bâbiâli'ye müracaat etmiştir. Hükümet, bazı stratejik nedenlerden dolayı

²⁶ Emgili, a.g.e., s. 198

²⁷ Eker, a.g.m., s. 72.

²⁸ Emina Vildiç, Bosna Savaşının Modern Türk Şiirine Yansıması, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2012, s. 13

Müslüman Boşnakların Bosna-Hersek'ten göç etmesine izin vermek istememiştir. Bu nedenle Bosna-Hersek göçmenleri önce İşkodra, Priştine, Kosova, Taşlıca gibi Bosna-Hersek'e yakın bölgelere göç etmişlerdi.²⁹

Türkiye'ye göç eden Boşnakların göç ettiği şehirlerin başında Bursa gelmektedir. Günümüzde Boşnakların çoğu halen Bursa'da yaşamaya devam etmektedir. Karacabey'e bağlı Fevzipaşa köyü 1800'lü yıllarda 35 hane Boşnak göçmeni tarafından kurulmuştur. Bursa'nın Alacahırka ve Mollaarap, İnegöl'ün Burhaniye ve Mesudiye, Karacabey'de ve İznik'in Yeşilcami Mahallesi'nde de Boşnaklar yaşamaktadır. Bursa Merkez'de Mollaarap Mahallesi, bir Boşnak mahallesidir. Ancak bugün en çok Boşnak, İnegöl ile Orhangazi'de yaşamaktadır.³⁰

Muhâcirlerin sıklıkla yerleştirildiği merkezlerden olan Bursa'ya Boşnak göçü sürekli olarak devam etmekteydi. 1912 Kasım ayında Bursa'daki muhâcir sayısı 18.000'e ulaşmıştır.³¹

Yunanlı araştırmacı Giorgios Skaliri'nin Mikros Asias adlı kitabına göre 1922 yılında Hüdavendigâr'da 40 bin, Bursa Sancağı'nda ise 6.420 Boşnak yaşamaktadır. Resmi bilgilere göre Bursa'daki Boşnakların nüfusu 10 bindir. Bursa'da birçok Boşnak köyü kurulmuştur.³²

Türkiye'ye yerleşen Boşnakların hemen hemen tamamı, Bursa ile Adapazarı arasında iskân edilmiştir. Günümüzde Karamürsel, Adapazarı ile birlikte Boşnakların en yoğun yaşadığı yer Bursa'dır. Boşnakların, Samanlı Dağları ile Uludağ'ın doğu eteklerine yerleştikleri görülmektedir. Raif Kaplanoğlu'nun *Bursa'nın Göç Tarihi* kitabına göre en fazla Bosna göçmeni Bursa'ya gelip iskân edilmiştir. Bunlar Samanlı Dağları'nda, Orhangazi, İnegöl'ün batısındaki Uludağ yamaçlarında iskân edilmişlerdir.³³

²⁹ Raif Kaplanoğlu– Ozan Kaplanoğlu, **Bursa'nın Göç Tarihi**, Nilüfer Belediyesi Akkılıç Kütüphanesi Yayınları, Bursa, 2014, s. 112.

³⁰ Kaplanoğlu, a.g.e s. 113.

³¹ Emgili, a.g.e., s. 296.

³² Kaplanoğlu, a.g.e, s 112.

³³ Kaplanoğlu a.g.e, s. 112.

Boşnakların Bursa'ya göç etmesiyle ilgili birtakım durumlar söz konusudur. Bunların en önemlilerinden biri de devletin gelen göçmenlerin güvenliğini sağlayıp her türlü maddi imkânı vermesinden kaynaklanmaktadır. Boşnakların Bursa ilinde birçok ilçeye yerleştirildikleri bilinmektedir. Bunların başında da İnegöl ilçesi gelmektedir. Boşnakların İnegöl'e göç etmelerinin önemli bir nedeni de kendi memleketlerine benzetmeleridir.

Hüdavendigâr vilâyeti topraklarında Boşnakların yoğun olarak yerleştirildiği İnegöl'de 24 muhâcir köyünün mevcut olduğu, 1894 yılında İnegöl'de yaklaşık 680 Boşnak muhâcir bulunduğu bilinmektedir ve 1896'da da İnegöl'e 250 Boşnak muhâcir daha iskân edilmiştir. Bu köylerden birine, Osmanlı dönemindeki adı Kazancı olup Şükranîye olarak değiştirilen köye, Tanoviç, Musiç ve Kosiç sülâlelerinden 20 hâne Boşnak muhâcir yerleştirilmiştir. 1902'de önce İstanbul'a gelen bu muhâcirler Bursa-İnegöl yolu üzerinde olan bu köye yerleşmeyi tercih etmişlerdir.³⁴

1994 tarihli haritalarda, Uludağ'ın doğusunda Boşnak adını taşıyan birkaç köy adı geçmektedir. İnegöl'e bağlı Lütîye, İneyet, Esenköy, Mesudiye ve Turan köyü Boşnak köyleridir. Bugün de halen Boşnak köyleridir. Bursa Merkez köylerden Dinboz Köyü yakınında bulunan boş araziye Boşnak göçmenlerinden 40 hane yerleştirilmiş ve bu yerleşim yerine Bosna Köyü adı verilmiştir. 1304-1887 yılına ait bir arşiv belgesine göre; aşar malından zahire olmadığından, İznik'te iskân edilen ihtiyaç sahibi Bosnalı göçmenlerin ziraat ve ticarete başlayabilmeleri için gereğinin yapılması istenmiştir.³⁵ İnegöl'e göç eden Boşnaklar için devletin birçok imkân sağladığı görülmektedir.

1893 yılında İnegöl kasabasına yerleşen Boşnak göçmenlere mısır ve tahıl dağıtılmıştır. 1894 tarihli belgeye göre İnegöl'de Boşnaklara zahire ve diğer ihtiyaçları için verilmiş, bu para Bursa Mal Sandığı'ndan sağlanmıştır. Bunların dışında Boşnaklar belli bir süre vergiden de muaf tutulmuştur.³⁶

³⁴ Emgili, a.g.e., s. 295.

³⁵ Kaplanoğlu, a.g.e, s. 113.

³⁶ Raif Kaplanoğlu– Ozan Kaplanoğlu, **Bursa'nın Göç Tarihi**, Nilüfer Belediyesi Akkılıç Kütüphanesi Yayınları, Bursa, 2014, s. 87.

İnegöl'e yerleştirilen muhâcirlerle ziraat için verilen arazilerin dışında, devlete ait mirî arazi olan meraların, muhâcirlerin hayvanlarını otlatmaları için tahsis edilmesi kararlaştırılmıştır.³⁷

Hazîne-i Hâssa'ya ait araziler muhâcirlerle tahsis edilmiştir. Bunun dışında Bursa ovasındaki bataklık arazi büyük masraflarla kurutularak iskân için tahsis edilmiş, özel mülkiyetler satın alınmış ve muhâcirlerin yerleşmesi için bütün imkânlar kullanılarak muhâcirler iskân edilmiştir.³⁸

2. TUZLA MAHALLESİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

2.1. TUZLA MAHALLESİ TARİHİ VE MAHALLENİN ADIYLA İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER

İnegöl ilçesine bağlı olan Tuzla köyü Boşnakların yaşadığı bir köydür. Köyle ilgili incelenen kaynaklarda Raif Kaplanoğlu köyün tarihiyle ilgili: İnegöl ilçesine bağlı bir köydür. İlçenin güneybatısında yer alan bu köy, İnegöl'e 14 km. uzaklıktadır. Eski adı Tuzla'dır. Köyün adına, XVI-XVII. Yüzyıldaki kadı sicillerinde rastlanılmıştır. Bu sicillere göre Yıldırım Beyazıd'ın vakıf köyü olduğu anlaşılır. Başka bir kadı sicilinde ise Tuzla'nın yarısının Ebu İshak Mescidi'nin vakfı olduğu yazılmıştır. Bu nedenle köyün tarihi daha eski devirlere gitmektedir. Uludağ'ın doğu yamaçlarında yer almaktadır. Köyde 1927 yılında 381, 1990 yılında ise 273 kişi yaşamaktaydı. Boşnak köyüdür.”³⁹

Tuzla Mahallesi, Osmanlı Dönemi'nde Bosna-Hersek'ten göç eden aileler tarafından kurulmuştur. Avusturya-Macaristan'ın Bosna-Hersek'i işgal etmesinden sonra binlerce Boşnak Osmanlıya sığınmıştır. Göç ettikleri yerlerin başında da Bursa gelmektedir. Bursa'ya gelen Boşnakların bir bölümü Tuzla Mahallesi'ne yerleşmiştir.

³⁷ Emgili, a.g.e., s. 300.

³⁸ Emgili, a.g.e., s. 292.

³⁹ Raif Kaplanoğlu, **Bursa Yer Adları Ansiklopedisi I**, Avrasya Etnografya Vakfı Yayınları, Bursa, 2001, s. 150.

1914 tarihli haritalarda, Uludağ'ın doğusunda Boşnak adını taşıyan birkaç köy bulunmaktadır. İnegöl'e bağlı Lütfiye, İnayet, Esenköy, Mesudiye ve Turan köyü Boşnak köylerdir. Köyün ismiyle ilgili zaman içinde çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Köyün ismi ilk olarak Tuzla olarak geçmektedir. Daha sonra İnayet ismini almıştır. Kaynak kişilerle yapılan görüşmelerde Tuzla Mahallesi'ne göçlerini;

“Macaristan-Avusturya Krallığı 1870’te Bosna’yı işgal etmiş. Dedem bu yabancı gavur bayrağının altında yaşamak istemiyorum diyerek Türkiye’ye göç etmiş.1907’de gelmiş. Önce yer aramışlar, o zaman Osmanlı hiç ilgilenmemiş. Bozova diye bir yayla var. Onlar oraya konmak istemişler, aşağıda Çayırбек Köyü var. Onlar müsaade etmemişler, bizim yaylamız diye. Burası alt köylerin yaylası ama onlar oralı olmamışlar. Şimdi biz aptalız diyorlar. Suyu biz verirsek alırlar. Onların yaylalarını işgal etmişiz. Onlar o zaman Osmanlıdaki kadiya şikâyet etmişler. Osmanlı askeri (zaptiye) dedikleri geliyorlar, onları kovmak istemişler. Şu tepede iki üç aile derme çatma kulübe kurmuşlar, o gün de çamaşır yıkamış kadınlar, erkekler işe gitmişler, tarla açmaya. Herhangi bir kazanç elde etmek için gitmişler. Bir şeyleri yok, ulaşım aracı yok, yol yok sonra sonra çalışıp elde etmişler. Osmanlı jandarması gelmiş, kovmak istemiş. Onlar da o kaynar suyu jandarmaların üstüne dökmüşler. Boşnakça biliyorlar, Türkçe bilmiyorlar; jandarmanın ne dediğini bilmiyorlar o yüzden suyu dökmüşler. Jandarma da saldırınca onlar da o kazanları, bakraçları jandarmanın üzerine püskürtüyorlar, jandarmalar da yanmışlar. Ordan mahkemeye düşmüşler. O arada affedersin bir gelin çocuk düşürüyor, orada gömüyorlar çocuğu. Şimdi mahkemeye gidince savunmayı şöyle yapıyorlar: Bize jandarma saldırdı, bizi çok dövdüler hatta bir kadın çocuk düşürdü, tercümeyle tabii. Gelmişler burada mezar açmışlar bakmışlar doğru. Ondan sonra inayet olayı denmiş. Ne manaya geliyor inayet “beraat olayı” gibi” (KK:5) .bu şekilde ifade ediyor.

“Burda yer vermişler, İnegöl’ün girişinde. Oralar çok bataklıkmiş, sinek falan varmış, bir de alışmamışlar doğanın içinde büyümüşler. Orayı bırakıp köye gitmişler. Hatta köyden birkaç defa indirmişler, kovmuşlar. Orası olmaz gidin yerinize” (KK:1).

“Yunanlar zamanında savaşıyorlarmış. Kaldırıyorlarmış onları buradan, burada duramazsınız diye. En son inat ede ede ede bırakmışlar onları burada. Onun için inayet

olayı demişler. Çok inat ettiler ya inayet olayı demişler bırakmışlar, ne haliniz varsa görün diye “(KK:19).

Daha sonra 2014 yılında 6360 sayılı Yasa’yla İnayet köyü, Tuzla Mahallesi olarak isim değişikliğine gitmiştir. Tekrar Tuzla isminin verilmesinde köylülerin de etkisi vardır. Tuzla Mahallesi, Bosna-Hersek’te bulunan Tuzla şehrinden adını almaktadır. Tuzla köylüleri burayı Bosnadaki Tuzla şehrine benzettikleri için Tuzla Mahallesi adını vermişlerdir.

“Esasta Sivrihisar’a gelmişler, Sivrihisar’ı beğenmemişler. Gelmişler Cerrah’a, Cerrah da ova olduğu için tabii oralar da gölmüş, zamanında sivrisinek varmış. Onlar da başlamışlar aramaya böyle yakaları. Burada Bosna’nın suyu gibi su bulmuşlar. Hatta suyun ismini de Tuzla suyu koymuşlar. İşte buralarda köyün içerisinde bu kadar alan varmış. O alanlarda yerleşmişler, kulübe gibi bir şey yapmışlar. Başlamışlar kazmaya, tarla açmaya” (KK:19).

“Tuzla ismi Bosna’dan gelen bir isim buraya da Tuzla denilmiş. Bu nedenle Osmanlı bizi hiç rahatsız etmemiş” (KK:5).

Boşnakların yaşadığı Tuzla Mahallesi günümüzde hâlen bir Boşnak köyüdür. Boşnakların, Boşnakça konuştuğu, kendi gelenek ve göreneklerini devam ettirdiği bir köydür.

2.2. TUZLA MAHALLESİ’NİN COĞRAFİ YAPISI

İnegöl ilçesine bağlı bir köydür. İlçenin güneybatısında yer alan bu köy, İnegöl’e 14 km. uzaklıktadır.⁴⁰

Harita konumu ise 40° 0' 40.6764” Kuzey ve 29° 24' 50, 7636” Doğu gps koordinatlarıdır.⁴¹ Rakım 1050m’dir.Bursa iline 59 km uzaklıktadır.⁴² Mahallede diğer köylere ve merkeze ulaşımı sağlayan yol asfalttır. Köyde sokak olarak herhangi bir

⁴⁰ Raif Kaplanoğlu, **Bursa Yer Adları Ansiklopedisi I**, Avrasya Etnografya Vakfı Yayınları, Bursa, 2001, s. 150.

⁴¹ <https://www.haritart.com/inayet-koyu-haritasi-m28ba> (26.07.2016)

⁴² <https://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=240395> (12.04.2017)

belirleme yapılmamıştır. Bunun yerine her eve kapı numarası verilmiş ve cadde ismi olarak belirlenmiştir. Köyde üç cadde bulunmaktadır. İnayet Caddesi, Gülbahçe Caddesi ve Elmaçayır yolu şeklinde düzenlenmiştir.

2.3. TUZLA MAHALLESİ'NİN EKONOMİK DURUMU

Tuzla Mahallesi'nin başlıca geçim kaynağı tarım ve ormancılıktır. Çoğunlukla Ormancılık yaparak geçimini sağlayan köy halkı çiftçilik de yapmaktadır. Başlıca yetiştirilen ürünlerin başında fasulye, çilek, patates gelmektedir. Etrafta çeşitli su kaynaklarının olması tarım faaliyetlerini olumlu yönde etkilemektedir.

“Buranın geçimi eskiden patates, fasulye, çilek, orman, esastan ormandan geçiniyorlarmış. Daha önceden ormanda ağaç kesiyorlarmış. İnegöl'e hayvanlarını taşıyorlarmış, öyle geçiniyorlarmış” (KK:19).

“Ormancılık bir de tarım en çok ormancılıktır. Hayvancılık pek yoktur. Zaten orman köyü diye geçer” (KK:1).

Bunun yanında Orman İşletme Müdürlüğü'nün de bölgede olmasından kaynaklı olarak köylüler ormancılığa daha çok ağırlık vermektedir. Ormancılık yaparak geçimini sağlayan köylülerden birçoğu ormanda meydana gelen kazalardan dolayı yaralanmış ya da yaşamını yitirmiştir. Bunun dışında kaçakçılık yaparak da geçimini sağlayan köylüler mevcuttur. Orman İşletme Müdürlüğüne bağlı ormanlarda ağaçları keserek de geçimini sağlayan köylüler vardır.

“Eskiden kaçakçılık çok olurdu bizim köyde. Ağaç keserlermiş ormanda” (KK:1).

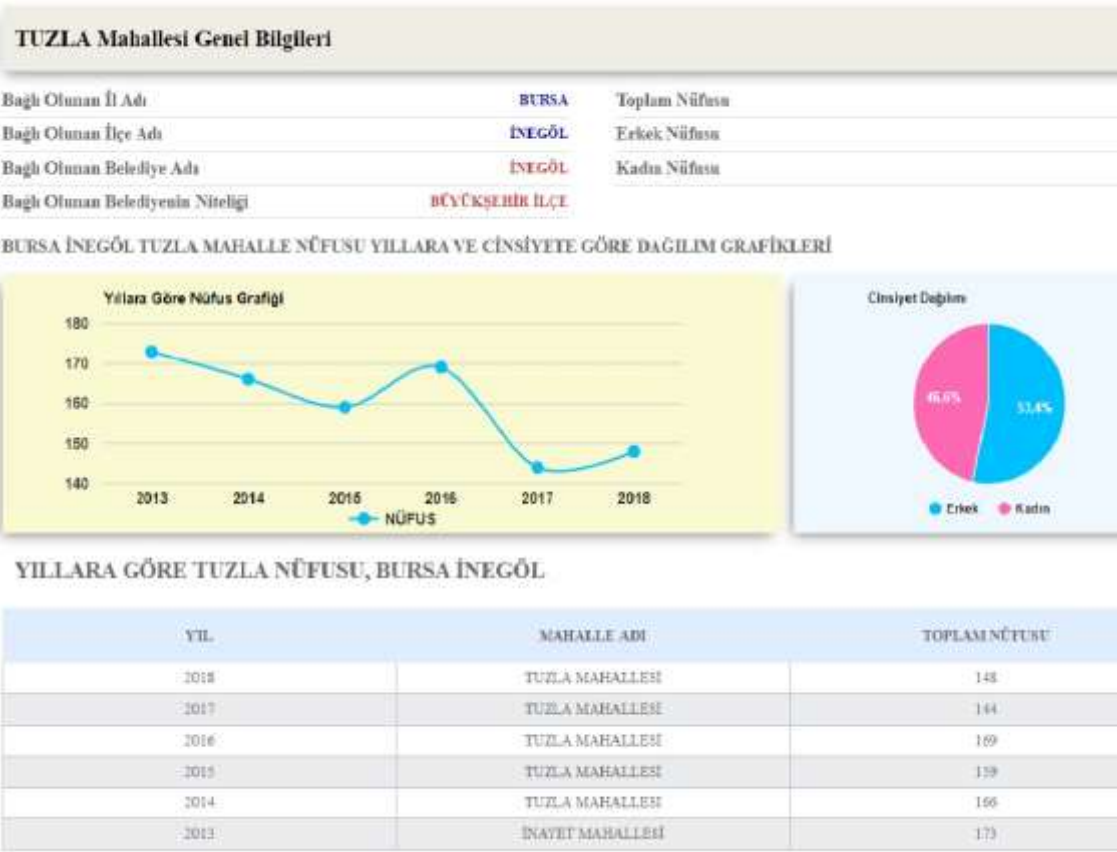
Bunun dışında köydeki kısıtlı iş imkânlarından dolayı birçok köylü şehre göç etmek zorunda kalmıştır. Başta İnegöl olmak üzere fabrikaların olduğu bölgelere birçok köylü göç etmek zorunda kalmıştır. Yaşlı nüfusun çoğunlukta olduğu köyde genç nüfusun iş imkânlarından dolayı köyde bulunmadığı görülmektedir.

“Şimdi bakıyor adam 4-5 çocuğu var. Ben kendi şahsıma konuşuyorum. Bakıyor 50-60 dönüm yeri var, hangi birine yetecek. Bu sigorta dalgası, emeklilik dalgası falan çocuklar göç etti” (KK:19).

Tuzla Mahallesi'nde yaşayan köylü kadınlar da tarlada çalışarak ev ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Bunun yanında yaptıkları kışlık hazırlıklarla da mutfak masraflarını önemli ölçüde azaltmışlardır.

2.4. TUZLA MAHALLESİ'NİN NÜFUSU

Tuzla Mahallesi'nin nüfusu yıllara göre değişiklik göstermiştir. Mahallenin ortalama nüfusu 200'dür.82 haneden meydana gelen köy Boşnak köyüdür. Kışın köyde yaklaşık 15 hane dururken yazın 35 haneye çıkmaktadır. Raif Kaplanoğlu köyün nüfusuyla ilgili olarak köyde 1927 yılında 381, 1990 yılında ise 273 kişi yaşadığını belirtir⁴³

Tablo 1. : Tuzla Köyü Nüfus Dağılımı Grafiği

⁴³ Raif Kaplanoğlu, **Bursa Yer Adları Ansiklopedisi I**, Avrasya Etnografya Vakfı Yayınları, Bursa, 2001, s. 149.

En son 2018 yılına göre verilen bilgilerde toplam olarak 148 olduğu görülmektedir. Bunların %46,6 kadın %53,4 erkek nüfustan oluşmaktadır.⁴⁴

Köyde bilinen Boşnak sülaleler
Şabanoviç
Selimoviç
Belecije
Hafızovic
Husic
Çorba
Şehiç
Hırvar
Hırbat
Begiç
Hürem
Hırnal
Muslimiç
Foçalı
Cakle
Sukiç
Sırço
Paçais
Huriç
İbiş

Tablo 2: Tuzla Köyü Boşnak Sülaleleri⁴⁵

⁴⁴ <http://www.nufusune.com/183781-bursa-inegol-tuzla-mahallesi-nufusu> (15.05.2019)

⁴⁵ [https://www.bosnakmedya.com/bosnak-koyu-inayet-tuzla-i-taniyalim-ogrenelim/\(20.03.2017\)](https://www.bosnakmedya.com/bosnak-koyu-inayet-tuzla-i-taniyalim-ogrenelim/(20.03.2017))

2.5. TUZLA MAHALLESİ'NİN EĞİTİM DURUMU

Tuzla Mahallesi'nde köylülerin genel olarak ilkokul mezunu veya ilkokul terk olduğu belirlenmiştir. Mahallede ilkokul vardır. Ancak kullanılmadığı için taşımali eğitimden yararlanılmıştır. Mahallenin genç nüfusunun okumaya önem verdiği ve okumak için şehir dışına üniversiteye gittiği belirlenmiştir. Mahallede doktor, öğretmen, mühendis gibi birçok meslek gruplarından okumuş köylüler de vardır.

“Okuryazarlık oranı şu an çok iyi herkes okula gidiyor” (KK:6).

“Köyde önemli yerlere gelenler var. Doktor, öğretmen vs.” (KK:1).

2.6. TUZLA MAHALLESİ'NİN SOSYO-KÜLTÜREL HAYATI

Tuzla Mahallesi'nde sağlık ocağı ve sağlık evi yoktur. Mahallede sabit telefon ve elektrik vardır. PTT şubesi ve PTT acentesi yoktur. Mahallenin içme suyu şebekesi vardır ancak kanalizasyon şebekesi bulunmamaktadır. Mahalleye ulaşımı sağlayan herhangi bir araç yoktur. Köylüler merkeze ve başka köylere gitmek için kendi imkânlarını kullanmaktadır. Köyde muhtarlık sistemi faaliyet göstermektedir.

“Köye ilk kamyon geldiğinde babamlar çocukmuş. Kamyonun arkasına sarkmışlar, sonra bu düzlükte bu kadar hızlı gidiyorsa yokuşta daha hızlı gider diye atlamışlar. Üstleri hep yırtılmış” (KK:1).

“Biri ilk radyoyu almış gelenler evden kaçmış, içinde şeytan var diye” (KK:1).

Köyün bütün yaşlıları perşembe günleri İnegöl'e pazara gitmektedir. Bu durum eskiden beri devam etmektedir. Köyde bulunan okul, cami ve öğretmenevinin yapımı köy halkının desteğiyle yapılmıştır.

Çeşitli sosyal faaliyetleri olan köyde her yıl diğer Boşnak köyleriyle dönüşümlü olarak temmuz ayında yoğun bir katılımın olduğu Pita Şenliği yapılmaktadır. Devlet yetkililerinin ve diğer Boşnak köylerden birçok kişinin katılımıyla gerçekleşir. Boşnakların pita dedikleri Boşnak börekleri tepsilerde yapıp gelen konuklara ikram

edilir. Daha sonra hep birlikte Boşnakça türküler söylenip oyunlar oynanır. Böylelikle birlik ve beraberlik içinde Boşnakların kaynaşması sağlanır.

“Oyun oynanıyor, cümbüş yapılıyor. Başta biraz Kur'an okunuyor. Börekler yapılıyor tepsi tepsi. Bütün köy ikişer beşer tepsi börek yapar. Boşnak böreği, o gelen misafirlere ikram edilir. Masalar kuruluyor” (KK:5).

Bunun dışında İnegöl'de bulunan Boşnak Derneği aracılığıyla gelenek ve göreneklerini devam ettirmektedirler.

İKİNCİ BÖLÜM

TUZLA MAHALLESİ HALK BİLİMİ ÜRÜNLERİ

1. DOĞUM

İnsan yaşamı anne rahmine düştüğü andan itibaren başlamaktadır. Doğum olayı bir toplumun soyunu devam ettirebilmesi için çok önemlidir. Doğum öncesinden doğum sonrasına kadar geçen sürede her toplumda farklı uygulamalar ve inanışlar vardır. Doğum, annenin gebe kalma isteğinden başlayarak yüzlerce âdetin, inancın, dinsel ve büyüsel özlü yüzlerce işlemin hücumuna uğrayarak âdeta onlar tarafından yönetilmektedir.⁴⁶

Bunlar her ne kadar yöreden yöreye farklılık gösterdiği görülsede çoğunluk tarafından benimsenip uygulandığı görülmektedir. Bu uygulamalar zaman içerisinde değişiklik gösterebilir. Bunda eğitim, ekonomi, teknoloji gibi birçok faktörün etkisi vardır.

1.1. DOĞUM ÖNCESİ

Çocuk sahibi olmak, toplum tarafından mutlulukla karşılanan bir durumdur. Ailenin soyunun devam etmesinde önemli bir faktördür. Babanın toplumda saygınlık kazanmasına, annenin de toplumdaki itibarının artmasında önemli bir paya sahiptir.

Gebelik sürecinde anne adayının kaçındığı birçok durum söz konusudur. Çocuğu sağlıklı bir şekilde dünyaya getirmek için özen gösterir.

Bu süreçte anne adayı hem fizyolojik hem de psikolojik olarak bir değişime uğramaktadır. Bunun dışında bebek için birçok hazırlık yapılmaktadır. Bu hazırlıklar doğum öncesinden başlamaktadır. Çocuğun gelişi aile, çevre ve akrabalar tarafından sevinçle karşılanmaktadır.

⁴⁶ Sedat Veyis Örnek, **Türk Halkbilimi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1977, s. 132.

1.1.1. Kısırlığı Giderme Yolları

Birçok anne baba çocuk sahibi olmayı ister. Soyun devamını sağlamak amacıyla evliliğin temelinde de çocuk sahibi olmak vardır. Bazen bu durum pek mümkün olmamaktadır. Çocuğun olmaması durumu çevre baskısının da etkisiyle kişileri çeşitli yöntemlere başvurmaya sevk etmektedir.

Çocuk sahibi olma isteği: ”Meyvesiz bir ağaç, çiçeksiz bir gül“ deyişiyle desteklenen ilk adımdır. Boşnaklar arasında söylenen “Evinde çocuk olmayan insan saadet ne demek bilmez” bir atasözü vardır. Evliliğin sağlıklı ve huzurlu bir şekilde sürdürülebilirliğinin ön şartı çocuk sahibi olmakla bağlantılı olduğu bu atasözü ile de açık şekilde belirtilmiştir.⁴⁷ Tuzla Köyü’nde yapılan araştırma sonucunda bu köyde çocuğu olmayan kadınlara karşı genel olarak olumsuz bir tavır sergilenmediği görülmüştür. Ancak bazı ailelerde baskının olduğu da görülmektedir. Çocuğun olması için çeşitli tedavi yöntemleri uygulanmakla beraber olamaması durumunda da kadın çoğu zaman hoş karşılanmıştır.

“Kısır deniliyor. Allah’tan diyorlar, kimse aşagılamaz” (KK:11).

“Kimisi huzursuzluk çıkarıyor bebeği yok diye. Kimisi hoş karşılıyor” (KK:37).

“Allah sevseydi bir evlat sahibi olurdu. Evlat verirdi. Demek ki Allah onu sevmiyor. Tabii arkadaşının bu kadar çocuğu var, onun olmuyor. Hemen hemen herkes söylüyordu” (KK:4).

“Tuhaf görülüyor, baskısı oluyor. Eşe de yansıyor. Eş ayrılma durumuna geliyor” (KK:17).

Yapılan araştırmada bu şekilde olumsuz tutumların olduğu da belirtilmiştir.

⁴⁷ Yusuf Ziya Sümbüllü–Edina Ustavdić, “Boşnak Halk Kültüründe Doğum Geçiş Merasimi Üzerine Tespit ve Değerlendirmeler”, **Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, C. 1, S. 2, 2015, s. 154.

Toplumda çocuğun olmaması durumunda kadın üzerinde büyük bir baskı oluşmaktadır. Bazı yörelerde bunun tek suçlusu olarak kadın görülmektedir. Bu yüzden kısırlığı gidermek için yapılan uygulamaları genellikle kadın üzerinde denemektedirler.

Dede Korkut Hikâyeleri'nde çocuğu olmadığı için Kara Otağ'a oturtulan Dirse Han eşine şöyle der: " Senden midir, benden midir, Tanrı Teâlâ bize bir topaç gibi oğul virmez nedendir."⁴⁸ diyerek kısırlığın suçunu sadece kadında görmektedir.

Toplumda yapılan bu baskılar sonucunda kadınlar çeşitli tedavi yöntemlerine başvurmaktadır. Sedat Veyis Örnek kısırlığı gidermek için kadının başvurduğu yöntemleri üç şekilde toplamıştır. Bu çalışmada da derlenen uygulamalar bu tasnife göre incelenecektir.

- 1.Dinsel-büyüsel nitelikte olanlar,
- 2.Halk hekimliği kapsamına girenler,
- 3.Tıbbî sağaltma alanına girenler.⁴⁹

1.1.1.1. Dinsel-Büyüsel Nitelikte Olanlar

Kısırlığı gidermek amacıyla başvuru alan yöntemlerden biri de dinsel büyüsel nitelikte olanlardır. Halk arasında sıkça başvuru alan bu yöntem günümüzde hâlâ devam etmektedir.

Dede Korkut Hikâyeleri'nde çocuğu olmayan Dirse Han'a eşi şöyle der: "Hey Dirse Han, bana gazap etme, incinip acı sözler söyleme yerinden kalk, alaca çadırını yeryüzüne diktir, attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kes, İç Oğuz'un Dış Oğuz'un beylerini başına topla, aç görsen doyur, çıplak görsen donat, borçluyu borcundan kurtar, tepe gibi et yığ, göl gibi kıımız sağdır, büyük ziyafet ver, dilek dile, olur ki bir ağzı dualının hayır duası ile Tanrı bize bir topaç gibi çocuk verir"⁵⁰ böyle

⁴⁸ Muharrem Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, Hisar Kültür Gönüllüleri, 2003, s. 13.

⁴⁹ Sedat Veyis Örnek, **Türk Halkbilimi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1977, s. 132.

⁵⁰ Muharrem Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, Hisar Kültür Gönüllüleri, 2003, s. 13.

söylemesi üzerine Dirse Han bunları gerçekleştirir. Bunun üzerine ağzı dualı birinin duasıyla Dirse Han'ın bir oğlan çocuğu olur.

Tuzla Mahallesi'nde de yapılan araştırmada, dinsel-büyüsel tedavi yönteminin kısırlığı gidermede sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

“Mesela suyun içinde oturuyorlardı. Kur'an'daki yazıyı okuyup onu suya üflüyorlar, sonra içiyorlardı” (KK:11).

“Birleşiyorlar Yasin falan okuyorlar. Gidiyor oraya dua ediyor, Allah'tan diliyorlar” (KK:11).

1.1.1.2. Halk Hekimliği Kapsamına Girenler

Halk arasında kısırlığı gidermek amacıyla kullanılan yöntemlerden biri de halk hekimliğidir. Hamile kalmak isteyen kadına çeşitli bitkiler veya ilaçlar yardımıyla eğitimi olmayan kişilerce uygulanan bu yöntem günümüzde hâlâ devam etmektedir. Hatta öyle ki başvuru yöntemlerin başında gelmektedir.

Tuzla Mahallesi'nde derlediğimiz bilgilerden hareketle bu yöntemin de kullanıldığı görülmektedir.

“Çocuk olsun diye bele çömlek yapıştırılır” (KK:6).

“Bizde bardak yapıştırıyorlardı göbeğe çocuk olsun diye” (KK:4).

“Bir senesi geçmiş kara kabağı rendeleyip böyle fırında ısıtıcın. Sonra çocuk bezler gibi bağlıcan. Birini soğudu mu birini indiricen sıcakını koycan öyle yatıcın. O akşamda eşinle birlikte olursan çocuğun olur, dedi. Biri yaptı ismini vermek istemiyorum, yani bir aya kalmadan hamile kaldı” (KK:11).

“Süt kaynatıp içine taş atıyorlar, oraya oturuyorlar. Kimisinin oluyor, kimisinin gene olmuyor”(KK:21).

“Keçi tüyünün içine yumurta kırıp onu güzelce harmanladı. Sonra bir bezin üstüne yaydı, onu bağladı belime. Bir şeyler okudu, onu üç gün indirme, dedi. Ben hamile kaldım”(KK:22).

“Çocuk almış sopayı bir ağaca atmış elma düşsün, erik düşsün diye. Bu sopa kalmış orada. Bu sopayı alacaksın, indireceksin ağaçtan. Onu alacan yakacan sobanın içinde, üstünde de ısıtacan suyu; üstünü, başını yıkayacan. O zaman tılsımı oluyor, o şekilde çocuk oluyor”(KK:35).

1.1.1.3. Tıbbi Sağaltma Alanına Gidenler

Günümüzde ulaşım imkânlarının daha iyi olmasından dolayı Tuzla Mahallesi’ndeki çocuğu olmayan birçok kadın, hastanelere gidip destek almaktadır. Kendi tedavilerini doktorlar yardımıyla yapan kadınlar, teknolojinin birçok imkanından yararlanmaktadırlar. İlaç tedavisiyle çocuk sahibi olmak isteyen kadınların sayısı eskiye oranla çok daha fazladır.

“Şimdi hastaneye gidiyorlar” (KK:3) .

“Doktora giderler” (KK:10).

1.1.2. Gebelikten Korunma

Boşnak köyü olan Tuzla Mahallesi’nde çocuk sayısı oldukça fazladır. Yapılan araştırmada genellikle çocuk sayısı dört ve sekiz arasındadır. Çocuk sayısının fazla olması her aile tarafından normal karşılanmaktadır. Köy işlerinde aktif olarak çalışan kadınların birkaç çocuktan sonra korunmak için çeşitli yöntemlere başvurdukları görülmektedir.

“Ben ilk çocuğumda hiçbir şey kullanmadım onun arkasından olmasın diye günlük hap kullandım” (KK:10).

“Mesela ben yaptım. İlk çocuğumu doğurdum çok zor oldu. O daha bir yaşında olmadan ikincisine hamile kaldım. Bir öğretmen hanımı vardı burda. O bana dedi kaynar suya bir demet maydanoz at, otur ama olmadı düşmedi” (KK:4).

“Kimisi ebegümeci yaprağı kullanırmış. Kimisi kibrit çöpü kullanırmış. Onu kaynatıp içiyorlarmış. Kapıdan eşikten sarkıtırlarmış düşsün diye” (KK:37).

“Tarlaya gidiyordum, ramorğun ortasına oturdum. Hani zıplıyor ya çocuk düşsün diye düşmedi” (KK:4).

“Ben duyuyordum millet kolayla gripini karıştırıp içip düşürmeye çalışıyordu. Sonra kına karıyorlar sulu yapıp onu içiyorlar, öyle düşük yapmaya çalışıyorlar” (KK:11).

1.1.3. Gebeliğin Anlaşılması

Gebeliğin başlamasıyla anne adayında hem fizyolojik hem de psikolojik bir değişim meydana gelmektedir. Belirtilerin bazıları halk arasında şu şekilde bilinmektedir: mide bulantısı, adetten kesilme, halsizlik, uyku hali, canın bir şeyler istemesi ya da iştahın kesilmesi.

Halk arasında sıralanan belirtilere bakılarak bir kadının gebeliği tespit edilebilir. Tuzla Mahallesi’nde yapılan derlemeler sonucunda bu belirtilerin çoğu gebeliğin anlaşılmasında dikkat edildiği belirtilmiştir.

“Günün geçtiği zaman anlıyorsun. İlla ya hasta oluyorsun ya bir şey yemiyon, bir şey içmiyon, ay başın kesiliyor ondan anlıyorsun” (KK:3).

“Mide bulantısından, halsizlikten anlıyordum hamile kaldığımı” (KK:41).

“Adet görmüyor, mide bulanıyor o şekilde hamile olduğunu anlıyo” (KK:38).

Araştırmalar sonucunda Tuzla Mahallesi’nde, kadın hamile kaldığı zaman bunu çevredekilerden saklamaktadır. Hamileliğin söylenmesi ayıp olarak karşılanmaktadır. Çevredekiler kadının hamileliğini zaman içerisinde geçirdiği fiziksel değişimden

anlamaktadırlar. Boşnak köyü olan Tuzla Mahallesi'nde hamile kadına Boşnakça “*tırbava*” denilmektedir.

“Adet görmezdi. Şimdilerde bir hafta geçtiği zaman hemen zaten doktora başvuruluyor. Test yapılıyor” (KK:17).

“Evde üç tane görümcem vardı. Kime söyleyecen hamile olduğunu, ayıptı. Kimse duyacak diye aklım gidiyordu, çok ayıptı” (KK:37).

“Ne kadar kişi bilirse doğum yapacağını, o kadar kişinin günahını alarak doğuruyorsun. Yedi tane doğurdum, kuşa bile bildirmedi” (KK:35).

“Hamile kadına kendi dilimizde “tırbava” diyoruz” (KK:3).

“Hamile kadına “tırbava” ismi verilir. O hamile yani, gene doğuracak” (KK:4).

1.1.4. Aşerme

Halk arasında hamile kadının en olmadık anda bazı yiyeceklere karşı istek ve arzuda bulunması aşerme olarak adlandırılır.

Hamile kadının özellikle yeme isteğinde bulunduğu bu yiyecekler temin edilmeye çalışılır. Aksi takdirde bebeğin sağlığında bozukluk meydana geleceği düşünülür. Bazen mevsimin dışında bulunan yiyecekleri aşeren hamile kadın çevresindekileri oldukça zor duruma düşürmektedir. Her ne kadar zor olsa da bir şekilde temin edilmeye çalışılır. Bilimsel olarak anne adayının hamilelik sırasında vücudundaki bir eksiklikten kaynaklanan bu durum halk arasında aşerme olarak nitelendirilir. Tuzla Mahallesi'nde yapılan araştırma sonucunda aşerme konusunda ortak görüşler belirtilmiştir.

“Canım ondan istiyor, bundan istiyor öyle anlıyorduk. Yani hiç düşünemeyeceğin bir şeyi canın istiyor. Onu yaratmadan da olmuyor. İllaki tatmak istiyorsun. Olmazsa çocuğun bir tarafı eksik olur yani” (KK:11).

“Aşerme lohusalyken veya lohusalıktan önce hamileyken bir annenin istediği bir şeye aşerme deniliyor” (KK:17).

“Hamile kadının karşısında kimse yemek istemiyor. O kadın özenirse karşıdaki insanı özendiren insanın gözünde veya bir yerinde bir şeyler çıkar” (KK:11).

“Diyorlar illa aşerdiğin zaman mecburi getirtilecek yani getirilmezse ya göğüs şişer ya da çocukta bir eksiklik olabilir” (KK:13).

Yapılan derlemeler sonucunda hamile kadınların aşerdikleri yiyecekler bebeğin cinsiyetinin belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir.

“Tatlı yedin mi kız olur. Ben hep kadayıf yedim kız oldu. Ekşi yedin mi erkek olur” (KK:4).

“Yersen tatlı illa kız olurmuş. Ekşili canın isterse oğlan olurmuş” (KK:3).

“Ayva yi dedi, çocuk güzel olur. Onu kaynatamdan duydum” (KK:13).

1.1.5. Hamile Kaçınmaları

Hamilelik sürecinde hamile kadının kaçındığı, yapmaktan sakındığı durumlar söz konusudur. Bu durumlar yöreden yöreye farklılık göstermektedir. Hamile kadın çocuğun sağlığıyla ilgili olumsuz bir durumun meydana gelmemesi için özen gösterdiği haller çevredekilerin de müdahalesiyle hamilelik süreci boyunca devam etmektedir.

Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmada hamilelik süresince anne adayının yapmaktan kaçındığı birçok durum söz konusudur.

“Hamileysen hiç ölüye bakmican, girmicen yanına. Mesela benim gelinimin ablası hamileyken bakmış babası öldüğünde, oğlu özürlü doğdu. Bakmasaydı babasına bir şey olmazdı diyorlar” (KK:4).

“Hamileyken gizli saklı bir şey yemiceksin eğer yediysen bile elini hiçbir şekilde bir yere sürmican. Karnına herhangi bir yerine eğer sürüyorsa zaten onun orada ya da yüzünde artık neresine denk geliyorsa ufak bir leke olur” (KK:17) .

“Gebelikte kaynanam derdi:” Böyle hortumun üstünden atlama göbek bağı dolandır. Babaannem de der ki:” Hamileyken eteğin lastiğine yumurta koyma, çocuğun

kafasında şekilli şişlikler oluşur “diye. Bir de unlu yerde gezme, bazı çocuklar, doğduğunda böyle un gibi üstünde şey olur, hamur gibi yapış yapış olur”(KK:11).

“Uzaklarda yangın varsa o yangına bakma, çocuğun yüzü kırmızı olur.”(KK:42)

“Hamileyken sakın alta bakma, çocuk şaşık oluyo”(KK:21).

“Tavşana bakma tavşan gibi uykusu olur çocuğun, güzel uyumaz”(KK:22).

“Kediyi ve köpeğe ayakla dokunmuyorsun, çocuğun doğduğunda hep mızıklar”(KK:24).

1.1.6. Çocuğun Cinsiyetinin Tayini

Hamilelik süresince çocuğun cinsiyetiyle ilgili çeşitli saptamalar yapılmaktadır. Bu saptamalar, hamile kadının aşerdiği yiyecekler, fiziksel yapısı gibi birçok duruma bakılarak yapılmaktadır. Yöreden yöreye farklılık gösteren bu saptamalar halk arasında kabul görmüştür. Günümüzde teknolojinin ilerlemesiyle bebeğin cinsiyeti önceden belirlenmektedir. Belirli bir zaman gerektiren bu sürecin öncesinde bile cinsiyetle ilgili çeşitli belirlemeler yapılmaktadır. Genel olarak erkek çocuğu istenilmektedir. Ancak bu durum, kadının ekonomik özgürlüğünü kazanması ve iş hayatında aktif olarak yer almasıyla etkisini yitirmeye başlamıştır.

Erkek ve kız ayrımının temelinde, erkeğin güç, nüfus, ekonomik ve sosyal güvence unsuru olarak görülmesinin önemli bir payı vardır. Bu ayrımın kızın ise zayıflığın simgesi olması ve geçici unsur olarak görülmesi erkek çocuğunun istenmesinde önemli bir etkidir. Günümüzde kız-erkek ayrımı kalkmıştır.⁵¹ Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmalar sonucunda kız ve erkek çocuğu arasında pek bir ayrım yapılmadığı görülmektedir.

⁵¹ Hülya Taş, **Bursa Folkloru; Bursa İli Gelenek ve Görenekləri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**, Gaye Kitapevi, Bursa, 2002, s. 67.

“İnsan hamileyken kızda güzel olmuyor, yüzün çirkinleşiyor, dudakların şişiyormuş. Oğlanda güzelleşiyorsun, öyle duydum” (KK:3).

“Alt dudak şişince bir de her tarafı aynıysa karnın kız olur” (KK:4).

“Arkamıza geçip tuz serpiyorlardı başımıza. Burnunu tutarsan erkek, dudaklarını, ağzını tutarsan kız oluyor” (KK:38).

“Hamile kadının karnı çok dışarda oldu mu oğlan olur derler. Kiminin yuvarlak oldu mu kız olacak derler” (KK:10).

“Karnı eğer sivriyse erkek denirdi. Genişse karnı, kalçaları bir bayanın, kalçalarına doğru vuruyorsa kız denirdi” (KK:17).

“Burnun aşağı oldu mu kızın olur, Dümdüz oldu mu oğlan olur” (KK:33).

1.1.7. Doğuma Hazırlık

Doğumdan önce aileler doğacak çocukları için çeşitli hazırlıklar yapmaktadır. Yapılan bu hazırlıklarda ailenin diğer fertlerinin de önemli bir katkısı bulunmaktadır. Yapılan hazırlıklarda çocuğun cinsiyeti, ailenin maddi durumu, sosyal hayatı gibi birçok faktörün etki ettiği görülmektedir. Bazı ailelerde diğer doğacak çocuklar da düşünülerek kız-erkek ortak kullanılabilecek hazırlıklar yapılmaktadır. Ama çoğunluk çocuğun cinsiyetine göre hazırlık yapmaktadır. Özellikle yapılan hazırlıklarda çocuğun cinsiyetine göre farklılık olduğu kaynak kişilerce belirtilmiştir.

“Çoğunlukla beyaz yaparlar. Kız olursa da oğlan olursa da gider. Belirtiler kız ise en çok pembe” (KK:4).

“Kız olursa pembe oğlan olursa mavi olur” (KK:10).

“Oğlan çocuğa mavi, kız çocuğa kırmızı, pembe veya beyaz şeyler yapılır. Erkeğe beyaz, mavi başka bir şey uygulanmaz. Ama önceden böyle işleniyor kanaviçe. Ben kendim yorgan bandı işledim, çarşafını, yaygısını her şeyini işledim. Kanaviçeyi kendi elimle, battaniyeyi kaynanamla ördüm ilk oğlana hazırladım” (KK:11).

“Eğer kızsı kıza göre patık, çember tarzı şeyler yapılır. Oğlana da aynı şeyler yapılır” (KK:17) şeklinde ifade etmişlerdir.

Doğum öncesi yapılan hazırlıklarda bebeğe tahtadan veya ağaçtan yapılan beşikler günümüzde hala kullanılmaktadır. Bunun dışında yapılan araştırmada kaynak kişilerin beşik ve salıncakla ilgili çeşitli inanışlarının olduğu belirlenmiştir.

“Biz kendi çocuklarımız için dört ağaç aldık hazırlardan. Ondan sonra dikti görüncem o bezden geçirdik. O şeyleri iplerle geçirdik bağladık. Öyle sallıyorduk salıncakta” (KK:3).

“Beşikler böyle yerden sallamalı tahtadan oluyor, adamlar yapıyor. Salıncak da öyle” (KK:4).

“Beşik boş sallandığı zaman bebeğin karnı ağrır. Başı döner, başı ağrır” (KK:17).

“Boş beşik sallanmaz, bebeğin karnı ağrır diye” (KK:1).

1.2. DOĞUM SIRASI

Yapılan araştırmada eskiden Tuzla Mahallesi’ndeki kadınların çoğunun evde tek başına doğum yaptığı belirlenmiştir. Eskiden hastaneye giderek doğum yapan kadın sayısı oldukça azdır. Günümüzde kadınların çoğu İnegöl’e hastaneye giderek doğum yapmaktadır. Bunun yanında hala evde doğum yapan kadınların da olduğu yapılan araştırmada kaynak kişilerce belirtilmiştir. Çocuğun göbeğinin kesilmesi için bir yardımcı olduğu da belirlenmiştir. Bu kişi genellikle ebe olarak belirtilmiştir. Doğum öncesinde çeşitli araç gereçler temin edilmiştir.

“ Kadınlar yeni jilet aldırırmiş, göbek kesmek için. İp bulunduruyon, lehen getiriyon kanama oluyor” (KK:3).

“İplik, makara pamuk ipliği, temiz hiç kullanılmamış jilet, bir tane de böyle temiz bir odun parçası alıyon” (KK:11).

“Evde yapılıyorsa doğum sıcak su kaynatılır. Bez, havlu kullanılır, pamuk kullanılır” (KK:17).

Doğum yapacak kadının çeşitli doğum pozisyonları vardır. Bu kişiden kişiye farklılık göstermektedir.

Doğumun ne şekilde yapılacağına, kadının o anki durumunun hangi pozisyona daha uygun olduğuna ve çocuğun hangi pozisyonda daha rahat doğacağına ebe kadın karar verir.

1.Oturarak doğum,

2.Diz çökerek doğum,

3.Yatarak doğum pozisyonların en uygunu seçilir.⁵²

“Ben yatarak doğum yaptım” (KK:3).

“Ben ayakta yapıyordum. Leğen koyuyordum, giriyordum içine doğum yapıyordum” (KK:23).

“Herkes kendi başına doğuruyordu. Muşamba koyuyoz, onun üstünde doğuruyoz. Jilet koyuyoduk, ip koyuyoduk. Göbeği kes tamamdır” (KK:33).

“Kathiyen doğumda kimse girmiyor yanına yardım eden giriyor” (KK:3).

“Kendi yatak odana yayıyon böyle laylon muşamba üstüne de böyle eski battaniye atıyodum, çocuk düşerse zedelenmesin diye. Alttan indiriyodum sade etekle kalıyodum. Kapalı banyolar oluyor ya buranın içinde yüklük diyoz ordan gücümü aldım, sıkı sıkı tutundum. Eşim annesini uyandırana kadar benim çocuğum doğdu” (KK:11).

“Bir tane Fatma vardı, teyzemin kaynanası, o yaptırıyordu doğumu. Doğumu yaptırana eba diyorduk. Çoğunlukla yalnız doğuruyorlar. Tek başına doğuruyorlar” (KK:4).

⁵² Hülya Taş, **Bursa Folkloru; Bursa İli Gelenek ve Göreneklere Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**, Gaye Kitapevi, Bursa, 2002, s. 70.

“Ben ebelik yaptım birine 2010 senesinde. Eşi geldi, çabuk dedi, eşim doğum yaptı ama ben bir şey bilemedim, dedi. Seni çağırıyor, dedi. Gittim çocuk doğdu, yani her şeyi çıktı. Dedim naptın, hazırladın mı bir şey? O da var, dedi. Ama onun pamuk ipliği yoktu. Ben hemen tespih ipliği oluyor ya böyle tespihi kopardım, boncukları indirdim onunla bağladım göbeği kestim” (KK:11).

Doğumun güçleşmesi durumunda çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. Bu uygulamaların yanında da doğumun güçleşmesiyle ilgili çeşitli inanışlar da vardır.

“Eskilerden duydum, çok afedersin erkekler ayakta suyunu(idrar) döktü mü o zaman zor oluyormuş doğumlar. Küçük abdestini ayakta yaparsa zor oluyormuş doğum” (KK:13).

“Genelde çalışmaya bağlı denilir. Ağır kaldırdın, yoruldun ya da yürümedin” (KK:17).

“Bizim köy ebesi yoktu. Bir tane kadın işte rahmetli oldu kaç sene önce. Kız kardeşim olacaktı, olmadı. Onu çağırdılar. Bir şey okudu, şalvarına su doldurdu; o şalvarın içinden anneme su verdi. İçtim biraz sonra oldu, diyor” (KK:3).

“Annem kapıya geldiği gibi benim üstüme çemberini attı. O çemberi attığı gibi çocuk geldi dünyaya. İşte annem çabuk doğuruyormuş da ben de çabuk doğurayım onun diye çemberini üstüme attı” (KK:13).

“Hep dua okurdum, üflerdim üstüme doğumu kolay yapardım” (KK:24).

Yapılan araştırmada Tuzla Mahallesi’nde çocuktan sonra gelen sona Boşnakça *poşledak* ismi verilmektedir. Bu sonun gelmesinin güçleşmesiyle ilgili uygulanan çeşitli pratikler vardır. Aynı şekilde zar içinde doğan çocuklarla ilgili inanışlar da mevcuttur.

“Poşledak yani çocuğun sonu denir” (KK:13).

“Poşledak diyorlar. Benim kaynanam bana ılık su yapar sabunlu, oturtur leğene beni. Böyle kendi diyor, parmağını dola kesiliyor ya son çocuktan, onu ayırıyor, kesiyon böyle uzun kordon oluyor. O kordonu alır böyle kendini gevşet diyor, gevşetiyom. Hemen çekiyor öyle bir bez koyuyoruz” (KK:11).

“Kimi çiğ et yutarmış sonu daha kolay düşsün diye” (KK:3).

“Yumurta pişiriliyor, hastaya yediriliyor hemen çocuk doğduktan sonra son çabuk düşüyor” (KK:4).

Doğumu yaptıran ebeye çeşitli hediyeler verilmektedir. Bu hediyeler ailenin maddi durumuna göre verilmektedir. Ebe özel günlerde çocuk tarafından ziyaret edilmektedir.

“Doğumu yaptırana hediye götürülür. Kırkı çıktı mı çocukla hediye götürüyor” (KK:4).

“Her bayram olsun Anneler Günü olsun bana hediye getirir. Çocuğuna ebelik yaptım diye” (KK:11).

“Göz aydını verilir muhakkak gönlünden ne koparsa ya para verirsin ya çember” (KK:17).

1.3. DOĞUM SONRASI

Doğum sonrasında anne ve bebek için birçok uygulama ve inanış vardır. Kişiler evlilik başlangıcından itibaren çocuk için çeşitli uygulamalar yapmaktadır. Yapılan araştırmalarda çocuk olduktan sonraki süreçte de bu uygulama ve inanışların devam ettiği görülmektedir. Yapılan araştırmalarda kaynak kişilerin ifadeleri doğrultusunda günümüzde hala devam eden birçok inanışın olduğu belirtilmiştir. Doğum sonrasında anne ve bebek için yıkama, yağlama gibi uygulamaların yapıldığı görülmektedir.

“Göbeği kaçmasın diye bağlıyorlar anneyi. Üç gün muhakkak her gün yumurta pişiriyorlar. Yumurta yiyecek yani göbek kaçmasın, düşmesin diye” (KK:4).

“Doğumdan sonra ilk önce tereyağının üstünde yumurta kırarsın lohusaya. O içindeki çocuk eşi yerleşsin diye. Rahmi yerleşsin diye” (KK:11).

“Ağrısı varsa ağrısını dindirmesi için ayaklarının altına tuğla veya sıcak su koyarlar” (KK:17).

“Eskiden çok ağrı oluyordu. Eltimin annesi vardı, sıcak külü bakır tabağa koyardı. Sonra bir bezle biraz karnına koyardı. Onu güzelce karnına sıkardı, karnını ısıtırdı güzelce, faydalı olurdu” (KK:33).

Yapılan bu uygulamaların dışında bebeğin kundaklanması beşiğinin veya salıncağının hazırlanmasıyla ilgili çeşitli uygulama ve inanışlar da görülmektedir.

“Hazır muşambalar oluyordu onu alıyorduk. Üstüne ayakları yamuk olmasın diye büyük bez koymazdık, ayaklarının arasına. Gece kundaklardık, uyurken. Ellerinden uyanıyor, kendini tırmalıyor. Önceden eldiven de kullanmazdık” (KK:3).

“Ben kundaklıyordum, bir buçuk yaşına kadar kundaklıyordum” (KK:13).

“Eskiden muşamba seriyodum. Büyük bir bez, sonra bezi koyuyorsun, göbek bağına da koyuyorsun pamuğu. Sonra büyük bez ve muşambayla ellerini böyle düzeltirsin, ayaklarını da düzeltirsin. Araya bir bez koyarsın ki çocuk ayaklarını sürttüğü zaman yara yapmasın diye. Onu güzelce bir kundaklarız. İstersen uçuruma at çocuğa hiçbir zarar vermez o kadar güzel duruyor” (KK:11).

“Çocuk ellerinden korkuyor, kundaklayınca daha güzel uyuyor” (KK:22).

1.3.1. Çocuğun Göbeği ve Göbekte İlgili İnanışlar

Doğumdan sonra dünyaya gelen çocuğun göbeği kesilir. Nasıl ki doğum öncesi belli konularda çeşitli inanışlar varsa çocuğun göbeğiyle ilgili de birtakım uygulamalar ve inanışlar mevcuttur. Çocuğun göbek bağıyla ilgili olarak gelecek yaşamıyla ilişkisi üzerine çeşitli inanışlar vurgulanmıştır. Jilet, pamuk ipliği, tahta, makas bu tür araç ve gereçler çocuğun göbeğinin kesilmesinde kullanılmaktadır. Boşnak köyü olan Tuzla Mahallesi’nde de birçok yörede olduğu gibi çocuğun göbek bağıyla ilgili inanışların olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmada göbek bağıyla ilgili inanışlar üzerine benzer görüşler dile getirilmiştir.

“Üç parmak kesersen çocuğun sesi gür olur, daha böyle canlı olur. Eğer çok dibine kadar kesersen çocuğun sesi kısık olurmuş” (KK:11).

“Göbek iki parmak bağlanıyor, sonra jilette kesiliyor. Kısa olursa kanama olur” (KK:4).

“Diyorlar caminin eşiğinin altına ya da caminin bahçesine gömersen hani okumuşlu olur” (KK:3).

“Göbeği düşünce Kur'an'ın içine koyarım, orda uzun bir süre kalır. Ondan sonra götürür, caminin avlusuna gömerim”(KK:41).

Yapılan araştırmada göbeğin bakımıyla ilgili de çeşitli uygulamalar olduğu görülmektedir.

“Biraz şişme falan bir şey olursa zeytinyağı sürerdik, göbeğin etrafına. Daha yumuşak olsun çabuk düşsün diye” (KK:10).

“Devamlı ya tereyağ ya da zeytinyağı sürerlerdi göbeğe mikrop kapmasın diye” (KK:4).

1.3.2. İlk Anne Sütü

Tuzla Mahallesi'nde yapılan araştırmada anne sütünün çocuğa kesintisiz olarak belli bir döneme kadar verilmesi için bazı uygulamalar yapılmaktadır. Bunun dışında çocuğa anne tarafından verilen ilk sütle ilgili olarak bazı inanmalar görülmektedir. Sütü kesilen anneler çeşitli yöntemlere başvurmaktadırlar. Ancak yapılan araştırmalarda sütanne durumuna pek sıcak bakmadıkları gözlemlenmiştir. Çok zor durumda kalındığında yakın akraba olmak koşuluyla eşlerinin iznini alarak çocuklarını başka bir kadının emzirmesine müsaade etmişlerdir. Sonuç olarak bu köyde sütanne çok az görülen bir durumdur. Sütkardeşliği yok denilecek kadar azdır. Yapılan araştırmada kaynak kişilerin bilgileri doğrultusunda sütle ilgili inanışlar belirtilmiştir.

“Üç tane ezan okunacak sonra meme emecek. Başta biraz şerbet veriyoz bebeğe”(KK:21).

“Üzüntü derler. Bir de hastalanınca herhalde sütün kesilir” (KK:10).

“Lohusalyken kimseyle sarılmıcan yani sütün gider. Bir hoş geldin dicen, tamam yaklaşmıcan misafirine” (KK:4).

“Nazar değebilir, bir de besmeleyle kesilebilir. Diyelim şimdi benim gelin dışarı çıktı, besmele çekmedi aniden sütü kesilir” (KK:13).

“Lohusanın sütü azalınca benim kaynanam okur yani. Dokuz tane kesme şeker ayırırlar. Dokuz taneyi üçe bölerler bir de üç tane baş soğan, biraz da tuz onu okur. Üç sabah, üç öğün o şerbeti ayrı içer. O soğanları da tuzu da yemek kaynarken alta yemek koyuyon ya patates yemeği veyat da fasulye koydun, bir çorba koydun. O tuzu da tabağın içine koycan o yemeğin üstüne koycan hem o soğanı yicen hem çorba kaynadıkça süt de kaynasın diye o inancımız var” (KK:11).

“Çiğ soğan bol bol yesin süt çoğalırımış. şerbet içsin süt çoğalıyor” (KK:3).

“Kimse süt vermiyor, millet istemiyor başkası süt versin. Çoğunlukla pirinç unu veriliyor” (KK:4).

“Sütanne yok bizde. Ama nasıl olur mesela iki elti bir evde duruyoz. İkimizin de çocuğu var. O işe gitti, çocuğun karnı acıktı süt istiyor, başka bir şey yemiyorsa emzirebiliyorsun. O da eşinde izin alarak yani. Eşinden izin almadan yapamıyorsun” (KK:11).

“Yengemin çocukları ölüyormuş, amcam demiş benim oğlana da ver. Yengem hiç emzirmedi yengemin ölüyordu çocukları ” (KK:3).

1.3.3. Lohusa / Kırklı

Yapılan araştırmada Tuzla Mahallesi’nde yeni doğum yapmış kadına lohusa denildiği tespit edilmiştir.

“Yeni doğum yapmış kadına lohusa denir” (KK:4).

“Lohusa diyoruz, aynı Türkçedeki gibi” (KK:13).

“Doğum yapan kadının kırk gün günahı olmazmış. Camdan bakmican, her erkeğin yanına çıkmican, besmelesiz eşikten dışarı çıkmican”(KK:37).

“Önceden kafalarını da bağlarlardı lohusa kadınlarının. Güzel bir çember ya da tülbent boncuklu bağlarlardı. Lohusa olduğu belli olsun diye. Belini de bağlarlardı”(KK:3).

Lohusanın kırk gün boyunca dışarı çıkmadığı verilen bilgiler arasındadır. Kırk gün içerisinde çıkıldığı durumlarda da anne ve bebeğin korunmasına yönelik çeşitli inanışlar vardır.

“Bebek kırk gün içinde bırakılmaz. Allah korusun uğrama olur. Şeytan musallat olur”(KK:13).

“Benim zamanımda kırkıyken bir yere gidilmezdi, mecbur olmadıkça. Kırk günü bekler, yani kırk gün bitsin öyle başlar gezmeye”(KK:3).

“Eğer mecburiysen çıkmaya bıçak ve makas konulurdu çocuğun üstüne. O zaman bir şey olmaz çocuğa hastalanmaz korunur”(KK:4).

“Bırakılırsa bebeğin yanına illa ya çivi ya anahtar ya makas olacak. Böyle metal bir şey koyacan yanına. Hatta lohusalarda bağlardık, küçük anahtar varsa taşırdı yanında”(KK:3).

“Makas koyuyorduk biz sahiplenmesinler diye. Bir küçük Kur'an'ı vardı yanında çocuğun, bir de makası. Yalnız kalmaz çocuk kırkı çıkmadan”(KK:10).

1.3.4. Lohusa ve Çocuk Görme

Tuzla Mahallesi'nde yapılan araştırmada doğum sonrasında köylü kadınlar lohusayı ve bebeği görmeye geldiklerini dile getirmişlerdir. Bu ziyaret sırasında anne ve bebeğe çeşitli hediyeler verilmektedir. Bunun yanında doğumun ilk günlerinde lohusaya çabuk toparlanması için çeşitli yiyecekler götürülmektedir.

“Gelenler hediye getirir, para getirir. Çocuğa zıbın, pijama; anneye de getiriyor mesela eteklik, atlet, para veriliyor”(KK:4).

“Bizde âdet birinci gün, ikinci gün bebek görmeye geliyorlar. Kimi para koyuyor, kimi dediğim gibi çocuğa hediye, bize hediye. Önceden bir tepsi börek yapardılar. İlla o börek yapılacak lohusaya götürülecek”(KK:13).

“Bebeğe takım, anneye bir penye, atlet çok yakınsa para koyuluyor. Önceden para koyuluyordu”(KK:24).

1.3.5. Tuzlama

Tuzlama yeni doğan çocukların tuzlu suyla vücutlarının yıkanması işlemidir. Birçok yörede gölülen tuzlama işlemi Boşnak âdetlerinde de görülmektedir. Çocuğun nazardan korunması, ilerleyen yaşlarda vücudunun kokmaması ve ölü deriyi atması amacıyla yapılan tuzlama işlemi günümüzde hâlâ devam etmektedir. Tuzla Mahallesi’nde Boşnakların tuzlama işlemiyle ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Çoğunlukla tuzlu suyla yıkanırdı. Çocuk terlemesin teni kokmasın diye” (KK:4).

“Çocuğun üstünde kırmızı kırmızı şeyler illa bebeklerde oluyor, sıcaklarda daha ağır oluyormuş. Kimi az tuz koyuyormuş” (KK:3) .

“Çocuk ilk yıkandığı zaman yıkanacağı suya tuz atılır. Büyüyünce kokmasın diye” (KK:6) .

“Zeytinyağı sürerler beden tazelensin diye. O zeytinyağının içine de biraz tuz atarlar karıştırırlar, her tarafına sürerler. O çocuğun illaki o ilk derisi atılacak” (KK:11).

1.3.6. Lohusalık İle İlgili Gelenekler ve İnançlar

Tuzla Mahallesi’nde lohusaların kırk gün boyunca dışarı çıkmadıkları belirlenmiştir. Bunun dışında korunmak için birçok yönteme başvurdıkları

görülmektedir. Evde yalnız bırakılmak zorunda kalan lohusa korunmak için yanında makas, anahtar, bıçak gibi metal eşyaları bulundurduğu belirlenmiştir.

“Lohusalı insanları ürkütürlermiş. Üç harfliler ürkütürlermiş yani. Hele gece ikindiden sonra anne ve bebeğin eşyası, hiçbir şekilde dışarı bırakılmaz”(KK:17).

“Kaşının arasındaki kemik, doğumda ayrılıyor diye baş bağlardık. Güzel çember oyali yapardık, beyaz örtü, beyaz bluz o şekil bağlardık başımızı. Onu kırk gün hiç çözmezdik”(KK:33).

“Lohusa varsa yatakta, onun yatağına oturmican, bir iş yapmican, iyi değilmiş. O iğne hep çocuğa batıyormuş gibi”(KK:4).

“Anahtar asıyorlardı. Benim evin içine anahtar asardı kaynanam. Hani lohusa korlasın gibilerinden”(KK:10).

“Mesela lohusa kadına kesinlikle aynaya baktırmazlar. Çocuk yalnız bırakılmaz, çocuğun başının altına böyle hani ya makas ya anahtar bırakılır”(KK:6).

“Kırkın içinde derler, illa dışarlarda, geceleri saçakların altında gezme çarpılırsın”(KK:3).

“Bizim zaten kırk gün boyunca gün aşırı yıkanır. Sadece salıyla cumartesiye aşarlar. O günleri yıkanmak istemezler. Biz uyguluyorduk yıkanmıyorduk. Cumartesileri yıkandığın zaman ömrü kısalıyormuş”(KK:11).

Yapılan araştırmada köylülerin kırkın içinde çocuğun bezleriyle ilgili sakındıkları durumlar vardır. Bunlar gece çocuğun bezlerinin dışarıda bırakılmaması; çocuğun kıyafetlerinin yıkandığı suyun zamanlı zamansız her yere dökülmediği şeklinde ifade edilmiştir.

“Gece çocuğun bezleri dışarda bırakılmaz, hastalanırmış çocuk. Eğer kuş sıçarsa bezine çocuğun vücudunda lekeler çıkar, çocuk rahatsız olur”(KK:4).

“İlk bezi halının altına koyuyorlarmış, adetli biri gelir görürse iyi değilmiş”(KK:43).

“Üç harfliler işer üstüne diye dışarda bırakılmaz bezi”(KK:38).

“Küçük bebeklerin bezini gündüz bile asarsan hani sallanınca karnı ağrıyormuş. İlle rüzgar estiği zaman içerde kuruturlarmış”(KK:3).

“Bezleri öğlene kadar yıkarlar, öğleden sonra yıkamayız. O da nasıl bir ağacın dibine, samanlığın veyat da bir damın dibine dökülür. Yani gezilcek bir yerlerde değil”(KK:11).

1.3.7. Kırk Basması /Kırk Karışması

Lohusayla çocuğunun, doğumdan sonraki kırk gün içerisinde hastalanmalarına ve hastalıklara halk arasında “kırk basması, kırk düşmesi, kırk karışması, lohusa basması gibi isimler verilmektedir.⁵³

Tuzla Mahallesi’ndeki Boşnaklara göre lohusa ve bebeği için kırk gün boyunca çeşitli tehlikeler söz konusudur. Bu tehlikelerden lohusa ve bebeğini korumak için çeşitli inanışlar ve uygulamalar dile getirilmiştir. Bunlardan en önemlisi lohusa ve bebeğin üstünde etkisi olduğu düşünülen kırk basmasıdır. Araştırma alanında kırklı insanların karşılıklı olarak bir araya gelmesi; lohusanın yeni ölen birinin yanına gitmesi sonucunda kırk basması olduğu söylenmektedir.

“Kırk basarsa çocuğun ayağı yere basmıyor, ağlıyor”(KK:24).

“Yakınında biri ölmüşse sen de kırklisan oraya gitme kırk bası olur. Çocuğa rahatsızlık verir. Geç yürür, geç konuşur, kekeme olur. O yüzden kırk basıya çok dikkat ederiz”(KK:11).

“Şimdi sen doğurdun, ben doğurdum. O senin üstüne gelirse kırk bası oluyormuş”(KK:13).

⁵³ Sedat Veyis Örnek, **Türk Halkbilimi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1977, s. 146.

“Dışarı bakma kedi doğurmuşsa kedi kırk bası olur, köpek doğurmuşsa köpek kırk bası olur”(KK:37).

“Bebek yeni doğduğu zaman dışardan gelen âdetli biri oldu mu kırk bastı olur”(KK:31).

“Benim dayımın gelini doğurdu, ben yirmi gün sonra doğurdum. Sonra gezmeye gittik beraber benim amcamın hanımına. Onlar önceden geldiler. Ben de kapıdan gelirken onun yüzü değişti, çocuğu da uyuyordu. Eyvah, niye ben gelmişim! Kırk karıştı yani. O zaman kilitli iğneler vardı. O bana verdi, ben ona verdim”(KK:4).

Tuzla Mahallesi’de kırk basmasını sağaltmak amacıyla çeşitli yöntemlere başvurulmuştur. Kaynak kişiler kırk basmasını önlemeyi şu şekilde ifade ediyorlar:

“Mesela iki çocuk aynı kırkta doğmuşlar. Karşılaştılar, onun da üzerinde ne varsa ama kilitli iğne ama bir iğne ya bir şey böyle bir araç gereç değiştiririz yani. Hiçbir şey olmazsa saçındaki tokayı değiştirir, o iki anne. Ama çocukları karşı karşıya getirmeme şartıyla. Anneler birbirlerinden bir şey değiştiriyorlar ama çocukları yüz yüze getirmiyorlar”(KK:11).

“Horoz duyulmayan bir yere götürüyorlardı. Küle bir şey okuyorlardı, o küllü çocuğun yüzüne sürüyorlar. Çocuk kendine geliyor, o kırk bası gidiyordu”(KK:33).

“Çocuğu götür, mezarlığın içine bırak dediler. Bir süre yalnız kalsın, daha sonra ya normale döner ya da ölür dediler”(KK:36).

“Yumurta suyuyla yıkıyorlar, kırk bası olmaması için kurtuluyor. Eğer yaptırmazsan çocuk ya hasta olur ya da büyümez”(KK:37).

“Çocuk çok zayıf olursa böyle bitmiş gibi onu kaynanam bilirdi, okurdu kırk basıyı. Kur’an okuyordu kırk basmak için”(KK:13).

“Kırklıkta iki çocuk temsil olursa kilitli iğne değiştirirlerdi eski kadınlar”(KK:3).

“Çok kişi çember değiştiriyor. Sen kendi çemberini ona ver, o sana verecek çember öyle”(KK:21).

1.3.8. Kırklama /Kırk Uçurma

Edinilen bilgilere göre Tuzla Mahallesi'nde Boşnaklar kırklama işlemine otuz yedinci gün başlamaktadırlar. Kırklama işlemi hem anne hem de bebeğin yıkanmasıyla başlamaktadır. Otuz yedinci günde baba tarafına götürülen bebek daha sonraki günlerde anne tarafına götürülmektedir. Buna kırk uçurma denilmektedir. Bunun dışında kırklama işlemi için benzer görüşler dile getirilmiştir. Kırklama işlemiyle ilgili olarak Orhan Acıpayamlı Kırk tehlikesine maruz kalmamaları için, kırklama adı verilen bir pratiğe tâbi tutulurlar. Kısaca, kırılanlar. Kırkılan lohusa ile çocuk lohusalık devrinin icap ettirdiği yasaklara uymak zorunda değillerdir. Çevrelerinde bulunanlarla serbestçe temas edebilirler.

Ülkemizde iki çeşit kırklama pratiği tespit etdirmiştir:.

1.Su yardımıyla yapılanlar

2.Su kullanılmadan yapılanlar⁵⁴ şeklinde ifade eder. Araştırma alanında da kırklama ile ilgili çeşitli görüşler dile getirilmiştir. Kırklama ile ilgili görüşler şunlardır:

“Kırk dolduğu gün o günü kırkinci günse eğer süpürge teli kırk tane, kırk tane arpa veya buğday kırk tane, kırk tane taş bir eleğe konulur. Annen veya bebek kırk kere yıkanır. Üstünden kırk kere su dökülür”(KK:17).

“Kırk çıkması için kırk tane taş koyuyorlar kevgire. Kırk tane var ya kırklama yani işte kırk tas su döküyon”(KK:6).

“Ben görünceme gittiğim zaman aldı çocuğu benim elimden götürdü. Böyle kaşlarına bıyıklarına hep un sürdü”(KK:3).

“Otuz yedi gün doldu mu muhakkak oğlan tarafına götürecen. Kırk gün oldu mu anneannesine. O evde konu komşuyu çağırıyor, yemek yeniliyor, çay içiliyor. Annesinde süt bulunsun diye çoğunlukla yumurta veriliyor”(KK:4).

⁵⁴ Orhan Acıpayamlı, **Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974.

“İlk gittiğimiz yere çocuğa un sürüyorlar böyle yüzüne bi de yumurta veriliyor. Un sürüyorlar beyaz olsun diye, yumurta da veriyolar yumurta gibi katı olsun”(KK:13).

“Gittiğimiz kişi ya yumurta genelde yumurta eskilerden yumurtaymış. Şimdi ya çorap ya patik bebeğe bir şey hediye ya para o tarz. Ama gene yumurta geleneği devam ediyor”(KK:17).

“Havlu, çember ne götürebilsek götürüyoruz. İlla götürüyoruz yani bebekle yakın akrabalara”(KK:13).

“Mesela annelerimizin zamanında da şeyler asker kurabiyeleri muhakkak bebeğin yanında götürürlerdi. Bi de yanına atlettir, çemberdir muhakkak konuluyor. Bebekle birlikte hediye götürüyorsunuz ama bebeği de kesinlikle boş çıkartmazlar. Ya bi hediye ya da yumurta muhakkak veriliyor”(KK:6).

1.3.9. Ad Koyma

Geçmişten günümüze kadar olan bütün toplumlarda ad verme işlemi kesintisiz olarak görülmektedir. Ad verme işlemi ataerkil toplumlarda büyüklerin seçime bırakılsa da bu durum zamanla değişikliğe uğramıştır. Araştırma alanında da genel olarak büyüklerin seçimine bırakılan ad verme işlemi, belli törenlerle gerçekleşmektedir. Bu törenlere geçilmeden önce dikkat edilen bazı kurallar vardır. Bunlardan en önemlisi de çocuğun doğumundan itibaren yedi gününü doldurmasıdır. Bunun dışında Türklerin etkisiyle İslamiyeti benimseyen Boşnakların genel olarak çocuklarına dini isimleri tercih ettikleri görülmektedir. Yedi günlük sürenin geçmesinin ardından ad verme töreni yapılmaktadır.

Türk destanlarında çocuklara ad vermek amacıyla birtakım törenler düzenlenir. Altay destanlarında kahramanlara verilen isimler tanrılardan, ruhlardan alınır. Kırgız destanlarında ise “peygamber”, “ak sakallı evliyalar” ad verirler. Manas adını “dört

peygamber hoca” vermiştir.⁵⁵ Çocuğa ad vermek amacıyla düzenlenen törenler günümüzde de devam etmektedir.

Cakıp Han, karısı Çıyırıcı’dan
şimdi bir oğlan doğuttu.
Oğlunun yüzüne baktı,
beyaz eti pamuk gibi,
kemikleri pamuk gibi,

Bir ak kısrak kestirdi,
Cakıp Han doğan oğlunun adını
dört ulu peygambere
“Manas” koydurdu.
Dört peygamber onu kucakladı
Peygamberler çocuğu sınıadı.
Yarkent’ten gelen yedi elçi
yemeği övüp yiyip gitti,
“Manas obur çıkacak!” deyip gitti.
Çin’den gelen kırk elçi
Yemeklerden bol bol yiyip gitti,
“Manas Çinlileri kıracak!
deyip gitti
Nogay’dan gelen on elçi
oturup eti yiyip gitti,
“Manas korkunç olacak! Deyip gitti.”⁵⁶ şeklinde ifade etmiştir.

Tuzla Mahallesi’nde Boşnaklar ad verme törenini şu şekilde ifade etmişlerdir:

⁵⁵ Hülya Taş, **Bursa Folkloru; Bursa İli Gelenek ve Görenekleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**, Gaye Kitapevi, Bursa, 2002, s. 87.

⁵⁶ Emine Gürsoy Naskali, **Manas Destanı**, 1.b., Türksoy Yayınları, Ankara, 1995, s. 18.

“Bebek yedi günlük oluyor, isim yok. O arada da isim seçiyorsun. Hangisi iyi, hangisi iyi değil, hangisi Kur’an’a uygun hangisi değil, dinimize uygun”(KK:11).

“Bebek bir haftalık olunca büyüklerden biri ad koyuyor. Büyüklerden birini çağırıyor, ezan okuyor sağ kulağına ve adını koyuyor. Adını koyup, sallancağa koyup sallıyordu. Biz de havlu, çember, çorap, ismi koyana hediye veriyoduk”(KK:38).

“Genelde büyüklerimizin ismini koymamızı istiyorlar”(KK:17).

“Bir hafta bekliyorlar. Kulağına ezan okuyorlar, kamet getiriliyor. Evin büyüğü ya babası ya dedesi sonra isim koyuyor”(KK:3).

“Geliyor kaynata alıyor kucağına kulağına ezan okuyor. Sesli okumuyor, sessiz okuyor ben duymadım. Sonra da ismini koyuyor. Üç kere diyor mesela ismini koyuyor, kulağına söylüyor çocuğun”(KK:10).

Ad verme çocuk için ve ailesi için oldukça önemli bir olaydır. Seçilen isimler bazen çocuk üzerinde olumsuz etki yarattığı gerekçesiyle değiştirilebilir. Öyle ki çocuk daha doğmadan bu etkiler göz önünde bulundurularak ad verme işlemi de buna göre yapılmaktadır. Hatta bazen verilen isimlerde değişikliğe gidildiğine dair ifadeler şu şekildedir:

“Çocukları yaşamayanlara Yaşar koyuyorlar. Dur, diyenlere de Dursun”(KK:11).

“Hasan, Mehmet, Hüseyin, Ali gibi dini isimler veriliyor”(KK:4).

“Ailede kim sağlıklıysa uzun yaşadıysa onun ismi konuluyor”(KK:38).

“Çocuk çok ağladı mı da değiştiriyorlar. Caminin önüne çıkarıyorlar, sabah ezanında. İlk çıkana sen bu çocuğun ismini değiştir. Aklında ne varsa hemen söyle, deniliyor. O adamın aklına mesela Ali geldi, Ali olsun. O zaman çocuk ağlamıyor ismi değiştirildi mi”(KK:4).

“Bazı insanların çocukları ölüyor. Bilmem kaç Ayşe’den galiba bir miktar para alınıyor, sonra onlan bez alınıyor. Birer parça gömlek dikiliyor çocuğa. Mehmetlerden

para alınıyormuş. Bir de çocuğun babasının adını koyarlardı, yaşasın diye. Benim görümcemin çocukları ölüyordu. Kocasının adı Cafer, oğlanın adını Cafer koydular. Hatta küpe geçirmişler. Bilmem kaç kişiden para toplamışlar ama kadın mı erkek mi şimdi onu bilmiyorum. Ondan sonra küpe almışlar küpe geçirmişler, yaşadı yani”(KK:3).

1.3.10. Yeni Doğan Çocuğun Kesilen İlk Saçı Ve Tırnağı

Tuzla Mahallesi’nde yapılan incelemelerde yeni doğan çocuğun saçı ve tırnağıyla ilgili çeşitli inanışlar belirlenmiştir. Çocuğun kesilen ilk saçının ağırlığında yoksullara çeşitli yardımlar yapıldığı ve kesilen saçın gömülmesi veya saklanmasıyla ilgili bazı görüşler belirtilmiştir. Çocuğun kesilen tırnağıyla ilgili olarak tırnak daha çabuk düşsün diye çocuk kırklyken un değirmeninde eninin sıcak una batırıldıktan sonra kendiliğinden döküldüğüne dair çeşitli görüşler belirtilmiştir. Bunun dışında kesilen tırnağın gömülmesiyle ilgili olarak bazı inanışlar dile getirilmiştir. Bu inanışlar kaynak kişiler tarafından şöyle ifade edilmiştir:

“Kara değirmenler vardı ya sıcak un geldi mi onun içine batırırdık. Tırnakları, elini o sıcak una batırdığın zaman kendi kendinden dökülüyordu. İlk tırnağı o şekilde yapıyorduk kırkın içinde”(KK:13).

“Kırkı çıkınca bir mendile sarıyoz. Ya toprağa ya da ateşe atıyoz tırnağı”(KK:40).

“Hep diyorlardı kırk çıkmadan tırnak kesilmez diye. Çocuğun tırnağı kesildikten sonra toprağa gömün diyorlardı”(KK:4).

“Eskiden bir sene girmeden çocuğun saçı kesilmiyordu, yaşına girdiğinde kesilcek. Şimdi kesiyorlar neymiş namahrem, ikinci saçı çıkınca namahrem değilmiş”(KK:11).

“İlk berbere götürdüm oğlan çocuğunu o zaman berber para istiyor. Kesmiyor bu saçı diye. Önceden soruyor berber, bu ilk saçımı diye. O zaman bu makas kesmiyor, diyor. Anlıyor babası para veriyor”(KK:11).

“Kız çocuğunun saçını kırk gün içinde kescen, tartıcan. Ne kadar geliyorsa o kadar altın alıyon, fakire veriyon. Anne saçı günah oluyormuş. Eskiden annemler götürüp gömerlerdi saçı. Sonra kuşlar götürür, yuva yapar başın ağrır derlerdi”(KK:32).

“Bir yaşındayken saçını kesiyoz. Sonra babası camiye giderken caminin eşiğinin altına koyuyor”(KK:35).

“İlk kestiğin saçı gidiyon sarrafa, tartısı oluyor ya tartıyon. Onun saçını tartıyon onun değerinde mesela bir garibi sevindiriyon. O saçı da alıp onun her zaman yattığı yastığın içine, yününün içine karıştırıyon. Sağlıklı olsun diye”(KK:11).

1.3.11. Yeni Doğan Çocuğun Davranışları İle İlgili İnanışlar

Tuzla Mahallesi’nde yeni doğan çocuğun davranışlarıyla ilgili çeşitli inanmalar belirlenmiştir. Bunlardan bazıları çocuğun uykuda ağlaması veya uykuda gülmesiyle ilgili inanmalardır. Bunlar şu şekilde ifade ediliyor:

“Çocuk rüyasında annesinin öldüğünü görmüş, ondan ağlamış derlerdi”(KK:22).

“Çocuk uyumadığı zaman huysuz oluyor, uyuyamıyor. Onun da yıkandığı suya soba külünü, odun külü koyuyosun. Bir bez parçasına suya koyuyon, yıkıyon suyun üstünde. O mesela çocuk ağlıyor ya onun ağlaması geçiyor, ağlamıyor, huysuzlanmıyor. O külü açtığın zaman o kül yerine kuma dönüşüyor. Benim annem bütün çocuklarıma yaptı”(KK:11).

“Uykuda gülmesi gündüz ne yapıyorsa gece rüyasına çıkıyor, öyle derler”(KK:3).

“Güldüğü zaman meleklerle konuşup gülüyor, melekler güldürüyor, derler”(KK:9).

“Çocuk uykuda ağladığı zaman melekler onu kandırıyormuş, annen öldü, diye. Babaannem şey yapardı, bak gülüyor, ağlayınca tekrar gülüyor. Sonra melekler diyorlar ki: Biz seni kandırdık annen ölmemiş, annen hayatta”(KK:11).

1.3.12. Yeni Doğan Çocuğa Okutulacak Mevlid

Birçok yörede yeni doğan çocuklar için aileleri “Kırk Mevlidi” düzenlemektedir. Araştırma alanında da bu düzenlemenin yapıldığı gözlemlenmiştir. Mevlit yapılmadan önce anne ve bebeği için çeşitli hazırlıklar yapılmaktadır. Bebekler için özel olarak mevlid kıyafeti alınır. Gelen konuklara çeşitli ikramlıklar hazırlanır. Bunun dışında eğer bebek kız ise kına yakma işlemi de yapılmaktadır. Gelen konuklar da bebeğe çeşitli hediyeler getirirler.

“Mevlid için hazırlıklar yaparsın kırkta mevlid yapılıyor. Yatak da süsleniyor”(KK:10).

“Mevlid hazırlığı yapılır. Kırkı çıkınca kırkın içinde otuz sekiz günlükken. Lohusa şerbeti veriliyor. Lokum, poğaça, meyve suyu, cantık o senin gücüne kalmış”(KK:17).

“Şimdi çocuk mevlidi yapıyorlar. Kırkıta yirmi gün oldu mu o zaman mevlidi yapıyorlar. Kız oldu mu altı aylıkta kına yapıyorlar, kırk bir yasin okuyorlar”(KK:35).

“Önceden mevlid de okunmuyordu. Şimdi mevlid okuyoz, ilk çocuğa. Ama önceden yoktu”(KK:13).

“Bizde bebek mevlidi okunur. Kız olursa kızlara kına yakılır. Kına mevlidi olur”(KK:34).

1.3.13. Yürüme

Çocuğun ilk kez yürümeye başlaması aile içinde büyük sevinçle karşılanır. Aksi durumlarda aile mutsuz olup çeşitli çarelere başvurmak zorunda kalabiliyor.

Araştırma alanında yapılan incelemelere göre çocuğun geç yürümesi, yürüyememesi ve yürürken sık sık düşmesiyle ilgili çeşitli uygulamalar yapmaktadırlar. Bu uygulamalar birçok yörede benzerlik göstermektedir. Bunlar arasında hocaya götürmek, köstek kesmek gibi uygulamalar yer almaktadır.

“Sela ile öğlen arası onu okuturlar, bi de leğenin içine su, biri tutar biri keser bacaklarının arasından suyu. Ben kesiyom engelini hadi yürü. Suyu böyle kesiyorlar, bak engelini kesiyorum yürü, makasla suyu kesiyorlar. O çocuğu tutan da böyle kibleye doğru başlar. Ha der, hadi bizim kızımız veyat da oğlumuz koştursun yürüsün, koştursun yürüsün üç kere demek cuma ile öğle arası. Sela ile öğle arası üç cuma öyle yapılır, üç cuma gününden sonra yürümeye başlar”(KK:11).

“Ben büyük oğlumu götürdüm. Leğenin içine su doldurup sonra çocuğu tutuyon böyle çocuğun apış arasından makasla o suyu kesiyon. Sanki kadın bir şeyler okuyor işte. Eğer yürümezse üç gün sonra gene götürüyorsun, gene yapıyor”(KK:4).

Çocuk yürüdüğünde sık sık düşmesi durumunda çeşitli uygulamalar söz konusudur. Bunlar şu şekilde ifade edilmiştir:

“Yağlı börek yapılır, üstünden çocuğu gezdircen, örtcen üstüne bir şey gezsın diye. O zaman düşmez. Sonra çıkarcan çocuklara dağıtcan o böreği düşmemesi için”(KK:3).

“Yürüdüğü zaman düşüyor ya çocuk biz katmer diyoz, maslança. Maslança yapıp onun üstünden o çocuğu gazete koyup yürütüyoruz. Onu alıp böleriz, dışardaki çocuklara dağıtırız”(KK:11).

“Eski kadınlar tatlı yap diyorlardı. Böyle boşnak kurabiyesi var, bir tepsi yap; çocuk içinde gezsın tepsinin, sonra çıkar dışarı çocuklara dağıt. O zaman düşmüyormuş”(KK:4).

1.3.14. Geç Konuşma

Çocuğun ağzından çıkan ilk sözcükler aile bireyleri tarafından büyük sevicele karşılanır. Bazı durumlarda çocuğun konuşması yaşitlarına göre zaman alabilir. Bu tarz durumlarda aile çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. Çocuğun geç konuşmasıyla ilgili bazı uygulamalar ve inanışlar söz konusudur. Tuzla Mahallesi’nde bu durumla ilgili birtakım inanmalar dile getirilmiştir.

“Suyun üstüne okuyor bir kadın onu çocuğa içirecen”(KK:4).

“Hayvan çanından su içiriyoz, çocuk konuşmadı mı”(KK:21).

“Önceden değirmenler varmış, ondan su getiriyorlarmış. İçiriyorlarmış çocuğa, o zaman konuşuyormuş çocuk”(KK:22).

1.3.15. Diş

Tuzla Mahallesi’nde çocuğun diş çıkarması ve diş düşürmesiyle ilgili bazı inanışlar belirlenmiştir. Bu inanışlar, çocuğun dişini ilk gören kişinin hediye alması ve dişi düşen çocukların dişlerini tavana atarak fareden yeni diş istemesi gibi birtakım inanmalardır. Bunun dışında çocuğun diş çıkarmasına yönelik farklı inanmaların da olduğu belirlenmiştir. Araştırma alanında bu konuyla ilgili benzer görüşler dile getirilmiştir.

“Bizimkiler kırk bir tane pirinç tanesine ayetel kürsi okuyorlar, suya konuluyor. Çocuğun ilerde dişleri kolay çıksın ki ağrı olmasın”(KK:11) .

“Dişleri çıkarken bizim burada ya pırasa ya da soğan verirler. Daha kolay çıksın diye”(KK:3).

“Diş çıkınca anneler bakmasın, anneler bakınca çocuklar çok acı çekiyormuş”(KK:22).

“İlk gören gömleğini yırtıyor. Kolay diş çıkarsın diye”(KK:10).

“Çocuğun ilk dişini bulan hediye alır”(KK:1).

“Kimi iç çamaşırı alır, atlet alır hediye olarak”(KK:3).

“Babam verirdi böyle elimize, alıp odaların üstüne tavana atardık. Fareye atıyoz eski dişimizi yeni dişimiz bize gelsin diye öyle bizi kandırıyorlardı”(KK:11).

1.3.16. Çocukları Uyumak İçin Söylenen Ninniler

Ninniler annelerin çocuklarını uyutmak için söylediği ezgili şiirlerdir. Genel olarak baktığımızda anneler aslında içinde bulundukları hayatın zorluklarını dolaylı olarak ninnilerde yansıtır. Türk filozofu ve tıp alimi İbn-i Sina “Bebeğin vücudunu

geliştirmek için iki şey gereklidir. Birincisi onu yavaşça kımıldatarak sallamak, ikincisi ise anne şarkısıdır. Birincisi bebeğin vücudunun gelişmesi için, ikincisi manevî yönden gelişmesi için gerekli sayılır.” diyerek ninnilerin çocuklar üzerindeki etkisinin ne kadar önemli olduğunu belirtmiştir.⁵⁷

1.3.16.1. Ninni I

Tapşin tapşin tanana skocci maça
Stavana pa ugreba Ahmeta şuti şuti Ahmete
Sutra petak nedyela jeniçemo meceda
Meced cenam igrati a micemo pyevati (KK:13).

1.3.16.2. Ninni II

Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı (KK:11).

1.3.16.3. Ninni III

Yallah yallah ya lego ugrad
Ekomene yasin duvar vijmene
Uttiya ayetel kürsiya amme avliya
Kuran kappiya ihraç kattanac kluç (KK:13).

⁵⁷ Hülya TAŞ, “Ninni”, **Bursa Köylerinde Yaşam Kültürü: Somut Olmayan Kültürel Miras. Bursa Köylerinde Ninniler, Maniler, Ağıtlar, Türküler, Giyim Kuşam, ve Halk Oyunları –I**, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Bursa, Mart 2014, s. 100.

1.3.16.4. Ninni IV

Uyusun benim yavrum
Uyusun büyüün
La ilahe illallah
La ilahe illallah (KK:22).

1.3.16.5. Ninni V

Hazbi rabbi cellallah
Mafi kalbi gayrullah
Nur Muhammed Sallallah
La ilahe illallah(KK:24).

1.3.16.6. Ninni VI

Anne seni sallasın
Hu hu hu
De uyu sen yavrum
Hu hu hu(KK:24).

1.3.16.7. Ninni VII

Hu Allah hu Allah
Kızıma uyku ver Allah
Hu Allah hu Allah
Kızıma uyku ver Allah (KK:31).

1.3.16.8. Ninni VIII

Hu hu hu nenni
Uyusun da büyüsün
Nenni oğluma nenni
Hu hu hu nenni (KK:33).

1.3.17. Çocukları Uyutmak İçin Söylenen Masallar

Masallar annelerin nesir olarak anlattıkları olağanüstülüklerin olduğu kurmaca metinlerdir. Bu olağanüstülükler çocuğun ilgisini çektiği için çoğu zaman anne çocuğu uyutmada masallara başvurur.

Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyülük inanışlar ve törelerden bağımsız, tamamiyle hayâl ürünü, gerçekte ilgisi olamayan, anlatılanlara inandırmak iddiası olmayan kısa anlatı olarak tanımlanır.⁵⁸ Tuzla Mahallesi'nde yapılan araştırmalarda çocuklara anlatılan bazı masallara rastlanılmıştır.

1.3.17.1. Ayı Masalı

Bir varmış bir yokmuş. Günün birinde bir kız çobanlık yapmak üzere hayvanlarla beraber dağa çıkmış. Kız hayvanları beklerken el işi yapıyormuş. Dağdan bir ayı gelip onu kaçırmış. Ayı kızı götürürken kız, o ördüğü ipi de ayının mağarasına kadar arkasından iz olarak devam ettirmiş. Akşam olunca dağdan dönen kimse olmayınca kızın abileri merak edip, aramaya çıkmışlar. Hayvanların olduğu yere gitmişler, kız yok. Bakıyorlar ki ip var. O ipi takip ede ede ayının mağarasına kadar gitmişler. Ayıdan cesaret edememişler içeri girmeye, ondan sonra kıza bağırılmışlar. Kız diyor ki: Sakın gelmeyin ayı beni kaçırdı, ayağımın altını yaladı; yara oldu ben çıkamıyorum. Siz gidin beni merak etmeyin, demiş. Ayı yiyecek bir şeyler aramaya çıkınca abileri kızı kurtarıp kaçmışlar(KK:8).

⁵⁸ Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerçek yayınevi, İstanbul, 1969, s.80.

1.3.17.2. Dede ile Nine Masalı

Bir varmış bir yokmuş. Köyün birinde bir nine ile dede yaşarmış. Büyük bir tekeleri (erkek keçi) varmış, ona bakıyorlarmış. Nine tekeyi doyurmak için tarlaya götürüyormuş. Akşamüstü geldiklerinde dede sormuş tekeye:

-Nine doyurdu mu seni?

-Yok valla beni meşe ağacına bağladı; bütün gün gölgede oturdu, ben aç kaldım.

İki üç gün hep öyle devam eder. Bu sefer dede almış tekeyi götürmüş doyurmaya. Tekeyi gütmüş otlarla karnını doyurmuş. Akşamüstü sormuş nene:

-Nasılın teke dededen memnun musun?

O da iftira etmiş, inatçı ya keçi.

-Sen de beni doyurmadın ağaca bağladın, demiş.

Dede kızmış, gel demiş; seni keseceğim deyip tekeyi kesmiş. Dede ile ninenin bir de dişi köpekleri varmış. Nine de gelip gizlice dişi köpeği kesmiş. Dede büyük tencereye tekeyi, nine de küçük tencereye köpeği koyup kaynatmış. Sonra onu yiyip bitirmişler. Ondan sonra dede köpeği çağırmış kemikleri verecekmiş. Nene de öteki odadan hey, diyor. Köpeği çağırıyon, köpeği yiyiyon. O da duymuş ama bir daha çağırıyor. Nine tekrar köpeği çağırıyon köpeği yiyiyon, dede bir duyuyor bir anlıyor ki tenceden yediği köpek etiymiş.

Dede nineyi yakalaya çalışırken nine bir kaçmış, büyük bir fiçinin içine saklanmış. Dede onu ararken nine toz, toprak alıyor aşağıdan dedenin gözüne püskürtmüş. Dedenin gözleri kör olmuş. Dede korkudan kaçıp dikenlerin içine girmiş. Her tarafını kanatmış, gözlerini de kaybetmiş. Aşağıda, bir uçurumun başında oturmuş ağlıyormuş. Nine de gelmiş peşinden ama seslenmiyormuş. Nene yoğurt alıp dizine akıtmış, dede de yalıyormuş. Dede neneyi kuş sanmış. Yediği yoğurdu da kuşun dışkısı sanmış. En sonunda nine demiş ki, o kuş değil benim. Dede ay, demiş ne oldu benim halim. Nine

dedeye gel, ben seni götüreyim demiş. Almış dedeyi uçurumun başına getirmiş. Ondan sonra dedeyi bir iteklemiş; dede aşağıda yuvarlanıp, ölmüş(KK:5).

1.3.17.3. *Vampir Masalı*

Bir varmış bir yokmuş. Bosna'nın bir köyünde bir genç varmış. Bu genç gece kızla konuşmak için kızın penceresine gitmiş. Kızla konuşması bittikten sonra eve dönerken bu genç ölmüş. Sonra bu genç vampir olmuş, vampir yerine geçmiş. Vampir olduktan sonra normal haline dönüp tekrar kızla konuşmaya gitmiş. Kızla konuşurken oradan horoz öttüğü zaman bu kaçmak zorunda kalmış, onun tılsımı horozmuş. Vampir horozu sindiremiyormuş. Ondan sonra dönerken başka bir delikanlıya rastlamış bu, onunla güreşe tutulmuş. Artık sabah ezanına kadar güreşmişler, bunlar. Ondan sonra genç vampir olmuş. Ondan sonra diğer delikanlı avucuna sıkılmış, vampir gene çıkıp güçlü hale gelmiş, delikanlı bir şey yapamamış. Horozlar ikinci defa ötünce bu bırakmış, pes edip kaçmış. Kaçtıktan sonra kendi mezarına girmiş. Mezarda bir delik varmış. Gök ağacı denilen bir ağaç varmış, ufak ufak meyveler veriyormuş. Onun kazığını yapacaksın tılsımı oymuş. Delikanlı almış o kazığı yukardan bir vurmuş, onu öldürmüş. Delikanlı yok etmiş vampiri (KK:5).

1.3.17.4. *Kurt ve Keçi*

Bir varmış bir yokmuş. Bir keçi ve yedi tane yavrusu varmış. Bir gün anne keçi ben çarşıya gitcem, siz evden çıkmayın, demiş yavrularına. Etrafta kurtun gezdiğini ve evde durmalarını tembihlemiş. Anne keçi evden çıkınca kurt gelip kapıyı çalmış. Yavrular kurda cama koy ayağını bakalım kim olduğuna, demiş. Kurt ben sizin annenizim demiş. Sonra kurt ayağını kormuş, yavrular onun kurt olduğunu anlamışlar. Yavrular anlayınca kurt gidip bir tane çiğ yumurta içmiş. Sonra ayağını una sokmuş, kandırmış keçileri içeri girmiş. Yedi keçiden bir tanesi içerde saklanmış. Sonra anne gelince o anlatmış ne olduğunu. Sonra anne uyuyan kurdun karnını kesmiş, keçiler dışarı çıkmış. Anne keçi kurdun karnına taş koymuş. Kurt çok susamış gitmiş su içmeye kuyuya düşmüş”(KK:2).

1.3.17.5. Maşa ve Koca Ayı

Bir varmış bir yokmuş. Maşa adında bir kız ormana gitmiş. Ormanda bir kurt kızı yakalayıp mağarasına götürmüş. Maşa ona tatlılar, gurabiyeler yapmış. Maşa bir gün ayıya; ben tatlı yaptım, gurabiye yaptım sen onları benim anneme, babama götür demiş. Ayı da tamam ben götürcem, demiş. Maşa küçük olduğu için hemen sepetin içine saklanmış. Sonra ayıya, sen sakın gurabiye yeme ben seni ağaç gövdesinin altından görürüm, demiş. Sonra ayı götürüyormuş sepeti ormandan, tabi bilmiyormuş sepetin içinde Maşa var. O böyle oturacak gibi oluyormuş, Maşa sepetin içinden bağıırıyormuş. Sakın oturma seni görüyorum, demiş. Köye gelince ayı, Maşa sepetten çıkmış. Köpekler çıkınca Maşa sepetten kaçmış, annesine babasına kavuşmuş(KK:2).

1.3.17.6. Yedi Deliler

Bir varmış bir yokmuş. Evel zaman içinde kalbur zaman içinde bir adam varmış. Adamın üç kızı, eşi ve iki tane de öküzü varmış. Öküzün birisi ölmüş. Adam gideyim de sabahleyin pazardan bir öküz alayım, demiş. Adamın büyük kızı çok evhamlıymış. Suya gitmiş, bir kavak ağacı varmış. Kavağın tepesine bakarak demiş ki: Bir oğlum olsa bu kavağa çıksa düşüp ölse ağlar mıyım, ağlamaz mıyım? Orada başlamış ağlamaya. Küçük kardeşi gitmiş, abla niye ağlıyorsun? demiş. Ah, şu kavağa benim oğlum çıksa düşse ben ağlamaz mıyım? Bu sefer öteki de başlamış ağlamaya. Sonra anneleri beklemiş, bunlar gelmemiş. Demiş ki gideyim de benim kızlar niye gelmedi. Annesi gitmiş bakmış, ikisi de ağlıyor. Niye ağlıyorsunuz? Demiş. Kız demiş ki: Anne benim oğlum olsa bu kavaktan düşse ben ağlar mıyım, ağlamaz mıyım? O da başlamış ben nine olurum da ağlamaz mıyım? Sonra eve gidince biz bunun yedisini okutalım demişler. Gelmişler eve konu komşuyu çağırmışlar. O öküzü kesmişler, mevlid okutmuşlar. Adam pazardan gelesiye kadar öküzü kesip mevlid okutmuşlar. Adam gece karanlıkta gelmiş. Koca karı, koca karı lambayı getir de öküzü çıkarayım, benim aldığım öküze eş mi bakalım, demiş. Kadın, biz onu kestik, demiş. Adam, niye? Demiş. Kadın, benim büyük kız suya gitti, benim oğlum olsa bu kavaktan düşse ölse ben napaım, dedi. Biz de öküzü kestik mevlid verdik demiş. Adam kızmış, öküzü bırakıp

gitmiş. Yolda giderken adam evdeki hanesine yedi deliler demiş. Giderken bir bakmış, gümbürtü var bir evde. Girip şuraya bir bakayım, demiş. Kapıyı çalmış, bu gürültü de ne? Ne yapıyorsunuz, demiş. Üç gündür adama pijamayı giydiremiyoruz, demişler. Eski usûlde yaşıyorlarmış, kafaları çalışmıyormuş. Adam tavana çıkıp aşağı atlayarak pijamayı giymeye çalışıyormuş. Adamı indirip pijamasını giydirmiş. Giydirdikten sonra ona bir torba altın vermişler. Adam altını almış, yolda koşarak gidiyormuş. Bir bakmış bir yerde şakırtı var. Demiş, burada da deliler var herhalde. Vurmuş kapıya, bir bakmış direnle yukarı ceviz atıyorlarmış. Bununla ceviz atılır mı? Demiş. Getirin tenekeyi diye bağırması. Tenekeyi getirmişler, adam tenekeyle cevizleri torbaya doldurmuş. Adama bir torba altın vermişler. Adam yolda tekrar koşa koşu gidiyormuş. Bir bakmış, biri almış eline koca sopayı duvarı dövüyormuş. Ne oldu, ne yapıyorsun? Demiş. Ya demiş, o kadar uğraşıyoruz bu güneşi içeri sokamıyoruz, demiş. Kazmayı getirin demiş, iki kazma vurmuş, duvar yıkılmış, güneş içeri girmiş. Allah razı olsun, demişler. Orada da adama iki top altın vermişler. Adam ben delilerden kaçarken daha delilere yakalandım, demiş (KK:37).

2. SÜNNET

Sünnet sözcüğü Arapça kökenlidir anlamıysa “İşlek yol” demektir. Bir diğer anlamındaysa Tanrı’nın yolunu ya da insanın âdet durumuna soktuğu iyi ya da kötü davranışı anlatılır.⁵⁹ İslam dininde Peygamberin yaptığı, uyguladığı ya da yapmayı, uygulamayı öğütlediği şeylere uymaya “sünnet” denilmektedir. Örneğin, “Sunna Resullallah” sözü, “Peygamber bu âdeti koydu” anlamına gelmektedir. Geleneğin köklü oluşunun bir diğer nedeni de peygamberin sünnetli doğmuş olduğu inancıdır. Böylece, İslâm dininin kurucusunun bedensel bir özelliği, bu dinden olanlara doğuşlarından sonra kazandırılmak istenmiştir.⁶⁰

⁵⁹ Sedat Veyis Örnek, **Türk Halkbilimi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1977, s. 170.

⁶⁰ Örnek, a.g.e., s.170-172.

Sünnet bazı toplumlarda oldukça önemsenen bir uygulamadır. Kimi toplumlar dini yönden bu uygulamaya önem verirken kimi toplumlar da sağlık açısından sünnet işlemini gerekli görmektedir. Toplumumuzda sünnet işlemini erkeklığe geçiş olarak görülmektedir. Sünnet olmayanlara karşı toplumun tutumunu Hülya Taş şu şekilde ifade ediyor:

1.Çocuk sünnet yolu ile İslâm topluluğuna katılmakta, böylece Müslüman olmayanlardan ayrılmaktadır.

2.Sünnet olmayan erkek de sayılmaz ve erkeklik işlevini yerine getiremez.

3.Çocukta bir hastalık varsa, sünnet olunca bu hastalığın da sünnetle birlikte geçeceğine inanılır.⁶¹

Sünnet işlemi toplumun bu tarz tutumlarına karşı bir hayli önemsenir. Sünnet olmayan çocuk, çoğu zaman çevresi ve arkadaşları tarafından sünnetsiz diye dışlanır.

“İyi göstermiyorlardı. Arkadaşları bile sünnetsiz olarak söylerlerdi. Zaten ufak bir tartışmada falan sen sünnetsizsin, o da giderdi evde ağlaya ağlaya derdi”(KK:9).

“Büyümüş hala sünnet olmamış diye ayıplıyorlar”(KK:25).

Tuzla Mahallesi’nde yapılan incelemelerde sünnetin yapılmasında en önemli gerekçe olarak din öne sürülmüştür. Peygamber efendimizin sünnetli doğması İslam dinini benimseyen bütün toplumlarda sünnetin çok önemli kabul edilip ve uygulanmasına gerekçe olmuştur.

“Dini açıdan müslüman olduğumuza dair bir inancımız”(KK:11).

“Allah’ın emri olduğu için yapılır”(KK:13).

“Peygamber efendimizin sünneti, Müslüman olduğumuz için yapıyoruz”(KK:22).

⁶¹ Hülya Taş, **Bursa Folkloru; Bursa İli Gelenek ve Görenekleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**, Gaye Kitapevi, Bursa, 2002, s. 103.

2.1. SÜNNET YAŞI/DÖNEMİ

Tuzla Mahallesi'nde yapılan araştırmada sünnet işleminin genelde ilkbahar-yaz mevsimlerinde yapıldığı belirlenmiştir. Buna gerekçe olarak diğer zamanlarda ailelerin tarlada ve fabrikalarda çalışmaları, okulların yaz mevsiminde kapalı olması ve çocukların yaz mevsiminde daha çabuk iyileşmeleri gösterilmiştir. Günümüzde insanların hafta içi çeşitli işlerde çalışmalarından dolayı sünnet törenleri genel olarak hafta sonu yapılmaktadır. Sünnet yaşı ile ilgili kesin bir bilgi verilmemesine karşın çocukların en geç on iki yaşına kadar sünnet ettirilmeleri belirtilmiştir. Bir yaşını doldurmamış çocukların da sünnet yaptırılması çocuğun çabuk iyileşmesi bakımından tercih edilmiştir.

“On iki yaşlarında sünnet olan da bir yaşında sünnet olan da var”(KK:5).

“Ergenlik çağına gelmeden kendini bilmeden en geç on bir yaşına kadar yaptırılır”(KK:11).

“Yazın yapardık. Kışın yapmayız üşür diye, iltihap yapar diye”(KK:13).

“Genellikle on iki yaşına kadar yaptırılıyor”(KK:16).

2.2. SÜNNET HAZIRLIKLARI

Sünnet işleminin yanı sıra birçok geleneksel tören de yapılmaktadır. Bunlar sünnet kınası, mevlid, sünnet düğünü gibi törenlerdir. Bu törenler yapılmadan önce aileler bazı hazırlıklar yaparlar. Bu hazırlıklar ailelerin maddi durumuna göre değişiklik gösterebilmektedir. Hazırlıklar haftalar öncesinden başlar. Sünnet olacak çocuk için sünnet kıyafeti alınır. Sünnet düğünü için aile bireyleri kendilerine çeşitli kıyafetler alırlar. Bunun dışında yapılacak tören için evdeki mobilyaları değiştiren aileler bile vardır. Araştırma alanında yapılan derlemelerde sünnet düğününü yapacak ailenin yakın akrabalarına da düğün için çeşitli hediyeler aldığı belirlenmiştir. Tuzla Mahallesi'nde Boşnak olan köylüler kendi âdetlerine göre sünnet düğünü için yakın akrabalarını da giydirdiklerini belirtmişlerdir.

“Alışverişe çıkıyorlar, aşçı tutuyorlar. Eş dost, hısım akraba gider hazırlıklara yardım eder. Kimin gücü yetiyorsa eşine dostuna hediyelik bir şeyler alır”(KK:37).

“Gecelik, sünnet kilodu, yatak hazırlanır”(KK:17).

“İlla takım elbise alınır, şal alınır. Biz kiraladık. Beyaz gömlek, maşallah kurdele gibi onu takıyorduk”(KK:3).

“Anneanneye, babaanneye, yakınlara hediye almıştık. Birer çember, penye almıştık. Anneanneye, babaanneye takım alınıyor. Çember oyalatırdık. Düğünde giydiler”(KK:37).

2.3. SÜNNET YATAĞININ HAZIRLANMASI

Tuzla Mahallesi’nde edinilen bilgilere göre sünnet yatağının hazırlanmasının haftalar öncesinden olduğu belirlenmiştir. Bu yatağın hazırlanması için aile bireyleri tül, balon, işlemeli pike takımları, kanaviçeler ve çeşitli süsler alırlar. Bir yaşını doldurmamış çocuklar için de salıncaklar süslenir. Sünnet yatağının hazırlanacağı hane sakinleri, önceden yatağı hazırlamaya gelecek konuklar için çeşitli ikramlar hazırlarlar. Sünnet yatağı hazırlama geleneği de kendi içinde bir törenle meydana gelir. Köylü kadınlar sünnet yatağının hazırlanacağı eve hep birlikte giderler. Çeşitli süslemelerle sünnet yatağını süslerler. Daha sonra kendi aralarında eğlenceler yaparlar, birlikte yiyip içip sonra dağılırlar.

“Takım alıyorduk. Hatta benim yengem tülün üstünden çeşitli kurdeleler bağladı. Ondan sonra boncuklar taktı kilitli iğnelerle, toplu iğnelerle öyle süsledik”(KK:3).

“Sünnet yatağı çocuğuma göre mesela ben hem yatak hazırladım hem salıncak süsledim. İkisini de yaptım. Salıncığın üstüne cibinlik yaptırdım, tül den. Büyük yatağın da üstüne koydurdum. Bir güzel süsledik. Etek yaydık, çarşaf, yorgan aldım. Yorganın bandını işlemelerini koyduk”(KK:11).

“Normal eskilerden kalma pike deriz, yatak örtüsü deriz onları sereriz. Yastıkları dizeriz.Şimdi âdetler kalktı ama âdetlerimizi sürdüren insanlar da var.Bazen o şekilde balonlar falan asılıyor”(KK:17).

“Evinde karyola süsleyen çok oluyor. Yakınlarını çağırır, karyola süslerler. Yapılacak ikramlar yapılır”(KK:36).

2.4. SÜNNET DÜĞÜNÜNE DAVET

Tuzla Mahallesi'nde edinilen bilgilere göre sünnete davetin çeşitli şekillerde yapıldığı belirtilmiştir. Günümüzde herkesin sünnet düğününe gelecek konukları davetiye bastırarak bu davetiyelerle davet ettiği görülür. Tuzla Mahallesi'nde sünnete davet şu şekilde yapılır: Konuklara davetiye vermek, ağızdan ağıza çağırmak, telefonla çağırmak ve diğer köylerin kahvehanelerine bir tane davetiye asarak bu daveti gerçekleştirdikleri belirlenmiştir. Bunun dışında camiden hocanın anons yaparak da köylüleri sünnet mevlidine davet ettiği kaynak kişilerce belirtilmiştir.

“Davetiye veriliyor, bir hafta öncesinden dağıtılıyor”(KK:5).

“Bir liste yazıyorlar. Nasıl, ne zaman, hangi saat, nerede o listeye göre hoca hoparlöre veriyor. Köylüye davetiye vermiyon, davetiye verme anons ettir, diyorlar”(KK:11).

“Davetiye veriliyor. Önceden evden eve çağrı yapılırdı”(KK:4).

“Eskiden bir kişi giderdi evden eve çağırırdı. Ama son zamanlarda davetiyeler var”(KK:9).

2.5. SÜNNET DÜĞÜNÜ

Sünnet olan çocuklar için düzenlenen törenlerden biri de sünnet düğünüdür. Sünnet düğünü için çeşitli hazırlıklar yapılmaktadır. Bunların en önemlilerinden biri de düğün için gelen konuklara hazırlanan yemeklerdir. Bu yemekler eskiden köy kadınları tarafından hazırlanırken günümüzde aşçıların köye gelip hazırlamasıyla yapılmaktadır. Genel olarak çalgılı yapılan düğünler mevlid okundan sonra yemeklerin yenmesiyle başlamaktadır. Sünnet düğününde Boşnakça türküler ve oyunlar eşliğinde sünnet eğlenceleri günümüzde hala devam etmektedir.

“Yemeğe geçiliyor. Ondan sonra akşama kadar oynanıyor. Yüz kişi el ele tutuyor, Boşnakça oyun oynuyor”(KK:5).

“Pazar günü de tekrardan sabah kahvaltısı verilir. Eğer uzaktan gelen eş, dost, akraba varsa sabah kahvaltısı verilir. Sonra öğleye doğru köy meydanı var şurda, yeni yapıldı, orda toplanır millet. Gelmek isteyenler geliyor, zaten yemek verilir yemek daveti yapılır. Sonra eğlenceler başlar, akşama kadar eğlenceler sürer”(KK:17).

“Bizimkiler köfte, ayran, tatlı yaptı. Ayranı kendi sütlerimizden yaptık, yayıklara koyduk”(KK:11).

“Sünnet yemeği için çorba yapıyoz, pilav, et yemeği yapıyoz, sarma yapıyoz, tatlı ve ayran yapıyoz”(KK:24).

2.6. SÜNNET HEDİYELERİ / TAKI

Tuzla Mahallesi sünnet düğünlerinde düzenlenen takı törenlerinde çeşitli uygulamaların yapıldığı gözlemlenmiştir. Bunlardan biri takı merasimi sırasında gelen konukların düğün sahibine zarfın içinde bulunan takıyı gizlice vermeleridir. Bunu dışında yakın akrabalarından altın takacak olanlar da ya çocuğa ya da çocuğun şapkasına, yastığına takıyı açık bir şekilde taktıkları gözlemlenmiştir. Takılan takıların az ve ya çok olması durumuna göre takma işlemi de değişkenlik gösterir. Takısı çok olanlar açık bir şekilde takıyı takarken az olanlar ise zarfın içinde gizlice sünnet çocuğunun basbasının cebine sıkıştırırlar. Değişen zaman içerisinde takılan takılarda da değişiklik meydana gelmiştir. Eskiden daha çok sünnet çocuğuna oyuncak ya da ailenin mutfak gereçlerine yönelik tencere, tava, tabak vs. getirilirken günümüzde daha çok para ve altın üzerinden takılar takılmaktadır.

“Yakınlar hep küçük altın veriyor. Uzaktakiler de zarfta para veriyor, babasının cebine zarf veriliyor”(KK:5).

“Eskiden tabak, güğüm, tepsi, kap kakak getiriyorlardı. Şimdi ya küçük altın ya da para veriyorlar”(KK:24).

“Takı töreninde aileler çocuk için yatak yapmadılarsa dikilirler bir kenarda gelen eş dosta hoş geldin merasimi yaparlar. Çocuk da yanında durur, eğer takmak isteyenler çocuğun yanında duruyorken, o şekilde altını, parayı takar. Eğer zarfa koyup vermek

isteyenler varsa sünnet olan çocuğun babasının cebine koyarlar. Ama altın töreni olduğu zaman çocuğun üstüne asarlar”(KK:17).

“Şu anda gelen zati eğer ki para koyacaksa zarfın içine koyup, seninle tokalaşırken ya cebine sıkıştırır ya çantana sıkıştırır, geçer gider. Biraz saklı olarak yani açık bir şekilde hiç verilmiyor. Kimsenin göremeyeceği kadar gizli veriyon”(KK:9).

Tuzla Mahallesi’nde edinilen bilgilere göre takılan takılarla ilgili liste tutulduğu belirtilmiştir. Bu listelere göre daha sonra gelen konuklar tarafından yapılan düğünlere, aynı hediyelerin götürüldüğü dile getirilmiştir. Bu yüzden gelen konukların getirdikleri takılara kendi isimlerini yazdıkları belirlenmiştir.

“Şimdi öyle duydum, millet yazıyor falan kişi bu kadar getirdi. O zaman herkes ödünç gibi yani o bana getirdi ben de ona götürmem lazım. Önceden öyle bir şey yoktu, şimdi var”(KK:3).

“Çoğu yapıyor. Bir daha oraya gittiği zaman mahcup kalmamak için yapılır. Şimdi misal dayımın oğlu altın getirmiş. Şimdi o yarın düğün yaptığı zaman aradan bir zaman geçti ama dayım bana ne koydu? O büyük altın koydu da ben şimdi küçük altın koyarsam ayıp olur diye genellikle liste tutarlar”(KK:9).

2.7. SÜNNET KINASI

Tuzla Mahallesi sakinleri sünnet düğünü yapılmadan önce sünnet çocuğu için kına eğlencesi düzenlemektedirler. Bu eğlencelere sünnet çocuğu ve arkadaşlarıyla beraber tüm köy halkı da katılmaktadır. Kına gecesinin olduğu gün eve gelen konuklar için çeşitli yemekler yapılır. Yemeklerin yenilmesinden sonra köy meydanında Boşnakça türküler eşliğinde halaylar çekilir. Gelen konukların katılımıyla gerçekleşen bu tören çocuğun eline kına yakılmasıyla son bulur.

“Pazar günü sünnet olacaksa cumartesi akşamı kına için eğlence yapılıyor”(KK:11).

“Cumartesi kına yapacaksanız kına hazırlıkları yapılır, öğlen civarı gelen misafirlerimize yemek dağıtılır. Akşam yemeği verilir. Kınaya başlanır, kına yapılır”(KK:17).

“Çocuk oturuyor, iki tane parmağına kına yapıyorlar”(KK:21).

“Kına eğlencesi oluyor. Durumu iyi olan köfte, yemek veriyor. Durumu iyi olmayan pilav, pide veriyor. Eğlence oluyor”(KK:28).

2.8. SÜNNET GEZDİRMESİ

Tuzla Mahallesi’nde sünnet düğününün olduğu gün, sünnet çocuğu yakın arkadaşlarıyla beraber köy içinde gezmeye çıkarılır. Bu gezme öncesinde atlar veya arabalar çeşitli süsler ve yazılarla süslenir, çocuğun sünnet kıyafetleri giydirilir. Sünnet çocuğu at veya araba üzerinde köy içinde gezdirilir. Eskiden bu gezmeler sadece at üzerinde yapılırken günümüzde çoğunlukla arabalar tercih edilmektedir. Tuzla Mahallesi’nde bazı aileler at üzerinde gezdirme geleneğini hala devam ettirmektedir. Bu gezmeler esnasında sünnet çocuğuna yakın akrabaları çeşitli müzikler ve kornalarla birlikte eşlik etmektedirler.

“Çocuk, köyün içinde korna çalarak beş-altı arabayla komşu ve akrabalar geziyorlar.”(KK:5)

“Şimdi gezdiriliyor. Arabayı süslüyorlar. Yok balon yok süslü araba gezdirirler çocuğu köyün içinde”(KK:3).

“Eskiden ata bindirilip gezdirilirdi. Şimdi de arabaya koyuyorlar, gezdiriyorlar böyle”(KK:11).

“Çocukların arkadaşları biner. Arabalar toplaşır ya da isteğe bağlı, isterseniz at üzerinde o şekilde gezdirenler de var”(KK:17).

2.9. SÜNNET İŞLEMİ

Sünnet operasyonu, üreme organının uç tarafını kapayan derinin keskin bir araçla çepeçevre kesilip atılması şeklinde ifade edilir. Sünnetin yaygın olan biçimi bu şekildedir. Daha seyrek görülen bir başka biçimi de siyeğin alt kısmını biraz yararak gerçekleşir.⁶²

Tuzla Mahallesi'nde edinilen bilgilere göre eskiden sünnet işlemi, eve gelen sünnetçi ya da berber olarak adlandırılan kişi tarafından yapıldığına dair görüşler belirtilmiştir. Eve gelen sünnetçi köy halkı tarafından bilinen ve köydeki birçok çocuğun sünnetini yapan kişidir. Gelen bu sünnetçiye, sünnet olan çocuğun ailesi tarafından çeşitli hediyeler ve bahşiş verilir. Sünnetçi sünnet işlemi için sargı bezi, ustura, makas, ip ve daha sonraki günlerde çocuğun bakımı için beyaz bir toz getirmektedir. Çocuğa sünnetten sonra herhangi bir kontrol işlemi yapılmadığı da belirlenmiştir. Aileler daha sonraki günlerde çocuğun iyileşmesi için çeşitli yöntemler kullanmışlardır. Bunun dışında çocuğun bakımı ve çabuk iyileşmesi için belli durumlara dikkat edilmiştir. Günümüzde sağlık açısından çok da uygun olmayan bu yöntem yerini hastanelere ve doktorlara bırakmıştır.

“Kandırırıldı bizi yukarı bak bir şey geziyor, tavanda. Çocuk bakmasın kendine diye birisi onu oyalama taktiği yapardı”(KK:9).

“Hoca çağırıyor, dua okuyor. İki tane adam tutuyo çocuğu, sünnet oluyor. O zaman onlara hediye veriyoz.”(KK:21)

“Sünnetçiye berber diyoruz, dışardan geliyor”(KK:4).

“Bizim köyün çoğunu bi tane eskilerden Ayhan sünnetçi vardı, o hep gelirdi. Artık yasaklamışlar köylere sünnetçi göndermiyorlar”(KK:11).

“Oklavayı avucunun içinde çeviriyon, sünnet daha kolay olsun diye”(KK:22).

“Sünnetçi Aşçı Kadir vardı, onu getiriyorlardı”(KK:5).

⁶² Sedat Veyis Örnek, **Türk Halkbilimi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1977, s. 173.

“Sünnetçi bir bez, bir melhem bırakır. Tabii onun da parasını alır o.Onu da fazla önemsemezler yani bir kere yapılır ya yapılır gene çocuk zaten gider fırlar hemen. İkinci gün başlar gezmeye”(KK:9).

Tuzla Mahallesi’nde kesilen parçayla ilgili olarak bazı inanışlar belirlenmiştir. Bu inanışlar şu şekilde ifade edilmiştir:

“Okulun bahçesine atarlardı, okula gittiği zaman kafası çok iyi çalışsın diye. Caminin avlusuna atarlar yani büyük bir imam olsun, din bilgini olsun diye”(KK:9).

“Gömülür bizde”(KK:17).

“Bizim çocukları sünnet yaparken demişler, benim babam rahmetli o zaman, dedesi bahçeye bir yere gömsün”(KK:3).

Tuzla Mahallesi’nde de birçok yörede olduğu gibi sünnetli doğan çocuklarla ilgili bazı inanışlar mevcuttur. Çocuk her ne kadar sünnetli doğsa da tekrar sünnet edilmesi gerektiğine inanılır. Çocuğun sünnetli doğması mutlulukla karşılanır ve o çocuğun, iyi yerlere geleceği düşünülür. Bununla beraber sünnetli doğan çocukların tekrar sünnet edilmeleri durumunda iyileşmelerinin diğer çocuklara göre zaman aldığı belirtilmiştir. Sünnetli doğan çocuklarla ilgili ifadeler şunlardır:

“Benim ortanca oğlan öyle oldu. Peygamber sünneti olmuş, dediler. Onun sünneti zor oldu işte. O en problemlili sünnet çocuğuydu. İyi sayılıyor ama ikinci sünneti geçirmesi problemlili oluyor. Az kesildiği için sünnet ediliyor ama yarım sünnet diyorlar ona. Peygamber sünneti illaki kan dökülecek tekrardan”(KK:11).

“İlla biraz kanını akıtmak gerekiyormuş. Öyle geçerli değilmiş diyorlar, biraz kanı akıtıyorlarmış”(KK:3).

“Diyorlar ki çok büyük adam olacak. Yalnız biraz kan akıtılıyor. İlla kan akıtılacak”(KK:4).

Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmada sünnet çocuğunun kirvesiyle ilgili bazı görüşler belirlenmiştir. Sünnet esnasında çocuğu tutup teselli eden kişi kirve olarak belirtilmiştir. Bu kirve genellikle yakın akrabalarından tercih edilir. Her ne kadar geniş

anlamıyla değerlendirildiğinde kirvelğin özelliklerini yansıtmasa da bu kişiler kirve olarak adlandırılır. Kirvelikle ilgili ifadeler şu şekildedir:

“Köyde daha eskiden sünnet yaparken mesela büyükler toplanır. Yakını kimse dayısı veya amcası kirve olarak o tutar. Oraya en azından beş altı kişi toplaşır. Doktor keserken tekbirle kesilir”(KK:7).

“Kirvenin görevi mesela onu camiden sen getiriyorsun, kirvesi olan. Elinden tutuyosun öyle üstünü indiriyosun, hazırlıyosun. Sünnet olacağı gömleği giydiriyosun. Hazırlıyosun, yatırıyosun, elini tutuyosun, ayağını tutuyosun mesela. Onu yatıştırmak kirveye düşüyor. Sünnet olduktan sonra onu ödüllendiriyor bir şekilde. Sünnet annesi de ona göre kirvelere bir hediye ama bir gömlek ama güzel bir havlu ama bir atlet bir şeyler koyuyor içine, o kirvelere de veriyosun, koltuğunun altına koyuyosun”(KK:11).

“Kirve yakın akrabalarından genelde oluyor”(KK:17). şeklinde ifade ediyor.

2.10. SÜNNET MEVLİDİ /SÜNNET YEMEĞİ

Sünnetin yapılış amaçlarından biri de dinin etkisidir. Peygamberin sünnetli olarak doğması İslâm dinini benimseyen müslümanların bu uygulamayı yaparken geleneksel uygulamaların yanında çeşitli dini görevleri de yerine getirdikleri görülmektedir. Bu görevler sünnet yapılırken dua okunması ve sünnet işleminden sonra mevlid okutulmasıdır. Mevlidin içeriklerinden biri de doğum olayıdır. Peygamberin sünnetli doğması sebebiyle Müslümanlar sünnet işlemini yerine getirmek amacıyla doğumdan sonra bu uygulamayı kendi çocuklarında yerine getirirler. Bunda dinin etkisi oldukça fazladır. Bununla birlikte Peygamberin doğumunun anlatıldığı mevlid de bu uygulamadan sonra okutulur. Boşnak Mahallesi olan Tuzla Mahallesi’nde de günümüzde hala bu uygulama devam etmektedir.

“Mevlûd olur genelde. Mevlûdden sonra yemek verilir. Genelde Pazar günü mevlûd”(KK:3).

“Önceden çorba, tas kebabı, pilav, helva veriliyordu. Şimdi köfte veriliyor”(KK:4).

“Öğlene kadar mevlüd okunuyor ondan sonra yemek veriliyor” (KK:7).

“Mevlit okunuyor, camiye gidiyorlar. Camiden geldikten sonra tekbirlerle çocukları alıyorlar, tekbirlerle eve geliyorlar” (KK:11).

“Yemek verilmeden önce mevlid okutulur” (KK:17).

3. ASKERLİK

Askerlik Türk toplumunda oldukça önemsenen bir olaydır. Askerlik yaşı gelmiş gençler bu görevi vatan borcu olarak kabul ederler. Bu kutsal görevi yerine getirmek için toplumun her kesimi tarafından desteklenirler.

Askerlik çağı her erkeğin nüfus kayıtlarında yazılı olan yaşına göre belirlenir. Yirmi yaşına girdiği yılın ocak ayının birinci gününden başlayarak kırk bir yaşına girdiği yılın ocak ayının birinci gününde bitmek üzere en çok yirmi bir yıl sürmektedir.⁶³

Toplumda gelenekselleşmiş köklü bir geçmişe sahip olan askerlik kutsal bir görev olarak görülmektedir.”Asker ocağı peygamber ocağıdır.” denilerek, askerliğin kutsiyeti vurgulanmıştır. Asker olmak onurlu ve erdemli bir insan olmayla özdeşleştirilir. Vatani ve milleti korumanın şeref ve gurur verici bir iş olduğunu bilen halk, askerlik görevinin kişiyi eğitip olgunlaştırdığına da inanmaktadır. Zira askerlik görevi Anadolu genci için bir ufuktur. Çoğunlukla köyünden dışarı çıkmamış olan delikanlıya memleket, yurt görme, gurbete alışma, değişik insanlarla tanışma ve kaynaşma, kısacası hayatı daha iyi tanıma ve kavrama şansı vermektedir. Bu yüzden askerliğini yapan bir gencin, çok daha olgunlaşmış olduğu düşünülür. Hatta kız verirken bile askerliğini yapmış gençler tercih edilmektedir.⁶⁴

⁶³ ASKERLİK KANUNU (1) Kanun Numarası: 1111 Kabul Tarihi: 21/6/1927 Yayımlandığı R.Gazete: Tarih: 12 – 17/7/1927 Sayı: 631 – 635 Yayımlandığı Düstur: Tertip: 3 Cilt: 8, Sayfa: 866

⁶⁴ Aytaç Yiyin, Türk Kültüründe Asker Ocağı Etrafında Oluşan Halk Bilimi ve Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerinde Bir İnceleme, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2009, s. 77-78.

Askerliğin her Türk gencine zorunlu kılınması toplum arasında kaynaşmayı, birlik ve beraberliğin sağlanmasında önemli bir etkisi vardır.”Her Türk asker doğar” sözüyle de askerliğin herkes tarafından yapılması gerekliliği vurgulanır. Bu görev vatan görevi, vatan borcu şeklinde dile getirilir.

Askerlik modellerinin toplumsal yapıya ve ilişkilere etkisi konusunda da farklı görüşler vardır. Zorunlu askerlik sistemini destekleyen Leander’e göre zorunlu askerlik modeli, toplumsal bağları güçlendirmekte ve farklılıkların entegrasyona katkı sağlama yanında, demokratik sivil yönetime de güvence sağlamak gibi olumlu özelliklere sahiptir.⁶⁵ şeklinde ifade edilir.

Araştırma alanında edinilen bilgiler doğrultusunda askerliğini yapmamamış gençler köy halkı tarafından dışlanmıştı. Askerlik görevini yapmayan gencin evlenmesi uygun görülmediği belirlenmiştir. Askerlik görevini fazlasıyla önemseyen köy halkı askere gitmeyen gençlerin olmadığını, herkesin severek gittiğini dile getirmişlerdir. Aksi durumlar söz konusu olduğunda o gencin köy halkı tarafından kötü anıldığı ve dışlandığı belirtilmiştir. Yapılan araştırmalarda kaynak kişilerin bu konuda ifadeleri şunlardır:

“İyi bakmazlar, dışlarlar gitmesi lazım”(KK:9).

“Askere gitmeyeni adam yerine saymazlar. Bizde kathiye ben gitmem diye bir şey olamaz. Herkes gönüllü gider”(KK:26).

“O pek hoş karşılanmıyor işte yadırganıyor. Adam olarak görmüyorlar”(KK:16).

“Askere gitmemiş, vatanını korumamış hain diyorlar”(KK:24).

“Askerliğini yapmayanlara o askerliğini yapmadı ondan doğru dürüst hayır yok derler”(KK:4).

“Adamı mecburi yollatırlar. Valla yüzüne tükürürler. Bizim Boşnaklarda öyle yazmaz, mecburi gideceksin”(KK:27).

⁶⁵ M. Sadi Bilgiç-Salih Akyürek – F. Serap Koydemir, “Türkiye’de Askerlik Nasıl Olmalıdır?”, **Bilge Strateji**, C.7, S.13, Güz 2015, s. 115.

3.1. ASKERLİK İÇİN YAPILAN HAZIRLIKLAR

Askere gitmek bir gencin hayatındaki önemli dönemlerden biri sayılır. Bu önemli durum geçiş dönemlerinde alınmaktadır.

Askerlik çağına girenler iki türlü yoklamaya tabi tutulmaktadır. İlk yoklama, kişilerin 20 yaşına girdikleri yılın ocak ayının birinci günü başlar ve aynı yılın haziran ayı sonunda bitmektedir. İkinci yoklama ise temmuzun birinci günü başlar ekim ayı sonunda bitmektedir.⁶⁶

Toplumun büyük bir kesiminde askere gitme zamanı gelen gence ilk yoklamadan sonra çeşitli hazırlıklar yapılır. Hazırlıklar askerin ailesi ve yakın çevresi tarafından yürütülür. Askere gidecek genç için asker eğlencesi düzenlenir, yemeğe davet edilir, evinde ziyaret edilip çeşitli hediyeler verilir, asker uğurlaması yapılır. Aynı şekilde askerden döndükten sonra da karşılamaya gidilir ve eğlenceler yapılır. Araştırma alanında bu uygulamaların tamamının yapıldığı belirlenmiştir. Yapılan hazırlıklar şunlardır:

“Kimi havlu getirir, kimi çorap getirir, kimi atlet getirir. Görmeye geliyorlar öyle bir şey getirmeye bakıyorlar”(KK:7).

“Askere giderken mendil, yiyecek, para gibi hediyeler veriliyor”(KK:5).

“Kimi yakınları davet eder, askeri ve ailesini de yemeğe davet eder”(KK:3).

“Analarımız kurabiye yapardı, tavuk pişirir, yumurta pişirir, onu çantaya koyarlardı”(KK:26).

“Büyük asker kurabiyeleri olurdu, askere yapılırdı”(KK:22).

“Biri askere gideceği zaman atlet, çorap, biraz para alıp gideriz. Allah kavuşturursa hediye götürülür”(KK:36).

⁶⁶ Hülya Taş, **Bursa Folkloru; Bursa İli Gelenek ve Görenekleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**, Gaye Kitapevi, Bursa, 2002, s.115.

3.2. GÖNÜL ALMA

Askere gidecek olan genç birkaç gün öncesinden köy halkını tek tek ziyaret edip gönülleri alır. Bu ziyaret sırasında gittiği evler de ona çeşitli hediyeler ve para verir. Tuzla Mahallesi'nde yapılan incelemede bu durum şu şekilde ifade ediliyor:

“Herkes gidiyor, bütün köyü o gece dolaşıyor. Herkes de para veriyor”(KK:4).

“Burada amcamın kızı vardı. Bana koca bir pide yapmış, yumurta kaynatıp koymuş. Mendil, gurabiya koca fileyi ben taşıdım ta Kütahya'ya. Kütahya'da askerlik yaptım. Yiyilmezler ama ben değerlidir diye taşıyordum”(KK:5).

3.3. ASKER DUASI

Tuzla Mahallesi'nde, askere gidecek olan genç için köy meydanında köy halkı, asker duası yaparak askerini uğurlamaktadır. Bu duayı cami hocasıyla birlikte yapan köy halkı günümüzde hâlâ bu geleneği devam ettirmektedir. Mahallede yapılan incelemede asker duasıyla ilgili şu ifadeler belirtilmiştir:

“Köy meydanına gideriz, askeri dua ile yollarız. Hoca dua yapar, herkes âmin der”(KK3).

“Mesela cami önünde veya alan etrafında uğurlama yapılır. Orda toplanır halk kadın, erkek böyle bir toplaşır. İmam çağrılır, bir dua yapılır”(KK:14).

“Askere giderken burda köylü toplandı. Köyün imamı dua yaptı, dua okudu”(KK:15).

“Burada caminin önünde toplanıyor bütün köylü. Hoca gelir, dua yapar. Duayla köyden çıkarsın, askere gidersin”(KK:27).

3.4. ASKER EĞLENCESİ

Askere gidecek genç için ailesi ve yakın çevresi çeşitli eğlenceler tertip eder. Hüzün ve sevincin yaşandığı bu dönemde aileler çocuklarını mutlu göndermek için birtakım eğlenceler düzenler. Tuzla Mahallesi'nde bu eğlenceler davul, zurna ve Boşnakça türküler eşliğinde yapılmaktadır. Askere gidecek gencin evinde gelen konuklar için çeşitli ikramlar hazırlanır. Bu eğlenceler çoğu zaman kız- erkek karışık olarak düzenlenmektedir.

“Arkadaşlar arasında davul zurna tutuluyor, arkadaşlarıyla oynuyorlar. Oğlan evi biraz yemek yapar. Dışardan arkadaşları geliyor”(KK:4).

“Kimi zaman böyle bir kına gecesi yapılırdı. Böyle bir şölen düzenlenirdi”(KK:14).

“O akşam toplanılır, oyunlar oynarlar. Delikanlının annesi lokum dağıtır. Delikanlılar oyun oynarlar”(KK:37).

“Asker gitmeden önce herkes toplanır. O gece delikanlılar kendi aralarında eğlence yaparlar”(KK:41).

“Eğlence yapılıyor. Davul zurna çalıyor, çerez meyve alınıyor. Bazıları da yemek veriyor”(KK:28).

3.5. ASKERE UĞURLAMA

Tuzla Mahallesi'nde asker uğurlaması askere gidecek olan gencin sabahın erken saatlerinde köy meydanına çıkmasıyla başlamaktadır. Köy halkı askere gidecek genci uğurlamak için hocayla beraber cami önünde toplanır. Hocanın dua etmesinin ardından askere gidecek olan genç büyüklerin ellerini, küçüklerin gözlerini öperek helâllik ister. Bu olayın ardından köy halkı askere gidecek olan gence çeşitli hediyeler ve para verirler. Daha sonra askere gidecek olan gence köy dışına kadar eşlik edilerek uğurlama yapılır. Bu tören yapılırken askere gidecek gencin yakınları havaya doğru tüfek patlatırlar. Araştırma alanında yapılan derlemelerde asker uğurlaması şu şekilde ifade ediliyor:

“Herkesin elini tek tek öptük. İşte herkesin imkânı ne kadar varsa cebimize para konuldu, öylelikle uğurladılar bizi”(KK:15).

“Silah atılırdı havaya beş, on ateş. Birkaç el silah atılırdı”(KK:14).

“Hoca duayı bitirdiği zaman asker herkesin elini öper. Biz de eline para verimiz, kimi hediye de götürür. Atlet, çorap falan ne götürürse”(KK:3).

“Fakir ve kimsesiz olanlara daha çok para veriliyor”(KK:4).

“Kuşlukta herkes köy meydanında toplanıyor. Herkesle kucaklaşıyor. Hoca dua yapıyor, helalleşiyoruz herkesle. Millet de ne kadar cebe atarsa üç lira, beş lira, on lira askere illa bir para yardımı yapılır”(KK:5).

3.6. ASKER BEKLEME / ASKER KARŞILAMA

Tuzla Mahallesi’nde edinilen bilgilere göre asker karşılamada da çeşitli eğlencelerin düzenlendiği belirlenmiştir. Boşnak Mahallesi olan Tuzla Mahallesi’nde askere gidip görevini iyi bir şekilde yerine getirip dönen genci, köy halkı çeşitli eğlenceler tertip ederek karşılamaktadır. Askerden dönen gence köy halkı “hoş geldin” demeye evine gider. Bu sırada askerden dönen genç için havaya silah sıkılır. Bu eğlenceler askere gidilmeden önce yapılan eğlencelerle benzerlik göstermektedir. Yapılan eğlenceler şunlardır:

“Asker eğlencesi askerden geldikten sonra yapılır”(KK:16) .

“Tezkere gelince millet, komşular toplanıyor. Hoş geldin derler, tebrik ederler askerliği bitirdi diye”(KK:5).

“Mesela askerliği bitmiş, gelirdi. O evde silahlar atılırdı, o gece eğlenceler olurdu. Aynı düğün olur gibi eğlence olurdu”(KK:31).

“Askerden geldikten sonra tüfekler patlatılır. Asker karşılanır, eğlenceler yapılır, yemekler verilir”(KK:38).

Yapılan eğlenceler dışında askerden dönen genç için kesilen adak kurbanları da vardır. Bu kurbanlar askere gidecek gencin sağ salim dönmesi üzerine adak edildiği şekilde kesilir.

“Dedim ki eğer sıhhatli dönersem kurban keserim ve kestim adak”(KK:7).

“Eğer önceden annesi babası adak yaptıysa bittiğinde kesiyorlar”(KK:4).

3.7. ASKER FOTOĞRAFLARININ ARKASINA YAZILAN MANİLER

Mâni kelimesinin sözlük karşılığı, “dört mısralı ve kendine mahsus makamları olan manzume”dir. Fakat bu kendine özgü makamları olan dört mısradan kurulu şiirlerin söyleyicileri ve okuyanları vardır da yazarları ya da şairleri yoktur, bilinmemektedir. Yani anonim ürünlerdir. Türk toplumsal hayatının tam bir “ifadesi” sayılan halk edebiyatımızın ürünleri arasında, mânilerimiz İslamiyetten önceki Türk edebiyatından günümüze kadar çeşitli Türk katları arasında yaşamını sürdürmektedir.⁶⁷

Kaynağı çok eskilere dayanan maniler günümüzde hala varlığını sürdürmektedir. İnsanların hayat telaşı içinde sevinçlerini, üzüntülerini, hasretliklerini mani aracılığıyla ifade ettikleri görülmektedir. Manilerin kaynağıyla ilgili çeşitli ifadeler söz konusudur.

Kargarlı Mahmut’un “Divan-ı Lügatit Türk”ünde İslamiyet öncesi ve sonrası Türk halk edebiyatı üstüne metin ve maddeler bulunmaktadır. Dede Korkut hikâyelerinde (7) heceli (4+3) durgulu mâni mısralarının özelliklerine rastlanıldığı gibi, ilk klâsik eserlerden “Kutadgu Bilig” ve “Atabetül-Hakayık”de de mâni dediğimiz dörtlüklere raslandığını ve bunların Türk halk edebiyatı ürünleri olduğu da öğrenilmektedir.⁶⁸ Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmalarda askere giden gençlerin orada çektiği fotoğrafların arkasına çeşitli maniler yazdıkları belirlenmiştir. Askerliğini birlikte yapan gençlerin yakın arkadaşlarına sevgilerini göstermek amacıyla foğograflarının arkasına yazdıkları maniler benzer ve farklı içeriklerle günümüze kadar ulaşmıştır.

⁶⁷ Haz. M. Hasan Göksu, **MANİLERİMİZ**, Milliyet Yayınları, I.B., Ekim 1970 s.VII.

⁶⁸ Haz. M. Hasan Göksu, **MANİLERİMİZ**, Milliyet Yayınları, I.B., Ekim 1970 s.XXIII.

3.7.1. Mani I

Hayattaki izler
Bahçemdeki filizler
Size bakan gözler
Sizleri daima özler (KK:7).

3.7.2. Mani II

Hayat size şen olsun
Gönlünüz neşe dolsun
Şu cansız hayalim
Sana hatıra olsun(KK:7).

3.7.3. Mani III

Ben bir gencim yoktur kederim
Bu dünya fanidir
Belki göçüp giderim
Bu resmimi saklayana çok teşekkür ederim (KK:7).

3.7.4. Mani IV

Ben bir Türk genciyim
Yoktur hiçbir kederim
Bu dünya fanidir
Belki vefat ederim
Bu cansız hayalimi saklayana çok teşekkür ederim (KK:7).

3.7.5. Mani V

Ben bir garibim yoktur kederim
Bu dünya fanidir
Belki göçüp giderim
Bu resmimi saklayana çok teşekkür ederim (KK:7).

3.7.6. Mani VI

İnsanlar unutulur

Bu cansız hayalimi görünce

Hiçbir zaman unutmayacaksınız

Bu cansız hayalim hatıra kalsın sana (KK:7).

3.7.7. Mani VII

İnsan bir güldür elbet solacak

Göğsüme bir gün toprak dolacak

Cesedim çürürse resmim kalacak

Verdiğim bu resim elbet hatıra kalacak (KK:7).

3.7.8. Mani VIII

Tankçı koydular beni

Virayda alırım dümeni

Resmime baktıkça hatırlasın

Benim kıymetli arkadaşım (KK:7).

4. EVLENME

Evlilik toplumun en önemli geçiş dönemlerinden birini ifade eder. Evlilik ritüelleri toplumdan topluma değişiklik gösterir. Evlilikle beraber birey doğduğu andan itibaren belli bir yaşa kadar bulunduğu aileyi bırakıp artık kendine ait bir aile oluşturmak için adım atar. Bu adımla beraber evlilik sürecinin başından sonuna kadar belli ritüeller uygulanır. Tuzla Mahallesi'nde Boşnaklar, kendi kültürlerine göre uyguladıkları evlilik ritüellerinde Türk kültürünün de etkisinde olduğu belirlenmiştir. Yıllardan beri süren bu kültürel kaynaşma hayatın her alanında bulunur.

Kültürel hafızanın taşınabilirliği ile kültürler arası etkileşim sürecinin tartışmasız varlığı, ilgili toplumlar açısından etkileme ve etkilenme olgusunu beraberinde

getirmektedir. Bu durum özellikle baskın kültürün diğer kültür mensupları üzerinde çok daha fazla etkili olmasını kaçınılmaz kılmaktadır.⁶⁹ Tuzla Mahallesi'nde Boşnaklar kendi kültürlerini yansıtmakla beraber, ağırlıklı olarak Türk kültürünün etkisiyle evlilik ritüellerini gerçekleştirdikleri görülmektedir.

4.1. EVLENME BİÇİMLERİ

Toplumda birçok evlilik biçimi görülmektedir. Günümüzde genellikle bireylerin birbirini yakından tanıyarak tercih ettiği evlilik biçimi görülmektedir. Bunun dışında yaygın olarak tercih edilen görücü usulü evlilik hakkında Sedat Veyis Örnek “gelenekselliğin ağır bastığı yerlerde görülen evlenme biçimlerinin başında hâlâ “görücülük” gelmektedir. Görücülüğün aslını, evlenecek erkeğin aile üyeleriyle, akraba ve komşularından seçilen birkaç kadının daha önceden üzerinde durulan ya da tanıdıklarca önerilen kızın evini ziyarete gidip, hem kızı yakından incelemeleri hem de niyetlerini belli etmeleri oluşturmaktadır.⁷⁰ şeklinde ifade etmektedir. Yaygın olarak tercih edilen bir diğer evlenme biçimi de kız kaçırma şeklinde meydana gelir. Kız kaçırma şeklinde evliliği Mahmut Tezcan şu şekilde ifade etmektedir: Eski Türklerde evlenme, kız kaçırma ve yağma biçiminde olmaktaydı. Hatta meşru evlenme, Altay ve Yakut Türklerinde kız kaçırma yoluyla gerçekleşirdi. Manas Destanında ve diğer birçok Türk destanlarında kaçarak evlenmekten söz edilmektedir. Kaçırma geleneğinde kahramanlıkla aşkı birleştiren bir nitelik görülmektedir. Bu iki öge, Türk kültüründe çok yaygın olarak görülmektedir. Göçebe Türklerde yiğitlik ve güç, asli bir değerdi. Kız kaçırma ise, erkek tarafı için bu değeri kanıtlayan bir fırsattı.⁷¹

Bu durum bazen tarafların karşılıklı anlaşmalarıyla oluşsa da bazen zorla da olabilmektedir. Tarafların karşılıklı rızalarının olduğu kaçırma şeklini Mahmut Tezcan

⁶⁹ Merve Şen, “Sandıklı İlçesi Alacami Köyü Evlilik Merasimleri Üzerine Derleme ve Değerlendirmeler, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi**, C. 1, S. 3, 2012, S. 354.

⁷⁰ Örnek, **Türk Halkbilimi**, a.g.e., s.190.

⁷¹ Mahmut Tezcan, “Türk Kültüründe Kız Kaçırma Geleneklerinin Antropolojik Çözümlemesi”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, C.6, S.6, 2003, s.2

şu şekilde ifade ediyor: Zora başvurmadan da kız kaçırma olabilir. Kız ve erkeğin anlaşarak birlikte kaçması, “kaçışma” olarak adlandırılır.⁷²

Kız kaçırma her iki taraftan da rıza çıkmaması durumunda bile sonucun evlilikle tamamlanması üzerine taraflar bu durumu hoş karşılayabilmektedirler. Kız kaçırma şeklinde evliliğin tercih edilmesinin sebepleri ekonomik, sosyal ve biyolojik sebeplerdir.

Tuzla Mahallesi’nde Boşnaklar genel olarak kız kaçırma şeklinde evlilik biçimini tercih etmektedirler. Boşnaklarda kız kaçırma şeklinde evlilik, âdet haline getirilmiştir. Kız kaçırma olayı köyde herkes tarafından hoş karşılanıp, çeşitli eğlencelerle kutlanmaktadır. Hatta bazen kız istenip verildiği zaman bile âdet yerini bulsun diye verilen kızı kaçırma durumu bile söz konusudur. Boşnaklarda kız kaçırmaya giden erkek yanında muhakkak yakın akrabalarından bir kadın bulundurmak zorundadır. Aksi takdirde kız kaçmaya rıza göstermemektedir. Tuzla köyünde kız kaçırma eylemi gece yapılmaktadır. Bunun dışında güzdüz vakti köy meydanında kaçırılan kızın başına duvak atılarak da kaçırma eylemi yapılmaktadır. Kız kaçırıldıktan sonra kaçıran evde silah sesleri duyulur. Köyde silah atıldığı zaman herkes kızının kaçıp kaçmadığını kontrol etmektedir. Silah sesinden sonra köy halkı kızın kaçırıldığı eve tebrik etmeye giderler. Bununla birlikte o evde çeşitli eğlenceler düzenlenmektedir. Yaşı küçük olup da kaçan kızlar köy dışına görürülüp, ailenin rızası çıkınca tekrar köye getirilmektedir. Kız ve erkeğin düğün zamanına kadar ayrı kalmaları sağlanır ve erkeğin kıza yaklaşmaması için birtakım önlemler alınmaktadır. Belli bir süre geçtikten sonra düğün hazırlıkları yapılmaktadır. Kaçan kızın ailesi kızlarının düğününe kesinlikle katılmamaktadır. Kıza bazen çeyiz vermeyip verildiği durumlarda ise çok az verilmektedir. Kız kaçırma evlilik biçimiyle ilgili olarak Tuzla Mahallesi’nde yapılan derlemelerde şu ifadeler yer verilir:

“Son zamanlarda biraz isteme var. Daha önceden hep kaçırma, %99 hep kaçırmaydı”(KK:9).

“Kız ailesi veriyor, kız yine de kaçıyor. Bizde âdet gibi bir şey”(KK:8).

⁷² Tezcan, a.g.m., s.3.

“Kız kaçırma çok meşhurdur bizde. Bir senede on iki tane kız verildi. Bunlardan iki tanesi verildi, on tanesi kaçtı”(KK:4).

“Yanında illa kadın olmadan olmaz. Oğlanın kız kardeşi, ablası, halası birisinin kesin olması lazım”(KK:9).

“Kaçtın mı bir daha geri dönüş yok. Ya öleceksin ya geri gelmek yok”(KK:11).

“Erkek tarafı getirdiği an hemen silah atarlar, tüfek atarlar. Kızın kaçtığını duyurmak amacıyla atarlar. Anne silah patladı mı hemen odaya koşar, kız var mı yok mu? Hepsi koşarlar mecbur koşarlar kimin kızı diye”(KK:9).

“Kızı kaçıracağın zaman bir söz istiyorsun, emanet istiyorsun. O çok önemli namus gibi. Kendi çeyizinden bir şey paket yapıp verdiği zaman oğlana, oğlan da cayamaz. Cayarsa o kız intihara gider. O emaneti namus şeyi tutarız. Oğlan ciddiye kızı inanmıyorsa ondan emaneti ister, emaneti verirse artık cayamıyorlar”(KK:5).

“Kızı kaçırdıktan sonra kızın büyükleri ailesi peşliyormuş, yakaladıklarında dövüyorlarmış. Şu an öyle bir şey yok gelip barışıyorlar”(KK:1).

Bunun dışında Tuzla Mahallesi’nde Boşnaklar kesinlikle akraba evliliğini tercih etmezler. Bununla birlikte çok uzak olsa bile akraba evliliğini tercih eden kişileri hoş karşılamayıp yadırgamaktadırlar. Akraba evliliği dışında yakın komşularla da evlilik tercih edilmediği belirlenmiştir. Konuyla ilgili kaynak kişilerin ifadeleri şunlardır:

“Bizde Boşnak kültüründe akraba ve yakın komşularla kesinlikle evlilik hoş görülüyor. Çünkü aynı zamanlarda kardeş gibi büyüdüğümüz için bizde yakın görülüyor ve akraba evliliği kesinlikle yok”(KK:8).

“Bizde akraba evliliği kesinlikle yok. Çok uzak olması lâzım. On gömlek değişmiş adeta unutulmuş olması lazım”(KK:5).

4.2. EVLİLİK YAŞI

Geleneksel kesimde kızın ve erkeğin evlenme çağına geldiklerini belirleyen bazı ölçütler vardır. Bunların en önemlisi buluğa ermedir. Ülkemizde buluğ çağı 10-14 yaşları arasında başlamaktadır.⁷³ Bu belirtilerle beraber kızın evde anneye birtakım işlerde destek çıkması, evin sorumluluğunu üstlenmesi; erkeğin ise babaya dışardaki işlerde yardım etmesi ve ekonomik anlamda eve katkı sağlamasıyla beraber, evlilik çağına geldiklerinin önemli belirtilerini oluştururlar. Tuzla Mahallesi'nde Boşnaklar eskiden 12-14 yaş arasında evliliği tercih ederken günümüzde kadının ekonomik özgürlüğünü kazanma isteğiyle bu yaş 20 ile 28 yaş arasında değişkenlik göstermektedir.

Tuzla Mahallesi'nde edinilen bilgilere göre erkeğin evlenmesi için askerliğini yapmış olması ve iyi bir iş sahibi olması önemli ölçütlerden biri sayılmaktadır. Bunun dışında hanelerde çocuk sayısına göre evlilikleri de belli bir sıraya göre yapılmaktadır. Evliliğin en büyük çocuktan başlayarak küçük çocuğa doğru giden bir sıralamayla yapılması uygun görülmektedir. Bu sırasının bozulma isteği karşısında aileler bu duruma rıza göstermemektedir. Evlilik durumunda genellikle erkeğin yaşça kızdan büyük olması tercih edilmektedir. Konuyla ilgili şu ifadeler yer verilmiştir:

“Küçük yaşlarda genelde evlenmiyorlar. Önceden 14-15 yaşlarında evleniyorlardı, şimdi yirmi yaşında. Kızlar şimdi okuyor. Erkekler de askerlikten sonra yirmi dört, yirmi beş, evleniyorlar”(KK:3).

“Altı yaşında çobanlık yaptım. On dört yaşında evlendim”(KK:11).

“Eve vaktinde gelecek, içki olmayacak, kumar olmayacak. İşi olacak, işi düzgün olacak”(KK:4).

“Askerden önce çok nadir evleniliyor. Büyük kardeşin varsa onu bekliyorsun, o engel oluyor”(KK:5).

⁷³ Örnek, **Türk Halkbilimi**, a.g.e., s.189.

4.3. KISMET AÇMA

Evlilik yaşı geldiği halde evlenmeyen kişiler için halk arasında çeşitli pratikler uygulanır. Kısmet açmak amacıyla uygulanan bu pratikler geleneksel ve dini yöntemlerin birleşmesiyle çoğu zaman halk arasında sıkça başvurulanan yöntemlerdendir. Bu yöntemleri uygulayan kişilerin kısmetinin açıldığına ve kolay evlenebileceğine inanılır.

Tuzla Mahallesi'nde Boşnakların da kısmet açmak için çeşitli yöntemlere başvurdukları belirlenmiştir. Bu yöntemler arasında hocaya gitmek, evlenmiş bir kişinin çemberini oğlan annesinin başına atmak ve istihareye yatmak başvurulanan yöntemler arasındadır. Bu yöntemler şunlardır:

“Benim dayımın oğlu otuz iki yaşında. Bizim Safiye'nin geçenlerde ablasının oğluna söz aldılar. Ablasının çemberini kafasından aldı, benim yengemin kafasına örttü. Çocuk çabuk evlensin diye annesinin başına örttü”(KK:4).

“Uzun süre evlenmemişleri okutuyorlar. Cuma günleri sela ile ezan arasında belli bir süre, belli dualar falan okuyorlar”(KK:8).

“Giderler mesela bir hocaya kısmetleri bağlı mı diye bakarlar”(KK:11).

“Kızken eşiğe basarsan kısmetin kapanır, diyorlardı”(KK:4).

“İstihareye yatıyorlar, baktığın çocuk hayırlı mı, hayırsız mı diye”(KK:22).

4.4. EVLİLİĞİN BEYANI

Evlenmek isteyen bireyler bu isteklerini sevdikleri kişiye ve ailelerine belirtmek için çeşitli yöntemlere başvururlar. Köy yerlerinde bu durumun açık şekilde izah edilmesi pek hoş karşılanmamaktadır. Tuzla Mahallesi'nde evlenmek isteyen gençler genellikle kız babalarının perşembe günleri pazar için İnegöl'e gitmelerini fırsat bilmektedirler. Köydeki erkeklerin İnegöl'e gitmesiyle kızlar ve erkekler çeşme başında buluşup bir şekilde iletişime geçmektedirler. Bunun dışında Tuzla Mahallesi'nde Boşnaklar tarafından âdet olarak görülen bir başka durum “cam altı görüşmeleri”dir.

Gençler gece kız babaları uyuduktan sonra sevdikleri kızın camına giderek evlilik beyanında bulunurlar. Bu durum gerçekleşirken camın kesinlikle açılmaması gerekmektedir. Evlilik beyanını, kız ve erkeklerin genellikle anne aracılığıyla babaya ilettikleri belirlenmiştir. Bazen de aracı vasıtasıyla görücü usulü gerçekleşen durumlar da söz konusudur.

“Eskiden çeşme başında tanıştıktan sonra gece cam altına gelip görüşmeler yaparlarmış”(KK:1).

“Boşnak âdetinde pencere altı var. Çağırıyorsun kızı gece konuşuyorsun. Kız beğendiyse seni pencereden konuşa konuşa anlaşıyorsun”(KK:5).

“Önceden bizim cam altına giderlerdi, konuşmaya. Kızla oğlan anlaşır, ondan sonra büyüklere söyler. Mesela kız annesine söyler, oğlan da babasına söyler”(KK:7).

“Bizde anneye söylenir, anne de babaya çitlatır”(KK:15).

5. EVLİLİK AŞAMALARI

Toplumumuzda evliliğin gerçekleşmesi için belli aşamalardan geçilmesi gerekmektedir. Bu aşamalar kız görme, isteme, söz, nişan, çeyiz, kına ve en son düğünle tamamlanmaktadır. Toplumumuzda bu aşamalardan geçilirken çeşitli geleneksel uygulamalar yapılmaktadır. Bu uygulamalar halk arasında kabul görmüş ve günümüzde hâlâ devam etmektedir.

5.1. EŞ SEÇİMİ

Evliliğin ilk aşamalarından olan eş seçimi çeşitli kriterlere göre yapılmaktadır. Bu kriterler yöreden yöreye farklılık gösterse de toplumun büyük bir kesimi tarafından benzer özellikler göstermektedir. Genellikle seçilen kızın ailesi, ekonomik durumu, hamaratlığı ve ahlaki yönüne bakılarak bu seçim yapılmaktadır. Erkek için aranan vasıflarda ise iyi bir iş sahibi olması, ailesi, ekonomik durumunun iyi olması ve kötü

alışkanlıklarının olmamasına bakılarak eş seçimi yapılır. Bu özellikler hem aile bireyleri hem de evlenen kişinin dikkat ettiği başlıca özelliklerdir.

Eş seçimiyle ilgili olarak kadında aranan vasıflar Kutadgu Bilig’te şu şekilde özetlenmiştir:

Evlenirken çok dikkatli olunmalı ve iyi bir kız aranmalıdır. İyi bir kız, soyu soppu belli, iyi bir aileye mensup, iyi bir Müslüman, hayâ sahibi ve temiz olmalıdır. Erkek yüzü görmemiş, bâkire bir kız olursa karşılaştırma yapamayacağı için kocasını sevecektir. Erkek kendinden aşağı derecede bir kızla evlenmelidir. Kız kocasından yüksek aileye mensup olursa erkek ona esir olur ve karşısında ezilir. Yüz güzelliği yerine huy güzelliği tercih edilmelidir.⁷⁴ Eş seçiminde belirtilen bu özellikler günümüzde hala toplumun büyük bir kesimi tarafından dikkat edilen ve aranan özelliklerdir. Tuzla Mahallesi’nde Boşnakların eş seçiminde dikkat ettikleri özellikler şunlardır:

“İlk önce davranışlarına bakıcan bi de ayaklarına bakıcan düz taban olmayacak. Çok ters oluyor, aksi oluyor”(KK:4).

“Oğlan beğendiyse ailesini beğendiysen kötü bir yolu, bir davranışı yoksa öyle seçilir”(KK:3).

“Hamarat olması, güzel olması bunlara bakılır. Erkekler de tabii biraz varlığı olsun, sümsük olmasın, uyanık olsun ona bakarlar”(KK:9).

Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmalarda Boşnaklar, seçilen kızın uğurlu olup olmadığını anlamak için çeşitli yöntemlere başvurumaktadırlar. Bu yöntemler şunlardır:

“Mesela bir şeyi kanepenin üstüne ya da odanın ortasına koyacan. Eğer kız onun yanından geçerse almazsa hayır yok”(KK:4).

⁷⁴ Umay Günay, “İslami Dönemde Türk Toplumunda Kadının Yeri ve Önemi”, **Milli Folklor**, C.6, S.46, Yıl12, Yaz 2000, s.6.

“Kaynana odadan nasıl çıktığına dikkat ediyordu. Misafirlere sırt çevirerek mi, yoksa geri geri mi çıkacak diye dikkat ediyordu. Suyu tabakta mı yoksa boş elle mi verecek ona bakılırdı”(KK:42).

“Kapının eşiği, kapının tutacak yeri temiz mi oraya bakarlardı eskiden”(KK:11).

“Önceden un sandıkları vardı tahtadan onun içinde ekmek yoğruluyordu. Mesela eğer kız ve annesi temiz ise hiç belli olmaz ekmek yaptıkları hemen temizliyorlar. Ama eğer pis ise iki parmak, üç parmak hamur bağlıyor, kuruyor. Beygir hastalandı mı giderler ama hasta olmasa bile giderlar kızı görmeye. Bizim beygir çok hasta bulabilir miyiz? Var mı o kuru hamur? Beygire çok iyi geliyormuş, eğer verirlerse o kız pis alınmaz”(KK:4).

5.2. ARACI-GÖRÜCÜ

Evlilik toplumda herkes tarafından önemsenen bir durumdur. Evliliğin gerçekleşmesinde çoğu zaman yakın çevrenin de önemli bir etkisi vardır. Kendi eş seçimini yapamayan bireyler için yakın çevrenin o kişiye uygun seçenekleri belirleyip evlilik olayının gerçekleşmesi için aracılık ettikleri bilinmektedir. Aracı olanlar genellikle her iki tarafa da yakın olan kişilerden seçilirler. Bu olayın gerçekleşmesi durumuna halk arasında görücü usulü evlilik tanımlaması yapılmaktadır. Günümüzde çoğu kişinin de benimsediği ve uyguladığı görücü usulü evlilik bu aracı kişiler yardımıyla gerçekleşmektedir. Tuzla Mahallesi'nde edinilen bilgilere göre bu konuyla ilgili şu ifadeler yer verilmiştir:

“Biri sebep oluyor, aracı oluyor. Görüştürüyor, tanıştırıyor”(KK:16).

“Ortak aracılar olurdu. Hem kız tarafını hem de oğlan tarafını tanıyan ortak aile dostları oluyordu. Onlar aracılık yapar. Benim öyle oldu”(KK:31).

“Dünürbaşı oluyor. Kızı verecekler mi, vermeyecekler mi söylüyor”(KK:37).

5.3. DÜNÜRCÜ ÇIKMA / KIZ GÖRME

Evlilik öncesi belirlenen aday, erkeğin yakın akrabaları tarafından ziyaret edilir. Belirlenen adayın, istenmeden önce aileye uygunluğunun belirlenmesi amacıyla erkek tarafından birkaç kadının, kız tarafına gitmesiyle başlamaktadır. Bu durum dünürcülük şeklinde de ifade edilmektedir. Günümüzde hala devam eden bu olay genellikle görücü usulü evliliklerde tercih edilir. Halk arasında “görücü gelmek” şeklinde ifade edilen bu durum evliliğin başlanmasında ilk adımlardan biri olarak görülür. Dünürcü olarak da adlandırılan bu durum karşılıklı anlaşmalara bağlı olarak evlilikle sonuçlanabilir.

Dünür, kelime olarak Divan-ı Lügat-it Türk’de “tüngür” şekliyle yer almaktadır. Bu kelime evlenecek olan çiftin ana-babası anlamını taşımaktadır. Bu kelimeye Orta Asya’da yaşayan Türk topluluklarında da rastlanılır. Ancak anlamı değişmiş, şamanın kullandığı davulun adı olmuştur.⁷⁵

Tuzla Mahallesi’nde, derlemelerde elde edinilen bilgilere göre kız görme hakkında şu ifadeler yer verilmiştir:

“İlk önce kayınvalidem, görümcem görmeye geldi. Görücü usulü oldu, sonra birbirimizi beğendik”(KK:6).

“Oğlanın babası, annesi, halası, teyzesi, kardeşi kızı görmeye gider”(KK:4).

“Kız görmeye anne, baba, amca, dayı bunlar gider”(KK:9).

5.4. KIZ İSTEME

Evliliğin ilk adımlarından olan kız görme işlemi tamamlandıktan sonra kız ve oğlanın bir aracı vasıtasıyla görüşmeleri sağlanır. Gençlerin birbirini beğenmelerinin ardından erkek tarafı kızı istemek için kız tarafına aracı vasıtasıyla haber gönderirir. Daha sonra belirlenen bir günde kız, ailesinden istenmeye gidilir. Tuzla Mahallesi’nde Boşnaklar, ilk istenşte kızı vermemektedirler. Aksi takdirde kızın değersiz görüleceği

⁷⁵ Hülya Taş, **Bursa Folkloru; Bursa İli Gelenek ve Görenekləri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**, Gaye Kitapevi, Bursa, 2002, s.129.

dününcesi hâkimdir. Bu yüzden kızın verilmesi için en az iki defa istenmeye gidilmektedir. Tuzla Mahallesi'nde kız istemeye ilgili şu ifadeler yer verilmiştir:

“Diyor ki, Allah'ın emriyle peygamberin kavliyle sizin kızınızı beğendik, kızınızı istiyoruz. Kız tarafı da Allah nasip ettiyse olur, der. Ama vermeyeceklerse bir bakalım derler”(KK:9).

“Kız istemede haber gönderiyorsun, gelelim mi, gelmeyelim mi? diye. Kıza soruyorlar, kız ısrar ediyor gelsinler diye. Ondan sonra gidiyorlar, bir akşam isteniyor. Hemen vermese de ikinciye gidiliyor isteniyor”(KK:5).

“Boşnaklarda isteme bir kere olmaz. En azından üç dört sefer tekrar tekrar gelinir istemeye”(KK:8).

“Birincide verilmez, en az üç defa gelmesi lazım erkek tarafının”(KK:6).

Boşnaklar kızın verilip verilmeyeceğini anlamak amacıyla bazı yöntemlere başvurumaktadırlar. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

“Kız kahve götürüyor, kahve geldiyse eğer kız istiyor demektir. Gelmediyse zaten sen boşuna gelmişsin demek”(KK:5).

“Kız istemeye giderken çay, şeker, bir şeyler götürürsün. Eğer kız ailesi istemiyorlarsa gerisin geri veriyorlar, hediyeni geri çeviriyorlar. Ama eğer kız istiyorsa ailesinde istiyorsa bu hediyeler geri çevrilmiyor”(KK:4).

“Gittin eğer o kahve içerden girerse çay girerse belli ki memnunlar gittiğine. Eğer kuruyrsa bir şey gelmiyorsa bil ki yok burda bir mesele”(KK:11).

5.5. SÖZ KESİMİ /GELİN GÖRME

Evliliğin ilk adımı olan istemeden sonra taraflar karşılıklı olarak evlilik olayını yakınlarla duyurmak ve kendi aralarındaki yakınlık bağını güçlendirmek amacıyla söz kesmektedirler. Sedat Veyis Örnek söz kesmeyle ilgili olarak şu ifadeler yer vermektedir: “Söz kesimi” dünürcülük, kız isteme aşamasından sonra gelmektedir.

Dünürçülük yoluyla anlaşılan ailelerin, bu anlaşmalarını daha geniş bir topluluk huzurunda sözle iyice pekiştirmelerine söz kesimi ya da söz kesme denmektedir.⁷⁶

Tuzla Mahallesi'nde yapılan araştırmalarda söz kesme işlemi çoğu zaman isteme gününde yapıldığı için söz kesme “mendil alma” şeklinde ifade edilmiştir. Erkek tarafının söz kesme gününde geline ve ailesine çeşitli hediyeler aldığı belirlenmiştir. Bunun karşılığındaysa kız tarafı erkek tarafına mendil vermektedir. Günümüzde mendil alma geleneğinin yerini tepsi içinde çorap ve çeşitli hediyeler alsa da işlemeli mendil verme geleneği hala devam etmektedir. Hülya Taş İnegöl ilçesinde bir Alevi köyü olan Şehitler köyü üzerinden mendil alma geleneğini şu şekilde belirtmiştir: Bu geliste oğlan evi kız evinden mendil alır. Mendili bir kişi damada götürerek bahşiş alır. Bu nedenle de köyde kız istemenin adı “mendil alma” şeklinde ifade edilir.⁷⁷ İnegöl ilçesine bağlı olan Tuzla Mahallesi'nde de bu gelenek devam etmektedir. Bu köyde Boşnaklar diğer köylerle iletişim halinde olduklarından dolayı bu tarz kültürel etkileşim durumları da söz konusudur. Söz kesme işlemiyle ilgili olarak şu ifadeler belirtilmiştir:

“Mendil almak diyoruz. Kız mendil verir, ondan sonra kız alyansı devamlı taşır”(KK:9).

“Söz tepsisi yapılır, çiçek, çikolata alınır, götürülür. Kız tarafı söz mendili veriyor oğlan tarafına”(KK:34).

“Gelin el öper, gelinin kardeşi gelir bohça gezdirir. Senin kucağına koyar, sen para koyarsın hep öyle gezdirilir. Herkes para verir, o paraları alıp geline verirler”(KK:38).

“Duayla yüsük takılıyor. Büyüklerin elini öpüyor. Büyükler ona göre eline bir şey sıkıştırıyor. Kıza veriyorlar, kız kendine çeyiz düzüyor onla”(KK:11).

“Söz kelepçesi alınır. Bir yüsük alınır, sözü kesildiği belli olsun diye. Eğer kayınvalide isterse kendinden bir şeyler koyup o şekilde götürebiliyor”(KK:17).

⁷⁶ Örnek, **Türk Halkbilimi** , a.g.e., s.191.

⁷⁷ Hülya Taş, “Bir Alevi Köyü: Bursa Şehitler Köyünde Evlenme Törenleri”, **Milli Folklor Dergisi**, S.80, Yıl20, 2008, s.55.

“Yüzükler kesiltikten sonra gelin el öper, gelinin eline para verilir”(KK:6).

“Eskiden silah atıldı mı ya biri söz kesti ya da kız kaçırıldı”(KK:7).

5.6. NİŞAN

Sözden sonra daha kapsamlı ve büyük bir eğlence yapılmaktadır. Yapılan bu kutlama halk arasında nişan olarak geçmektedir. Nişan töreni yakın çevre ve akrabaların katılımıyla gerçekleşmektedir. Nişan tarihi belirlendikten sonra her iki taraf için çeşitli hazırlıklar başlamaktadır. Günümüzde salon tutularak yapılan nişanlarda gelen konukları davet etmek amacıyla davetiyeler bastırılır. Köy yerinde yapılan nişanda da çoğunlukla ağızdan ağıza çağrı yapılarak konuklar davet edilir. Nişan töreninde çeşitli eğlencelerin yanı sıra takı merasimi de düzenlenmektedir. Takılan takılar kimi zaman para ve altınken kimi zaman da ev eşyası şeklinde olmaktadır. Tuzla Mahallesi’nde Boşnak âdetlerine göre nişan masraflarını genellikle erkek tarafı karşılamaktadır. Bunun dışında geline takılacak takıları ve hediyeleri erkek tarafı temin eder. Nişanlanan çiftlerin görüşmelerine eskiye kıyasla biraz daha anlayışla yaklaşılır. Ancak günümüzde nişanlı çiftlerin dışarıda görüşmelerine karşı çıkan aileler de vardır. Nişan töreninin yapılacağı mekân kız tarafının belirlediği yerdir. Erkek tarafı belirtilen zamanda nişanın yapılacağı yere, yakın akrabalarıyla birlikte gelir. Böylelikle nişan töreni için tüm koşullar sağlanmış olur.

Tuzla Mahallesi’nde nişan töreni hakkında belirtilen görüşler şunlardır:

“Davet ağızdan ağıza duyulur. Herkes bilir nişan olacağını. toplanır delikanlılar, kızlar evin etrafına ateş yakar, oyun oynanır, silah atılır. Nişan genellikle biz bize yapılır. Eskiden nişandan sonra oğlan kızı göremiyordu, şimdi İnegöl’e inebilir, gezebilir”(KK:5).

“Nişan çok kalabalık oluyor. Nişanda yemek veriliyor, özel davetiye basılıyor nişana”(KK:28).

“Büyük bir nişan istiyorlarsa ya salonda ya da köydeysen köy meydanında yapılır(KK:17).

“Nişan masraflarını erkek karşılar. Nişana normalde hep yakınları gelir, çok öyle her tanıdığın gelmez. Kendi akrabaların gelir, onlar da telefonla çağrılır”(KK:9).

“Esvap dizildi. Nişan kıyafeti, anneme babama hediyeler alındı, biz de oğlan tarafına aldık. Sonra o hediyeler yayıldı evde. Köylü misafir herkes geldi, görmeye geldiler ne aldık diye” (KK:6).

“Kız tarafı kıza takıyor, oğlan tarafı oğlana takıyor. Kıza gelen kıza gidiyor, oğlana gelen oğlana gidiyor” (KK:3).

“Düğünde olduğu gibi bir kurdele asılıyor gelinle damada bir takı töreni düzenleniyor” (KK:8).

“Sıkıntı oluyor, aileler görüşmelerine izin vermiyor. Çünkü ben kızımda yaşadım, benim adam hiç izin vermedi. Saklı gizli böyle kıyıda köşede ya da bir düğünde görüştüler. İki sene nişanlı durdu, yani el ele tutuşmalarına bile izin vermedi” (KK:11).

“Önceden nişanlılar hiç görüşmüyorlarmış. Bir iki sene birbirlerini hiç görmüyorlarmış” (KK:10).

Araştırma bölgesinde edinilen bilgiler doğrultusunda nişanın bozulması çoğu zaman hoş karşılanmamaktadır. Nişanı bozulan kızın tekrar evlenmesi biraz zaman gerektirmektedir. Nişanın bozulmasıyla ilgili görüşler şunlardır:

“Çok kınanıyor ama yapacak bir şey yok. Köy yeri farklı onla gezmiyorsun el ele tutuşmuyorsun. Herkes temiz olduğunu biliyor”(KK:11).

“Nişan bozulabiliyor. Doğru dürüst çıkamıyor elalemin içine. En çok suç kızda bulunuyor”(KK:4).

“Anlaşamadı mı büyükler ya da gençler bozulabilir. Ama bizim genelde olmuyor. İlla dedikodu yapılır. Nişan bozuldu, ne oldu?”(KK:3).

5.6.1. Nişan Bohçası

Nişan için yapılan hazırlıklardan bir diğeri de nişan bohçası geleneğidir. Nişan bohçaları ailelerin kendi maddi imkânlarına göre hazırlanmaktadır. Hazırlanan bohçalarda aile yakınlarına yönelik birtakım hediyeler bulunmaktadır. Erkek tarafının kız tarafına hazırladığı bohçalara karşılık aynı şekilde kız tarafı da erkek tarafından aile bireylerine bohça hazırlamaktadır. Tuzla Mahallesi'nde nişanda bohça hazırlama geleneği günümüzde hala devam etmektedir. Nişan bohçalarıyla ilgili görüşler şu şekildedir:

“Bizde nişanda gelin el öper, geline para verilir. Arkada da bohça gezdirilir. Oğlan tarafı da bohçaya para koyar. Bu bohça erkeğe hazırlanır”(KK:6).

“Nişanda bohçalar hazırlanıyor. Ailenin maddi durumuna göre isterseniz çok fazla açılıyorsunuz. Damadın teyzesine, halasına ya da sadece damadın çekirdek ailesine kardeşlerine ve annesine bohça hazırlanıyor. Ona uygun işte damada bir bohça hazırlanıyor”(KK:8).

“Nişanda nişanlık alıyorsun. Ayakkabı, parfüm, iç çamaşırı bohçalık yapan yapıyor. Ailesine mesela annesine mesela kıyafet, çember, havlu; babasına da gömlek, pantolon, çorap, takke, tespih, seccade konulur. Kız tarafı da oğlan tarafına alır”(KK:11).

5.6.2 Nişanlılıkta Bayram Gelenekleri

Tuzla Mahallesi'nde düğünle nişan arasında bayram denk geldiğinde çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. Kurban Bayramı'nda nişanlı olan kıza kurbanlık koç alınır. Alınan bu koça altın takılarak nişanlı kızın evine bayram ziyaretine gidilir. Ramazan Bayramı'nda ise nişanlı kıza çeşitli hediyeler alınarak bayram ziyaretine gidilmektedir. Araştırma alanında bu gelenekler şu şekilde belirtilmiştir:

“Bayram hediyesini alırsın. Ayakkabı olsun, giysi olsun. Gücün yetiyorsa altın da alabilirsin, götürürsün. Kimisi koçla gidiyor, Kurban Bayramı'nda. Altın alıp koçla beraber götürüyor”(KK:10).

“Hediyeler alıyoruz, kız tarafı da bize alıyor. Tepsi baklava getiriyorlar, biz de götürüyoruz”(KK:22).

“Bayramda illa gidiliyor. Durumun iyiye geline kurban götürüyon. Boynuzuna bir tane bilezik takıyon, götürüyon”(KK:27).

5.7. DÜĞÜN HAZIRLIKLARI

Düğün için her iki tarafın da kendine göre birtakım hazırlıkları söz konusudur. Yeni bir evin kurulması için oğlan tarafı ve kız tarafının üstlerine düşen bazı görevleri vardır. Düğün için yapılan hazırlıklar düğün öncesinden başlayıp düğün sonrasına kadar devam etmektedir. Bu hazırlıklara çoğu zaman yakın çevrenin de katkısı bulunmaktadır. Düğün öncesi gelin alışverişe çıkarılır. Bu alışverişte gelinlikten kıyafetlere kadar gelinin bütün ihtiyaçları karşılanır. Tuzla Mahallesi’nde bu olaya “*esvap düzme*” adı verilmektedir. Oldukça masraflı olan düğün hazırlıkları halk arasında birtakım sözlerle desteklendiği bilinmektedir.

”Düğünün borcu ile ramazanın harcını Allah kayırır”.”Düğün kapısı bereket kapısıdır”, “Ev yapanla, düğün kurana Allah yardım eder” inancına bağlı bir olarak birçok hazırlık yapılmaktadır.⁷⁸

Düğün için yapılan hazırlıklar şunlardır:

“Esvap diziliyor, altın, elbise, mobilya alınıyor. Tosun, boğa kesiliyor veyat da köfte yapılıyor. Aşçı geliyor”(KK:5).

“Erkek tarafı gider kız tarafının yanına. Eğer kızın eksikliği gidiği varsa üstüne, eskilerden esvap denilirdi, esvaplık alınmaya gidilir. Şimdi kıyafet deniliyor. Damada olsun, kız tarafına olsun, ne gerekiyorsa kıza, geline, onlar alınır”(KK:17).

⁷⁸ Sadi Yaver Ataman, **Eski Türk Düğünleri ve Ritleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992, s.15.

“Gelinlik alırsın geline, üst baş alırsın. Etekmiş, ceketmiş, elbiseymiş, iç çamaşırımı oğlan tarafı öder. Şimdi genelde hazır alınıyor, dikilmiyor. Dikilecekse de terziye götürürsün, diktirirsin”(KK:10).

“Bizim gelin halı getirdi, perde getirdi; ondan sonra küçük gelin oturma grubu getirdi, halı getirdi. Biz de öbür halıları aldık, perdeleri, tülleri, yatak odasını, beyaz eşya, her şeyini aldık”(KK:4).

“Komşular yemek yapmakta yardımcı oluyorlar, temizliğine her şeyine koşuyorlar”(KK:11).

“Düğün olacaksa sabahleyin avlu süpürülüyor, sandalye, masa geliyor. Çay ocağı kuruluyor, yemek için de bir yerde ızgara kuruluyor”(KK:28).

5.8. ÇEYİZ HAZIRLIKLARI

Ailelerin yeni kurulacak olan ev için birtakım hazırlıkları vardır. Bunlardan bir tanesi de çeyizdir. Kız anneleri, düğünden çok önce çeyiz hazırlıklarına başlamaktadırlar. Bazıları çeyiz hazırlamaya kız çocuğu doğar doğmaz başlamaktadır. Hülya Taş çeyizin erken yaşta hazırlanmasıyla ilgili: “Kız beşikte, çeyiz sandıkta” deyişi Anadolu’nun tüm yörelerinde geçerliliğini sürdürmektedir. Kız annesi, çeyizinde getirdiği fakat kullanmaya kıyamadığı en güzel tülbentlerini, oyalarını, yatak çarşaflarını, dantellerini kızının çeyizine koyar. Kız da el işi yapacak çağa geldiğinde annesine çeyizinde yardımcı olmaya başlar. Kızın çeyizinde el işi ve göz nuru ile meydana getirilmiş olan parçaların çokluğu çeyize değer kazandırır. Kız tüm maharetlerini çeyizi ile dışarı yansıtır.⁷⁹ şeklinde ifade etmiştir. Tuzla Mahallesi’nde yapılan derlemelerde kız çocuğu okul çağına gelir gelmez kendi çeyizi için birtakım el işlemleri yapmaktadır. Çeyiz için yapılan hazırlıklar şunlardır:

“Kimi doğduğundan beri başlar hazırlamaya, kimi de sonradan”(KK:10).

⁷⁹ Hülya Taş, **Bursa Folkloru; Bursa İli Gelenek ve Görenekləri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**, Gaye Kitapevi, Bursa, 2002, s. 151.

“Yatak örtüleri, yorgan, çember, örtü, havlu, mutfak takımı, yemek takımı öyle şeyler, işlemesini yapar”(KK:11).

“Buzdolabı, çamaşır makinesi, bulaşık makinesi şimdi onlar geçiyor. Oğlan da ne alacaksa evine yatak odasıymış, oturma grubuymuş, koltukmuş, halısıymış, perdesiymiş onları alıyor. Yani ortaklaşa alınır”(KK:10).

5.9. ÇEYİZLE İLGİLİ İŞLEMLER

Tuzla Mahallesi’nde çeyizle ilgili olarak birtakım gelenekselleşmiş uygulamalara yer verilmektedir. Bu uygulamalar çeyiz hazırlama, çeyiz alma, çeyiz serme ve son olarak çeyiz görmeyle birlikte uygulanmaktadır.

Çeyizin tamamlanmasından sonra erkek tarafından birkaç kişinin çeyizi almaya gelmesiyle beraber çeyizle ilgili işlemler de başlamaktadır. Çeyiz alma işlemiyle birlikte birtakım gelenekselleşmiş uygulamalar yapılmaktadır. Çeyiz alındıktan sonra kız tarafından bir grup çeyizin sergilenmesi için, götürülen çeyizi sermeye gitmektedir. Çeyiz serildikten sonra yakın akrabalar ve komşular çeyizi görmek amacıyla çeyizin serildiği eve gitmektedirler.

5.9.1. Çeyiz Alma

Arapça *cihaz* kelimesinden gelen çeyiz sözcüğü kızın kucağına yuvayla alakalı biriktirilen her türlü mal, eşya ve maddi değer için kullanılmaktadır. İslam’da kıza anne ve baba tarafından çeyiz hazırlanması, kızın evlenmeyle alakalı en temel haklardan birisi olarak görülmüştür.⁸⁰

Tuzla Mahallesi’nde çeyiz almaya erkek tarafı gitmekle beraber kimi zaman da kız tarafından kişilerce götürülmektedir. Çeyiz alma sırasında gelinin akrabaların bir kişi sandığa oturarak “Bu sandık çok ağır, kalkmıyor” diyerek erkek tarafından bahşiş

⁸⁰ Hamdi Döndüren, **Delilleriyle Aile İlmihali**, Bursa, 1995, s. 340.

istemektedir. Alınan bahşış sonrasında sandıkla beraber gelinin çeyizi arkek tarafına verilmektedir. Çeyiz alma sırasında gelin tarafı erkek tarafını mümkün olduğunca iyi ağırlamaktadır.

“Çeyiz ya çarşamba ya da perşembe gelir. Mesela düğünden iki gün önce bizde genelde kız tarafı getirirdi. Ama şu an köyde ekseri damat tarafı getirir”(KK:7).

“Önceden öküz arabalarıyla çeyiz götürülüyordu. Araba çok ağır öküz çekemiyor diyorlardı, para veriliyordu”(KK:4).

“Damat tarafı gelir çeyizi almaya. Düğüne kimileri bir ay kala kimileri on beş gün kala gelir alır. Kız tarafının bir oğlan kardeşi varsa sandığın üstüne oturur, bir miktar çeyiz sandığı parası ister. Damadın da gönlünden, kayınpederinin gönlünden kaç para geçerse verir”(KK:17).

5.9.2. Çeyiz Serme

Tuzla Mahallesi’nde yapılan derlemelerde çeyizin serilmesinin dışında çeyizin asıldığıyla ilgili ifadeler de yer verilmiştir. Kız tarafından bir grup kadının, çeyizin serileceği veya asılacağı eve giderek çeyizi görünecek şekilde astıkları ve serdikleri belirlenmiştir. Serme işlemi bittikten sonra çeşitli ikramlar eşliğinde eğlenceler düzenlenmektedir. Çeyiz serilmesinde damada birtakım şakaların yapıldığı da görülmektedir. Çeyiz serme işlemiyle ilgili ifadeler şunlardır:

“Bir ay öncesinden ilk önce kız evinde serilir çeyiz. Eş, dost, akraba köyden gelmek isteyenler varsa kız evine gider, çeyizi görür. Düğüne de on beş gün falan on gün kala erkek evine gidilir. O şekilde erkek evinde serilir”(KK:17).

“Oğlan tarafı gelip çeyizi götürüyor, sonra kız tarafı gelip asıyor”(KK:4).

“Herkes elinden geldiğince işte eşyaların ütülenmesi, yerleştirilmesi, çeyizlerin paketlenmesi yapılıyor. Çeyizler, patikler, birtakım şeyler görünecek bir yere seriliyor. Yemek masasının üzerine yemek takımı seriliyor, görülecek biçimde. Ondan sonra herkes oturuyor, o getirilen ikramlar dağıtılıyor çay eşliğinde”(KK:8).

“Çeyizler bittikten sonra asıldıktan sonra damadı yatak odasına atarlar, kapıyı kilitlerler. İstediklerini yerine getirmeden alcam, vercem demeden onu bırakmıyorlar. Damat istediklerini aldıktan sonra yatak odasından çıkartıyorlar”(KK:11).

“Kızlar toplanır, serer kızın çeyizini. Yemekler dağıtılır, eğlenceler yapılır, yine dümbelek falan çalınır”(KK:17).

5.9.3. Çeyiz Görme

Çeyiz serme işlemi tamamlandıktan sonra yakın akrabaların ve komşuların serilen çeyizi görmek amacıyla çeyizin serildiği eve gittikleri görülmektedir. Kızın çeyizine destek olmak amacıyla çeyiz görmesine gidenler birtakım hediyeler götürmektedirler. Getirilen çeyizle ilgili kimi zaman olumlu ve olumsuz yönde eleştiriler de yapılmaktadır. Bu durum genellikle çeyizin az ve ya çok almasıyla ilgilidir.

“Pazar günü herkes kızın çeyizine bakmaya gider. Çok oldu mu herkes çok çeyizi var, eğer azsa bir şey yok ki ne var derler”(KK:4).

“Komşu ve akrabalar çeyiz için kıza: para, altın, mutfak masası, tabak, tencere alıyorlar”(KK:4).

“Camı kapattılar, buraya yük yaptılar. Baya işlemlerim falan vardı. Gelenler beğeniyorsa çok güzel çeyizi var, diyor. Eksik bir şey getirdiysen hemen arkandan konuşuyorlar”(KK:32).

6. DÜĞÜN

Düğün, insan hayatının önemli evrelerinden biri sayılmaktadır. Evliliğin son aşamalarında sayılan düğün çeşitli törenlerle gerçekleşmektedir. Bu törenler yöreden yöreye farklılık göstermektedir. Ali Yakıcı düğün kelimesiyle ilgili olarak şöyle der: Düğün kelimesi düğmek mastarından gelmektedir. Düğmek, bağlamak, düğümlemek demektir. Düğün, Çağatayca ve Uygurca düğüm anlamında kullanılmıştır. Anadolu

ağızlarında ise bugün bile yaşanan m/n değişmesinin “düğüm” kelimesinin “düğün” olarak kabul görmesinde ve yaygınlaşmasında etkili olduğu görüşü hâkimdir.⁸¹ şeklinde belirtmiştir. Tuzla Mahallesi’nde yapılan derlemelerde düğünle ilgili törenler hakkında verilen bilgiler şunlardır:

“Düğün cumadan sonra başlar. Cuma günü öğleden sonra genellikle başlar. İki buçuk gün sürüyor”(KK:9).

“Bizde kına cumartesi akşamı başlar, pazar akşamı da düğün biter”(KK:15).

“Dışardan gelen misafirler önceden muhtarlığın üstünde bir oda vardı, orada kalırdı. Herhangi bir evde de kalırlardı”(KK:6).

“Oğlan tarafı yemek verecekse ona göre yemeğini ayarlıyorsun, yemek veriyon”(KK:9).

“Dışardan gelecek davetlilerin aç gelme durumu olabilir. Onun için evde yemek hazırlanır”(KK:15).

Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmada düğün günü damat ve geline her konuda yardımcı olacak sağdıçlar da bulunmaktadır. Günümüzde sağdıç olarak adlandırılan bu kişiler düğünün her aşamasında damat ve gelinin yanında olur, çıkabilecek sorunları onlara yansıtmadan çözmeye çalışırlar. Seçilen sağdıçlarda özellikle evli olması şartı aranır. Bütün tecrübelerini damada ve geline aktarması yönüyle sağdıçların evli olması tercih edilir. Tuzla Mahallesi’nde eskiden sağdıçlık geleneği yerine yengelik tercih edildiği edinilen bilgiler arasındadır. Yengeler gelin evden çıkınca onunla birlikte damat evine gelmektedirler. Gelinin her türlü ihtiyacının sağlanmasında önemli yere sahiptirler. Bunun dışında bir başka görevi de gerdek yatağını hazırlayıp gelini ilk gece yaşayacakları konusunda bilgilendirmektir. Tuzla Mahallesi’nde sağdıçlık geleneği günümüzde hâlâ devam ettirilmektedir.

⁸¹ Ali Yakıcı, “Düğün Kelimesi ve Kültürümüzdeki Yeri Üzerine”, **Milli Folklor Dergisi**, S.11, 1991, s.33.

“Yenge kıza her şeyi söylüyor. Evli olan illa biliyor her şeyi, o geline söylüyor”(KK:3).

“Sağdıçın evli olması öncelikli kural. Hem gelim hem de damada birtakım bilgiler veriyor. Düğünde daima onun yakınında bulunuyor, ona yardımcı oluyor”(KK:8).

“Sağdıç olanın evli olması gerekiyor. Artı kolunda kurdele olması gerekiyor. Sağdıç olduğu belli olsun diye kırmızı kurdele olması gerekiyor”(KK:15).

“Oğlan tarafı sağdıca hediye alıyor”(KK:21).

Tuzla Mahallesi’nde yapılan derlemelerde kız tarafının, kızın düğününe gitmesi ayıp karşılanmaktadır. Günümüzde hâlâ bu geleneği devam ettiren aileler olmakla birlikte bu geleneğin çoğunluk tarafından değiştiği de gözlemlenmiştir. Ailelerin çoğu artık kızlarının düğününe gitmeyi ayıp olarak karşılamamaktadır. Konuyla ilgili kaynak kişilerin ifadeleri şu şekildedir:

“Esiken kız tarafı düğüne gelmiyordu. Şimdi herkes gidiyor. Eskiden bir kişi geldi mi, gitsin kızının kulağından tutsun kocası ne yapacaksa yapsın denilirdi. Öyle ayıptı gelmeleri”(KK:35).

“Kızın annesi babası kızın düğününe gitmiyor. Ta ki yemeğe kadar, düğünden sonra kız yemeğe gidiyor sonra geliyorlar”(KK:4).

“Eskiden gelmiyordu kız tarafı düğüne. İlk kıza ben gitmedim”(KK:23).

6.1. DÜĞÜNE DAVET

Tuzla Mahallesi’nde düğüne davet için davetiye kullanılmakla beraber köy içinde ağızdan çağrı yapıldığı da belirlenmiştir. Bazen de camiden yapılan anonsla köy halkı düğüne davet edilmektedir. Uzak köylerde yaşayan tanıdıkları davet etmede ise, o köyün kahvehanesine asılan bir davetiyeyle yapıldığı hatta dikkat çekmek amacıyla davetiyenin olduğu yere bir mum yakıldığı da edinilen bilgiler arasındadır.

“Eskiden de davetiye vardı ama dışarlere diyelim ki Esenköy’e bir tane davetiye yazılır, kahveye asılır. Burada köyde evden eve biri gezer çağırır. Eskiden öyleydi ama şimdi herkese tek tek davetiye dağıtılır”(KK:7).

“Köyün içinde bile şimdi davetiye dağıtılır”(KK:13).

“Önceden biz evden eve çağırırdık ama şimdi genelde davetiyeyle yani”(KK:3).

“Mesela şimdi biz falan köyü davet etcez, götürüyorlar bir tane mum kahvede yakıyorlar. Bir de yazı yazıyorlar oraya kâğıda. Mum yandı mı bakıyorlar düğün var. Okuyorlar nerede diye. Kahveciye de söylüyorlar. Şimdi adam nasıl görcek kâğıdı, dikkat çekmek için mum yakıyorlardı”(KK:19).

6.2. KINA GECESİ

Eski düğünlerin, hareketli safhaları, sözgelimi (geline) kına yakmak, başında mum yakmak gibi törensel kaynaşmalar, renk ve ateş kültü ile ilgili kutsal geleneklerin devamıdır. Kınanın Kâbe’den geldiği inancına bağlı, dini bir anlam taşıması, gelinin süslenmesine kutsal bir anlam ve değer kazandırmıştır. Kınanın yeşil renginin, ezilip yakıldığı zaman kırmızılaşması ve kendine mahsus kokusu uğurlu sayılmaktadır.⁸²

Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmalarda düğünden önce cumartesi günü kız kınası yapılmaktadır. Kına yakma işlemini kız tarafından iki kişi ve erkek tarafından iki kişi olmak üzere toplam dört kişi tarafından yakılır. Kınayı yakan kişilerde de belli özellikler aranmaktadır. Bu özelliklerin başında kınayı yakan kişilerin bekâr olması gelir. Kına yakma işlemi sırasında gelinin ağlaması için birtakım türküler söylenir.

Geline kına yakılırken ağlatmak da uğur sayılır.”Ağlayı ağlayı eken, güle güle biçer” bu anlamda gözyaşı dökmenin, ferahlık verdiği, yuvaya bolluk, bereket, mutluluk getireceğine inanılmaktadır.⁸³

“Kınayı kız tarafı tutuyor. Çoğunlukla onlar karşılıyor”(KK:20).

⁸² Ataman, a.g.e., s. 8.

⁸³ Ataman, a.g.e., s. 8.

“Biri kız tarafından oluyor, biri oğlan tarafından iki kişi yakıyor. Ya görümce ya kardeş ya yakın akraba”(KK:3).

“Kınayı yakan öksüz olmasın, öyle derlerdi”(KK:22).

“Yakılacak kınayı önceden oğlan evi alıyordu, şimdi kız evi alıyor. Önceden kızın kınasını dört kişi yakıyordu. İki kişi oğlan tarafı iki kişi kız tarafından. Şimdi bir kişi yakıyor. Sadece geline kına yakılıyor, damada yakılmıyor”(KK:4).

“Gelin gidecek abdest alacak, o kızlar da abdest aldıktan sonra gelin oturtulup kına yakılırdı. Abdestsiz geline dünyada kına yakmazlar. Eline, ayaklarına kına yakıyorlar”(KK:35).

“Gelin açmıyor elini, kaynanayı çağırıyor, bekliyor küçük altın koysun. Kaynana yapıştırıyor altını, gelin açıyor elini”(KK:11).

“Şimdi bir tane erkek yok kınada, önceden vardı. Hep kapıda millet bakıyo, kızlar oynuyo”(KK:21).

“Kınayı yakarken gelinin kucağına koyuyorlar çocuğu. Kına gecesinde o da çocuğu cimcikler ağlasın diye”(KK:11).

6.3. TAVUK ALMA

Tuzla Mahallesi’nde kına gecesinin ardından gelin ve damadın yakın akrabaları gecenin ilerleyen saatlerinde tavuk alma geleneğini uygulamaktadırlar. Bursa’ya özgü olan bu âdet Tuzla Mahallesi’ndeki Boşnaklar tarafından da uygulanmaktadır. Gecenin ilerleyen saatlerinde kız tarafından bir grup, erkek tarafına tavuk almaya gitmek için toplanır. Tencere, tava, kepçe, kaşık gibi araç gereçleri ses çıkarmakta kullanıldığı edinilen bilgiler arasındadır. Bu grup darbuka eşliğinde erkek tarafına giderek tavuk istemektedirler. Tavuk verilmediği takdirde götürülen araç-gereçler yardımıyla gürültü yapılarak herkes rahatsız edilir. Tavuk alındığı zaman gürültüye son verilir. Kız tarafı bu eğlenceyi kimi zaman damadın yakın akrabalarından çoğunun kapısına giderek geze geze devam ettirmektedir. Kız tarafı tavuğu alıp döndükten sonra bu sefer erkek

tarafından bir grup aynı şekilde darbuka ve türküler eşliğinde kız tarafına gidip tatlı istemektedir. Devam ettirilen bu geleneğe halk arasında “tavuk alma” denilmektedir.

Tuzla Mahallesi’nde Boşnaklar tarafından günümüzde hâlâ devam ettirilen tavul alma geleneğiyle ilgili kaynak kişilerin ifadeleri şu şekildedir:

“Bizde pek tavuk alma yoktu eskiden, son zamanlarda var. Giderler evin önüne akrabalar, kim varsa yakın akraba, amca, abi beklenir. Arabalarla evlerinin önüne giderler. Orda darbuka çalarlar, şarkı söylerler. Artık o tavuğu getirir, alırlar tavuğu. Öbür evlere öyle öyle gece üçe dörde kadar bazı sürer öyle”(KK:9).

“Kına gecesi bittikten sonra gece gelin damat yapılıyor taklit olarak. Mesela görümceye gidiliyor, teyzeye, halaya, dayıya oğlan tarafından. Çerez veriyor kaynana, meyve sepeti veriyor, ondan sonra tavuklu pilav, kızarmış tavuk kızlara veriyorlar. Kızlar eve gelince arkadaşlarıyla yiyor. Daha sonra onlar geliyorlar. Baklava veya başka bir tatlı veriliyor”(KK:6).

“Kına bittikten sonra dağılıyor yabancılar, yakınlar kalıyor. Ondan sonra toplanıyor kız tarafı, oğlan tarafı hep birlikte geziyorlar. Yalnız tavuk alınmıyor, tatlı yapılıyor, baklava, pilav hazırlanıp veriliyor”(KK:31).

“Önce kız tarafı gider erkeğin kapısına, orda kapının önünde oynanır. Çalgı çalınır, eğlenilir, tavuk verilir. Ordan da erkeğin yakınlarına gidilir. Daha sonra erkek tarafı kız tarafına gider”(KK:36).

6.4. NİKÂH

Evlenmenin tamamlanmasına ilişkin ritlerin toplumsal ve genel amacı birleşmeyi açık surette ilân etmektir; bunu bir memur, papaz, hoca ve ilkelde şefler yaparlar. Birleşmenin açık ilânı, Müslüman Sünnilerde iki şahit ve hoca önünde evlilik kontratı

ile; eski Roma’da rahip ve şahitler önünde kontrat ile; evlenmenin sex bakımından tamamlandığını göstermek ve evlenmeyi ziyafet ile kutlamak suretiyle yapılır.⁸⁴

Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmada dini ve resmi nikâh olmak üzere iki nikâh kıyılmaktadır. Resmi nikâh düğünde önce kıyılırken dini nikâh düğün günü pazar akşamı kıyılmaktadır. Kıyılan imam nikâhında mehir olarak geline para, altın, toprak verildiği de edinilen bilgiler arasındadır. Araştırma alanında nikâhla ilgili ifadeler şunlardır:

“Pazar günü akşamı hoca çağrılır, nikâh kıyılır. O hocayla gelenler, şahitler bir de aile fertleriyle yemek yenir. Yemeği yediği gibi camiye gidilir, yatsı namazı kılınır”(KK:7).

“Kaçırma olduğundan dolayı imkân varsa dini nikâh geldiği akşam kıyılrsa daha uygundur”(KK:15).

“Dini nikâhta nikâhı kıyacak imam bulunuyor. Çiftler bulunuyor, onlara da şahit olacak birer kişi. Kişiler aile içinden de olabilir, dışardan konu komşu da olabilir.”(KK15)

“Genelde çalışan kızlar olunca çeyiz parası almak için önceden düğüne yakın yapılır resmi nikâh. Herkes yapar, bizim nikâhsız olmuyor.”(KK:3)

“Bizim dinimize göre mehir farzmuş. Kesinlikle verilmesi lâzım. Verilmese de eşler arasında helalleşilmesi lazım”(KK:7).

“Mehir var, nikâh akşamı kesiliyor. Mehir olarak altın kesiliyor”(KK:34).

6.5. DÜĞÜN YEMEĞİ

Anadolu Türk düğünlerinde, Antik Yunan’da olduğu gibi, bereketi temsil eden, bereketle ilişkili maddelerle yapılan yemeklerin yenmesi gelin ve damadın evliliklerini

⁸⁴ Nermin Erdentuğ, “Türkiye’nin Karadeniz Bölgesi Evlenme Görenekleri ve Törenlerinin Etnolojik İncelenmesi”, **I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1974, s.374.

bereketlendirmek, onların sahip oldukları bereketi davetli olan halka dağıtmak, yaymak amacını taşır.⁸⁵

Tuzla Mahallesi'nde de aşçılar yardımıyla düğün yemekleri hazırlanmaktadır. Bu yemekler eskiden köylü kadınlar tarafından evde hazırlanırken, günümüzde İnegöl'den aşçılar çağırılarak yapılmaktadır. Eski düğün yemeklerine bakıldığında köylülerin tarlada yetiştirdikleri ürünlerden oluştuğu belirlenmiştir. Bu yemekler; fasulye, etli yemek, çorba, pilav, kompostodur. Günümüzde genellikle bu yemeklerin yerini köfte, ayran, tatlı almıştır. Kaynak kişilerden derlenen bilgiler arasında düğün yemeği için hayvan kesildiği de belirlenmiştir. Hazırlanan düğün yemekleriyle ilgili olarak eskiden yemeği yapan kadınlara çeşitli hediyelerle birlikte para da verildiği edinilen bilgiler arasındadır. Günümüzde gerçekleşen düğünlere de aşçılar ücret karşılığında gelmektedirler. Düğün yemeğine yönelik kaynak kişilerin ifadeleri şunlardır:

“Şimdi düğün köftesi diye geçiyor, köfte veriyoz. Ayran, tatlı yanına verilir. Eskiden fasulye pişiriyorlarmış, etli çorba yapıyorlarmış”(KK:10).

“Et pişirilir, pilav pişirilir. Hani oğlan tarafının maddi durumları sağlamsa imkânı varsa dana kesilir, kuzu kesilir, koyun kesilir. Onun yanında mevsime göre hani kavunu, karpuzu varsa onlar ikram edilir. Onun haricinde ayranıdır, tatlısıdır, böylelikle hazırlıklar yapılır”(KK:15).

“İlk önce etli yemekler olur. Bir etli bir etsiz yemek olur. Tatlı olmazsa olmaz muhakkak olur. Son zamanlarda yüzde doksan köfte yapılır. Köfte, ayran, tatlı verilir”(KK:9).

6.6. GELİN ALMA

Tuzla Mahallesi'nde yapılan derlemelerde Boşnakların gelin almaya damadı götürmedikleri belirlenmiştir. Gelin almaya damat dışında herkes gitmektedir. Gelin alma esnasında kız tarafı oğlan tarafından gelen konuklara lokum ikram etmektedir. Bu

⁸⁵ Cengiz Çetin, “Türk Düğün Gelenekleri ve Kutsal Evlilik Ritüeli”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 48,2 (2008) s. 120.

sırada gelinin yakın arkadaşları gelini odaya kapatıp oğlan tarafından bahşiş istemektedir. Bahşişin verilmesinin ardından gelinin abisi veya babası geline kırmızı kuşak bağlayarak tekbirler eşliğinde gelini oğlan tarafına teslim etmektedir. Kuşak bağlama merasimini Sadri Yaver Ataman şu şekilde aktarıyor: Gelinin koca evine giderken, merdiven başında, babası ya da amcası, yoksa erkek kardeşi tarafından beline bir kuşak bağlanır. Buna gayret kuşağı denilmektedir. Ele, bele, dile sağlam olmasının bir simgesi olarak görülür.⁸⁶ Günümüzde gelin almada takılan kırmızı kuşak bekâretin sembolü olarak bilinmektedir. Kırmızı kuşak bağlama merasimi Tuzla Mahallesi'ndeki Boşnaklarda da gelin alma töreninde günümüzde hala devam ettirilmektedir.

“Gelin almaya damadın ailesi, damat hariç. Bizde damat gelin almaya gitmiyor. Damat düğünün yapılacağı yerde bekliyor”(KK:8).

“Babası, abisi sabırlı olması için kırmızı kuşak bağlıyorlar”(KK:42).

“Evin abisi biladeri yoksa babası kuşağını bağlar, dua okunur. Gelin yapabiliyorsa herkesle görüşür, elini öpüyor”(KK:11).

“Kızı kapatıyorlar. Gelin evden çıkmadan önce genç kızlar kapatıyorlar gelini. Kaynanasından gelini çıkarmak için bir ücret istiyorlar. Kaynana da o ücreti veriyor. Kızlar kendi aralarında paylaşıyorlar ya da alınan parayla bir hediye alınıyor, kızı armağan ediliyor”(KK:8).

“Karşı taraf yolu kapatıyor, açmıyorlar belli bir bahşiş almayana kadar. Çıkılan evde de ya çikolata ya da lokum tarzı bir şey dağıtılır”(KK:15).

6.6.1. Toprak Bastı

Tuzla Mahallesi'nde gelin baba evinden çıkmadan önce köyün delikanlıbaşı, erkek tarafını çağırarak *toprak bastı* adı verilen bir para talep eder. Gelinin sorunsuz bir şekilde evden çıkması için bu paranın, erkek tarafından mutlaka alınması gerekmektedir. Aksi takdirde köyün delikanlıları gelin almada gelini damat tarafına

⁸⁶ Ataman, a.g.e. , s.35.

vermeyip huzursuzluk çıkartmaktadırlar. Toprak bastı geleneğinden ötürü bazen taraflar arasında büyük sorunların çıktığı da kaynak kişilerce ifade edilmiştir. Bu sebepten ötürü erkek tarafı belirlenen miktarı delikanlıbaşına sorunsuz bir şekilde vermektedir. Toprak bastı parasını alan köyün delikanlıları gelin köyden çıkana kadar davul zurna eşliğinde oynayarak gelini yolcu etmektedirler. Alınan toprak bastı parasıyla kimi zaman geline bir hediye alınır kimi zaman da köyün delikanlıları çeşitli yiyecek ve içecekler alarak eğlence yaparlar.

“Kız evinden çıkarken oranın delikanlıları yol keserler, oynarlar. Önceden pazarlık yapılır, toprak bastı parası ne kadar alıcaklarsa isterler. O parayı veriyorsun”(KK:7).

“Delikanlıbaşı damat tarafını çağırıyor. Damat geliyor, bir anlaşma yapıyorlar. Toprak bastı illaki oluyor”(KK:31).

“Delikanlıbaşının görevleri de düğün esnasında sükuneti sağlamak. Hani bir kavga esnasında veyat da bir şey olursa iki taraf da onu dinlerler. Bir de para alırlar erkek tarafından”(KK:9).

“İşte bu toprak bastı barada çok var. Erkekler konuşur damatla ya da damatın babasıyla biz bu kadar istiyoruz, diye. Hele köyden kız yabancılara giderse daha da fazla alınıyor. Gençler gidiyorlar ne alınacaksa alıyorlar, yiyorlar, içiyorlar. Delikanlıbaşı konuşuyor ya damatla ya babasıyla kim varsa. Düğünden önce konuşuyorlar, biz bu kadar istiyoruz, diye. Arabanın önünde oynuyorlar gelin köyden çıkana kadar”(KK:3).

“En son askerden kim gelmişse delikanlıbaşı o olur. Mesela köyden kız verilecek, damattan toprak bastı parası alınır”(KK:1).

“Oldu da damat bir yamuk çizdi, delikanlıbaşına parayı vermedi kötü şeyler de olabiliyormuş. Gelini vermiyorlar, tartışıyorlar, tatsızlık oluyor. Bu sefer iki aile arasında da kötü şeyler olabiliyor”(KK:11).

6.6.2. Gelin İndirme

Tuzla Mahallesi'nde gelin evinin önüne getirildiğinde gelinin arabadan inmesine müsaade edilmemektedir. Köy halkı gelini arabadan indirmek için damattan birtakım isteklerde bulunur. Bu isteklerin başında damada arkadaşlarının çoraplarını yıkatmak, semer takmak, arabayı çektiirmek vardır. Son olarak da bol acılı ve baharatlı yumurta pişirilerek geline yedirilmesi istenir. Damat tüm bu koşulları sağladıktan sonra gelin arabadan indirilir. Arabadan indirilen gelinin üstüne çarşaf gerilir, bir eline Kur'an-ı Kerim diğer eline de ekmek verilerek kapı eşiğine getirilir. Gelin kapı eşiğinde su doldurulmuş bidonları ayağıyla devirerek bundan sonra yaşayacağı eve ilk adımı atar.

“Evlere dönerken gelin indirme denen bir şey var. Orda mesela damada, arkadaşları birtakım işkenceler yapıyorlar. İşte çorap yıkıyorlar, arabayı çektiriyorlar, ondan sonra yumurta yaptırıyorlar, geline de tattırıyorlar”(KK:8).

“Geçen hafta düğün oldu. Damada halı yıkattılar, süpürgeyle her tarafı süpürttüler, kıyafet giydirmişler, etek giydirmişler, çember örtmüşler, makyaj yapmışlar”(KK:22).

“Gelin evin önüne gelirken arabadan inmeden yumurta pişirttiriyorlar ama tuzu, biberi onlar atıyor, bir kavanoz atıyorlar. Herkese yediriyorsun, beğenmezse tekrar yaptırıyorlar. Ondan sonra ayakkabılarını çıkarır oynarlar, çoraplarını yıkatırlar. Ondan sonra çorap isterler evden. Damat da çorapları yıkar daha sonra o suyu arkadaşlarının üstüne döker. Oynayanlar havlu ister, çarşaf ister oynadık diye. Damada eziyet olsun diye bulunmayacak şeyler isterler damadın arkadaşları. Bir de araba çektirirler, damadın gücü ne kadar diye iple araba çektirirler”(KK:1).

“Ben o gece köye gelin gelince eve girerken Kur'an verdiler, ekmek verdiler. Bir de böyle bidonlar koydular, bidonlara ayakla vuruyorsun, su dökülüyor”(KK:2).

“Gelin gelir, kapının önüne çarşaf açılır. Orda bir dua okunur, gelin daha arabadayken inmeden dua okunur, çarşaf serilir, gelin içeriye alınır. Görünmesin diye çarşaf serilir üstüne (KK:15).

“Kaynana veya görümce varsa gelin içeri girmeden ekmek ya da Kur’an verecen. O Kur’an-ı Kerimi öpecek, ekmeği koparıp yiyecek, bereket olsun diye”(KK:4).

6.6.3. Saçı / Saçı Saçma

Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmada düğün günü gelinin kendi evine girmesi esnasında bereket getirmesi için başından aşağı para, şeker, buğday atılmaktadır. Bu olayla ilgili Gülün Öğüt Eker saçı saçma, yabancı bir soya mensup olan kızın, kocasının soyunun ataları ve koruyucu ruhları tarafından kabul görmesi için yapılan bir kurban ayini olduğunu belirterek avcılık döneminde avın kanı, yağı ve eti; çobanlık döneminde süt, kımız ve hayvanların yağı; çiftçilik döneminde darı, buğday, muhtelif meyveler saçı olarak kullanıldığını vurgular.⁸⁷

“Kimi buğday, şeker bunlar karışık atar. Gelin kapıdan girerken dökerler başına. Hani bereketi bol olsun, tatlı dilli olsun”(KK:9).

“Buğdayla şeker, para karıştırılır. Gelinin üstünden, kırmızı duvağın üstünden atıyorlar”(KK:3).

“Gelinin üstüne şeker ile bozuk para atılıyor. İşte uğurlu, bereketli olsun diye”(KK:4).

“Gelin gelceği zaman kayınvalide bir tabağa, tas deniliyordu, buğdağ, bozuk para, çikolata saçardı gelin eve girmeden. Çocuklar onları toplardı”(KK:6).

6.7. DÜĞÜN TÜRKÜLERİ

Türkü, halkın sevinç, üzüntü, özlem, sevgi gibi duygularını dile getirdiği nazım biçimidir. Halk arasında yaygın olarak bilinen ve söylenen türküler yöreden yöreye farklılık göstermektedir. Söyleyeni bilinen ve bilinmeyen türküler de vardır. Bu türkülerin eğlenceli ve hareketli olanları düğünlerde oyunlar eşliğinde söylenmektedir.

⁸⁷ Gülün Öğüt Eker, “Karakeçili Aşiretinde Eski Türk İnançlarının İzleri”, **Bilig**, S.12, Kış 2000, s.20.

Tuzla Mahallesi'nde Boşnaklar türküyü 'sevdalinka' adını verirler. Düğünlerde Boşnakça tüküler eşliğinde halaylar çekmektedirler. Söyledikleri her türkünün ayrı bir hikâyesi olmakla birlikte; bu türküler nesilden nesile günümüze kadar ulaşmıştır. Söylenen bu türküler, köyün genç ve yaşlı kesimi tarafından düğünlerde sırayla söylenmektedir. Çoğu zaman kadınve erkek hep birlikte bu türkülerini söylenerek oyunlar oynarlar.

Yapılan derlemelerde söylenen türküler şunlardır:

6.7.1. San Zaspala (Yalnız Uyumuş Dilber)

San zaspala san zaspala Dilber Dika u basti
San zaspala san zaspala Dilber Dika u basti
Budilo je budilo je mlado momce sarayçe
Budilo je budilo je mlado momce sarayçe
Ustaj Diko ustaj diko sabah zora belidan
Ustaj Diko ustaj diko sabah zora belidan (KK:5).

6.7.2. Tri Yabuke

Tri yabuke tri tüne
Na penceru istruhle
İstruhlesu stayuce
Dragog çekkayuçe (KK:8).

6.7.3. Oy Yelena

Oy jelena jelena
Ştosi takko zelena
Ya sam vakka
Ospos tanka
Rodilame majka

Oy jelena jelena (KK:8).

6.7.4. Zapjevala Sojka Ptica

Ustaj Fato, ustaj zlato diri darove
Ja sam mlada ja sam mluda ja darove nemam
Kad si mlada kad si mluda tu sevdala
Me me majka udala nisam niznala (KK:7).

6.8. GÜVEY SALMA

Tuzla Mahallesi'nde düğün bittikten sonra gerdek gecesi başlar. Gerdek gecesinden önceki bir başka adım da güvey salmadır. Damat köy imamı ve arkadaşlarıyla birlikte camiye yatsı namazını kılmaya gider. Namazdan sonra köyün gençleri tekbirlerle damada eve kadar eşlik eder. Eve geldikten sonra damat yumruklanarak evin içine sokulur. Bu uygulamadaki amaç damadı ilk gecenin şokundan çıkarmaktır. Damat içeri girdikten sonra gelinin duvağı üstünde iki rekât namaz kılar.

Araştırma alanında güvey salmayla ilgili ifadeler şu şekildedir:

“Beş altı kişi getiriyorlar damadı, pataklaya pataklaya evin içine sokuyorlar”(KK:24).

“Yarı yoldan başlıyorlar tekbir getirmeye. Evdekiler anlasınlar damadın geldiğini. Varsa kimse çıksın önlerine ağırlasın diye. Yumruklarlar birkaç kişi, o da çok değil”(KK:11).

“Bizim düğün köy meydanında oldu. Düğün bitti, oradan buraya kadar davul zurna ve oyunlar eşliğinde geldik, avluya girdik. Gelin içeri girdikten sonra damat bütün arkadaşlarıyla tokalaşır, yumruklanır, evin içine atılır”(KK:15).

“Oğlan gelinin duvağının üstünde iki rekât namaz kılacak”(KK:3).

“İki rekât namaz kılıyon. Allah’a yalvarıyon, iyi geçinim olsun, huzurlu olayım, Allah utandırmasın diye. Damat da aynı şekilde kılıyor namaz”(KK:10).

Tuzla Mahallesi’nde gerdek yatağıyla ilgili inanışların da olduğu belirlenmiştir. Gerdek yatağı hazırlanırken küçük bir kız veya erkek çocuğu gerdek yatağı üstünde yuvarlanır. Böylelikle ilerde olacak çocuğun cinsiyetinin belirlenmesinde etkili olacağı düşünülür.

“Benim bildiğim kız tarafı gelir, yengesi olsun, ablası olsun. Tavuk getirir, tatlı getirir. Yatağı onlar hazırlar”(KK:13).

“Yatağı yaptıklarında alıyorlar kız çocuğu ya da oğlan çocuğu o yatağın üzerinde yuvarlıyorlar. Eğer oğlan istiyorsan oğlan çocuğu yuvarlıyorlar, kız istiyorsan kız çocuğu yuvarlıyorlar. Bana yaptılar öyle”(KK:4).

“Benim düğünümde görümcemin oğlu küçüktü. Yatağa koydular, yuvarladılar, oğlan olsun ama hakkaten oğlan oldu”(KK:3).

6.8. TOP ALMA

Tuzla Mahallesi’nde güvey salma işleminden sonra damadın arkadaşları gecenin ilerleyen saatlerinde tekrar damadın evinin önüne gelirler. Gürültü yaparak damadı rahatsız etmeye çalışan gençler damadın annesinin bir tepsi yağlı Boşnak böreği vermesiyle dağılırlar. Damadın arkadaşları dağıldıktan sonra bu sefer küçük yaş grubundan gençler aynı şekilde ses çıkararak bir tepsi böreği almaya gelirler. Böreği alan gençler gürültüyü keserek evlerine dağılırlar.

Top alma geleneğiyle ilgili ifadeler şu şekildedir:

“Boşnak böreği dediğimiz yağlı börek maslença diyoruz biz, içinde bir şey yok, sade yağ ile bir de yufkayla yapılır. En az iki tepsi, bir tepsi çocuklara bir tepsi delikanlılara damadı kapattıktan sonra illa verilirdi”(KK:7).

“Gelini koydun mu gerdeğe delikanlıbaşı hemen tüfek patlatır. Çıkıyon onlara tavuk, maslança, helva veriyon”(KK:38).

“Düğünün bittiği gece, damat camiden döndükten sonra delikanlılar bir daha rahatsız ederler onu. Top adında bir şey alırlar. O da bi yağlı katmer böreği bir de helva muhakkak hazırlarlar”(KK:9).

6.9. GÜVEY UYANDIRMA

Düğünün ertesi sabahı damat sabah namazına gitmediği takdirde köyün yaşlıları toplanıp damadın evine giderler. Gelin ve damat yaşlıların gelmesiyle uyandırılır. Gelin kalktıktan sonra kaynana ve kayınpederine birtakım hediyeler hazırlayıp ellerini öpüp bu hediyeleri verir. Camiden gelen yaşlıların da elleri tek tek öpüldükten sonra birlikte kahvaltı yapılır.

“Damat sabah namazına gitmezse yaşlılar namazdan çıkıp damadın evine geliyorlar. Gelin ellerini öpüp hediye veriyor”(KK:22).

“Sabahleyin amca, hala, akrabalar gelir. Gelin çıkıyor, onların elini öpüyor; onlar da geline para veriyorlar”(KK:31).

“O sabah birer havlu koydum, iç çamaşırı koydum. Kaynataya, kaynanaya bohçalık yaptım; ellerini öpüp verdim”(KK:24).

6.10. DÖŞEK KALDIRMA

Gerdek gecesinin sabahında yatağı hazırlayan kişi yatağı toplamaya gelir. Gelinle damat yatağı toplamaya gelen kişi için yatağın altına hediye bırakır. Yatağı toplayan kişi yatağı topladıktan sonra gelinle damadın bıraktığı hediyeyi almaktadır. Bu gelenek Tuzla Mahallesi’nde döşek kaldırma olarak adlandırılmaktadır.

“Önceden vardı, kim yatağı yaptıysa sabahleyin o kaldırıyor. Yatağın altına bir şey koyuyorlar. Kim yatağı yapıp kaldırdıysa o hediye o alıyor kendine”(KK:21).

“Bizim gelin yatağına çörek otu döküldü. Bereketi bol olsun, hane herhangi bir şeye uğramasın, huzurlu olsun, nazar gelmesin diye. Yatağın altına da bir şey koyuyon sabah alsınlar diye”(KK:15).

7. DÜĞÜN SONRASI

Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmada düğün sonrasında da çeşitli eğlencelerin yapıldığı belirlenmiştir. Düğün gününün hemen ertesi günü “Paça günü”olarak adlandırılan pazartesi gününde köy halkı gelin ve damadın evinde çeşitli eğlenceler düzenlenmektedirler. Bunun dışında Paça gününde köy meydanında gençler arasında “koşu oyunu “ olarak adlandırılan bir yarışma düzenlenmektedir. Düğünden yaklaşık bir hafta kadar sonra da “haftalık yemeği” olarak adlandırılan kız tarafına yemeğe gidilir, gidilen bu yemekte de çeşitli eğlenceler düzenlenir.

7.1. PAÇA GÜNÜ / PİLAV GÜNÜ

Tuzla Mahallesi’nde düğünün ertesi günü paça günü yapılmaktadır. Boşnaklar bu günü pilav ya da paça günü olarak adlandırmaktadır. Düğünü andıran bu günde bütün köy halkı gelin ve damadın evine gitmektedir. Gelin ve damat düğün günü olduğu gibi bu günde de süslenir. Gelen konuklar için çeşitli yemekler hazırlanır. Boşnakça türküler eşliğinde halaylar çekilir. Bu önemli gün gelin için aynı zamanda bir sınavdır. Gelin erkenden kalkıp kaynanasına bir şey sormadan kahvaltı hazırlar, ellerini öpüp birtakım hediyeler verir. Gelin gelen konukları tek tek karşılar onlar da geline bir miktar para verirler.

Tuzla Mahallesi’nde paça günüyle ilgili ifadeler şu şekildedir:

“Paça günü bir tek anne gitmiyor, herkes gidiyor oğlan evine. Gelin sabah ilk önce kaynanasına ve kayınpederine kahve pişirecek, sonra börek yapacak. Acaba hamarat mı, değil mi? diye. Zaten eğer gelin hamaratsa hiç kaynanasını dinlemicek,

beklemicek kaynanası desin. Hemen gider unu bulur, böreği yapar pişirir. Ama eğer hamarat değilse sorar:” Anne ben napcam?” diye. O zaman kızın puanı düşüyor”(KK:4).

“Sabahleyin kalkıyon, çıkıyon hediye hazırlıyon kaynanaya, kaynataya. Kaynataya namazlık, tespih koyarsın, kaynanaya da örtü koyarsın, namazlık koyabilirsin, elini öpüyon”(KK:10).

“Paça günü tepsiyi koyarlar ortaya herkes para verir. Kimin ne gönlünden koparsa kadın erkek herkes getiriyor, parayı koyuyo. O toplanan para gelinin parası. Bizde Boşnakça paça demiyorlar, pilav günü diyorlar”(KK:13).

“Paça günü, bizim zamanımızda pazartesi sabahı kalkarlar. Kahvaltı yapıldı mı, akrabalar, büyükler gelirdi. Gelin çıkıp onların elini öpüyor, onlar da geline bahşiş veriyorlar. Sonra gelin yeniden hazırlanıyor, gelinlik giyiyor, saç baş süsleniyor. Öğleden sonra toplanır kızlar, delikanlılar düğün gibi eğlence olurdu. Hatta benim paçam düğünden daha eğlenceli olmuştu”(KK:31).

7.2. KOŞU OYUNU

Tuzla Mahallesi’nde düğünden sonra yapılan bir diğer gelenek de koşu oyunudur. Koşu oyunu köy halkının meydanda toplanmasıyla başlamaktadır. Bu oyuna “tırka” ismi de verilmektedir. Köy halkından dört beş kişinin köy girişinde yer alan mezarlık alanına gitmesiyle yarış başlamaktadır. Mezarlıktan köy meydanına koşan yarışmacılardan birinci olana atlet, ikinci olana havlu ve son olarak üçüncü olana da mendil verilmektedir. Köy meydanına asılan bu hediyeler yarışmacıların meydana ulaşmasıyla birlikte sırasıyla dağıtılmaktadır. Koşu oyunu geleneğinin günümüzde artık oynanmadığı da kaynak kişiler tarafından belirtilmiştir.

“Önceden tırka deniliyordu, koşu oyununa. Aşağıdaki mezarlıklara havlu, atlet asıyorlar. Dört kişi ya da üç kişi burdan köyün içinden koşuyor. Kim ilk önce giderse o alacak havluyu, atleti”(KK:4).

“Eskiden yarış vardı. Aşağıdan odun deposunun altından koşardılar, köyün içine. Burada köyün içine bir atlet, bir havlu, bir mendil konulurdu. En arkadan gelen mendil alır. Kaç kişi koşabiliyorsa koşuyor”(KK:27).

“Köyün belirli bir yerine atlet, havlu, mendil asarlar. Aşağıdan üç dört kişi eski orman deposunun ordan, şimdi ise mezarlıktan koşmaya başlarlar. Köyün içinde komşular seyreder. En önde gelen atleti alır, öteki havluyu, öteki mendili alır”(KK:39).

7.3. HAFTALIK YEMEĞİ

Boşnak köyü olan Tuzla Mahallesi’nde bir diğer âdet ise düğünden bir hafta sonra yapılan haftalık yemeğidir. Haftalık yemeği gelin tarafının gelin ve damadı yemeğe davet etmesiyle başlamaktadır. Gelin ve damat birtakım hediyeler alarak gelinin baba evine yemeğe giderler. Bu yemekte gelinin annesi maslança adı verilen Boşnak böreğinden yapar. Damat da giderken helva götürür. Damadın haftalık yemeğine geldiğini duyan köy halkı damadın bulunduğu eve gider. Gelirken yanlarında getirdikleri semeri damada takmakla kaynanayı tehdit ederler. Kaynana damadını seviyorsa onu korumak için gelen konukların isteklerini yerine getirir. Böylelikle damat semerden kurtulur. Daha sonra sofralar kurulur, gelen köy halkına helva ve maslança böreğinden ikram edilir. Kurulan sofrada herkes yediği helvadan bir parça gizlice saklamaktadır. Daha sonra sofradaki bir kişi herkese helvayı saklayıp saklamadığını sorar. Gizlice helvadan küçük bir parça saklayanlar cezadan kurtulur. Diğerleri ise ceza olarak sofradakiler ne istiyorlarsa gidip temin etmek zorunda kalırlar. Bu yemekte damada da çeşitli şakalar yapılır. Damadın ayakkabıları saklanır, içine yumurta kırılır, çan takılır, zincire vurmakla korkutulur. Damat tüm bu şakalardan bahşiş vererek kurtulur.

“On beş gün sonra bir hafta içinde el öpmeye gidilir. Hediyelerini hazırlıyor gelin işte götürüyor. Bohça hazırlarsın annesine, babasına”(KK:10).

“Düğünden sonra damat kaynanasına yemeğe gittiğinde yumurta kırıyorlar ayakkabısının içine giydiriyorlar damada, sonra ayakkabılarını saklıyorlar. Eğer o evin başka kızı varsa o saklıyor eniştesi para versin diye. Ablam evlendi semer getirdiler,

urgan getirdiler, zincir getirdiler neymiş enişteme semer takacaklarmış, kaynanası vermedi. Bizim yağlı böreğimiz var maslança sırf yağdan yapılıyor, bir de damat helva getiriyor onu kesip tabaklara koyuyoruz. Kaynana onu verip damadı semerden kurtarıyor. Herkes toplanıyor, türküler söyleniyor”(KK:4).

“Çan çalarlar, geliyoz sana takcaz yani bunu takcaz. Biraz korkuturlar damadı. Bilhassa yabancı damat oldu mu çok korkarlar. Adam eşek semeri getiriyor, takcaz senin üstüne diye. Damat da çıkarıyor bu sefer bir miktar parayı”(KK:9).

“Damat kaynanayı görmeye geliyor kaynana bize haber veriyor, vermezse biz onun evini yıkarız. Kaynana iki kilo beyaz helva alıyor, bir de maslança, yağlı börek, yapıyor. Delikanlılar gelir, oturur ondan sonra kaynana getirir yağlı böreği, helvayı yemeye başlarız. Herkes saklıyor biraz helvadan, sonra soruyoruz ver bakalım helvayı, diye. Kaç kişi helva saklamamışsa ceza olarak iki kilo helva alın deriz. Ondan sonra gene otururuz, iki kilo helvayı gene başlarlar yemeye. Ondan sonra gene aldaniyorlar, cezaya kalanlar oluyor. Herkes yediği helvadan gizlice biraz saklayacak”(KK:26).

“Eskiden semer getiriyorlardı, zincir getiriyorlardı. Eğer kaynana uyanıksa damada semer vurdurmaz. Eğer kaynana boş ver derse valla damada semer vuruyorlardı. İki kişi sırtına biniyordu”(KK:27).

8. HACILIK

İslamın beş şartından biri olan hac, Müslümanlar tarafından yerine getirilen bir ibadettir. Hac görevini yerine getirmek isteyen Müslümanların belli kurallar çerçevesinde bu görevi yapmaları belirtilmiştir. Maddi durumu elverişli her Müslümanın bu ibadeti yapması farz kılınmıştır.

Kutsal zaman ve mekân inancı gerek kabileci, gerek milli, gerekse evrensel dinlerin hemen hemen hepsinde görülmektedir. Gerek ilahi varlığa yaklaşmak, gerekse kutsal şahsiyetin yardım ve şefaatinin elde edebilmek için mukaddes diye kabul edilen mekânların belli zamanlarda ziyareti de dini vecibelerden sayılmıştır. Kısacası kutsal

mekânları ziyaret etmenin sebebi o mekânın kutsiyetinin bahşedebileceği maddi, manevi ve ahlaki faydaları elde etmektir.⁸⁸

İslam dininin beş şartından ve temel ibadetlerinden biri olan Hac ibâdeti, “Mekke şehrindeki Kâbe’yi ve civarındaki kutsal sayılan özel yerleri, özel vakit içinde, usulüne uygun olarak ziyâret etmek ve yapılması gereken diğer menâsiki yerine getirmek”tir. Hac, hem îmânın hem de İslâmın tamamlayıcı unsurlarından birini oluşturur. Hac, baştan sona sembollerle dolu bir ibadettir. Haccın asıl anlamı, hacca özgü şekil ve görüntülerin arkasında yatan manâlarda gizlidir. Hac büyük bir düşünce, mücadele, hesaplaşma, diriliş, kulluk göstergesi ve büyük bir ibadettir. Hac ibâdeti, hür, akıllı, ergenlik çağına gelmiş, sağlığı yerinde ve hac yolculuğu için gerekli masrafları karşılayabilecek maddî güce sahip olan Müslümanların ömürlerinde bir defa yerine getirmeleri gereken mâli ve bedenî farz bir ibadettir.⁸⁹ şeklinde ifade edilmiştir.

Tuzla Mahallesi’nde yaşayan Boşnaklar geçmişte Türklerin etkisiyle Müslümanlığı benimsemişlerdir. İslam dinini benimseyen Boşnaklar dini görevlerin yerine getirilmesi konusunda da oldukça hassas davranmaktadırlar. Bu görevlerden biri olan hac vazifesine de büyük önem vermektedirler. Tuzla Mahallesi’nde hac göreviyle ilgili şu ifadeler yer verilmiştir:

“Bizde varlıklı insanlara ömründe bir kez hac farz oluyor ”(KK:7).

“Parası olan kişi gidebilir, parası olmayan gidemez”(KK:13).

“Hali vakti yerinde olan ömründe bir sefer gidilmesi lazım”(KK:14).

Tuzla Mahallesi’nde hacı olduktan sonra kişilerde meydana gelen birtakım değişiklikler şu şekilde ifade edilmiştir:

“Daha çok yaptıkları şeyleri yapmıyor artık. Sakalı salıyor. Konuşma tarzını biraz daha değiştiriyor”(KK:9).

⁸⁸ Şerife Uzun, Türk İslam Edebiyatında Hac ve Kurban Motifleri (Şair Sultanlar Örneği), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007, s. 3.

⁸⁹ Nurdoğan Türk, “Kur’ân-ı Kerim’de Hac ve Umre İbadetlerine Dair Yanlış İnanç ve Davranışları İfade Eden Âyetlerin Tefsiri”, **Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 3, S. 5, 2014, s. 15.

“Zemzem suyunu içen kişi, sakalını okutan kişi herhangi bir dolandırıcılık sahtekârlık işine karışmaz. Ağzından kötü lafların çıkmaması lâzım. Özellikle zemzem suyuyla sakalını bırakanlar için hacdan geldikten sonra böyle olur”(KK:15).

“Kendine çekidüzen verir, yalan söylemez, sakal salar”(KK:29).

8.1. HACI ADAYININ UĞURLANMASI

Tuzla Mahallesi’nde hacı adayını uğurlama işlemi genellikle köy meydanında yapılmaktadır. Bunun dışında İnegöl’e gidip uğurlama işlemi yapanlar da vardır. Hacı adayı hacca gitmeden çeşitli hediyeler verilmek üzere ziyaret edilip helallik istenir. Bu hediyeler kimi zaman havlu, çember, gömlek kimi zaman da para olarak verilmektedir. Hacı adayı hac vazifesini yapmak üzere dualarla tekbirlerle uğurlanır. Araştırma alanında hacı adayının uğurlanmasıyla ilgili ifadeler şunlardır:

“Köyde oturuyorsa cuma günleri hoca hutbede söylüyor. Cami çıkışında helalleşiyor ordaki insanlarla”(KK:7).

“Dua ediliyor hacca gidecek diye. Köyün imamı dua ediyor. Hepimiz çıkıyoz aynı asker gibi uğurluyor”(KK:13).

“Ne zaman gidecekse gidiyoruz, uğurluyor. Duası okunuyor orda, tekbirlerle arabalar kalkıyor”(KK:24).

“Elinde ne imkân varsa erkekse havlu kadına çember veyat da elinde bir şey olmazsa yirmi lira, on lira para atarsın”(KK:11).

8.2. HACI ADAYININ KARŞILANMASI

Tuzla Mahallesi’nde hacı adayı geldikten sonra karşılamaya gidilir. Bu karşılama esnasında hacı adayı gelen konuklara hurma, zemzem suyu ikramında bulunur. Hacı adayını karşılamaya giden konuklar genellikle hacı adayının elini öpmektedirler. Hacı adayı kendisini görmeye gelen konuklara birtakım hediyeler verir. Tuzla Mahallesi’nde yapılan derlemelerde hacı karşılamasıyla ilgili şu ifadelere yer verilmiştir:

“Gelip de oturduğu zaman seccade, yüsük bunlardan kim gelirse gelsin ikram edilir. Esas alınır, yüsük alınır, tespih alınır, seccade herkese veriliyor”(KK:7).

“Hacı geliyorsa bütün köy toplaşır bekler. Tekbirlerle eve kadar götürüyorlar”(KK:19).

“Zemzem içiriyor, hurma veriyor. Tesbih, seccade, takke onları veriyor”(KK:4).

“Biz umreden geldik, amcamın kızı benden büyük avucumun içini öptü”(KK:22)

“Kutsal yerleri ellediği için avuç içi öpülürdü”(KK:23).

“Hacdan gelen kişi zemzem suyu getirir, hurma getirir, kendi maddi imkânına göre hediye getirir”(KK:36).

8.3. HAC İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Yapılan araştırmada Tuzla Mahallesi’nde hac ve hacı adayıyla ilgili birtakım inanışlar belirlenmiştir. Bu inanışlardan en belirgin olanı kocaları haca giden kadınların güneş yüzü görmemesidir. Eşleri hacdan dönene kadar kadınlar hiçbir şekilde dışarı çıkmamaktadır. Bir diğer inanış da hacdan gelen kişiler kutsal yerlere dokunduğu için elleri avuç içinden öpülür. Bunun dışında hacca gitmeye niyetlenen bir kişi herhangi bir durumdan ötürü vefat ettiğinde yerine bir başkası gönderilir.

“Eskiden eğer kırk güne gittiyse hacca, kırk gün güneş görmeyecek karısını, hiç çıkmayacak dışarı, kırk gün kesinlikle çıkmayacak”(KK:4).

“Sinek öldürmeyecen, herhangi bir bitkiyi koparmayacan, ondan sonra tırnak kesmeyecen, eşinle berabersen şehvetini uyandıracak bir şey yapmayacan”(KK:7).

“Oğlu niyetlendi kaza yapınca öldü. Ertesi sene oğlunun yerine halam hacca gitti”(KK:11).

“Oraya sadaka gönderdiğinde çok sevapmış. Gönderdiğin bir sadakanın kırk sevabı varmış”(KK:42).

9. ÖLÜM

Ölüm insan yaşamının sona ermesidir. İnsana ait organların işlevsiz hale gelerek insan yaşamının son bulmasıdır. Mustafa Koç ölümü şu şekilde ifade ediyor: Birey için yaşamı boyunca mutlaka karşılaşıacağı tek karşı konulmaz gerçek ölümdür. Bu kaçınılmaz durum, bireyin varoluş gerçeğinin temelini de oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra ölüm, yok olma tehdidini de bünyesinde barındırdığı için birey, varoluşsal bir kaygı süreci yaşamaktadır.⁹⁰ Yani ölüm her bireyin kaygı duyduğu ama kaçamadığı bir olgudur. “Her canlı bir gün ölümü tadacaktır” sözü ölümün herkes için olduğunun açık bir göstergesidir. Zengin, fakir, yaşlı, genç kültürü dini ne olursa olsun her canlı ölüm olayıyla yüzleşir.

Farklı kültürlerde, toplumlarda bireyin kişiliğine, yaşına, dinine, kültürel konumuna bağlı olarak da farklılık gösteren çok farklı ölüm tanımlamaları yapılmıştır. Tüm bu tanımlarda yer alan ortak noktalar canlı organizmanın kendini yenileme yeteneğini yitirmesi, hayati organlardan birinin ya da birkaçının tamamen işlevini yitirerek hayatın sonlanması kaçınılmaz olmasıdır.⁹¹

Ölümle ilgili çeşitli tanımlamalar yapılsa da benzer görüşlerin hâkim olduğu görülmektedir. Bunun dışında her dinin ölüme farklı anlamlar yüklediği görülmektedir. Ölüm olayının dinlere göre anlamlandırılmasını Zehra Karaoğlu Öztürk şu şekilde belirtiyor: Ölüm farklı dinlerde de farklı anlamları vardır. Yahudilikte ölüm ağır bir ceza ve korkunç bir gerçek; Hristiyanlıkta ölüm sadece bedenin kaybı ve hayatın daha güzel bir şekle bürünmesi; Müslümanlıkta ise insan ruhunun bedenden ayrılarak Allah

⁹⁰ Mustafa Koç, “Ölüm Korkusu Üzerine Kurumsal Açıdan Psikolojik Bir Değerlendirme”, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Dergisi**, S. 6, 2002, s. 9.

⁹¹ Gonca Karakuş-Zehra Öztürk – Lut Tamam, “Ölüm ve Ölüm Kaygısı”, **Arşiv Kaynak Tarama Dergisi**, C. 21, S. 1, 2012, s. 43.

katına yükselmesi olarak belirtilir.⁹² Ölüm her kültürde farklı olarak ele alınsa da herkes için ortak bir olgudur.

9.1. ÖLÜM ÖNCESİ

Ölüm korkusunun bilinçaltındaki baskısıyla tedirgin olan kişiler, alışılagelmişin dışındaki birtakım davranışları araç-gereçlerin biçimdeki kullanılışlarını, meteorolojik olayları, hayvanların hareket ve seslerini, düşlerdeki görüntülerle hastadaki psikolojik ve fizyolojik değişiklikleri çoğu zaman ölümün bir işareti, bir ön belirtisi olarak görmektedir.⁹³ Bu belirtilerle beraber ölüm kaygısının meydana geldiği belirlenmiştir.

9.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

Tuzla Mahallesi'nde yapılan derlemelerde ölümü düşündüren belirtiler üzerine birtakım görüşler belirlenmiştir. Bu belirtiler kimi zaman hayvanlar üzerinden yapılırken kimi zaman da eşya ya da çeşitli araç gereçler üzerinden yapılmaktadır. Ölümü düşündüren belirtiler arasında rüyaların çeşitli şekilde yorumlanmasının da payı vardır. Bu belirtiler dışında hastada meydana gelen birtakım fiziksel ve psikolojik belirtilere de dikkat edilir.

9.1.1.1. Hayvanlarla İlgili Olanlar

Halk inanmalarında ölümü önceden haber verdiği sanılan belirtiler arasında hayvanlarla ilgili olanlar büyük bir yer tutar. Hayvanların insanlarda bulunmayan bazı yetenekleri, sezisleri, biçimsel özellikleri, uğurlu ya da uğursuz sayılmaları bu türden inanmaların oluşmasında evrensel bir çizgiye erişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Evcil ve yabani hayvanların ötüşleri, ulumaları, kişnemeleri, böğürmeleri, belli

⁹² Zehra Karaoğlu Öztürk, Yaşlı Bireylerde Ölüm Kaygısı, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Uzmanlık Tezi, Adana, 2010, s. 2.

⁹³ Örnek, **Türk Halkbilimi** , a.g.e., s. 208.

hareketleri, uçuş yönleri, alışılmışın dışındaki davranışları, yaklaşan bir ölünün ön belirtileri ve işareti olarak görülmektedir.⁹⁴

Tuzla Mahallesi'nde yapılan araştırmada hayvanlarla ilgili olarak ölümü düşündüren bazı inanışlar belirlenmiştir. Araştırma alanında yapılan derlemelerde hayvanlarla ilgili ölümü düşündüren belirtiler şunlardır:

“Benim oğlan kardeşim yeni askerden gelmişti. Herhalde yirmi iki, yirmi üç yaşındaydı. O gün annem öyle anlatıyordu. İnekleri vardı annemlerin ben tabii evliydim. Hayvan yemliğe hoplayıp camı kırdı diyor. O kadar bağırdılar bir şeye o gece. O gün ölmüş kardeşim ağaç vurdu onu”(KK:3).

“Kuş gelip cama tıkladı mı acaba kötü bir haber mi gelecek, biri mi ölecek denilirdi”(KK:31).

“Köpekler çok havladığı zaman biri ölecek”(KK:36).

“Baykuş başladı mı ötmeye muhakkak cenaze çıkar köyden”(KK:4).

9.1.1.2. Düşle İlgili Olanlar

Rüya kavramı halk arasında gerçek hayattan bağımsız görülse de rüyalar üzerine çeşitli yorumlar yapılmış ve bu yorumlar gerçek yaşamdan bazı durumlara aktarılmış. Halk arasında yorumlanan rüyalar bazen iyi durumların habercisi bazen de kötü durumların habercisi olarak yorulmuştur. Ölümü düşündüren belirtiler içerisinde rüyaların da ömenli bir payı vardır. Bazı rüyalar ömrün uzayacağına yorulsa da bazı rüyaların ölüm getireceği konusunda farklı inanışlar vardır. Araştırma alanında yapılan derlemelerde ölümü düşündüren belirtiler üzerine rüyayla ilgili şu görüşler dile getirilmiştir:

“Rüyada su görünce gözyaşı diyorlar. Patates böyle ekilirken sökülürken, tomruk yuvarlanırken o zaman acı oluyor, cenaze oluyor diyorlar”(KK:11).

⁹⁴ Kemalettin Erdil, **Yaşayan Hurafeler**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 20. b., Ankara, 2012, s.79.

“Rüyada araba yüklü odun gördün mü biri aileden gidiyor”(KK:4).

“Birini rüyada gördüysen o adamın ömrü uzamış”(KK:9).

“Rüyada patates gördün mü biri ölecek”(KK:38).

9.1.1.3. Hastadaki Psikolojik Ve Fizyolojik Değişikliklerle İlgili Olanlar

Ölümü yaklaşan kişi için hem fizyolojik hem de psikolojik bazı değişimler söz konusudur. Bu değişimler normal hayattakinden farklılık gösterdiği için ölüm getireceği yönünde inanışlar vardır. Hasta kişinin ten renginden, yüz ifadesinden, kullandığı cümleler ve hareketlerinden yola çıkarak ölümle ilgili bazı çıkarımlarda bulunulur. Araştırma alanında hastanın psikolojik ve fizyolojik değişimleri şu şekilde ifade edilir:

“Çok hasta oldu mu devamlı bir köşeye bakıyor. Ölülere başlıyor çağırmaya eğer çocukları öldüyse annesi babası öldüyse başlıyor onları çağırmaya”(KK:4).

“ Ölmezse bile çok hastaysa ölecek kişi sık sık helallik ister”(KK:9).

“Zaten hasta olan ölecek insan belli oluyormuş kırk gün önceden. Hep söylüyor, ölürsem filan yere gömün eğer ölürsem filan kişi bana gelmesin, Kur’ân’ımı okumasın”(KK:11).

“Dudakları kımıldıyor sonra gözlerini kapatıyor, üç kere nefes alıyor öyle vefat ediyor”(KK:4).

9.1.1.4. Ev, Ev Eşyası, Araç-Gereç Ve Yiyeceklerle İlgili Olanlar

Ölümü düşündüren bir diğer belirti de ev, ev eşyası, araç-gereçler ve yiyeceklerle ilgili inanışlardır. Bu inanışlarla ilgili belirtilen görüşler şunlardır:

“Gece sakız çiğnenmez, ölü eti çiğnenmiş gibi olur”(KK:8).

“Tabutu götürürken eğer tabut düzgün gitmiyorsa bil ki arkasından on gün geçmez cenaze olur. Onu hep takip eder yaşlılar”(KK:11).

“Cenazeyi götürürken tabut sağa sola çok yalpalyorsa yakın zamanda biri ölecek derler”(KK:36).

“Kızlar ısırgan dikerlerdi. Eğer nereye dönerse ısırgan, oraya evlenecek. Eğer toprağa doğru dönerse ölecek o kız derler”(KK:4).

“Üç Cuma birinin çamaşırını yıkarsan ölmüş”(KK:31).

9.2. KAÇINMALAR

Çağrışım yoluyla ölümü hatırlatan, başka bir söyleyişle ölüme ön belirti sayılan belli olayların, eşyaların, düşlerin psikolojik ve fizyolojik değişikliklerin yanı sıra, yerine getirilmediği zaman ölüm getireceğine inanılan birtakım işlemler ve davranışlar da bulunmaktadır.⁹⁵ Araştırma alanında yapılan derlemelerde ölümle ilgili kaçınmalar üzerine dile getirilen ifadeler şunlardı:

“Yumurta kabuğunu eğer parçalamadan ikiye bölünmüş halde tas şeklinde atarsak öldüğümüz zaman şeytanın bize onla su vereceğine inanıyorlar. O yüzden hep parçalayarak atıyoruz”(KK:8).

“Ölü eskiden evde yıkanıyordu bahçede. Oradan bir süre geçilmez uğrak olursun diye”(KK:11).

“Eskiden sular kapalı dururdu Azrail can aldıktan sonra o suyun içinde ellerini yıkar. O suyu boşaltıyorlar, Azrail ellerini yıkadı diye. Hepsini boşaltıyorlar içilmez o su, tekrar su taşıyorlar”(KK:11).

“Eski insanlar kim korkuyorsa artan suyla yüzünü yıkasın korkmamak için derdi”(KK:13).

“Cenaze olan evde kesinlikle yemek yapılmaması ve soba yakılmaması lazım.”(KK:1)

⁹⁵ Örnek, **Türk Halkbilimi** , a.g.e., s.212.

“Ölü çıktı hemen badana yapılıyor, temizleniyordu oda. Azrail canı aldığıında o kan duvarlara sıçramıştır, öyle düşünüyorlardı”(KK:4).

9.3. ÖLÜM SIRASI

Hastanın ölüm olayının yaklaşması üzerine yakınları tarafından bazı dini görevler ve halk inanışları uygulanmaktadır. Bu uygulamalar ölümden önce ve ölümden sonra bazı farklılıklarla yapılmaktadır.

9.3.1. Ölümün Hemen Öncesi

Ölüm olayı yaklaştığı zaman birtakım halk inanışları ve dini görevler yerine getirilmek üzere uygulanmaktadır. Bu görevler, hasta kişinin ölme belirtisi göstermesiyle başlamaktadır. Ölme işlemi gerçekleşikten sonra da devam etmektedir. Tuzla Mahallesi’nde yapılan derlemelerde ölme belirtisi gösteren kişi için uygulanan inanışlar ve dini görevler herkes tarafından kabul görmüş ve günümüzde hala uygulanmaktadır. Kişi öldükten sonra da herkes tarafından dikkat edilen bazı uygulamalar günümüze taşınmıştır. Hasta olan kişinin ağzına su verilir, özellikle zezem suyu tercih edilir. Hastanın yanında muhakkak Kur’an okumasını bilen birkaç kişi bekletilir. Bazı durumlarda hastadan helallik alınır. Son arzusu varsa sorulup yerine getirilir. Ölecek kişiye Kelime-i Şehadet getirtilmeye çalışılır.

Tuzla Mahallesi’nde ölüm öncesi üzerine dile getirilen uygulamalar şunlardır:

“Yalnız bırakılmaz. Genellikle bir kişi yanında kalır, Kur’an okur.”(KK:9)

“Evin içinde okumasını bilen birileri varsa okutulur. Yoksa din görevlisi çağrılır”(KK:14).

“Hastanın yanında beklenir, Kur’an okunur, hastaya su verilir. Hastanın vasiyeti sorulmaz, iyiyken verilir vasiyet”(KK:4).

“Hastanın eğer canı çıkmıyorsa birine hasret kalmıştır. O kişinin bir atletini, eşyasını göğsüne koyuyorlar, canı çabuk çıksın diye”(KK:22).

9.3.2. Ölüm Sonrası

Tuzla Mahallesi'nde Boşnaklar, ölüm olayından hemen sonra birtakım uygulamalar yapmaktadır. Bu uygulamalar herkes tarafından kabul görmüş ve günümüzde hala uygulanmaktadır. Öncelikle ceset üzerinde birtakım işlemler yapılmaktadır. Yapılan bu işlemler şu şekildedir: Ölen kişi, ayakları güneşin doğduğu yere uzanacak şekilde yatırılır. Ölen kişinin gözleri açıksa bir yakını tarafından kapatılır. Daha sonra çenesi ve ayak başparmak uçları bir çaputla bağlanır. Cesedin üstüne beyaz çarşaf serilip daha sonra üstüne bıçak, makas, tespih gibi cisimler konulur. Ölü evden çıkmadan dini görevler uygulanmaz. Ölünün kıyafetleri, ölü yıkanmaya gidene kadar üstünde tutulur. Ölü bu şekilde bekletilirken yanında en az bir kişi bekletilir. Bu sırada ölü şişmesin diye pencereler açılır. Odada soba varsa yakılmaz, yıkama işlemi gerçekleşene kadar bu şekilde bekletilir.

Araştırma alanında yapılan derlemelerde ölüm sonrası yapılan uygulamalar şunlardır:

“Hemen öldüğü gibi onu çeviririz. Çeneyi bağlar, bıçak koyarız. Kibleye doğru çeviririz”(KK:26).

“Karyolada ya da kanepede yattıysa öldüyse yere indiriliyor düz yere. Çenesi bağlanır, bu başparmakları bağlanır, beyaz çarşaf örtülür, üstüne bıçak koyulur”(KK:3).

“Ölü ne zaman yıkanacaksa o zaman kıyafetler çıkarılıyor. Ölünün üstüne bıçak konuluyor”(KK:4).

“Bazı vücut şişme yapar, özellikle çoraptan başlanılır bütün giysi alınır”(KK:14).

“Ölü yalnız bırakılmıyor. Eğer evde bekletiliyorsa gömülene kadar yalnız bırakılmıyor”(KK:8).

“Kimi mesela sarımtırak oluyor cenaze cennetlidir”(KK:14).

“Ölünün gözleri açıksa birine hasret kaldı o yüzden gözleri açık öldü”(KK:4).

“Ölü yattığı yerden çıkarıldıktan sonra su serperdik yattığı yere”(KK:33).

“Andız otunu yakıp demir bir küreğin içine koyuyorlar. Bütün odalarda gezdirilip çıkarılıyor”(KK:34).

“Bir evden cenaze çıkmadan dini kurallar uygulanmaz”(KK:14).

9.4. ÖLÜM OLAYININ DUYURULMASI

Ölüm olayı gerçekleştikten sonra komşu, akraba ve çevredekilere ölüm olayının duyurulması için birtakım yöntemlere başvurulmaktadır. Sedat Veyis Örnek bu yöntemleri şu şekilde açıklar:

- a) Ölü sahipleri tarafından
- b) Komşular tarafından
- c) Camilerde salâ verdirmekle
- d) Belediye ya da muhtarlık hoparlörleriyle
- e) Gazete ilânlarıyla
- f) Radyo, telefon, talgraf vb. aracılığıyla⁹⁶

Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmada Boşnakların ölüm olayının duyurulmasında bu yöntemlerden birkaçını kullandıkları belirlenmiştir. Ölüm olayının duyurulmasıyla ilgili ifadeler şunlardır:

“İsim, soyisim, kimin babası, kimin oğlu, bunları yazar bir kâğıda, hoca çıkar sela okur. Selanın arkasından filan kişi, filan ismi okur vefat etmiştir. Hangi vakit öğlen, ikinci vaktinde yapılacaksa hoca orda söyler. Gelmek isteyen geliyor”(KK:9).

“Sela verilir. Komşu köylere evvelden telefon imkânı ulaşımı yoksa ulak gönderilir atlan”(KK:14).

⁹⁶ Sedat Veyis Örnek, **Anadolu Folklorunda Ölüm**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1971, s. 52.

“Hoca sela veriyor, söylüyor filan kişi öldü diye”(KK:5).

“Biri öldüğü zaman İnegöl’de de en azından beş altı camide kendi yakınları hangi bölgede, hangi mahallede varsa o camide sela verilir. Ve söylenir kimin öldüğü, İnegöl’den gelinir, çevre köylerden gelinir, cenaze kalabalık olur genelde. Belediyeden anons yapılır”(KK:7).

“Bizde on yedi, on sekiz yaşında olmadan sela verilmez”(KK:13).

9.5. DEFİN İŞLEMLERİ

Ölüm olayı gerçekleştiren sonra birtakım dini görevler ve halk inanışları uygulanmaktadır. Ölüm olayından sonra cenazeyi yıkaması, kefenlenmesi ve son olarak cenaze namazının kılınmasıyla defin işlemleri son bulur. Bu görevler yerine getirilirken halkın inançları ve dini görevleri göz önünde bulundurulur.

9.5.1. Yıkama

Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmada eskiden ölü yıkanma işlemi, ölen kişinin bahçesinde veya avlusunda yapıldığı belirlenmiştir. Bahçede kazanlarda ısıtılan su yardımıyla ölen kişinin dini kurallara uygun olarak yıkandığı belirlenmiştir. Ölü, bahçede yıkanmadan önce yıkama alanının çeşitli bezler yardımıyla kapatıldığı ifade edilmiştir. Ölen kişi erkeksen imam veya yıkama işini usulüne uygun olarak yapabilecek erkekler tarafından yıkandığı belirlenmiştir. Ölen kişi kadınsa köyden bazı kadınların para karşılığında veya gönüllü olarak ölen kadını yıkadıkları belirlenmiştir. Yıkama işlemi bittikten sonra cenaze sahibi tarafından ölüyü yıkayan kişilere hediye verilir. Bu hediye kimi zaman para kimi zaman da kıyafet şeklindedir.

“Normal teneşir tahtası var, onun üstüne yatırıyorlar, abdest aldırıyorlar. Normal aynı nasıl yıkıyorsa aynı öyle yıkıyorlar”(KK:7).

“İlk olarak onun ahiret yerleri yıkanır, temizlenir. Herhangi bir pislik varsa çıkartılır. Ondan sonra bir abdest aldırılır. Elleri, yüzü, ağzına ve burnuna sadece ıslak

ellerimizle süreriz, su vermeyiz ağzına. Abdest aldırıyoruz önce ondan sonra başından başlayarak bütün vücudunu üç kere yıkıyoruz”(KK:30).

“Ölüyü genellikle imamlar yıkardı. Kadınları da genellikle parayla yıkayan kadınlar vardı. Köyden illa bir kadın çıkardı, ölen kadını gider yıkar. Yusuf amcanın ablası vardı Zeynep o yıkardı”(KK:9).

“Artan suyla ölünün çamaşırları yıkanır, öyle bir gelenek de var. Kim korkuyorsa ölüden, ölünün suyundan yüzünü ellerini yıkasın derler”(KK:31).

9.5.2. Kefenleme

Kefenlik bezin rengi beyazdır. Erkek kefeni gömlek, izâr ve lifâfe denilen üç parça bezden, kadın kefeni ise himâr, dir, hırka, izâr ve lifâfe adı verilen beş parça bezden yapılır.⁹⁷ Yıkama işlemi bittikten sonra alınan beyaz kefen ile cenaze dini kurallara uygun olarak kefenlenir. Kefenleme işlemi için hazırlanan kefen, kimi zaman öleceğini düşünen yaşlılar tarafından önceden alınıp bekletilirken kimi zaman da yine bu kişilerin kefen parası olarak ayırdıkları parayla temin edilmektedir. Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmada eskiden ölen kişi kendi bahçesinde yıkandığından dolayı kullanılan kefen de ölü sahipleri tarafından bir şekilde temin edildiği belirtilmiştir. Ancak günümüzde cenazelerin yıkama işlemi belediyelere geçtiğinden dolayı kullanılan kefen de belediye tarafından verilir.

“Bizde genelde hoca kefenliyor”(KK:7).

“Kefenin içine çaturya bir de çörek otu koyuyorlar”(KK:11).

“Kadınlarda kefen on iki metre, erkeklerde on metre. Kadınların iki metre daha fazlaymış”(KK:26).

“Kadın kefeni beş parça, erkeğin kefenine ilave olarak kadınlara bir baş örtüsü bir de göğüslerine bir örtü örtülür”(KK:30).

⁹⁷ Örnek, **Anadolu Folklorunda Ölüm**, a.g.e., s.52.

“Tek parça ama uçkurlar var, bağlanan uçkurlar dört tane, dört yerden bağlanır. Bir kafadan bağlanır, bir ayaktan bağlanır, bir gövdeden bağlanır. Dört yerden bağlanır”(KK:5).

“İlk önce dizlerine, ağızına, burnuna, gözlerine koyuyor, pamukları koyuyor sonra kefenle sarıyor”(KK:24).

9.5.3. Cenaze Namazı

Tuzla Mahallesi’nde cenaze namazına kadınlar kesinlikle katılmamaktadır. Kadınlar evde dini görevleri yerine getirirken erkekler cenaze namazına gitmektedirler. Türklerin etkisiyle İslamiyet’i benimseyen Boşnaklar İslam dininin gerektirdiği koşulda cenaze namazını kılmaktadırlar. Sedat Veyis Örnek’e göre bu koşullar:

1. Ölünün Müslüman olması,
2. Ta’rifat veçhile yıkanmış olması,
3. Tabutun cemâat önünde olması,
4. Ölünün bütün vücudunun veya başı ile beraber vücudunun yarısının tabutun içinde bulunması,
5. Cemaatin ayakta bulunması,
6. Ölünün, cenaze namazı kılınacak ve cemaat toplanacak yerde bulunması,
7. Cenaze namazını kaldıracak imamın, Kibleye karşı, yere yakın bir yere konmuş olan tabut içindeki ölünün göğsü hizasına durması lazımdır.⁹⁸ şeklinde açıklıyor.

“Cenaze namazına başlamadan önce caminin imamı ölünün cinsiyetini belirtmek ve namazın niyetinin ona göre yapılmasını sağlamak için üç defa şöyle der:

-Erkekse “er kişi niyetine”, kadınsa “hatun kişi niyetine”

Namaz dört tekbir, bir selâmla sona erer. Bilâhare namazı kıldıran hoca, orada bulunan kişilere dönerek sorar:

⁹⁸ Örnek, **Anadolu Folklorunda Ölüm**, a.g.e., s. 54.

“Ey cemaat, siz bu ölüyü nasıl bilirsiniz.” Onlar da toplu halde “İyi biliriz” derler. Hoca “Hakkınızı helâl eder misiniz?” diye sorar. Cemaat de “Ederiz, Helâl olsun” der. Hoca da “Ölünün ruhu için el Fatiha” der.⁹⁹ Tüm bu işlemler tamamlandıktan sonra cenaze defnedilmek üzere mezarlığa götürülür.

Araştırma alanında cenaze namazıyla ilgili açıklamalar şunlardır:

“Cenaze namazına erkekler giderler, kadınlar gitmez mezarlığa evde Kur’an okurlar”(KK:4).

“Kadınlar katılmaz cenazeye ama karşıdan bakarlar”(KK:18).

“Caminin önüne götürülür, orada böyle demirle bir yer yapıldı, açılır oraya tabut koyulur. Orada başında biri vakitse namazın biri yanında kalır”(KK:3).

“Cenazeyi yalnız bırakamazsın orda illaki bir nöbetçi başında kalacak”(KK:14).

“Yetişirse öğlende, yetişmezse ikindi namazına, akşam ölen yarına kalıyor”(KK:16).

“Adam zenginse beş, altı tane hoca gelir okumaya, fakirse bir tane hocayla idare edilir. Hocalara da bir miktar para ödeniyor”(KK:9).

“Eğer sabahleyin erken öldüyse gece bekletilmez, o gün gömülür. Eğer ikindiden sonra öldüyse bir dahaki gün öğleye kadar bekler”(KK:9).

9.6. TABUT, TABUTU SÜSLEME, TABUTLA VE TABUTSUZ GÖMME

Yapılan araştırmada Tuzla Mahallesi’nde Boşnakların cenazeyi tabutsuz gömdükleri belirlenmiştir. Köyde sadece bir tabut olduğu ve bu tabutun tahtadan yapıldığı dile getirilmiştir. Tabutun üstüne yeşil bir örtü örtüldüğü ve bu örtünün hacdan getirildiği belirlenmiştir. Bunun dışında tabutun süslenmesiyle ilgili olarak da ölen kişi

⁹⁹ Hülya Taş, **Bursa Folkloru; Bursa İli Gelenek ve Görenekləri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**, Gaye Kitapevi, Bursa, 2002, s. 180.

erkekse tabutun üstüne havlu serildiği; ölen kişi kadınsa tabutun üstüne çember atıldığı dile getirilmiştir. Bir diğer açıklamaya göre de eğer ölen kişi genç kızsaa tabutun üstüne duvak ya da kırmızı çember atıldığı ifade edilmiştir.

Tuzla Mahallesi'nde tabuta yönelik açıklamalar şu şekildedir:

“Tabutsuz gömülür, tabut geri gelir” (KK:14).

“Bi tane tabut var köyde yetiyor zaten. Eğer durumu iyiye halı alırlar, halı örterler tabuta eğer durumu iyi değilse camiden yeşil bir bez örtülüyor. Sonra o halı camiye bırakılıyor, durumu olmayan birine veriliyor” (KK:4).

“Normalde tabutun örtüsü vardır. Genelde tabut örtüsü ama kimi halı da onun üstüne bırakır, camiye kalsın diye. Tabutun kendi örtüsü vardır, yeşildir” (KK:14).

“Ölen kadınsa çember konuluyor tabutun üstüne, kadın olduğunu belirtiyor. Ölen genç kızsaa kızın en sevdiği elbisesini ya da kırmızı çember koyuyorlar” (KK:4).

9.7. CENAZENİN TAŞINMASI VE MEZARA KONULUŞU

Tuzla Mahallesi'nde yapılan araştırmada cenazenin taşınması ve mezara konuluşuyla ilgili birtakım inanışlar gözlemlenmiştir. Ölünün taşınması dört kişi tarafından değişmeli olarak yapılmaktadır. Önden arkaya geçecek şekilde taşınan cenaze mezarlığa götürülür. Cenazeyi mezara koyma işlemi ölünün en yakınları tarafından yapılır. Mezar kazma işlemi daha önceden bir sopa yardımıyla ölünün boyunun ölçülmesiyle sopaya göre gerçekleşir. Mezara konulan cenazenin başı kibleye doğru çevrilir. Daha önce kefenleme sırasında cenazenin kolay yerleştirilmesi için bağlanan düğümler çözülür. Cenazenin üstünü kapatacak şekilde tahtalar sırasıyla dizilmektedir. Bu işlemin ardından cenazenin yakınları ve cenazeye katılan kişiler mezara toprak atarak defin işlemini gerçekleştirirler. Son olarak ölen kişinin boyunun ölçüldüğü sopa mezarın üstüne bırakılır. Daha sonra bir ibrik ve başucuna dikilen tahtaya bir havlu asılır. Böylelikle mezarın yeni olduğu vurgulanır. Tuzla Mahallesi'nde konuyla ilgili ifadeler şunlardır:

“Dört kişi cenazeyi değişe değişe taşıyorlar, önden arkaya doğru değişiyorlar hep”(KK:11).

“Mezara indikten sonra ölüyü çevirirler yüzünü kibleye doğru, altını bezlerler biraz yan yatırırklar. Orada onun en yakınları indirir mezara orda yatırırklar. Onu yatırdıktan sonra o bağlarını çözerler, çözüp bırakırlar. Üstüne tahtaları dizip çıkarlar. Öbür insanlar da toprağı atar”(KK:9).

“Üç kişi iner mezara, cenazeyi alırlar kucaklarına beraber yere indirirler. Mezara koyduktan sonra cenazeyi, yüzü kibleye gelecek şekilde sağ tarafının üzerine yatırırız. Yüzü kibleye gelir ve arkasına toprak veririz dursun diye. Mezar için hazırlanmış tahtalar var, tahıl tahtası diyoruz. İnsanlardan ikisi çıkar, tek kişi kalır. Onu dizmeye başlar, bir taraftan başlar sona kadar gider tahtaları dizer. Tahtaların kenarında boşluk kaydıysa orayı yaprak, ot parçalarıyla kapatır. Ondan sonra toprak atmaya başlarlar”(KK:30).

9.8. TELKİN

Kabre konulan ve mükellef olan bir Müslüman ölü hakkında telkin verilmesi meşru görölmüştür. Şöyle ki, kabre defnedilmesini mü-teakip bir salih kimse, kalkıp ölünün yüzünün karşısında durur, ona hitaben: ”Ya falan! Yebne fülâne!=Ey falanca kadının oğlu falan”Mesela”Ya Osman! Yebne Zeynep=Ey Zeynep oğlu Osman!...” diye üç kere seslenir, kendisinin ve anasının adları bilinmezse “Ya abdellah! Yebne Havva!=Ey ALLAH’ın kulu!Ey Havva’nın oğlu!...” denilir.¹⁰⁰

Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmalarda Boşnaklar telkin verme işlemini “talkin verme” olarak ifade etmektedirler. Telkin verme işlemi, cemaat dağıldıktan sonra köyün imamı tarafından verilmektedir. Ölen kişinin mezarının başında yalnız imam bulunmaktadır. İmamın ölen kişiye birtakım sorular ve cevaplar üzerinden verdiği telkinin, ölen kişinin sual meleklerine vereceği cevapları kolaylaştırmak amacıyla verilir. Normalde Arapça olarak söylenen telkinin Türkçe karşılığı şu şekildedir:

¹⁰⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, **Büyük İslâm İlmihali**, İstanbul, 2003, s. 184-185.

Ey Osman! Ey Aişe oğlu! Hayatında inanıp devam ettirdiğin şekilde “Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden resulullah” kelime-i şahadetini zikret, şüphesiz cennet haktır, yani sabittir, cehennem haktır, öldükten sonra dirilmek haktır, kıyamet haktır, bundan şüphe yoktur. ALLAH Teâlâ kabirlerde bulunanları muhakkak diriltilip mahşer yerinde toplayacaktır. Ve sen hatırla ki ALLAH Teâlâ’nın rabliğine, İslamın din oluşuna, Muhammed aleyhisselâtu vesselam’ın peygamberliğine, Kur’an’ın rehber, Kabe’nin kible ve müminlerin kardeşler oluşuna razı bulunmuş idin. Rabbim ALLAH’tır. Ondandır başka hiçbir ilah yoktur. Ona tevekkül ettim ve o büyük arş’ın rabbisidir.¹⁰¹ bu şekilde seslenir.

“Biz onu dinlemeyiz. Din görevlisi imam kişi, cenazeye katılan cemaati uzaklaştırır, tek başına kalır orada, telkini o verir. Öğrenir yakınının annesinin adını. Ana adı sorulur, baba adı sorulmaz cenazeye”(KK:14).

“Boşnakça hoca talkin okuyor, deniliyor”(KK:5).

“Telkin verirken annesinin ismiyle çağırırız. Sen dünyadayken Müslüman’dın, peygamberimizi peygamberin olarak kitabımızı Kur’an-ı Kerim, dinin İslam diye tebliğ edilmiştir. Orada hatırlatma yaparız, telkinin amacı hatırlatmadır”(KK:30).

9.9. RUH İLE İLGİLİ İNANMALAR

Ruh ve beden ayrılığı hem insanın doğadan farklı olduğu hem de ölümsüzlüğün ruh vasıtası ile sağlanması için düşünsel sistemlerin kabul ettiği bir öğretilerdir. Böylece insanı insan kılanın ruh-nefs-akıl olduğu kabul edilir. Ölümle çürüyen bedenden insan kurtarılır.¹⁰² Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmalarda Boşnakların tek ruh varlığına inandıkları belirlenmiştir. Ruhla ilgili çeşitli inanışlara sahip olan Boşnakların ruhla ilgili en yaygın inanışı kişi öldükten sonra ruhun gelip evini ziyaret etmesidir. Evini ziyarete geleceği düşünülen ruh için yedi gün ışıkların açık bırakıldığı belirlenmiştir.

¹⁰¹ Ömer Nasuhi Bilmen, **Büyük İslâm İlmihali**, İstanbul, 2003, s. 184-185.

¹⁰² Yıldız Akpolat, “Ölüm Sosyolojisine Dair: Ölüm İdeolojisi ya da Ölümün Toplumsallaştırılması Olarak Eshab-ı Kehf Miti”, **Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 51, Aralık 2013, s. 127.

Bir diğ er inanma da  ocuk veya genç y  ta ölen kişi ruhlarının bayramda annelerinin ellerini öpmek için geldikleri inani ıdır. Tuzla Mahallesi’nde yapılan derlemelerde ruhla ilgili belirtilen inani lar şunlardır:

“ lk g m ld    gün akşamı hangi vakitlerde gece bilmiyorum, geliyormu . Cenaze ordaki durumu bir göz gezdirir. Ne durumda? Benim pe imden mesela okunan bir şey mi var, yoksa c mb   m  var”(KK:14).

“Eğer  lm   çocuğun varsa bayramlarda ziyarete gelirmi , annesinin elini öpmeye. Biz de ak am st  kına yakıyorduk, kaynanam tembih ederdi sakın yakma  ocuk gelecek”(KK:13).

“Bir  l  yedi gün evini ziyaret edermi . Yedi gece   k açık bırakılır”(KK:17).

“O bizi gözetliyor, bizi görüyor ama seslenemiyor”(KK:5).

9.10. ÖLÜM SONRASI

9.10.1. Cenaze Evi

Tuzla Mahallesi’nde Boşnakların cenaze evine ba  sa lı ına gittikleri belirlenmiştir. Taziye dilekleri: “Ba ın sa  olsun, Allah mek nını cennet eylesin” gibi ifadelerle belirtilir. Ba  sa lı ına gidenler çay,  eker, un gibi birtakım yiyecekler götürmektedirler. Cenazenin kaldırılmasının hemen sonrasında gerçekleşen bu ziyaret oldukça hüzünlüdür. Ba  sa lı ına gidenler kullandıkları sözcükleri itinayla seçerler. Bu konuyla ilgili olarak Pervin Ergun: Geleneksel kültürde acının yaşandığı evlerde, cenaze yakınlarını incitmemek için “ ld  m ”, “gömüldü m ” gibi ifadelerin kullanılması hoş kar ılanmazken “kaldırmayla” ilgili sorular yadırganmamaktadır.¹⁰³ şeklinde ifade ediyor. Yani bu tarz durumlarda kişilerin güzel adlandırmaya başvurdukları görülmektedir.

¹⁰³ Pervin Ergun, “Türk Kültüründe  l mle İlgili Bazı Terimler”, **Milli Folklor Dergisi**, S. 100, Yıl25, 2013, s. 138.

Tuzla Mahallesi'nde cenaze evinde yedi gün yemek pişmediğiyle ilgili görüşler belirlenmiştir. Dışarıdan gelen konuklar için komşular, birtakım yemekler hazırlayıp cenaze evine götürür. Ölü evinde yemek pişmez, inancının hâkim olduğu köyde Boşnaklar cenaze evine yemek götürmektedirler.

“Başınız sağ olsun deniliyor, karşı taraf da dostlar sağ olsun diyor”(KK:17).

“Baş sağlığına giderken bir kutu şeker alıyorsun, lokum alıp gidiyorsun”(KK:31).

“Şeker, yemeklik, akşam dağıtılacak hediyelik, kimin gönlünden ne koparsa baş sağlığına götürüyoruz. Allah sabırlar versin, diyoruz”(KK:37).

“Bir hafta ölü çıkan evde yemek yapılmaz. Komşular yemeği getirir”(KK:5).

9.10.2. Ölünün Belirli Günleri

Ölüm olayı gerçekleştikten sonra ölü yakınları ölü ruhunu memnun etmek için belli günlerde çeşitli dualar, hatimler ve hayır işleri yapmaktadırlar. Tuzla Mahallesi'nde yapılan araştırmalarda ölü ruhunu memnun etmek için yedisi, kırkı, elli ikisi ve son olarak senesinde bazı törenler uygulanmaktadır. Bu günlerde ölü ruhu için mevlid okutulur, gelen konuklara yemek ikram edilir, ölü ruhu için tatlı yiyecekler dağıtılır. Bu önemli günlerde kişinin durumuna göre bazen camide bazen de evde mevlid okutulmaktadır. Sedat Veyis Örnek'e göre aslında belirli sayıların karşıladığı bu tür günler, söz konusu sayılara kazandırılmış olan dinsel, büyüsel ve geleneksel niteliklerden dolayı önemsenmişler, giderek birtakım âdetlerin bünyelerine ana öge olarak yerleşmişlerdir.¹⁰⁴ Tuzla Mahallesi'nde Boşnaklar bu günlere büyük önem vermekte günümüzde hala bu önemli günlerin düzenlenmesi konusunda hassasiyet göstermektedirler.

“Yedisinde yedi gün tebareke okunuyor. Yedinci günü gündüzden okunuyor, akşam da mevlid okunuyor”(KK:11).

¹⁰⁴ Örnek, **Türk Halkbilimi**, a.g.e., s. 220.

“Yedi gece Kur’an okunuyor, sonra yedi gece oldu mu mevlid okuyorlar. Sonra bir daha kırk okuyorlar, elli ikisini okuyorlar, sonra seneyi bekliyorlar”(KK:4).

“Her gece tebareke okunur, sonra kırkinci gece, elli ikinci gece mevlit okutulur”(KK:38).

“Yedisi, kırkı, elli ikisi illa okunur”(KK:33).

“Mezara girdiği yedinci günden itibaren mevlid okutulur”(KK:14).

“Kırkında burnu ayrılıyormuş düşüyormuş”(KK:16).

“Elli ikisinde elli iki dua okuyorlar. Kemik etten ayrılıyormuş, kolay ayrılsın diye okutuluyor”(KK:24).

9.10.3. Ölünün Eşyaları

Yapılan araştırmada Tuzla Mahallesi’nde kişi öldükten sonra eşyalarının yoksul kimselere verilmesi, yakılması ve ev içindeki kişilerin kullanmasına yönelik işlemlerin yapıldığı belirlenmiştir. Kişinin elbiselerinin bazı kimseler tarafından yakıldığı ve gömüldüğü de yapılan derlemelerde belirtilmiştir. Konuyla ilgili ifadeler şu şekildedir:

“Genellikle elbiseler, yataklar imha edilir. Pek kullanılmaz ya başkasına verirler ya da gider yakarlar, çöpe atarlar”(KK:5).

“O evden ihraç edilir. Kimi yakınına verir, kimi başka yoksul kişilere”(KK:14).

“Kullanılacak gibiyse kullanılır, ben babamın pantolonunu kullandım mesela. Kullanır zebil, israf etmezdik biz”(KK:5).

“Ölünün kıyafetleri fakir fukaraya verilir. Eğer kimse yoksa yakılır”(KK:4).

9.10.4. Ölü Yemeği

Yapılan araştırmada ölü ruhunu memnun etmek amacıyla cenazeye ve baş sağlığına gelen konuklara yemek verildiği belirlenmiştir. Verilen bu yemekler, ölü

evinde yemek pişmez inancından dolayı komşular tarafından yapılıp getirilir. Ölü yemeği geleneği, ölü için belirlenen önemli günlerde de verilmektedir. Mevlid okuma işlemi gerçekleştikten sonra gelen konuklara, ölü ruhunu memnun etmek için yemek ikram edilir. Abdülkadir İnan ölü yemeği geleneğiyle ilgili olarak şunları söylemektedir: Divan-ı Lügat-it Türk'te “yog” matem, yas; ölü defnedildikten sonra üç veya yedi güne kadar verilen yemek” diye ifade edilmektedir. Bir yerde bu yemeğe “basan” (yog basan) dahi denilmektedir. Başka bir yerde yogladı kelimesi “ölü için aş verdi” diye açıklanarak “Türklerin göreneği böyledir” diye ilâve edilmektedir. Kutadgu Bilig’de de “yog aş” olarak ifade edilmektedir.¹⁰⁵ Bu açıklamadan anlaşıldığı üzere ölü yemeği geleneği Türklerde yüzyıllar öncesine kadar dayanmaktadır. Tuzla Mahallesi’nde Boşnaklar da bu geleneği günümüzde hâlâ devam ettirmektedirler.

Cenazenin olduğu günde köyde birçok evde yemek hazırlanıp gelen konuklar davet edilir. Boşnak Mahallesi olan Tuzla Mahallesi’nde evde yemek yapıp konukları davet etme eskiye nazaran azalmış durumdadır. Bunun gerekçesi olarak da belediyenin artık cenaze günü eve ya da mezarlığa cantık ayran, yardımı yapması gösterilmiştir.

Araştırma alanında ölü yemeği geleneğiyle ilgili söylenenler şunlardır:

“Şimdi âdet çıkarmışlar ekseri cantık ayran herkese ikram ediliyor” (KK:5).

“İlk önce Kur’an okunuyor. Erkekler cenazeden gelmeden bayanlara sofraya kuruluyor. Kadınlar bitti mi erkeklere sofraya konur” (KK:24).

“Eskiden yemekler yapılır, cenaze evine götürülüyordu. Cenaze defnedildikten sonra o misafirler cenaze evine gelir, yemekler verilirdi. Şimdi cantık dağıtılıyor” (KK:36).

“Şimdi pide dağıtılıyor, önceden yemekler evde veriliyordu. Fasulye, börek, pilav, tatlılar pişiriliyordu” (KK:38).

¹⁰⁵ Abdülkadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 3.b., Ankara, 1986, s. 192.

9.10.5. İskat

Ölen bir Müslüman'ın sağlığında çeşitli nedenlerle tutamadığı oruçları, kılamadığı namazları ve yerine getiremediği yeminleri için bir fakire fidye vermesi gerekmektedir. Bu işlem fıkıh dilinde devir ya da ıskat denilmektedir.¹⁰⁶ Tuzla Mahallesi'nde yapılan araştırmada Boşnakların ıskatla ilgili ifadeleri şunlardır:

“Babam rahmetli yaptı bunu, ıskatı sağlığında verdi. Belirli bir mebla koyulur ortaya, güvenilir imam arkadaşları varsa çağrılır. Üç dört kişi orada belirli bir Kur'an okunur, dualar yapılır. Dualar yapıldıktan sonra en fukara, en fakir, dar gelirli boyutta kişilere oradaki meblağdan pay edilir”(KK:14).

“Vardı eskiden. Bir tane Hacı Yunus vardı, hatta oğlu şimdi kahve tutuyor. O kadar babasına sövdü ki babasını dövecekti. İskat yapmış işte”(KK:5).

“İskat yapıyorlarmış. Cenaze yataarken birisi cenazenin üstünden fakire bir şey veriyormuş, o ona veriyormuş. Üç kere veriliyor, alınıyor”(KK:22).

“İskat var. Yakınları oturuyor cenazenin yanına, sen bana ben sanasoruyorum. Bu namaz için, bu oruç için, bu bilmem ne için öyle ıskat verilirdi. Onun üstünde hesap ediyorlar, o parayı veriyorlar artık kime veriliyorsa”(KK:33).

9.11. YAS TUTMA

Yakınını kaybeden bir insanın bu durum karşısında duyduğu tepkiler şaşkınlık, isyan ve acıdır. Toplumsal, ekonomik, biyolojik ve duygusal yönden bağlı bulunduğumuz bir insanın kaybından duyduğumuz acı insalcıl bir tepkidir. Yas, toplum tarafından bizim için “önemli” olarak tanımlanmış insanların ve yakınlarımızdan birinin kaybıyla duyulan acı toplumsal kalıplar içinde ifade etmektir.¹⁰⁷ Yapılan araştırmada Boşnakların yas tutmaya çok sıcak bakmadıkları görülmüştür. Dini açıdan yas tutmayı çok doğru bulmadıklarını belirtmelerine karşın, yas durumuyla ilgili sakındıkları bazı

¹⁰⁶ Örnek, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, a.g.e., s. 59.

¹⁰⁷ Örnek, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, a.g.e., s. 81.

durumları dile getirmişlerdir. Çoğu ailede yas tutma olayının belirgin bir şekilde yaşandığı saptanmıştır. Buna karşılık cenaze sonrası ağıt yakma olayına kesinlikle karşı çıktıkları belirlenmiştir. Dede Korkut Hikâyeleri'nde Bamsı Beyrek'in ölümü sonrasında yasla ilgili şu ifadeler yer verilmiştir: Beyrek'in babası kaba sarığı kaldırıp yere çaldı, çekti yakasını yırttı, oğul oğul diyerek böğürdü feryat figan etti. Ak bürçekli anası boncuk boncuk ağladı, gözünün yaşını döktü, acı tırnak ak yüzüne aldı, çaldı, al yanağını yırttı, kargı gibi kara saçını yoldu, ağlayarak sızlayarak evine geldi. Pay Püre Bey'in penceresi altın otağına feryat figan girdi. Kızı gelini kah kah gülmez oldu, kızıl kına ak eline yakmaz oldu. Yedi kız kardeşi ak çıkardılar kara elbiseler giydiler.¹⁰⁸ Boşnaklarda yas tutma işemi, koyu renkli kıyafetlerin giyilmesi, eğlencelere gidilmemesi, radyo ve televizyonun açılmaması ve hüzünlü olma şeklinde birtakım uygulamaların yas durumunda önemli belirtiler olduğu saptanmıştır. Yapılan araştırmada yas tutmayla ilgili şu ifadeler yer verilmiştir:

“Yas tutma en çok gavurlar yapıyor. O yas tutma gavurlara mahsustur derler.”(KK:10)

“Ağıt günah olduğunu bildiğimiz için ağıt yakmıyoz”(KK:13).

“Kırk gün toprak çekiyormuş acıyı. Kırk gün yas tutarlar”(KK:21).

“Ölü çıktı mı evden, kırk acın var; o hep bir gün, bir gün azalır. Kırk bitince bir acım kalır, o da ömür buyu sürer”(KK:38).

“Müzikten kaçarlara, oyundan böyle topluma eğlenceye katılmazlar, böyle düğünlere falan bir süreliğine katılmazlar. Sonra gene aynı hayat devam eder”(KK:11).

“O evde televizyon açılmaz, müzik olmaz. Düğün varsa o evde eğlenceli düğün iptal edilir. Tuzla'da beyaz giyme derler. O evden beyaz kefenle cenaze çıkıyor”(KK:34).

“Senin evinden cenaze çıktıysa kalkıp allı pullu, kırmızılı giyilmez. Dışarıdan gelenler kınarlar. Genelde koyu renkler giyilir”(KK:31).

¹⁰⁸ Muharrem Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, Milli eğitim Basımevi, İstanbul, 1969, s. 70-71.

“Elli iki gün sürüyor işte elli ikisine kadar”(KK:17).

9.12. MEZARLIK VE MEZARLIK ZİYARETLERİ

Tuzla Mahallesi’nde mezarlık köyün giriş kısmında bulunmaktadır. Mezarlık dışında cenaze başka bir yere gömülmemektedir. Mezarların başına çeşitli çiçekler ve ağaçlar dikilmektedir.

Köy halkı bayram, kandil gibi özel günlerde mezarlığı toplu bir şekilde ziyaret etmektedir. Özellikle Ramazan Bayramı’nda cami imamıyla birlikte toplu olarak mezarlıkta Kur’an okunup dua edinilmektedir. Bu özel günler dışında perşembe ve cuma günleri de mezarlık ziyareti yapıp ölen kişilerin ruhu için Kur’an okunup dua edilir.

“Köyümüzün altında köye varmadan sağ taraf, sol taraf mezarlık”(KK:11).

“Bayramda burada camiden çıkıldığı zaman bütün herkes doğru mezarlığa gider. Orda imamla beraber imam okur, herkes duasını okur”(KK:9).

“Çiçek ekilir, gül veya çam ağacı isteğe bağlı”(KK:17).

“Ölünün boyunu bir sopayla ölçerler. Daha mezar kazılmadan önce mezara giderken o sopayla kazılırdı. O sopanın boyuna göre kazılıyordu. Toprağa gömüldükten sonra o sopa da mezarın üstüne bırakılırdı”(KK:9).

“Çam ağacı, selvi, çiçek, gül sevap diyorlar. Mezarı boş bırakmican diyorlar, yani o yeşerdikçe onun ruhu da rahat uyuyor”(KK:11).

“Genellikle Ramazan Bayramı’nda mezarlığa gidilir, Kurban Bayramı’nda pek gidilmiyor.”(KK:16)

“Valla biz istedik etrafını çevirmeye, dediler iyi değilmiş. Biz taş diktik”(KK:13).

“Odun başına havlu bağlanır. Kızsa çember erkekse havlu bir de havluya ibrik bağlanır. Belli olsun yani o gün gömüldüğü taze mezar olduğu”(KK:11).

9.13. ÖLÜM OLAYI İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Tuzla Mahallesi'nde ölümle ilgili çeşitli inanışlar vardır. Bu inanışlar günümüzde hâlâ devam etmektedir. Kaynak kişilerin ifadeleri şu şekildedir:

“Ölünün üstünden çıkarılan çamaşırlar kuru bırakılmaz hemen ıslatılır”(KK:3).

“Benim burnum kaşınsın kesinlikle biri ölür”(KK:34).

“Ölü evinde yedi gün yemek pişirilmez, ev süpürülmez ilk günü”(KK:17).

“Ölünün üzerinden gasılhanedeyken fare ya da herhangi bir şey geçerse ölü vampir ya da hortlak olur. Bu yüzden başında birileri bekler. Ölü kadınsa kadın bekler, erkekse erkek bekler”(KK:5).

“Ölünün yüzü sarımtırak olursa eğer cennetlik olduğunu söylüyorlar”(KK:14).

“Eğer ölü yüzü sarıysa maşallah bak iyi cevap vermiş Allah'a, eğer morsa nasıl Allah'a cevap verdi bilmem, diyorlar”(KK:4).

“Cumartesi ölürse üç cumartesi cenaze olur, diyorlar”(KK:37).

“Ceset yumuşak oldu mu yakında gene cenaze kalkar diyorlar”(KK:24).

“Ölü cesedi yumuşak olursa çok cömertti dünyasında diyorlar”(KK:37) .

“Yıldız kaydı mı ölü olacak”(KK:38).

10. BAYRAMLAR VE KUTLAMALAR

Bayramlar ve kutlamalar herkesin bir arada bulunduğu dini ve kültürel değerlerin yaşandığı özel günlerdir. Bu günler için birtakım hazırlıkların yapıldığı ve herkesin bir araya geldiği bilinmektedir. Dini yönüyle birçok Müslüman tarafından takip edilen Ramazan ve Kurban Bayramı Tuzla Mahallesi'ndeki Boşnaklar tarafından da büyük önem verilip kutlanmaktadır. Bu özel günler için önceden çeşitli hazırlıklar yapılmaktadır. Bu dini bayramlar dışında Boşnakların önem verdiği bir diğer kutlama

da Hıdırellez'dir. Baharın gelişini kutlamak amacıyla her yıl mayıs ayında Hıdırellez kutlanmaktadır. Bu kutlamanın dışında Boşnaklar her yıl diğer Boşnak köyleriyle dönüşümlü olarak Pita Şenliği düzenlemektedirler. Bu kutlamalarda bir araya gelen Boşnaklar kendi kültürel değerlerini yaşatmaktadırlar. Bu kutlamalarda Boşnaklar gelen konuklara çeşitli ikramlarda bulunmaktadırlar.

10.1. RAMAZAN AYI/RAMAZAN BAYRAMI

Türklerin etkisiyle Müslümanlığı kabul eden Boşnaklar Ramazan ayına büyük önem vermektedirler. Bu ayda herkesin oruç tuttuğu ve kötü alışkanlıklardan kaçındığı belirlenmiştir. Ramazan ayında oruç tutmak, teravih namazına gitmek, namaz kılmak, mukabele takip etmek, fitre ve zekât vermek takip edilen ibadetler arasındadır. Müslümanlar için kutsal kabul edilen bu ayda belli kurallar çerçevesinde dini görevler yerine getirilmektedir. Bu dini görevler dışında birtakım geleneksel uygulamalar da yapılmaktadır. Tuzla Mahallesi'nde Boşnaklar ramazan ayı gelmeden belli bir ücret karşılığında sahura uyanmak amacıyla bir çağrıcı tutmaktadırlar. Bu çağrıcı, ramazana bir gün kala yatsı namazı çıkışında ihale usulü belirlenir. En düşük ücreti talep eden kişi otuz gün boyunca köy halkını sahura kaldırmaktadır. Köy halkını sahura kaldıran çağrıcı davul çalmamaktadır, cama vurup uyandırmayana kadar gitmemektedir. Boşnaklar arasında meşhur olan Boşnak böreği otuz gün boyunca her sahurda yapılmaktadır. Sahur hazırlığı için saatler öncesinden kalkan kadınlar muhakkak her gece Boşnak böreği, sütlaç ve daha birçok yiyeceği hazırlamaktadırlar.

Tuzla Mahallesi'nde ramazanla ilgili ifadeler şunlardır:

“Benim annem otuz gün boyunca otuz tane börek yapardı. Her sabah kalkar, açar böreği sahura yetiştirirdi. Şimdi de yapıyor benim hanım”(KK:9).

“Ben gençken her sabah börek yapardım, tatlı yapardım. Bizim Boşnak tatlısı hurmacık derdik, onu her sabah yapardım”(KK:14).

“Fakirlere yardım yapılıyor. Fitir veriyoz, zekât veriyoz”(KK:24).

“Bizim burda silah atarlardı, aynı düğün gibi sabahleyin ramazana kalkacağız diye”(KK:19).

“Her sene köyden ihale usulü bir kişi seçilir. Para karşılığında otuz gün boyunca sahura kaldırırdı. Tek tek evleri gezerdi, elinde bir sopa cama vururdu. Seni kaldırmadıkça ayrılmazdı ordan”(KK:9).

“Önceden tutuluyordu bir adam, her gece senin camına veya kapına sopayla vurup uyandırıyordu”(KK:22).

Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmada Boşnakların iftar için birtakım hazırlıklar yaptıkları belirlenmiştir. İftar zamanının anlaşılmasıyla ilgili köyde ezan okunmasının dışında birtakım yöntemlere de başvurulduğu ifade edilmiştir. İftardan sonra kadınlar ve erkeklerin teravih namazına gittikleri ve daha sonra belli mekânlarda toplandıkları dile getirilmiştir.

Tuzla Mahallesi’nde iftar zamanı ve sonrası için yapılan açıklamalar şu şekildedir:

“Önceden kimsede aygaz yoktu. Ne küçük tüp ne de aygaz vardı. Yemeği devamlı sobanın üstünde yapardık. Yazın halıları seriyoz, bu maşına çıkıyor dışarı kuruluğa, devamlı sobada yemekler pişerdi”(KK:4).

“İftarda hafif yemekler yeriz. Teravih namazı oluyor ya fazla yemeyiz teravih kolay kılınsın diye. Sahurda yiyebildiğin kadar ye, daha çok sevap oluyormuş”(KK:13).

“Ben kendi yakınlarımı, erkekleri çağırırım davet ederim. Bir sofra, iki sofra iftar yemeği veririm. Birçok kişi verirdi”(KK:7).

“İlk önce eşimin annesini, babasını davet ederim. Sonra kendi ailemi davet ederim. Sonra eş, dost, akraba varsa onları davet ederim, onlar bizi davet eder”(KK:17).

“Bizde köyde iftar yaklaştı mı tüfek patlatırız. Ramazanın yaklaştığını da tüfek patlatarak söylüyorlardı. Eskiden öyleydi”(KK:34).

Tuzla Mahallesi'nde yapılan araştırmada Ramazan Bayramı'na yönelik hazırlıklar bir hafta öncesinden başlamaktadır. Bayram temizliği, çocuklara kıyafet alınması, gelen konuklara ikramlık yiyeceklerin alınması gibi birtakım hazırlıklar yapılmaktadır. Bunun dışında arife gününe yönelik birtakım hazırlıklar ve kaçınmalar da söz konusudur.

Tuzla Mahallesi'nde bu hazırlıklarda ilgili açıklamalar şunlardır:

“On beş, yirmi gün kala temizliğe başlanır. Evin temizliği camlar, kapılar silinir. Çocuklara kıyafet alınır. Büyük insanlar evde baklava yaparlar”(KK:17).

“Arife günü alışverişe gideriz. Çocuklara kıyafet illa alınır”(KK:13).

“İmkânın varsa herhangi bir iş yapmayacan. İmkânın olduğu kadar ibadet yapabiliyorsan yap”(KK:7).

“Biz ufakken oruç tutmadığımız zaman en az annem derdi:” Arife günü bari tut, arife günü kuşlar bile oruç tutuyor o kadar sevap.” öyle derdi”(KK:9).

Yapılan araştırmada Ramazan Bayramı'nın ilk günü Tuzla Mahallesi'nde erkekler bayram namazına gitmektedirler. Bayram namazı sonrasında cami önünde sıraya dizilen erkekler birbiriyle bayramlaşır. Daha sonra cami imamıyla birlikte mezarlık ziyaret edilip ölmüşlerin ruhu için dua edilir. Tüm bunların ardından aile büyükleri ziyaret edildikten sonra bütün köy halkı birbirlerinin evlerine bayramlaşmaya gitmektedirler. Bayramlaşmaya gidilen eve çay, şeker, çikolata gibi birtakım hediyeler götürölür. Bayramlaşmak için gelen konuklara çeşitli ikramlar yapılmaktadır. Yine aynı şekilde bayramlaşmak için el öpen çocuklara para, şeker, mendil gibi birtakım hediyeler verilir.

“Caminin önünde herkes bayramlaşır, tokalaşır. Ondan sonra tokalaşma caminin avlusunun içinde olur. Kapının önünde çıkanlar hemen sıraya girer. Arkadan gelenler tokalaşıp tekrar sıraya girer. O şekilde komple cemaatle bayramlaşma bittikten sonra mezarlığa gidilir. Mezara imam gelir, köyün imamı orda iki tane veyat da üç tane dua okur”(KK:15).

“Mezarlığa gidilir, dua edilir sonra eve gelip büyüklerin ellerini öpölür. Sofra kurulur kahvaltı yapılır. Sonra hısıım akrabaya gidilir gezmeye. İlk önce büyüklere gideriz”(KK:13).

“Eşim namazdan geldiği zaman kapıda karşılarım, elini öperim. Bayramını mübareklerim sonra kahvaltı eder, yemek yeriz. Büyüklerimin, kayınpederimin, kaynanamın, yanına iner onların ellerini öperiz”(KK:17).

“Bayramlaşmaya gelen çocuklara şeker, biraz durumun iyiye para da veriyon”(KK:4).

10.2. KURBAN BAYRAMI

Türk Dil Kurumuna göre kurban sözcüğü şu şekilde tanımlanmıştır: Dinsel bir buyruğu ya da bir adağı yerine getirmek amacıyla kesilen hayvan.¹⁰⁹ dir. Kurban uygulaması günümüzde hala birçok millet tarafından farklı şekilde uygulanmaktadır. Kan akıtılarak yapılan kurbanın yanı sıra kansız kurban işlemi de mevcuttur. İslam dinine göre kan akıtılarak yapılan kurban işlemi günümüzde Kurban Bayramlarında yapılmaktadır. Kurban Bayramı dışında da kesilen kurbanlar vardır. Bu tarz kurbanlar “adak kurbanı” diye geçmektedir.

“Kur’an-ı Kerim’de de ayrıntılı bilgi verilmeksizin Hz.Âdem’in iki oğlunun Allah’a kurban takdim ettiklerinden söz edilir. Kur’an’da Kevser suresi hariç diğer ayetlerde kurbanla ilgili hükümler hep hac ibadetiyle birlikte yer almaktadır. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v)’in hicretin ikinci yılından itibaren Kurban Bayramlarında kurban kesmeye başlaması, hac ve umre esnasındaki uygulaması ve kurbanla ilgili yapmış olduğu çeşitli açıklamalar bu konuda bir dini geleneğin ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur.¹¹⁰

Tuzla Mahallesi’nde yapılan araştırmalarda Boşnaklar kurban kesme işlemini dini amaçla yapmaktadırlar. Kurban Bayramı’nda hemen hemen bütün köy halkı kurban kesmektedir. Kurban kesme işlemiyle ilgili olarak Boşnakların hem dini hem de geleneksel bazı inanışları belirlenmiştir. Kurban kesilecek hayvanın seçilmesiyle

¹⁰⁹ **Türkçe Sözlük**, Evrensel İletişim Yayınları, Ankara, s. 295.

¹¹⁰ Şerife Uzun, Türk İslam Edebiyatında Hac ve Kurban Motifleri (Şair Sultanlar Örneği), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007, s. 24.

başlayan bu süreç daha sonra bayram sabahı hazırlıkların bitmesiyle kesim işlemi başlamaktadır. Belli kurallar çerçevesinde kesilen kurban, bir kısmı aileye diğer kısmı da kesen kesmeyen bütün köy halkına eşit bir şekilde dağıtılmaktadır.

Tuzla Mahallesi'nde yapılan derlemelerde kurbanla ilgili ifadeler şu şekildedir:

“Çocuklar kurban kesilecekti ama Allah kurbanı yarattı. Koçu saldı aşağı kurbanlar kesildi”(KK:21).

“Kurban bizi ahirette karşılayıp sıratı geçmemize yardımcı olacağı için kurban kesilir”(KK:36).

“Büyük hayvan en fazla yedi kişi kesebilir, ufak hayvan bir kişi, deve dokuz kişi”(KK:7).

“Büyükbaşta iki yaşını doldurması gerekir. Bunu da anlayabilmemiz için önde iki dişi vardır. Alt dişlerini attıktan sonra iki yaşını doldurmuştur. O kurban makbuldür, onu keseriz. Onun haricinde ufakbaş hayvanda da eğer kendi süründen çıkardıysan tam olarak yaşını biliyorsan altı ayını doldurmuş olması lazım. Küçükbaşlarda eğer ki altı ayını doldurmadıysa annesinin boyunu bulduysa gene kendi hayvanın da annesinin boyunu bulduysa beş aylık da olsa kesilir”(KK:15).

“Kuyu açıyorsun, önce kurbanı oraya getiriyorsun. Yavaş yavaş ite kaka değil öyle, kendisi gelecek. Bazı aksi oluyor, macburen yatırıyor, üç ayağını birden bağlıyor, böyle bir ayak boşta kalıyor. Kibleye dönüyorsun, çeviriyorsun, kesiyorsun”(KK:5).

“Kurban kesmeden önce ona soruyor, üç kere soruyor:”Ben senin namına kurbanını kesiyom, kabul ediyon mu, kabul ediyon mu, kabul ediyon mu?” üç kere soruyor. O da üç kere cevap veriyor. Ben de senin namına kurbanı kesiyom, diyor”(KK:9).

“Çıkan kemikler dahi kuyu açılıp tekrar gömülür. Kurbanın hiçbir organını çöpe atmıyoruz”(KK:15).

“Kurban kesene hediye veriyoz, gönlünden ne koparsa veriyosun”(KK:34).

“Kurban kesene havlu hediye edilir, genelde para da verilir”(KK:36).

Tuzla Mahallesi’nde yapılan derlemeler sonucunda Boşnaklar Kurban Bayramı’nın birinci günü, sabah erken saatlerde kurban orucuna niyet etmektedirler. Bu oruç herkes tarafından tutulmasa da günümüzde hala devam ettiren kişiler mevcuttur. Kurban kesme işlemi tamamlandıktan sonra hayvandan alınan sağ böbrekle oruca son verdikleri belirlenmiştir.

Yapılan derlemelerde kurban orucuyla ilgili ifadeler şu şekildedir:

“Kurban kesen kurbanını kesene kadar oruç tutar. Kurbanın sağ böbreğini keser, kestikten sonra onla iftar yapar”(KK:13).

“Sabahleyin camiye giderken bir şey yemicen, kurban kesesiye kadar. Kurban kestin mi alacaksın sağ böbreği, bir parça onla iftarını açacaksın”(KK:26).

Yapılan araştırmada Tuzla Mahallesi’nde Boşnakların önem verdiği bir diğer kurban çeşidi de adak kurbanıdır. Tuzla Mahallesi’nde adak kurbanıyla ilgili olarak bazı kurallar ve inanışlar saptanmıştır. Adak kurbanı, niyet edilen bir dileğin gerçekleşmesi üzerine kesilen bir kurban çeşididir. Kişilerin dileği gerçekleştikten sonra bu kurbanın muhakkak kesilmesi gerektiği inancı hâkimdir. Aksi takdirde kötü bir durumla karşılaşılması veya başlarına kötü bir şeyin geleceğine yönelik birtakım inançları bulunmaktadır. Kesilen bu kurban etinin tamamı yoksul kişilere dağıtılır. Bu kurbanla ilgili bir diğer inanma da kesilen bu kurban etinden ev halkının kesinlikle yememesidir.

“Söz verdiğinde kesmesi lazım, kesmediği zaman başına bir iş gelir. Herkese veriyon, o hane yemiyor adak olduğu için”(KK:5).

“Kestiğin zaman aileye yedirmeyecen. Dışardan et alacan hani ailenin gözü kalmasın ama o adaktan yedirmiyorsun”(KK:7).

“Bir kaza yapar der ki :”Ben bu kazayı atlatırsam, bu belayı atlatırsam kurban keseceğim.” Öyle ufak tefek bir kuzu alır, keser. Ona buna dağıtır. Kendin hariç herkese bir kendin yiyemezsin”(KK:9).

Yapılan derlemelerde Kurban Bayramı'yla ilgili hazırlıklar ve uygulamalar şu şekilde ifade edilmiştir:

“Kurban Bayramı 'nda ne kadar çok yıkarsan her şeyi çok temiz oluyormuş. Bütün sene temiz geçiyormuş”(KK:22).

“Kurban Bayramı ve arife günü çamaşır yıkanmaz, ev işi yapılmazdı. Koyunların gözüne köpük gidermiş”(KK:37).

“Bayram namazından çıktığın gibi bıçaklar bilenir, halat ayarlarsın, kuyu kazılır, sıcak su hazırlarsın, havlu hazırlarsın. Ondan sonra kurbanı kesecek kişiyi çağırıyon, geliyor, kesiyor”(KK:16).

Kurban Bayramı'nda mezarlığa gidilmez, şeker bayramında gidilir. Kurban Bayramı'nda camiden çıkar çıkmaz kurban kesmeye ilk önce odaklanılır”(KK:9).

“Eskiden helva pişirirdik bayramda. Adamlar camiden çıkasıya kadar helva hazırıldı. Helva ikram ederdik, şimdi baklava yapılıyor”(KK:33).

“Bayramlaşmaya gidince hediye alırız. Kutu çikolata alırız, hediyesiz gitmiyoruz”(KK:34).

“Bayram akşamı çocuklara kına yakarız”(KK:37).

10.3. KANDİLLER

Tuzla Mahallesi'nde yapılan derlemelerde kandillerin halk arasında dini öneme sahip önemli günler olarak kabul edildiği belirlenmiştir. Bu önemli günlerde Müslümanlar hem dini hem de geleneksel birtakım uygulamalar sergilemektedir. Kaynak kişilerin ifadelerine bakıldığında kandillerin dini öneminin kavrandığı ama içerik olarak çok fazla bilgiye sahip olunmadığı belirlenmiştir. Bunun dışında kandillerde bazı uygulamaların günümüzde hala devam ettiği tespit edilmiştir. Müslümanların kutladıkları kandiller Mevlit Kandili, Regaip Kandili, Miraç Kandili, Berat Kandili ve Kadir Gecesi olarak kutlanmaktadır. Bu önemli kandillerde

Müslümanların kötü alışkanlıklardan kaçındığı ve dini görevlere daha fazla önem verdiği belinmektedir.

Araştırma alanında Boşnaklarla yapılan derlemelerde kandillerle ilgili ifadeler şu şekildedir:

“Çoğu kişi kandilde mevlid okutuyor, ölüleri ruhu için. Çoğunlukla helva dağıtıyorlar”(KK:4).

“Namazımızı kılarız, Kur’an’ımızı okuruz, tespih çekeriz”(KK:13).

“Kandillerde camiden çıktık mı herkesle el sıkışma oluyor. Durumu iyi olan camide kek, çikolata dağıtır. Bazı komşular helva dağıtır”(KK:28).

“Kandillerde çacukları sevindirmek için meyve suyu, kek ya da bir şey dağıtıldı”(KK:17).

10.4. MUHARREM AYI

Tuzla Mahallesi’nde bir diğer önemli kutlamalardan biri de Muharrem Ayı’dır. Bu ayda köy halkı belli günlerde oruç tutmaktadır. Köyün tamamı olmasa da büyük bir çoğunluğu bu ayda oruç tutmak, Kur’an okumak, namaz kılmak gibi ibadetleri yerine getirmektedir. Bu ayın sonunda çeşitli malzemelerden aşure yapıp komşulara dağıtılmaktadır.

“Aşure yapıyoruz, oruç tutuyoruz. Kur’an kırk bir yasin muhakkak okutuyoruz”(KK:24))

“En az üç gün veya altı gün oruç tutarlar. Şimdi aşure yapıyorlar bütün köyde”(KK:22).

“Aşure pişiriyoruz, dağıtıyoruz komşulara. Kimi yedi gün kimi üç gün oruç tutuyor”(KK:21).

10.5. HİDİRELLEZ

Hıdırellez sözcüğü, Hızır ile İlyas Peygamberlerin adlarının birleşmesinden meydana gelmektedir. Hıdırellez gününe, İnegöl yöresinde, her yerin yeşillenmesinden ötürü “Yeşil Gün” adı da verilmektedir. Yeşil Gün, kıştan çıkmak, ondan kurtulmak, bahara kavuşmak anlamına gelmektedir. Hıdırellez, İlyas’ın ölümsüzlüğü anlamını da içermekte, Hızır ile İlyas’ın buluştuğu gün olarak düşünülmektedir. Bu nedenle Hıdırellez, Hızır’la İlyas’ın ölümsüzlüğünü canlandıran, kıştan kurtulmanın ve bahara kavuşmanın sevincinin dile getirildiği bir gündür.¹¹¹

Hıdırellez kutlamaları Tuzla Mahallesi’nde Boşnaklar tarafından da her yıl 6 Mayıs’ta kutlanmaktadır. Bu kutlamalar Hıdırellez gününden bir gün önce başlamaktadır. Boşnaklar Hıdırellez’e “yürjev” ismini vermektedirler. Hıdırellez kutlamaları eskiye oranla azalsa da birçok uygulama hakkında açıklamalar yapılmıştır. Boşnaklar Hıdırellez günü gelmeden evde temizlik yapmaktadırlar. Hıdırellez günü sabah güneş doğmadan şifa getirmesi, hastalıklardan koruması amacıyla çocukların ayağına ısırgan otu sürülerek uyandırma işlemi yapılmaktadır. Belirlenen bir alanda salıncak kurularak eğlencelere başlanmaktadır. Boşnakça türküler eşliğinde halaylar çekilmektedir. Her yıl bir evde yapılan bu eğlencelere erkekler karşidan izleyerek katılmaktadırlar. Ev sahibi olan kimse o erkekleri kızlara yaklaştırmamakla görevlidir. Hıdırellez gününde köy halkı tarafından uygulanan bazı geleneksel inanmalar da söz konusudur. Nereye evleneceğini merak edenler bir gün önceden ısırgan otu dikerler. Daha sonra güneşin vurmasıyla eğilen ısırgan otunun hangi yöne doğru eğildiğiyle ilgili inanmalar mevcuttur. Isırgan otunun eğildiği yöne doğru evlilik yapılacağı yönünde inanmalar vardır. Bir diğer inanma da kızlar tarafından gerçekleşir. Kızlar saçlarının daha sağlıklı olması amacıyla yoncalara uzanarak saçlarını yoncalara sürmektedirler. Bu şekilde daha sağlıklı saçlara sahip olunacağı düşüncesi hakimdir. Hıdırellez gününde erkekler sevdikleri kızların camlarda duran çiçeklerini kaçırmaktadırlar. Bu şekilde çiçeğini aldığı kıza sevdalandığını ifade eder. Bu durum karşısında kızlar, çiçekler alınmasın diye Hıdırellez gününde tüm çiçekleri içeri almaktadırlar. Hıdırellez gününün akşamında da eğlenceler devam etmektedir. Belli bir alanda yakılan ateş etrafında

¹¹¹ Numan Kartal, **İnegöl Folkloru**, İnegöl, 1998, s. 188.

toplanan gençler, yakılan ateşin üstünden atlamaktadırlar. Tuzla Mahallesi'nde Boşnaklar hayvanların daha sağlıklı olması amacıyla Hıdırellez gününde çeşitli bitkiler yardımıyla hayvanlara birtakım uygulamalar yapmaktadırlar. Yine bir diğer inanma da Hıdırellez akşamı tepeden bakıldığı zaman ışık belirtisinin olduğu alanda define olduğuna dair inanıştır.

Tuzla Mahallesi'nde Hıdırellez gününe yönelik ifadeler şunlardır:

“Hıdırelleze yürüyev deriz. Hızır ile İlyas'ın buluşması günü. Hızır ile İlyas Peygamberlerin buluştuğu gün. Mayısın altısı geldi mi Hıdırellez”(KK:5).

“5 Mayıs akşamı kızlar gübürlüğe ısırgan dikerdi. Sabahleyin güneş vurduğunda ısırgan eğiliyor. Eğildiği tarafa gelin gitcek veya erkekse ordan evlenecek. Mesela Lütfiye köyüne eğildiyse ordan evlenecen. Salıncak bağlanırdı, öyle eğlence falan olurdu. Herkes sallanırdı, koca bir söğüt vardı bütün köy sallanırdı. Buradan aşağı kadar salıncak gidiyordu. Millet özel olarak giyinirdi, güzel güzel giyinirdi. Delikanlılar kızlara bakardı, kızlar türkü söyler”(KK:5).

“Nerde toplanılacaksa o arkadaş bir şeyler yapıyor, yiyiyoz, içiyoz, gece sallanıyoz, şarkı söylüyoz. Salıncak bağlıyor o hanenin reisi, hem bize bekçilik yapar delikanlılar yaklaşmasın diye hem bizi kollar. Sallar bizi, dolaşır bize kötülük gelmesin çünkü ailemiz ona emanet ediyor. Biz de yirmi, yirmi beş tane kız orada toplanır. Delikanlılar hep evin etrafında o ona laf atar, o ona fıstık atar”(KK:11).

“Bağlıyorlar salıncak. Sallıyorlar, oynuyorlar, şarkı söylüyorlar. Ateş bazı yakıyorlar, hopluyorlar ateşte”(KK:12).

“Delikanlılar o kızın bahçesinde çiçekler varsa bütün çiçekleri keser. Kız o gün bütün çiçekleri içeri alır”(KK:4).

“Yoncada yuvarlanıyorlardı, saçları gür olsun, yonca gibi koksun diye”(KK:42).

“Şimdi güllerin altına bir şey çiziyon, evim olsun diye”(KK:22).

“Gece saat on iki sularında, bir sularında bazı insanlar tepelere çıkarlar. Tepelerden seyredeler, derler o gece para nerede varsa yanar o gece. Orayı gidip

takip ederler. Tam alev değil de topraktan alev gibi bir şey görünüyor. Onu takip ederler Hıdırellez'de. Ancak o akşam görülebilir, o ışığı başka zaman göremez. Orada define falan olduğuna inanıyorlar”(KK:9).

“Biz küçükken rahmetli annemiz güneşten önce ısırganla bizi yakardı. Isırgan otu alırdı, ayaklarımıza sürerdi. Çok sağlıklı oluyormuşsun. Seneden seneye onu yapardı”(KK:13).

“Eskiden tokaçla çamaşır yıkıyorlardı burada. O gün onla yıkamazlar. Birisi yıkasa bile başka bir komşu seni döver. Gene de oradan kaçarsın yani terslik olur diye”(KK:9.)

“Kuyular vardı, su kuyuları, o gün süpürge atarlar su kuyularına o sene hava kurak geçmesin diye, yağmur yağsın diye”(KK:9).

“Bir tane ot var, o ottan doğranırdı. Çok kokan bir ot, ona milodu otu derlerdi. O otu hayvanlara kesinlikle yedirmek lazım”(KK:9).

10.6. PİTA ŞENLİĞİ

Tuzla Mahallesi'nde yaşayan Boşnaklar her yıl düzenlenen Pita Şenliği'ne katılmaktadır. İnegöl'de bulunan Boşnak Mahalleleri arasında her yıl dönüşümlü düzenlenen bu şenliğe Bursa'da bulunan birçok Boşnak katılmaktadır. Şenliğin adına Pita denilmesinin asıl nedeni Pita adı verilen yağlı Boşnak böreğinin şenlikte gelen konuklara ikram edilmesinden gelir. Geçmiş yıllarda bu börekler köy halkı tarafından yapılırken şimdi ise gelen ustalar tarafından köy meydanında yapılmaktadır. Konuklara Boşnak böreği ikram edildikten sonra Boşnakça türküler eşliğinde hep birlikte halaylar çekilir.

Boşnak Mahallesi olan Tuzla Mahallesi'nde düzenlenen Pita şenliğiyle ilgili ifadeler şu şekildedir:

“Oyunlar oynanıyor, pitalar dağıtılıyor. Baştan köylüler yapıyordu börekleri şimdi parayla başkaları yapıyor”(KK:23).

“Pita Şenliği yapılıyor. Diğer köylerden Boşnaklar geliyor. Pita dediğimiz Boşnak böreği dağıtılıyor. Boşnakça türküler eşliğinde halaylar çekiliyor”(KK:7).

“Köyde her evde Boşnak böreği yapılıyor. Herkes bir tepsi yapıp getiriyor. Eğlence oluyor öyle”(KK:4).

11. DİĞER İNANMALAR VE UYGULAMALAR

Tuzla Mahallesi’nde insanların benimsedikleri birtakım inanışlar belirlenmiştir. Bu inanışlar belirlenmeden önce genel olarak inanışlarla ilgili bazı sorular hazırlanmıştır. Hazırlanan bu soruların içinden köyde bulunan inanmalar çalışmaya eklenmiştir. Bu inanmalar kaynak kişilerin ifadeleri doğrultusunda ayrı ayrı başlıklar halinde verilmiştir.

11.1. AĞAÇ İLE İLGİLİ İNANMALAR

Varlığın başlangıcı ve devamında hava, su, toprak kadar ağaç da önemli bir yere sahiptir. Ağaç, kişi oğlunun inanış ve düşünüş dünyasında “türeyiş”, “beslenme”, “Tanrı ile irtibat kurma”, “cennete ulaşma”, “şifa”, “dilek”, vs. aracı rolünü üstlenmiştir. Ağacı “tanrısal” bir varlık olarak kabul eden insanlık, onu neredeyse bütün inanma ve pratiklerinde ana eksene oturtmuştur.¹¹²

Tuzla Mahallesi’nde ağaçla ilgili birtakım iyi ve kötü inanışlar belirlenmiştir. Bu inanışlar kaynak kişiler tarafından aktarılmıştır. Özellikle ardıc ağacının sihir ve nazara karşı iyi geldiğine dair inanışlar belirlenmiştir. Yakutların ataları ardıcın tanrısal, sihirli bir gücünün olduğuna inanmışlardır. Bunu da atalarından öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Ev bark, bahçe, ağıl gibi yerleri artış tütsüsüyle tütsülediklerini belirtmişlerdir.¹¹³ Yakutlardan gelen bu inanış Tuzla Mahallesi’nde de görülmektedir.

¹¹² Pervin Ergun, **Türk Kültüründe Ağaç Kültü**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004, s. 17.

¹¹³ Pervin Ergun, **Türk Kültüründe Ağaç kültü**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004, s. 224.

“Ardıç ağacından evinde bir direk herhangi bir meşe varsa o eve sihir giremez, sihir yapılamaz o evde. Ardıç ağacı korur”(KK:5).

“Bizde bir tane ağaç var. O da nazara iyi geldiğine inanılır. Tisa, Türkçesi ardıç derler”(KK:5).

“Ceviz ağacının altına yatıp da uyuma iyi değil. Uğrak olursan tedavisi yok”(KK:11).

“Cevizin altına yatılmaz. Sağlıklı yatarsan hasta kalkarsın”(KK:13).

11.2. AYNAYA İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi’nde aynaya bakılması konusunda bazı inanışlar mevcuttur. Bu inanışlar köy halkı tarafından benimsenip bazı durumlarda aynaya bakılmaması konusunda ortak görüşler belirtilmiştir.

“Lohusayken aynaya bakmican yoksa çarpılırsın”(KK:4).

“Aynaya karşı namaz kılınmaz, kendini görmicen”(KK:4).

“Gece aynaya bakılmaz, çarpılabilirsiniz, uğrayabilirsiniz”(KK:8).

“Gece aynaya bakılmaz. Lohusayken bakılmaz. Lohusayken aynaya bakarsan melekler yaklaşamaz yanına”(KK:13).

“Lohusayken kırk gün melekler sana hizmet yapıyorlar, senin için ibadet yapıyorlar, bakma aynaya”(KK:24).

11.3. ATEŞ İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi’nde köy halkının ateşle ilgili inanışları şu şekildedir:

“Gece diyorlar ki böyle elma kabuğu soyuyon ya sobanın üstüne koyuyon. Gece koyma, bir kuş var elma kokusunu seviyor, o gece uçamıyor. Senin yüzünden çarpıp, düşüp ölüyor”(KK:11).

“Gece ateş yanan yerden geçmice, uğrarsın”(KK:31).

“Ateşin üstünden atlanmaz iyi değil. Namaz bile durup kılamıyon ateşe, ateşe doğru namaz olmazmış”(KK:32).

“Akşamüstü dışarda ateş yakılmaz”(KK:34).

“Ateşe suyu hızlı dökmeyecen sönsün diye, iyi değilmiş”(KK:38).

11.4. GÖKKUŞAĞI İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi’nde gökkuşağıyla ilgili en yaygın inanış gökkuşağının altından geçildiğinde kişinin cinsiyet değiştirdiğiyle ilgili olanıdır.

“Gökkuşağından geçersen kız olursun erkeksen, kızsın erkek olursun”(KK:4).

“Gökkuşağının altından geçersen oğlansın kız olursun”(KK:5).

11.5. BİTKİLER İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi’nde bitkilerle ilgili olumlu ve olumsuz inanışlar belirlenmiştir. Konuyla ilgili kaynak kişilerin ifadeleri şu şekildedir:

“Otlar vardı eğer o otları kaynatıp yüzünü yıkarsın yüzün güzel olur”(KK:4).

“Sedef çiçeği var. Peygamber zamanında karı koca birbirini istemiyor. Kadın istiyor da erkek istemiyor onu. Adam işe gitmiş kadın da banyo yapmış, saçını taramış. Tülbentini yıkamış o çiçeğin üstüne atmış, kurumuş. Adam gelecek çabuk alayım örtüyü adam beni görmesin demiş. Adam da gelmiş demiş ki: “Hatun sen neredeydin şimdiye kadar, ben hep buradaydım seni görmedim.” diyor. O kadar iyiymiş o çiçek, daha o zamandan çok değerli, inancımız var. Bi de böyle kızlar gelin olacağı zaman yorgan kaplanıyor. O beşli tohumdan alırsın mutlaka yorganın dibine ekeriz, çapraz köşelerine koruması için. Aynı bir cevşen kadar koruyucu bir ot, çiçek o”(KK:11).

“Çiçek beslemek sevaptır”(KK:13).

“Sarmaşık tutma fakir olursun”(KK:38).

11.6. GÜNLER İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi’nde günlerle ilgili birtakım inanışlar belirlenmiştir. Bunlardan en belirgin olanı çamaşırların belli günlerde yıkanmamasıdır. Bazı günlerde iş yapılmasının haneye uğursuzluk getireceği inancı hâkimdir. Günümüzde bu inanışlara bağlılığın devam ettiği yapılan derlemelerde saptanmıştır.

Araştırma alanında kaynak kişilerin önemli günlerle ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Cuma günleri ekmeği sela ile ezan arasında yoğurmican veyat da sabahleyin yoğurup da eğer öğlene kadar pişirmezsen bilmem kaç deve bereket gider, o evden. O gün melaikeler koruyormuş ekmeği. Ne yaparsan yap, ekme yapma”(KK:4).

“Çamaşır çarşamba günü yıkanmaz, cuma günü yıkanmaz, cumartesi günü yıkanmaz, salı günü yıkanmaz. Perşembe, pazar, pazartesi sadece o günler yıkanır. Yıkanırsa fakirliğe gittiği söyleniyor”(KK:4).

“Cuma günü işe gidilmez. Cuma olduğu için o gün herkes süslenecek püsünecek camiye gidecek”(KK:5).

“Cuma günü öğlene kadar herhangi bir iş yapılmaz”(KK:9).

“Çarşamba günü fakir çarşambası, bir şey başlamican, ekme yecen bir şey Çarşamba günü”(KK:38).

“Çamaşır salı günü yıkanmaz. Cuma günü öğlene kadar hamur yapılmaz evde, temizlik yapılmaz. Nedeni melekler yeryüzüne iniyormuş cuma arifesinde”(KK:14).

“Perşembe günleri kocanla birlikte oluyorsun, perşembe mübarek gün”(KK:34).

“Salı günü bir iş başlarsan sallanır, derler. Çilek kazmaya gidiyorduk, salı günü başlarsan bitmez bir daha o iş”(KK:32).

11.7. HOROZ İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi'nde horozun ötüşüyle ilgili britakım inanışlar belirlenmiştir. Araştırma alanında bu inanışlar kaynak kişiler tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Horoz akşamüstü öterse yani geç öttüğü zaman fırtına olacak”(KK:5).

“Gece horoz öttü mü hava açık olacak”(KK:4).

“Gece horozlar ötmez ama bazı öter. Gece on iki, birde horozlar öter, havanın değişeceğini söylerler. Ona inanırız, yüzde doksan oluyor”(KK:9).

“Horoz kapıda öttü mü misafir gelecek”(KK:31).

“Horoz zamansız öttü mü güzel havaya işarettir”(KK:33).

“Horozlar çok ötüncü deprem olacak denilir”(KK:36).

“Horoz öttü mü güzel oluyor, şeytanlar yaklaşmıyormuş eve”(KK:38).

11.8. NAZAR

Halkımız arasında “göz değmesi, göze gelme” diye adlandırılan bir “nazar” inancı vardır. Nazar isabet eden kimsenin kendisine, malına ve eşyasına bir zarar geleceğine inanılır. Bu nedenle nazarın isabetinden ve etkisinden korunmak üzere bazı tedbirlere başvurulmaktadır.¹¹⁴

Nazar değmesiyle ilgili olarak halk arasında farklı inanışlar mevcuttur. Bu inanışlar şunlardır:

-Kötü göz evleri boşaltır, mezarları doldurur.

-İnsan cinsinin yarısı nazar değmesiyle ölür.

¹¹⁴ Kemalettin Erdil, **Yaşayan Hurafeler**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 20.b., Ankara, 2012, s. 58.

-Mezarların üçte ikisi nazara, isabet-i ayne aittir.¹¹⁵

Tuzla Mahallesi'nde nazar ile ilgili inanışlar şunlardır:

“Çocuğa korktuysa eğer bir çember örtüyorlar. Bir tarafta eritiyorlar kurşunu, suyun üzerine akıtıyorlar, o duman çıkarıyor böyle sonra o sudan içiriyorlar”(KK:5).

“Erkeklere kırmızı giydirilmez küçükken nazar oluyormuş”(KK:3).

“Nazar değdiğinde kimden şüpheleniyorsan onun şalvarından veyat da eteğinden ip yakıyorlarmış”(KK:22).

“Bebekle gezmeye gideriz. Tuvaletin suyundan bir bardağın içine veya avucunun içine al, çocuğun yüzünü güzelce yıka; üstündeki çamaşırları indir, başka çamaşır giydir. Nazardan koruyormuş”(KK:34).

“Küçük çocuklara çok nazar değer, nazardan ölebilirler”(KK:36).

“Nazardan korunmak için dua okunur, bazısı muska, cevşen gezdirir”(KK:23).

11.9. YAĞMUR DUASI

Türk hayatında su ve yağmur, hayatın ve bereketin kaynağıdır. Bu yüzden su mukaddesler arasında kabul edilir. Bunun bir ifadesi de onun, bugün de Türk hayatında “rahmet” sıfatı ile anılmasıdır. Türk dünyasının hemen her yerinde yağmur yağıyor yerine, “rahmet yağıyor” denir. Böylece onun, Tanrının bir iyilik bağıışı olduğu vurgulanır.¹¹⁶

Tuzla Mahallesi'nde yapılan araştırmada Boşnaklar geçim kaynağı olarak çiftçilikle de uğraştıklarından dolayı yağmur onlar için büyük önem teşkil etmektedir.

¹¹⁵ Şahap Nazmi Coşkunlar, **İslâm Medeniyetinde Putlara Tapma Devri Kalıntılarından Nazar Değmesi İnancı**, Yayı Matbaa-Ankara, 1961.

¹¹⁶ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1990, s. 98.

Yağmurun yağmadığı zamanlarda kuraklığın son bulması için birtakım uygulamalar ve inanışlar sergilemektedirler. Bunlardan en önemlisi de yağmur duasıdır.

Araştırma alanında yapılan derlemelerde yağmur duasıyla ilgili ifadeler şunlardır:

“Kuraklık olduğu zaman bir sulak yere, dereye gidiliyor. Cemaat, bütün köy orada ellerini suya doğru çevirip dua yapar. Hoca ordan ayrılırken yağmur burada yağmasa da bugün muhakkak bir yerde yağar, der”(KK:5).

“Yağmur olmadı mı her cuma günü yapılırdı yağmur duası. Hoca çıkıyor yapıyor caminin önünde”(KK:21).

“Gezerdiler, un, yağ toplardılar. Onu pişirir çocuklara yedirirlerdi. Bir süpürgeğin üstüne bir şey bağlıyon, onu suya batırıyon ki yağmur yağsın”(KK:32).

“Yağmur yağmıyordu. Ben gittim bir tane lohusanın süpürgesini çaldım. Getirdim eve, bir kazanın içine suya batırdım. Ortalık yanıyordu, bir başladı yağmur yağmaya, sel akıyordu. Bir de dul kadının lastiklerini alacan suyun içine koyacan yağmur yağsın diye”(KK:35).

11.10. ÖRÜMCEK İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi’nde örümcekle ilgili bazı inanışlar kaynak kişilerce aktarılmıştır.

“Örümcek biraz kutsaldır. Peygamberin mağarasını örmüş, onu gizlemiş, o kurtarmış”(KK:5).

“Gece örümcek görürsen bir yerden alma derler, iyi değilmiş”(KK:22).

“Örümceğin yuvasını elledin mi ileriye bekleme. Örümceği vurmak günah”(KK:34).

“Peygamberimiz gemideymiş, fare gemiyi delmiş. Örümcek o deliği örmüş, peygamberimiz batmasın diye”(KK:35).

11.11. SU İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi'nde bulunan Gıcıklı adı verilen suyla ilgili birtakım inanışlar belirlenmiştir. İyileştirici özelliği olduğuna inanılan suyun şifa olduğuna yönelik inanışlar aktarılmıştır. Bunun dışında suyla ilgili birtakım inanışlar da aktarılmıştır.

“Gıcıklı su var, keçilere uyuz geldi mi keçileri orada yıkarlarmış. Yani o Gıcıklı su keçileri iyileştirmiş”(KK:5).

“Suyu boşa akıtma, yemeği çok yapıp yarısını dökme günahtır”(KK:4).

“Suyu oturarak içeceksin, elini de başına koyarak içeceksin”(KK:5).

“Yara suyu diye su var. Bunun özelliği insanların vücudunda uçuklar falan çıkıyor ya onla yıkadığın zaman geçer. Bir de onla yıkıyorsun bir miktar para atıyon oraya”(KK:9).

“Nisan yağmuru suyu şifalı oluyormuş. Hatta eski insanlar hamur bile yoğururdu onla”(KK:13).

“Akan suya işeme derlerdi. O da iyi değilmiş”(KK:22).

11.12. SADAKA VERME İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi'nde sadaka vermenin insanı her türlü olumsuz durumdan kurtarma özelliğinin olduğuna yönelik inanışlar aktarılmıştır.

“Eskiden bazı kadınlar yeminin yerine getirilmesi için poğaça yapıp dağıtmış mahallede, yemini bozulsun diye”(KK:5).

“Sadaka verdiği zaman Cenab-ı Allah her şeyden korur. Kazadan beladan her şeyden korur”(KK:13).

“Bir ekmek, bir torba tuz alacan sadaka vercen. Onu bir fakire, bir dula sadaka vermek çok sevap”(KK:21).

“Malın zekâtını, sadakasını verecen ki cennetlik olacan”(KK:32).

11.13. YUMURTA KABUĞU İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi'nde yumurta kabuğunun ateşe atılması, tokuşturulması ve parçalanmasıyla ilgili çeşitli inanışlar belirlenmiştir.

“Yumurta ve soğan kabuğunu sobaya atmican, fakirliğe doğru gidiyormuş”(KK:4).

“Yumurta tokuşturulmaz, boğalar tokuşuyor”(KK:5).

“Yumurta kabuğu ateşe atılmaz derler”(KK:13).

“Yumurta kabuğuyla büyü yapıyorlarmış”(KK:31).

“Yumurta kırılınca kabuğunu ezip atarız. Yaşlılarımız hep derdi :”Ölüm anında bunla sana su getirecekler ki bize imanını sat diye.” Onun için illaki yumurta kabuğunu ezip de atarız”(KK:36).

11.14. SAÇ VE TIRNAK İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi'nde saç ve tırnak kesmekle ilgili inanışlar kaynak kişilerce aktarılmıştır. Genellikle saç ve tırnak kesimiyle ilgili yanlış zamanda kesilmesi açısından olumsuz inanışlar ifadeler belirlenmiştir.

“Gece tırnak kesilmez uğursuzluk getirir”(KK:8).

“Gece tırnak kesilmezmiş”(KK:9).

“Tırnağı her yere atmicakmışın. O tırnak evin içinde veyat da herhangi bir yerde düşürdüğün zaman, o evde insan çarpılır”(KK:34).

“El ve ayak tırnaklarını aynı anda kesmeyecen, sevinç ve üzüntü aynı anda oluyormuş”(KK:38).

“Tırnak kestiğinde ya toprağa gömecen ya da ateşe atacan. Sen ölürken o tırnak sorulacak”(KK:35).

11.15. SAKIZ ÇİĞNEMEK İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi'nde gece sakız çiğnemenin yadırgandığı ve bununla ilgili birtakım inanışların olduğu kaynak kişilerce ifade edilmiştir.

“Gece sakız çiğnemek iyi değil, eğer yakının öldüyse yani onun için iyi değil”(KK:4).

“Sakız çiğnemek gece iyi değilmiş”(KK:13).

“Adamların yanında sakız çinemeyecen”(KK:21).

“Abdestliyen sakız çiğnenmez”(KK:35).

11.16. DOĞA OLAYLARI İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi'nde doğa olaylarıyla ilgili birçok inanış belirlenmiştir. Bu inanışlar kaynak kişiler tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

“Beyaz çamaşır astıysan dolu yağacak. Filan kadın beyaz çamaşır astı da bak dolu yağıyor diye inanışlar vardı”(KK:5).

“Kızgın saç ayağı var, eskiden biz börek pişirirdik. Kızgın saç ayağını atarmışlar dışarı dolu yağıarken o dolu dursun diye”(KK:5).

“Ay tutulması olursa savaş olacağını söylüyorlar”(KK:4).

“Uludağda yedi göller var, bazısı ses çıkartıyor. Böyle patlıyor gibi duyan ben duydum diyor. Göl patlıyorsa fırtına gelecek diyorlar. Ne zaman patlıyorsa o göl fırtına gelecek, diyorlar”(KK:5).

“İlk ay daha yeni belirdiği zaman bazı şeyler yapılmaz. Mesela biz o günlerde tarlada çift sürülmez, gübre atılmaz”(KK:9).

“İlk ay çıktığı zaman el açıp dua ediyöz, fatiha okuyöz sağlığımız için”(KK:11).

“Gök gürültüsü çok oldu mu babam ezan okurdu. Şeytan o afeti dağlara götürüyormuş”(KK:22).

“Dolu yağdı mı ezanlar okuruz, Allah korusun diye”(KK:38).

11.17. KADINLAR İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi’nde kadınların işe giden erkeklerin arabalarının veya hayvanlarının önünden geçmesi uğursuzluk sayılmıştır. Bu inanış günümüzde hâlâ geçerliliğini korumaktadır.

“Kadın kısmı hayvanın önünden geçmeyecek. Böyle bir rivayet vardı. Özellikle bazı belirli insanlar uğursuzluk getirir. Şu kişi sakın senin hayvanın önünden geçmesin ikaz et, derlerdi”(KK:14).

“Sabah çıktığında işe giderken o kadın seni gördüyse o gün kesinlikle dön geriye, yat uyu. Bütün gün yat daha kârlısın. Kadın arabanın önünden geçerse uğursuzluk getirir”(KK:15).

“Kadın aybaşıda oldu mu arabanın önünden geçti mi uğursuz oluyor”(KK:35).

“Kadın ne kadar kapanırsa adamın işi o kadar rast gider”(KK:36).

11.18. RESİM VE HEYKEL İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi’nde resim ve heykelin evde bulundurulması dini açıdan sakıncalı görülmüştür. Bu inanışa göre evde resim ve heykel karşısında ibadet edilmediği kaynak kişiler tarafından aktarılan bilgiler arasındadır.

“Resim günahtır, karşısında namaz kılınmaz”(KK:4).

“Resim olan odada namaz kılınmaz”(KK:8).

“Namazı kılarken resmi ters çeviriler”(KK:9).

“Evde heykel tutmak iyi değil, heykel olan odada namaz kılınmaz”(KK:31).

11.19. BEDDUA VE BÜYÜ İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi'nde beddua ve büyüyle ilgili birtakım inanışlar belirlenmiştir. Bu inanışlar kaynak kişiler tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Bizim büyüklerimiz hep diyordu, beddua etme hiç ileri gitmez, çocuğundan çıkar”(KK:4).

“Beddua olayı var. Babaninki tutarmış, anneninki pek tutmazmış”(KK:5).

“Dul kadının bedduası tutar”(KK:31).

“Çarşamba günü edilen beddualar çok tutar”(KK:36).

“Benim pijamamı aldılar, götürdüler, üç parçayla bana sihir, büyü yaptılar. Kestiler elbiselerimi kaç defa büyü yaptılar. Çemberimi astım kurusun diye, çalındı. Çok büyü yapıldı bana”(KK:38).

“Beddua ettin mi birine kırk gün gökte dolanıyor, senin başına geliyor”(KK:33).

“İnsan yaşayınca inancın da oluyor. Yaşadığımız şeyler, benim kardeşimin eşinin bir dostu var. O etin üstüne yapmış, o et Allah'tan ateşin üstünden geçiyor ya az bir şey dokandı. Öyle pişmiş şeyin üstüne yapsaydı çıldıracaktı. Hem uğrak hem büyü birleşince kadın tırladı yani”(KK:11).

11.20. ÇALGI ÇALMAKLA İLGİLİ İNANIŞLAR

Tuzla Mahallesi'nde çalgı çalmanın günah olduğuyla ilgili birtakım inanışlar vardır. Bazı kişilerin çalgılı düğünlere katılmadığı da derlenen bilgiler arasındadır.

“Çalgı diyor, bilmem kaç metre uzaktan kulağın duyuyorsa öteki dünyada için kaynayacak, akacak kulaklarından”(KK:5).

“Bu klarnet eğer ki çalıyorsa günah ama öbür çalgılara problem yoktu. Akordeon neredeyse sevap gibiydi”(KK:9).

“Yaşlı insanlar, çok dindar olanlar çalgılı düğünlere gitmezler. Sevmiyorlar, haram diyorlar”(KK:34).

“Çalgı günahdır, çalgı duyacağına Kur'an'ı duy”(KK:35).

“Cuma günü çalgı çalınmaz, oynanmaz, çok günah”(KK:38).

11.21. ELBİSE İLE İLGİLİ İNANMALAR

Tuzla Mahallesi'nde elbiseler ve renkleriyle ilgili çeşitli inanışlar belirlenmiştir. Bu inanışlar kaynak kişiler tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Böyle çaput yıkarken sıktıkça kocan sıkılıyor, yani kocan zayıflıyor”(KK:5).

“Resimli kıyafetle namaz kılınmaz”(KK:8).

“Nazar ve sihirden kurtulmak istiyorsan atleti ters giyeceksin”(KK:38).

“Elbiseyi ters giydin mi millet sana ters bakar”(KK:35).

“Bayanlar için kara giyinmek daha savaptır”(KK:34).

“İç çamaşırını ters giyersen annemiz derdi:”Neye giydin, çabuk indir, değiştir onu işin ters gider. İnsanlar ters bakar sana iç çamaşırını ters giyersen”(KK:9).

“Erkek çocuğuna kırmızı giydirilmez”(KK:22).

“Kırmızı giymek iyi değil, şeytan giriyormuş içine”(KK:38).

11.22. SÜT İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Tuzla Mahallesi'nde akşam ezanından sonra dışarıya süt verilmesi durumunda ineğin sütünün azalacağına yönelik bazı inanışlar vardır.

“Akşam ezanından sonra dışarı süt verilmez. İnek huysuzlanıyor, inek sağdırmıyor kendini”(KK:4).

“Süt gece iyi değilmış birilerine götürmek. Gece götürülmezmiş. Artık ineklere nazar mı ediyor, süte nazar mı ediyor öyle bir şey derler eski insanlar”(KK:3).

“Akşam ezanından sonra süt verilmez”(KK:14).

11.23. HAYVANLARLA İLGİLİ İNANIŞLAR

Tuzla Mahallesi’nde hayvaların bazı hareketlerinden yola çıkılarak birtakım inanışlar belirmiştir. Bu inanışlar günümüzde hâlâ geçerliliğini korumaktadır.

“Baykuş kimin evine yakın öterse onun evinden ölü çıkar”(KK:8).

“Kedileri gece korkutmanın çarpılabileceğimize dair bir söylentisi var”(KK:8).

“Tavşan geçti mi çok iyi, yeniliyor diye. Kedi geçti mi, iyi değil kedi şeytan belitisiymiş. Muhakkak kaza olur, bir şey olurmuş”(KK:4).

“Evinde karınca oldu mu evin bereketi derler, elleme derler”(KK:34).

“Yılan gördüğün zaman işin rast gitmez”(KK:36).

“Tavşan ve güvercin tutma fakir olursun”(KK:38).

“Kadın hamileyken çok balık yerse çocuğu sümüklü olur”(KK:36).

11.24. RÜYA İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Tuzla Mahallesi’nde görülen rüyaların yorumlanmasıyla ilgili birtakım inanışlar vardır. Bu rüyalar kimi zaman olumlu şekilde yorumlanırken kimi zaman da olumsuz şekilde yorumlanır. Görülen rüyalarla ilgili inanışlar kaynak kişiler tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Rüyada odun yüklü araba gördün mü, belden yukarı çıplak insan gördün mü para geliyor”(KK:4).

“Su görünce bulanıksa güzel ama temizse gözyaşı diyorlar. Ateş görürsen hastalık diyorlar”(KK:11).

“Manda görürsen diyorlar, devlet adamlarıyla uğraşacan”(KK:13).

“Su gördün mü rüyada çok ağlıyacan”(KK:38).

“Rüyada ölü gördün mü misafir geliyor, bit gördün mü illa bir yerden para alcan, ateş gördün mü illa hastalanıyon.”(KK:21)

11.25. EKMEKLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Halk arasında ekmeğin kutsal kabul edilmesi oldukça yaygındır. Bu yüzden ekmeğe büyük saygı duyulur. Tuzla Mahallesi’nde de ekmeğin kutsallığıyla ilgili birtakım inanışlar vardır.

“Ekmeğin üstüne hiçbir şey konmaz”(KK:3).

“Yerde olmaz ekmek, belden aşağı olmayacak”(KK:9).

“Sofraya oturduğumuz zaman sofrayı kesinlikle kendimizden aşağı tutmayız”(KK:15).

“Sofraya oturduk mu ekmek kırığı döküldüğü zaman o kırıkları toplamadığın zaman o evde bereket olmazmış”(KK:13).

12. OYUNLAR

Tuzla Mahallesi’nde çocukların geçmişten günümüze kadar olan süreçte oynadığı bazı oyunlar vardır. Belli yaş aralıklarına göre değişen bu oyunlar teknolojinin gelişmesiyle unutulmaya yüz tutmuştur. Bazı aileler, gelişen teknolojiye inat çocuklarına bu oyunların devamlılığı konusunda öncü olduğu gözlemlenmiştir. Daha çok ormancılıkla geçimini sağlayan köy halkının büyük bir çoğunluğu çocuklar için kestikleri odunlardan oyuncak yaptıkları gözlemlenmiştir. Tahtadan yapılan araba,

kızak, sapan, traktör günümüzde hâlâ çocukların tercih ettiği oyuncaklar arasında yer almaktadır. Aynı şekilde kız çocukları için de anneleri çeşitli bezlerden oyuncak bebek yapmaktadır. Tüm bu el emeği oyuncakların yanında aynı zamanda büyük çoğunluğunun hazır oyuncaklardan oluştuğu parçalar da mevcuttur.

“Alma yoktu, hep elle yapılırdı. Daha çok burda orman olduğu için ağaçtan yapılıyordu oyuncaklar. Biraz çocuk yürümeye başladı zaman babası hemen ona bir araba yapar ağaçtan”(KK:9).

“Tahtadan traktör, bisiklet yaparlardı. Bebekleri yün doldururuz, dikeriz kendi elimizle”(KK:11).

12.1. SAKLAMBAÇ OYUNU

Oyun mekânı: Sokak

Oyuncu Sayısı: En az 3 kişi

Oyunun Tarifi:

En az üç oyuncuyla oynanan saklambaç oyunu, oyuncular arasından bir ebe seçimiyle başlamaktadır. Diğer oyuncular, ebe saymaya başladığı andan itibaren kuytu bir yer bulup saklanır. Süre bittiğinde ebe gözlerini açar ve önüm arkam sağım solum sobe, der. Daha sonra gezinmeye başlayan ebe saklanan oyuncuları bulmaya çalışır. Ebe saklanan kişiyi bulduğu zaman, o kişinin adını doğru telaffuz etmek zorundadır. Ebe bulduğu kişi dışında başka bir ismi talaffuz ettiğinde çanak çömlek patladı denir. Ebe tekrar gözlerini yumar ve oyuncular saklanır. İlk yakalanan oyuncu ebe olma görevini alır ve saymaya başlar. Oyun böylelikle devam eder.

“Bir ebe seçiliyor, o sayıyor, gözlerini kapatıyor. Biz de o arada saklanıyoruz. Ondan sonra o ebe bizi bulmaya çalışıyor”(KK:8).

“Bir kişi yumuluyor, öbürleri saklanıyor. Hangisini önce bulursan o ebe oluyor, yumuluyor. Öbürleri gene saklanıyor”(KK:24).

“Bir kişi ebe oluyor, ebelik yapıyor, çocuklar saklanıyor. Ebe elliye kadar sayı sayıyor. Sonra ebe geliyor arıyor. Eğer ebe bulduğu kişiden önce gelir ebelerse kimi bulduysa o geçip ebelik yapıyor”(KK:27).

“Mesela sayıyorduk birden ona kadar, o saklanana kadar sonra gidip, buldun mu ondan önce koşup ebeledim, sobe diyon”(KK:4).

12.2. YÜZÜK OYUNU

Oyunun Mekânı: Ev

Oyuncu Sayısı: 5-15 kişi

Oyunun Malzemeleri: Yüzük, mendil

Oyunun Tarifi:

Yüzük oyunu, birkaç çorabın altına saklanan yüzüğün bulunmaya çalışılması şeklinde oynanan bir oyundur. Oyuncular genellikle yetişkin grubundandır. Bir evde toplanan oyuncular odanın ortasına daire şeklinde otururlar. Aralarından bir kişi çorapların içine yüzüğü gezdirir ama yüzüğün hangi çorapta bırakıldı belli edilmez. Daha sonra oyuncular sırayla yüzüğün hangi çorapta olduğunu tahmin etmektedirler. Oyuncular yüzüğün bulunma sırasına göre sayı alırlar. Daha sonra belirlenen sayıya ulaşan oyuncu oyunu kazanır.

“Yüsük oyunu vardı. Önceden hep yün çoraplar vardı, lastik yün çoraplar, herkes çorapları indirirdi. Çorapları dizedik, böyle dört kişi, iki kişi öbür tarafta; iki kişi bu tarafta. Eline alıyon yüsüğü o çorapların içine sırayla koyuyon. Ondan sonra kaldırmaya başlıyorlar, bir sayı çıkarılıyor o çoraplardan. Bulamadığın zaman ama gerektiği yerde bulduğun zaman sayıya göre bu sefer sen kaybediyon”(KK:7).

“Çorabın içine yüzük saklarlar. Aldatmaca yani ama şimdi çorap yok, fincan gezdiriyorlar. Yüzüğü bulmaya çalışıyor, bulamazsa ceza alıyor. Eğer çerez kalmadıysa onu tekrar gönderip çerez aldırıyorlar. İstedikleri her şey, yalnız çerez değil onu yaratmak zorunda”(KK:11).

“Herkes çorapları çıkarıyordu, ondan sonra katlıyorduk çorapları. Çorapların içine yüsük saklıyorduk. Kim yüsüğü bulursa o zaman o alıyor yüsüğü saklıyor, bu sefer sen buluyon”(KK:27).

12.3. ÇELİK ÇOMAK(KUDURMUŞ) OYUNU

Oyun mekânı: Çimlik alan

Oyuncu sayısı: En az 2

Oyunun malzemesi: Her oyuncuda bulunması gereken “çomak” adındaki 1 mt. Boyundaki sopa. Sadece bir âdet olan “Çelik” adındaki 20-25 cm. boyundaki çubuk.

Oyunun Tarifi:

Tuzla Köyü’nde yapılan araştırmada çelik çomak oyununun erkek çocuklar tarafından oynandığı belirlenmiştir. Bu oyunu “10-15 yaş arası iki erkek çocuk oynar. Çocukların ellerinde taşıyabilecekleri kadar değnek (çomak) 20 cm. boyunda ve 1.5-2 cm. çapında iki ucu sivrilmiş ağaç (çelik) vardır. Evlerin bulunmadığı meydana oynanır. Ortaya 1 m. Çapında daire çizilir, dairenin ortasına çelik konur ve kiremit parçasının üstü ıslatılarak yaş mı, kuru mu? denilerek ebe seçimi olur. Ebe seçiminden sonra oyunun kaç sayıda biteceği kararlaştırılır. Bu 2000 de olur, 5000 de olur. Ebe olan kenarda bekler, diğer arkadaşı, ortaya konan iki ucu sivri çeliğin bir tarafına sertçe vurur, havaya kalkan çeliğe ise elindeki çomakla bütün güçle tekrar vurulur. Çeliğin düştüğü yer adımlanarak sayılır, o sayı akılda tutulur. Çeliğin düştüğü yerden 2 veya 3 defa vurularak ilk sayı üstüne adımlanarak sayılır. Tekrar ortaya çizilen daireye gelinir, bu sefer diğer çocuk üç defa aynı şekilde çeliğe vurur ve 3. defada çeliğin düştüğü yer adımlanarak onun sayısı da akılda tutulur, tespit edilen sayıya hangi çocuk ulaşırsa oyunu o kazanır.¹¹⁷

“Çocukken köy meydanı var, orada oynardık. Bizim Boşnakça dilimizde “kudurmuş” dediğimiz çelik oynardık. Çelik dediğimiz şu boyda, şu kalınlıkta bir ağaç kesiliyor. Bir de normal sopa oluyor. Mesela karşıda biri duruyor, yukarıda öbürü bir

¹¹⁷ Halil Arca, “Afyonkarahisar Çocuk Oyunları”, **IV. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**, Afyon Belediyesi Yayınları, 29-30 Eylül, Afyonkarahisar, 1995, s. 246.

taş var o taşın ordan çeliği vuruyor. O adam eğer sopasıyla onu karşılayabilirse değerse sen kaybedersin, o geçiyor senin yerine. Eğer değmezse oradan atacak sopayı. Attığı zaman durmadan o taşla değerse eğer taşla yakın durursa durmadan yetişebilirsen vur. Bırakmayacan taşın yanına ama durduktan sonra elleylemezsin. Durduktan sonra eğer bir sopa varsa gene kaybettin o gelecek atmaya.”(KK:7)

“Ağaçtan sopa bir de ufak bir çomak sopayla vuruyon çomağa uzağa gidiyor. Ordaki de burada bir tane taş konuluyor. Oradan o çomağı attığı zaman eğer ki taşla vurursa o kazanıyor, o onun yerine geçiyor. Ama sen de burada sopayla bekliyon vermiyon çomağı, o taraftan vurduğu zaman ben sopayla çomağı geri çevirmeye bakıyom. Eğer ki çevirirsem bir daha ben çomağı atıyom. Ne zaman ki taşla o çomağı vurursa o değişiyor, ben karşıya geçiyom. O zaman o atıyor”(KK:9.)

“Çelik çomak var. Mesela şu kadar ağaç, çakmak gibi taş koyuyorsun buraya. Karşıdaki yukarıda onu karşılayacak, sen sopayla attığın zaman. Onu karşıdakinin eğer sopasına denk geldiyse nereye kadar geldiyse o çelik, oradan taşla kadar sayıyorsun. Sayıyı adım adım sayıyorsun. Diyelim kiyüz el oynayacaksın, yüz adım ben tamamladıysam onu yenmiş oluyorum. O da çeliği tutmadıysa sopayla karşılamadıysa elle alıyor. Onu o taşla vurmak istiyor, eğer taşla vurursa ona geçiyor. O oynayacak sen onun yerine geçeceksin”(KK:5).

12.4. YAĞ SATARIM BAL SATARIM OYUNU

Oyunun mekânı: Açık alan

Oyuncu sayısı: 8-10 kişi

Oyunun malzemesi: Bir âdet mendil

Oyunun tarifi:

8-10 kişiyle oynanan Yağ Satarım Bal Satarım oyununa başlamadan önce ebe seçilir. Diğer oyuncularda bir çember oluşturacak şekilde otururlar. Ebe olan oyuncu, büyük bir mendilin ucunu düğümleyerek eline alır. Daha sonra çemberin etrafında dönmeye başlar. Bu arada tekerleme söylenir:

Yağ satarım

Bal satarım

Ustam ölmüş

Ben satarım.

Ustamın kökü sarıdır.

Satsam on beş liradır.

Bu arada ebe olan oyuncu, elindeki ucu düğümlü mendili kimin arkasına koyacağını düşünür. Nihayet mendili fark ettirmeden birinin arkasına bırakır ve hızla koşmaya başlar. Bunu fark eden yerde oturan oyuncular, şu tekerlemeyi söylerler:

Zambak zumbak

Dön arkana iyi bak

Arkasına mendil konan oyuncu, mendili fark etmezse, ebe bir tur dolaştıktan sonra mendilin ucu düğümlü yeriyle bir kişiye vurarak onu cezalandırır ve ebelikten kurtulur. Mendili fark edemeyen oyuncu ebe olur. Eğer mendili arkasına koyan oyuncu bunu fark ederse, mendili alarak ebeyi kovalayıp onu yakalamaya çalışır. Bu sırada diğer oyuncular tarafından yinelenerek şu tekerleme söylenir:

Tavşan kaç

Tazı tut

Tavşan kaç

Tazı tut

Arkasına mendil koyulan oyuncu ebeyi yakalarsa bu sefer o, ebeyi mendille vurarak cezalandırır.¹¹⁸

“Arkadaşlarımız daire şeklinde duruyorlar. Biri mendil alıyor bir kişinin arkasına koyuyor. O arkadaş mendili yakalayana kadar vuruyor”(KK:34).

“Bazen mendil saklıyorduk arkamıza. Sıra oluyordu böyle dönüyorduk. Kim alırsa mendili kovalıyordu onu, o da yetişirse öbürü onun yerine oturursa o ebe oluyordu”(KK:38).

¹¹⁸ M.Öcal Oğuz–Petek Ersoy, **Türkiye’de 2004 Yılında Yaşayan Geleneksel Çocuk Oyunları**, Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (THBMER) Yayınları, Ankara, 2005, s. 89.

“Bütün kızlar çömeliyor. Arkasına mendil koyuyon eğer bulursa sen oturuyon onun yerine. Bulamazsa sen kovalıyon onu mendille, o kendi yerine oturana kadar”(KK:4).

12.5. FARE(SIÇAN) OYUNU

Oyun Mekânı: Ev

Oyuncu Sayısı: 5-10

Oyunun Malzemesi: Mendil, yüzük, vida

Oyunun Tarifi:

Fare oyunu Tuzla Mahallesi’nde (Köyünde) yetişkinler tarafından oynanan bir oyundur. Bir evde beş ya da on oyuncunun toplanmasıyla oyun başlamaktadır. Daha sonra getirilen büyük bir mendil, ıslatılıp ucuna sert bir cisim ya da vida bağlanır. Oyuncular halka şeklinde otururlar. Odanın ortasına oturan bir oyuncu diğer oyunculardan bu mendili kapmaya çalışır. Diğer oyuncular mendili teker teker bacaklarının altından birbirlerine verirler. Bu sırada mendili kapmaya çalışan oyuncu diğer oyunculara arkasını döndüğünde dayak yemektir. Ortadaki oyuncu diğer oyunculardan herhangi birinden mendili kaparsa bu sefer o oyuncu ortaya geçmektedir. Oyun bu şekilde devam etmektedir.

“Hep boydan boya halka çeviririz bu şekil birini ortaya oturturuz. Kim kaybederse o oturur. Mendilden tura yapardık, aynı kamçıya benzer bir şey, tura yapardık. O kişi buralarda ayak altında geziyordu. Onu yakalayana kadar o tura geziyordu. O koşuyor yakalamaya mesela tura burada ise mahsus ellerini oynatıyorlar. O zannediyor burda tura öbür tarafta, öbür tarafta ise arkadan sırtına vuruyorlar turayla. Eğer o tarafa döndüğünde buraya kadar yetişirse bu sefer buradan vuruyorlar. Yani onu yakalamak zorunda”(KK:7).

“Eskiden kahveler yoktu. Filan kişinin evinde toplanıyoz. Ortaya yuvarlak şeklinde otururduk. Yüyük oyununa benzer biz fare oyunu deriz. Bir nesneyi saklıyon, yakalarsa adam ama yakalasına kadar sırtına vuruluyor. Mendil dolayıp içine sert bir şey konuluyor. Arıyacak, bulasına kadar sopayı yiyecek yani, hep yiyiyo sopayı. Altan da geziyor bunlar ama böyle ayak altından geziyor. O yakalamaya çalışıyor, kimde

yakalarsa bu sefer kalkıyor o ebe oluyor. Herkes yakalanmamaya bakıyor. Ben sana veriyom, o ona veriyor”(KK:9).

“Eskiden sarı mendiller vardı genişçe, onu ıslatıyorsun. Tam ortasına ucuna vida yani demir somon koyuyorsun. Ondan sonra onu büküyorsun böyle saç gibi örgü yapıyorsun. Kırbaç nasılsa o şekilde örüyorsun. Herkes sıralanıyor, o mendili bacaklarının altından geçiriyorsun. O, yakalama çalışıyor o dayak yiyiyor. En son biri kaçtı, kaçmak da yok. Ayakkabılarını almadan kârda kaçtı. Böyle kimseyi görmüyor, herkes hareket yapıyor sanki dövecek gibi. Sen yakalamak istiyorsun arkadaki senin sırtına vuruyor. Sen dönene kadar o zaten fırlatıyor başka birine. Yakaladığın zaman zaten kurtuluyon. Bu sefer sen atıyon sopayı, yakaladığın kişi de o bu sefer arayacak mendili”(KK:5).

12.6. ORTADA SIÇAN (YAKAN TOP) OYUNU

Oyunun Mekânı: Sokak

Oyuncu Sayısı: 4-20 kişi

Oyunun Malzemesi: Top

Oyunun Tarifi:

Bir grup oyuncu ikiye ayrılır. Daha sonra belli aralıklarla iki tane çizgi çizilir. Oyuna başlanmadan önce kura çekilip ortada oynayacak grup belirlenir. Belirlenen çizgiye geçen grup üyeleri ortadaki oyuncuları çizgiyi geçmeyecek şekilde topla vurmaya çalışır. Atılan top ortadaki oyunculardan birine değdiyse o oyuncu yanar. Bu sefer kalanlar tekrar topla vurulmaya çalışılır. Ortadaki oyuncu topu yere değmeden tutmayı başardıysa tuttuğu sayı kadar vurulma hakkı kazanır veya oyunda yanan başka bir arkadaşını tekrar oyuna alabilir. Ortadaki oyuncuların hepsi vurulduktan sonra, son kalan oyuncu belirlenen sayıyı saymaya çalışarak diğer oyuncuları tekrar oyuna almak için mücadele eder. Son oyuncu da vurulursa bu sefer ortada oynama hakkı diğer gruba geçmektedir.

“Ortada sıçan topla oynanan bir oyun. Yine iki grup oluşturuluyor, ortaya da bir grup seçiliyor. Ondan sonra ortadaki grubu vurmaya çalışıyorlar topla”(KK:8).

“İki taraf durur birer kişi, ortada kaç kişi durur, oradan top atarlar. Eğer top çarparsa çıkıyor oyundan, arpmazsa topu yakalıyorsa pas alıyor. Biri çıktıysa onu tekrar içeri alabiliyor”(KK:11).

“Bir arkadaş burda, bir arkadaş diğer tarafta duruyor. Ortadaki arkadaşlara top atıyoruz. Birini vurursak çıkıyor oyundan”(KK:34).

12.7. SEKSEK OYUNU

Oyun Mekânı: Sokak

Oyuncu Sayısı: En az 2

Oyunun Malzemesi: Tebeşir, taş

Oyunun Tarifi:

Tebeşir yardımıyla asfalta seksek şeması çizilir. Çizilen seksek şeması belli kutucuklardan meydana gelmektedir. Oyun için ufak ve düz bir taş alınır, oyuna başlayan kişi bu taşı çizgilere gelmeyecek şekilde kutucukların içine atmaya çalışır. Eğer taş belirlenen kutucuğa girmezse veya çizgiye gelirse oyun sırası diğer oyuncuya geçer. Taş kutucuğa girerse oyuncu tek ayak üstünde sekileyerek belli bölümleri geçer. Bu geçme sırasında oyuncu çizgilere basarsa oyun sırası diğer oyuncuya geçmektedir. Oyunun diğer bir zor şekli de seken oyuncunun yerdeki taşı ayağıyla iterek kutucuğa sokmaya çalışmasıdır.

“Sek sek oynadığımız oyunlardan biriydi. Yere sek sek çiziliyor daha sonra taşla o şekilde oynuyoruz”(KK:8).

“Birkaç kare iziyorduk, atıyorduk taşı içine eğer içinden çıkarsa ya da çizgiye gelirse kaybetmiş oluyoruz”(KK:42).

“Sek sek oynuyorlar. O taşı itiyorlar, bahçede oynuyorlar”(KK:24).

12.8. TAş ATMA OYUNU

Oyunun Mekânı: Sokak

Oyuncu Sayısı: 5-10

Oyununun Malzemesi: Taş

Oyunun Tarifi:

Taş atma oyunu için beş ya da on oyuncu bir araya gelmektedir. Oyuncular tarafından, oldukça ağır olan bir taş seçilir. Daha sonra belirlenen uzak bir mesafeye çizgi çizilir. Oyuncular, ağır olan taşı sırayla koşarak çizgiye doğru fırlatırlar. Bütün oyuncular taşı fırlattıktan sonra çizgiden en uzak mesafeye taşı fırlatan oyuncu oyunu kazanır.

“Elle veya omuzla taşı atıyorduk. Çizgiyi geçmek yok, öyle atıyorsun. Belli nereden iz bıraktıysan. Ben fazla atacam, o fazla atacak, öteki geçiyor, öteki alıyor. Bir de omuzla atma var. O çizgiye kadar geri geri geliyorsun, koşuyorsun o çizgiyi geçmeyecek şekilde böyle omuzla atıyorsun. Öteki diyor, ben seni geçecem, öteki alıyor”(KK:5).

“Toplanıyor on kişi, büyük bir taş alınıyor. Kim ne kadar uzağa atarsa o kazanıyor. Taş çok ağır, elli kilo var”(KK:25).

“Bir taş alırdık, omuzdan uzağa atardık. En uzağa atan kazanıyor, lider oluyor”(KK:44).

12.9. KUDURMUŞ OYUNU

Oyun Mekânı: Sokak

Oyuncu Sayısı: 6 kişi

Oyunun Malzemesi: Sopa ve ağaçtan yapılmış top

Oyunun Tarifi:

Oyun için önceden ağaç dallarından çıkıntılı olan kısımlar kesilir. Kesilen bu dalların çıkıntılı kısımları bıçak yardımıyla top haline getirilir. Ağaçtan alınan bu dallarla birer sopa yapılır. Daha sonra toplanan oyuncular toprak alana bir çukur kazarlar. Oyuncular iki gruba ayrılır. Bir takım çukurun başında dururken diğer takım da yaptıkları topu sopa yardımıyla çukura sokmaya çalışır. Karşı takım sopanın çukura girmesini kendi ellerindeki sopalarla engellemeye çalışır. Taraflardan kim çukur içine

topu atarsa oyunu o kazanır. Çukuru koruyamayan oyuncunun da ceza olarak başına sopayla vurulur. Bu oyun günümüzde oynanan golf oyununu andırmaktadır.

“Ortaya bir çukur açılır, beş, altı kişi oynar o oyunu. Sopalar kesilir, sopaların da uçlarında kafa vardı. Hususi giderdik, o sopaları kesmeye. Kafalı sopa, o kafayla topacı vurabilirdik. Biz uğraşırız kuyunun içine sokmaya, o nöbetçi vermez sokmaya o hep orada durur. O taraftan vuruyor, kim içine atarsa o kazanıyor”(KK:9).

“Çıkıntıyı ağaçtan söküyorduk. Güzelce bıçakla yusuvarlak yapıyoruz. Ondan sonra bir tane kuyu açıyoruz. Beş altı kişi, on kişi bazı yirmi kişi o topaçla oynuyoruz. Kuyuyu koruyoruz eğer top kuyuya girerse kim o topun kuyuya girmesine sebep olduysa bu sefer kuyunun yanına o geçiyor. Ondan sonra tekrar o topun peşinden koşuyoruz”(KK:27).

“Toparlık bir nesne ağaçtan yapıyorsun. Bunu değneklerle kim kaparsa, çukur açıyorsun, top girerse o kazanıyor. Onun sonucunda kim yenilirse sopalar var ya onun başına koyuyorsun. Sen o değneğe iki üç kere vuruyorsun. Ona ceza veriyosun”(KK:5) .

“Böyle yuvarlak top ağaçtan yapardık. Toprağa kuyu açıyoruz. Ondan sonra o kuyunun içine atacaksın atabilersen. Karşıdaki grup izin vermiyor. Engelliyorsun kuyuya atmaması için o da atmaya uğraşıyor”(KK:26).

SONUÇ

Bu çalışmada geçmişten günümüze kadar olan süreçte, Türklerle etkileşim halinde olmuş hatta kendilerini Türk olarak tanıtan Boşnakların halk bilimi ürünleri üzerine çalışma yapılmıştır. Çalışmanın başlangıç aşamasında Bursa'daki Boşnak köylerine gidilip alan araştırması yapıldıktan sonra Tuzla Mahallesi'ndeki Boşnaklar araştırma için uygun görülmüştür. Bu mahalledeki Boşnakların halk bilimi ürünleri kayıt altına alınmıştır. Kaynak kişilerin tamamı Boşnaklardan oluşmaktadır. Çalışmanın başlangıç aşamasında Boşnakların tarihine yer verilmiştir. Tuzla Mahallesi'ndeki Boşnaklar ilk zamanlarda yerleşim yeri olarak İnegöl ve başka yerlere gönderilmişlerdir. Ancak Bosna'da alışkın oldukları doğa ve yaşam koşullarından dolayı bu yerlere uyum sağlayamamışlardır. Bosna'da doğayla iç içe olan Boşnaklar göç ettikleri yerlerde de bu arayışa girmişlerdir. Bu arayıştan ötürü ormanlık alanda bulunan Tuzla Mahallesi'ne yerleşmişlerdir. Ancak dönemin Osmanlı idaresi ormanlık alanda yaşam alanı oluşturmalarına çok sıcak bakmamıştır. Bu ormanlık alana yerleşme konusunda ısrarcı olan Boşnaklar, bu konuda Osmanlı idaresine birçok sıkıntı yaşatmıştır. Yaşanan birçok sorundan dolayı inatla bu alana yerleşmek isteyen Boşnaklara yerleşmeleri konusunda müsaade edilmiştir. Buraya yerleşmeleri amacıyla gösterdikleri inatçı tutumdan dolayı bu köye İneyet ismi verilmiştir. Daha sonra Bosna-Hersek'te bulunan Tuzla şehrine benzerliğinden dolayı bu köyün ismi Tuzla olarak değiştirilmiştir. Köyün ismiyle ilgili zaman içinde değişiklikler meydana gelmekle beraber son olarak Tuzla Mahallesi diye belirlenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Boşnaklara ait halk bilimi ürünlerinin kaybolmasına engel olarak gelecek kuşaklara aktarılmasıdır. Günümüzde birçok gelenek ve göreneğin artık uygulanmadığı gözlemlenmiştir. Yok olmaya yüz tutmuş bu halk bilimi ürünlerinin kayıt altına alınarak devamının sağlanması amaçlanmıştır.

Çalışmada Tuzla Mahallesi'ndeki ürünlere iki ayrı bölümde yer verilmiştir. Çalışmanın başlangıç aşamasında Boşnakların tarihi, Müslümanlaşması, Türkiye'ye göçleri ve son olarak Bursa'ya göçleriyle ilgili gerekli araştırmalar yapıp bilgiler aktarılmıştır. Daha sonra çalışmanın birinci bölümünde Tuzla Mahallesi'nin tarihi ve adıyla ilgili değişiklikler, coğrafi yapısı, ekonomik durumu, nüfusu, eğitim durumu ve sosyokültürel hayatı hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Tuzla Mahallesi'ne ait halk bilimi ürünlerine yer verilmiştir. Bu ürünler “Doğum”, “Sünnet”, “Askerlik”, “Hacılık”, “Düğün”, “Ölüm”, “Bayram ve Kutlamalar”, “Diğer İnanmalar ve Uygulamalar”, “Oyunlar” olmak üzere dokuz başlık altında toplanmıştır.

Geçiş dönemlerinden “doğum”; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olmak üzere üç başlıkta ele alınmıştır. Tuzla Mahallesi'nde kadınlar, daha önceki zamanlarda doğumu genellikle evde tek başlarına gerçekleştirdiklerini dile getirmişlerdir. Günümüzde bu durum değişikliğe uğrasa da yerini sağlık kuruluşlarına bırakmıştır. Bunun yanında hâlâ evde doğum yapan kadınlar da mevcuttur. Bununla birlikte doğum öncesinden doğum sonrasına kadar olan süreçte birçok pratiğin günümüzde hâlâ devam ettirildiği de belirlenmiştir.

Tuzla Mahallesi'nde doğumla ilgili olarak değinilen konulardan bir tanesi de kısırlığı giderme yollarına başvuranların uyguladıkları birtakım pratiklerdir. Bunlardan en dikkat çekici olanları, dinsel büyüsel olanlardaki hocaya gidip suya bir şeyler okuyup onu içmeleri; halk hekimliği kapsamında ise bele çömlek yapıştırılması ve buhara oturulmasıdır. Günümüzde bu pratiklerin yanında tıbbi yöntemlere de başvurulmaktadır. Tuzla Mahallesi'nde kısırlığın sebebi genellikle kadında aranmaktadır. Tuzla Mahallesi'nde kısır olan kişilere hoşgörüyle yaklaşıldığı ve yadırganmadığı belirtilse de bazı kişilerin kısır olan kişilere anlayış göstermedikleri de derlenen bilgiler arasındadır. Tuzla Mahallesi'nde bir diğer durum da çocuğun cinsiyetine yönelik uygulamalar ve inanışlardır. Genellikle çocuğun cinsiyetine yönelik bir ayrım olmadığı vurgulanmıştır. Ancak çocuğun cinsiyetinin belirlenmesine yönelik bazı uygulamaların da devam ettirildiği belirlenen bilgiler arasındadır. Doğumla ilgili yapılan derlemelerde kırk basması ve kırk karışmasına yönelik inanış ve pratiklerin olduğu aktarılmıştır. Bunlardan en dikkat çekici olanı ise, kırk basmasını sağaltmak amacıyla çocuğun mezarlıkta yalnız bırakılmasıdır. Bu inanışta çocuk mezarlıkta bırakıldıktan sonra ya tamamen iyileşecektir ya da ölecektir inanışı hâkimdir. Bunun dışında doğum olayıyla ilgili bütün bilgiler aktarıldıktan sonra derleme sırasında elde edilen, çocuklar için söylenen bazı ninni ve masallar aktarılmıştır.

Yapılan çalışmada bir diğer ana başlıkta yer alan Sünnet, Tuzla Mahallesi'ndeki Boşnaklar tarafından dini amaçlı uygulandığı belirlenmiştir. Yaşı geldiği halde sünnet olmayan çocuklara iyi bakılmadığı belirtilmiştir.

Bu başlık altında sünnet hazırlığı, yatağının hazırlanması, sünnet kınası, sünnet işlemi, sünnet mevlidi, sünnet düğünü ve sünnet gezdirmesi önemli başlıkları oluşturmaktadır. Boşnakların sünnetle ilgili gelenek ve görenekleri bu başlıklar altında verilmiştir.

Yapılan araştırmada Tuzla Mahallesi'ndeki Boşnakların askerliğe çok önem verdikleri belirlenmiştir. Yaşı geldiği halde askere gitmeyenleri dışladıkları ve vatan haini olarak adlandırdıkları yapılan derlemelerde belirtilmiştir. Bu çalışmada; asker için yapılan hazırlıklar, gönül alma, asker duası, asker eğlencesi, asker uğurlaması, asker karşılaması ve son olarak asker fotoğraflarının arkasına yazılan maniler önemli başlıklar arasındadır. Bu başlıklardan en dikkat çekici olanı ise asker fotoğraflarının arkasına yazılan manilerdir. Askerliğini birlikte yapan gençlerin birbirlerinin fotoğraflarının arkasına yazdığı maniler Tuzla Mahallesi'ndeki Boşnaklarda büyük öneme sahiptir. Bu fotoğraflar birçok kişi tarafından muhafaza edilemese de bazı kaynak kişilerin elinde mevcuttur. Çalışmada bu mânilere de yer verilmiştir.

Araştırma alanında “evlenme” ile ilgili kısımda Tuzla Mahallesi'ndeki Boşnaklar kendi gelenek ve göreneklerini dile getirmişlerdir. Bu kısımda geçmişten günümüze kadar olan süreçte gelenek ve göreneklerde bazı değişimlerin yaşandığı aktarılmıştır. Bu değişimlerin yanında kültürel etkileşimden kaynaklı bazı uygulamaların da hayat bulduğu ve Tuzla Mahallesi'nde devam ettirildiği derlenen bilgiler arasındadır.

Yapılan çalışmada evlenme olayı, evlenme biçimleri, evlilik yaşı, eş seçimi, kız isteme, söz kesimi, nişan, çeyiz, kına, düğün aşamaları aktarılmıştır. Tuzla Mahallesi'nde Boşnakların yüzde doksanı kaçarak evlenmeyi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Boşnaklarda kaçarak evlenmek âdet olarak görülmektedir. Hatta öyle ki ailesinden istenerek alınan kızın bile âdet yerini bulsun diye kaçırıldığı derlenen bilgiler arasındadır. Bu durum dışardan evliliklerin artmasıyla değişikliğe uğramıştır. Düğünle ilgili en dikkat çekici gelenek ve göreneklerden bir tanesi de gelin indirme sırasında yaşanmaktadır. Damat evine getirilen gelin hemen arabadan indirilmez. Damadın

arkadaşları gelini indirmek karşılığında damada çeşitli eziyetler uygulamaktadırlar. Bu eziyetler, damada yumurta pişirtmek, çorap yıkatmak, araba çektiirmek, semer takmak bunlardan birkaçıdır. Tüm bu gelenek ve görenekler uygulandıktan sonra gelin arabadan indirilip damada teslim edilir. Düğünde bir diğer gelenek de toprak bastı geleneğidir. Köyde bulunan delikanlılar, delikanlıbaşı önderliğinde gelinin köyden çıkarılması için damatla pazarlığa tutuşup damattan toprak bastı parası almaktadırlar. Aksi takdirde köyün gençleri huzursuzluk çıkarıp gelini damat tarafına vermemektedirler. Tuzla Mahallesi'ndeki Boşnaklar düğünde Boşnakça türküler eşliğinde halaylar çekmektedirler. Son kısımda düğünlerde söylenen birkaç türkü de bu çalışmada yer almıştır.

Düğün başlığı altında düğün sonrasında, paça, haftalık yemeği, koşu oyunu adı verilen bazı gelenek ve göreneklere de yer verilmiştir. Tuzla Mahallesi'nde devam eden bu gelenek ve görenekler kısmen de olsa günümüzde Boşnaklar tarafından devam ettirilmektedir. Ancak büyük çoğunluğu unutulmaya yüz tutmuştur. Bunun gerekçesi olarak da köyün ekonomik ve işsizlik gibi sıkıntılardan dolayı göç vermesi gösterilmiştir.

Yapılan çalışmada “hacılık” konusunda da birtakım âdetler aktarılmıştır. Hacı adayının uğurlanması, karşılanması ve hac ile ilgili birtakım inanışlar aktarılmıştır.

Tuzla Mahallesi'nde yaşamın sonunu temsil eden ölümle ilgili olarak da birçok inanış ve uygulama mevcuttur. Ölümle ilgili Boşnakların gelenek ve göreneklere bu başlık altında verilmiştir. Ölüm başlığı altında ölümü düşündüren belirtilerle ilgili sözlü kaynakların ifadelerine yer verilmiştir. Daha sonra ölüm öncesi, ölüm sonrası hakkında birtakım inanışlar ve uygulamalar aktarılmıştır. Ölüm olayıyla ilgili; ölüm olayının duyurulması, ölünün yıkanması, kefenlenmesi, tabuta konulması, cenaze namazı, ölen kişinin defnedilmesi, telkin, iskat, cenaze evi, ölünün belirli günleri, ölünün eşyaları, ölen kişinin ardından duyulan yas, mezar ve mezarlık ziyaretleri başlıkları altında ölümle ilgili birçok gelenek ve göreneğin uygulandığı derlenen bilgiler arasındadır. Bunun dışında ruh ve ölüm olayıyla ilgili birçok inanış belirlenmiştir.

Çalışmada Tuzla Mahallesi'nde Ramazan, Kurban Bayramı, Kandil, Hıdırellez, Pita Şenliği gibi kutlamalarla ilgili gelenek ve görenekler Bayram ve Kutlamalar başlığı

altında verilmiştir. Bu başlık altındaki Pita Şenliği sadece Boşnaklara özgü olan bir kutlamadır. Her yıl Bursa'daki Boşnak köylerinin bir araya gelerek yaptığı bu şenlik Boşnak köyleri arasında dönüşümlü olarak yapılmaktadır. Bu şenlikte gelen konuklara Boşnak böreği ikram edilir ve Boşnakça türküler eşliğinde halaylar çekilir. Böylelikle Bursa'daki bütün Boşnakların bir araya gelerek kaynaşmaları sağlanır.

Çalışmada yer alan başka bir başlık da inanmalarla ilgilidir. Tuzla Mahallesi'nde görülen bitki, hayvan, ağaç, nazar, yağmur duası, doğa olayları, yumurta kabuğu, örümcek gibi daha birçok inanma hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın en son aşamasında da Tuzla Mahallesi'nde Boşnakların oynadığı dokuz tane oyuna yer verilmiştir. Bu oyunların oynanma şekliyle ilgili olarak sözlü kaynakların ifadeleri aktarılmıştır.

Yapılan derlemelerde Tuzla Mahallesi'yle ilgili olarak bu zamana kadar bilimsel bir çalışma yapılmadığı saptanmıştır. Bu çalışmanın amacı Tuzla Mahallesi'nde yaşayan Boşnakların gelenek ve göreneklerinin yazıya geçirilerek yok olmasını önlemektir. Çalışmada imkânlar elverdiği ölçüde Boşnakların gelenek ve görenekleri aktarılmıştır. Bunun yanında elde edilen bazı halk edebiyatı ürünleri de uygun başlıklar altında çalışmaya eklenmiştir. Çalışmanın başından sonuna kadar olan süreçte hedeflenen, Boşnaklara ait kültürel özelliklerin korunması, gelenek ve göreneklerin yok olmaması adına yazıya geçirilmesidir. Böylelikle kültürel değerlerin gelecek kuşaklara aktararak devamının sağlanması amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

ACIPAYAMLI Orhan, **Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974.

ALPARSLAN Şenol, **Bosna’da Türk Kültürünün İzleri**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006.

Askerlik Kanunu

ATAMAN Sadi Yaver, **Eski Türk Düğünleri ve Ritleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992.

BABUNA Aydın, **Geçmişten Günümüze Boşnaklar**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000.

BİLMEN Ömer Nasuhi, **Büyük İslâm İlmihali**, İstanbul, 2003.

BORATAV Pertev Naili, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerçek yayınevi, İstanbul, 1969.

COŞKUNLAR Şahap Nazmi, **İslâm Medeniyetinde Putlara Tapma Devri Kalıntılarından Nazar Değmesi İnancı**, Yeni Matbaa, Ankara, 1961.

ÇOBANOĞLU Özkul, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Akçağ Yayınları, 7.Baskı, Ankara 2015.

DÖNDÜREN Hamdi, **Delilleriyle Aile İlmihali**, Bursa, 1995.

EKİCİ Metin, **Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri**, Geleneksel Yayınları, 7.Baskı, Ankara 2016.

ELÇİN Şükrü, **Halk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yayınları, 8.Baskı, Ankara 2004.

EMGİLİ Fahriye, **Boşnakların Türkiye’ye Göçleri**, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2012.

ERDİL Kemalettin, **Yaşayan Hurafeler**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 20.b., Ankara, 2012.

ERGİN Muharrem, **Dede Korkut Kitabı**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969.

ERGİN Muharrem, **Dede Korkut Kitabı**, Hisar Kültür Gönüllüleri, 2003.

ERGÜN Pervin, **Türk Kültüründe Ağaç Kültü**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004.

GÖKSU M. Hasan, **Manilerimiz**, Milliyet Yayınları, 1970.

- GÜRSOY NASKALİ Emine, **Manas Destanı**, Türksoy Yayınları, Ankara, 1995.
- GÜZEL Abdurrahman-TORUN Ali, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Akçağ Yayınları, 1.Baskı, Ankara 2003.
- İNAN Abdulkadir, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 3.b., Ankara, 1986.
- KALAFAT Yaşar, **Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1990.
- KAPLANOĞLU Raif – KAPLANOĞLU Ozan, **Bursa’nın Göç Tarihi**, Nilüfer Belediyesi Akkılıç Kütüphanesi Yayınları, Bursa, 2014.
- KAPLANOĞLU Raif, **Bursa Yer Adları Ansiklopedisi I**, C.I, Avrasya Etnografya Vakfı Yayınları, Bursa, 2001.
- KARTAL Numan, **İnegöl Folkloru**, İnegöl, 1998.
- NUREDİN Abdülmecit, **Balkanlar’dan Türkiye’ye Göç ve Etkileri**, Çağla Yayıncılık, Ankara, 2011.
- OĞUZ M.Öcal – ERSOY Petek, **Türkiye’de 2004 Yılında Yaşayan Geleneksel Çocuk Oyunları**, Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi(THBMER) Yayınları, Ankara, 2005.
- ÖRNEK Sedat Veyis, **Anadolu Folklorunda Ölüm**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1971.
- ÖRNEK Sedat Veyis, **Türk Halkbilimi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1977.
- TAŞ Hülya, **Bursa Folkloru; Bursa İli Gelenek ve Görenekleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**, Gaye Kitapevi, Bursa, 2002.
- Türkçe Sözlük**, Evrensel İletişim Yayınları, Ankara.

Sürelî Yayınlar

- AKPOLAT Yıldız, “Ölüm Sosyolojisine Dair: Ölüm İdeolojisi ya da Ölümün Toplumsallaştırılması Olarak Eshab-ı Kehf Miti”, **Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.51, Aralık 2013, ss. 121-134.
- BİLGİÇ M. Sadi – AKYÜREK Salih – KOYDEMİR F. Serap, “Türkiye’de Askerlik Nasıl Olmalıdır?”, **Bilge Strateji**, C.7, S.13, Güz 2015, ss. 97-127.
- ÇETİN Altan – ÇAĞ Galip, “Bosna’nın Osmanlı İdaresine Geçişinde Bogomillğin Etkisi”, **Tarih Okulu**, S.IX, Ocak-Nisan 2011, ss. 19-35.
- ÇETİN Cengiz, “Türk Düğün Gelenekleri ve Kutsal Evlilik Ritüeli”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 48,2 (2008) ss.111-126.
- EKER Süer, “Bosna’da Etno-linguistik Yapı ve Türk Dili ve Kültürü Üzerine”, **Milli Folklor**, S.72, Yıl18, 2006, ss. 71-84.
- ERGÜN Pervin, “Türk Kültüründe Ölümle İlgili Bazı Terimler”, **Milli Folklor**, S.100, Yıl25, 2013, ss. 134-148.
- GÜNAY Umay, “İslami Dönemde Türk Toplumunda Kadının Yeri ve Önemi”, **Milli Folklor**, C.6, S.46, Yıl12, Yaz 2000, ss. 4-9.
- KARAKUŞ Gonca – ÖZTÜRK Zehra – TAMAM Lut, “Ölüm ve Ölüm Kaygısı”, **Arşiv Kaynak Tarama Dergisi**, C.21, S.1, 2012, ss. 42-79.
- KAYA Fahri, Boşnak Edebiyatı I, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, C.1, S.1, 1996, ss. 135-156.
- KIRBAÇ Amra Dedeic, “Boşnakların Türkiye’ye Göçleri”, **Akademik Bakış Dergisi**, S.35, Mart-Nisan 2013, ss. 1-19.
- KOÇ Mustafa, “Ölüm Korkusu Üzerine Kurumsal Açısından Psikolojik Bir Değerlendirme”, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Dergisi**, S.6, 2002, ss. 7-20.
- ÖĞÜT EKER Gülin, “Karakeçili Aşiretinde Eski Türk İnançlarının İzleri”, **Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, S.12, Kış 2000, ss. 17-27.
- TACOĞLU Tuğça Poyraz – ARIKAN Gülay- SAĞIR Adem, “Boşnak Göçmenlerde Göç ve Kültürel Kimlik İlişkisi: Fevziye Köyü Örneği”, **Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 7 /1, Winter 2012, P.1941-1965, Turkey.
- TAŞ Hülya, “Bir Alevi Köyü: Bursa Şehitler Köyünde Evlenme Törenleri”, **Milli Folklor**, S.80, Yıl20, 2008.

- TAŞ Hülya, “Ninni”, **Bursa Köylerinde Yaşam Kültürü: Somut Olmayan Kültürel Miras. Bursa Köylerinde Ninniler, Maniler, Ağıtlar, Türküler, Giyim, Kuşam ve Halk Oyunları I**, ss.100-102.
- TEZCAN Mahmut, “Türk Kültüründe Kız Kaçırma Geleneklerinin Antropolojik Çözümlemesi”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, C.6, S.6, 2003, ss. 1-8.
- TÜRK Nurdoğan, “Kur’ân-ı Kerim’de Hac ve Umre İbadetlerine Dair Yanlış İnanç ve Davranışları İfade Eden Âyetlerin Tefsiri”, **Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.3, S.5, 2014, ss. 14-35.
- SANCAKTAR Caner, “Osmanlı Hâkimiyeti Altında Boşnak Ulusunun Doğuşu”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, C.10, S.2, 2015, ss. 23-44.
- SÜMBÜLLÜ Yusuf Ziya – USTAVDİC Edina, “Boşnak Halk Kültüründe Doğum Geçiş Merasimi Üzerine Tespit ve Değerlendirmeler”, **Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, C.1, S.2, ss. 152-178.
- ŞEN Merve, “Sandıklı İlçesi Alacami Köyü Evlilik Merasimleri Üzerine Derleme ve Değerlendirmeler”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi**, C.1, S.3, 2012, ss. 343-357.
- YAKICI Ali, “Düğün Kelimesi ve Kültürümüzdeki Yeri Üzerine”, **Milli Folklor**, S.11, ss. 33-36.

Diğer Kaynaklar

Bildiri Kitapları ve Bildiriler

- ARCA Halil, “Afyonkarahisar Çocuk Oyunları”, **IV. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**, Afyon Belediyesi Yayınları, 29-30 Eylül, Afyonkarahisar, 1995, ss. 245-249.
- ERDENTUĞ Nermin, “Türkiye’nin Karadeniz Bölgesi Evlenme Görenekleri ve Törenlerinin Etnolojik İncelenmesi”, **I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1974, ss. 331-266.
- ERDUR Zümrüt, “Bosna-Hersek’te Yapılan Zulüm”, **III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyum Bildirileri**, C.2, Manisa, 2012, ss. 8-17.

Tezler

KARAOĞLU ÖZTÜRK Zehra, Yaşlı Bireylerde Ölüm Kaygısı, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Uzmanlık Tezi, Adana, 2010.

UZUN Şerife, Türk İslam Edebiyatında Hac ve Kurban Motifleri (Şair Sultanlar Örneği), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007.

VİLDİÇ Emina, Bosna Savaşının Modern Türk Şiirine Yansıması, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2012.

YİYİN Aytaç, Türk Kültüründe Asker Ocağı Etrafında Oluşan Halk Bilimi ve Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerinde Bir İnceleme, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2009.

Kayıtlar ve İnternet Kaynakları

<http://www.nufusune.com/183781-bursa-inegol-tuzla-mahallesi-nufusu> (15.05.2019)

<https://www.bosnakmedya.com/bosnak-koyu-inayet-tuzla-i-taniyalim-ogrenelim/> (20.03.2017)

<https://www.haritart.com/inayet-koyu-haritasi-m28ba> (26.07.2016)

<https://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=240395> (12.04.2017)

SÖZLÜK

Sözlük kısmında yer alan kelimelerden bazıları sözlü kaynakların ifadelerinin aynen aktarıldığı metinlerde geçmektedir. Kelimelerin anlamları TDK ve sözlü kaynaklardan edinilen bilgiler doğrultusunda sözlük bölümüne eklenmiştir.

A

Adak yapmak: Helva pişirip dağıtmak

Ağıt: Ölenin iyi niteliklerini, ölümünden duyulan acıyı dile getiren söz veya ezgi.

Ardıç: Servigillerden, güzel kokulu yapraklarını kışın da dökmeyen, yuvarlak kara yemişleri ilaç olarak kullanılan bir ağaççık.

Avlu: Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan, hayat.

B

Bahşiş: Yapılan bir hizmete ödenen ücretten ayrı olarak fazladan verilen para.

Bogomil: Bulgaristan'da başlayan, yüzyıllar sonraysa yok edilen, toplumsal ve dini bir harekettir.

C

Cibinlik: Sivrisinekten ve başka böceklerden korunmak için yatağın üstüne ve yanlarına gerilen çadır biçiminde tül.

Cümbüş: Eğlence

D

Delikanlıbaşı: Anadolu'da oyunları yönetene verilen ad.

Dualist: Felsefe terimi.

Dünürbaşı: Kız istemeye gidenlerin başı.

E

Ekseri: Çoğunlukla

G

Gene: Yine.

Gurabiya: Kurabiye

H

Hurmacık: Boşnak tatlısı.

İ

İhraç: Dışarıya atma, dışarıya gönderme.

İşkân: İnsanları bir yere yerleştirme, yurtlandırma.

İstihare: Halk inanışına göre, girişilecek bir işin hayırlı olup olmayacağını görülecek rüyadan anlamakereğiyle ve niyetiyle, abdest alıp sonra yatıp uyuma.

K

Kapak açmak: Diş çıkarmak.

Kırkbası: Lohusa ve çocuğun doğumdan sonraki kırk gün içerisinde hastalanması.

M

Makbul: Uygun.

Maslança: Yağlı Boşnak böreği.

Maşinga: Soba türü.

Meblağ: Tutar.

Mehir: Evlilik esnesında ödenen para ve mal.

Me'luf: Alışmak

Mendil alma: Söz alma.

Mızıklamak: Huysuzlanmak, sızlanmak.

Muhâcir: Göçmen.

P

Pita: Boşnak böreği

Poşledak: Son

R

Rujitta: Cevizli Boşnak tatlısı.

Romork: Motorlu bir taşıtın arkasına takılarak çekilen motorsuz taşıt.

S

Semer: At, katır gibi hayvanların sırtına yerleştirilerek üzerine binilen ya da yük bağlanan, iskeleti ağaçtan yastık.

Sövmek: Hakaret etmek.

Sümsük: Uyuşuk davranan, miskin, aptal, pısrık kimse.

T

Talkin: Telkin

Tazı: Uzun bacaklı, ince gövdeli, çekik karınlı, çok hızlı koşan, genellikle tavşan avında kullanılan bir köpek türü.

Tebaa: Uyruk.

Teneşir: Üzerinde ölü yıkanan kerevet.

Testi: İçine su veya benzeri sıvı şeyler konulan geniş gövdeli toprak kap.

Tevekkül: Her şeyi Tanrı'ya bırakma.

Tırbava: Hamile.

Tırka: Koşu oyunu:

Tırlamak: Delirmek.

Tisa: Ardiç ağacı.

Tokaç: Çamaşır yıkarken ıslak çamaşırlara vurulan tahtadan yapılmış kabaca tokmak.

Tomruk: Kesilip budakları temizlenmiş ağacın silindir biçimindeki gövdesi.

Tura: Metal paranın resimli yüzü.

U

Uğrak olmak: Cinlerin insanlara musallat olması.

Urgan: Keten, kenevir, pamuk, jüt gibi türlü dokuma.

Y

Yaygı: Döşeme üzerine serilen örtü.

Yayık: Tereyağı elde etmek için sütün içinde dövüldüğü ya da çalkalandığı kap.

Yüryev: Hıdırellez.

Yüsük: Yüzük.

Z

Zati: Zaten

KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ

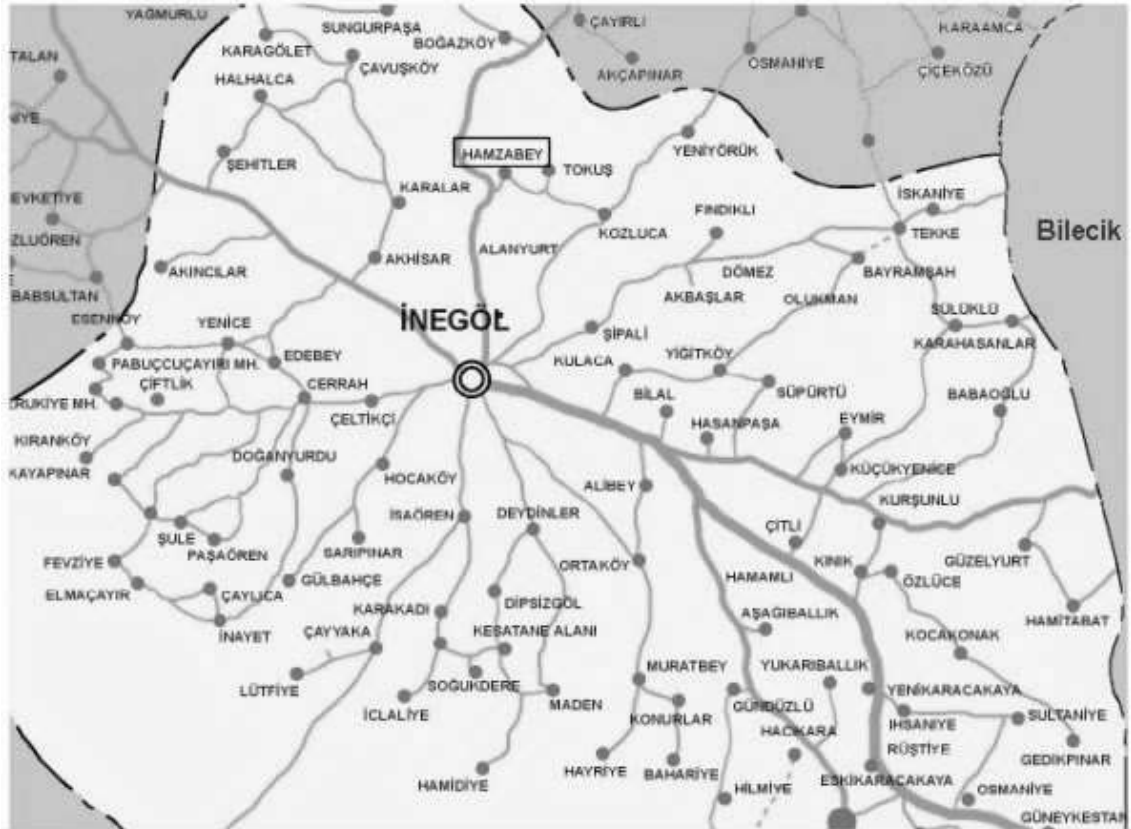
No	Ad-Soyad	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Öğrenim Durumu	Mesleği
1	İbrahim Efe	1988	Tuzla Mahallesi	Lise	Güvenlik Görevlisi
2	Leyla Efe	1993	Tuzla Mahallesi	Lise	Ev Hanımı
3	Zinet Karakuş	1961	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Ev Hanımı
4	Sebile Salık	1959	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Ev Hanımı
5	Mehmet Salık	1948	Tuzla Mahallesi	Okur-Yazar	Çiftçi
6	Nurhan Kaymaz	1981	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Ev Hanımı
7	Yusuf Karakuş	1954	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Çiftçi
8	Dilek Karakuş	1998	Tuzla Mahallesi	Üniversite	Öğrenci
9	İsmet Salık	1964	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Çiftçi
10	Asiye Salık	1964	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Ev Hanımı
11	Safiye Salık	1972	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Ev Hanımı
12	Gülhan Salık	1936	Tuzla Mahallesi	Okur-Yazar değil	Ev Hanımı
13	Fatma Turan	1957	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Ev Hanımı
14	Osman Turan	1954	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Çiftçi
15	Mikail Turan	1989	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Ormancılık
16	Kemal Özcan	1980	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Çiftçi
17	Fethiye Özcan	1988	Tuzla Mahallesi	Ortaokul	Ev Hanımı
18	Salih Sokullu	1938	Tuzla Mahallesi	Okur-Yazar değil	Çiftçi
19	Murat Aydın	1954	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Çiftçi

20	Salih Aydın	1956	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Çiftçi
21	Vasfiye Efe	1941	Tuzla Mahallesi	Okur-Yazar değil	Ev Hanımı
22	Kıymet Aydın	1956	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Çiftçi
23	Emin Sokullu	1956	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Çiftçi
24	Mediha Sokullu	1964	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Çiftçi
25	Cemal Salık	1953	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Çiftçi
26	Necati Satmaz	1945	Tuzla Mahallesi	Okur-Yazar değil	Ormancılık
27	Mustafa Eren	1947	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Ormancılık
28	Abdurrahman Yunak	1962	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Çiftçi
29	Cemil Şen	1951	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Çiftçi
30	Mehmet Arslan	1973	Tuzla Mahallesi	Yüksekokul	İmam
31	Meryem Yunak	1969	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Ev Hanımı
32	Nuriye Yunak	1970	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Çiftçi
33	Hayriye Taşdemir	1929	Tuzla Mahallesi	Okur-Yazar değil	Çiftçi
34	Esin Yaşar	1981	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Ev Hanımı
35	Zeynep Efe	1946	Tuzla Mahallesi	Okur-Yazar değil	Çiftçi
36	Hayriye Sarıkaya	1984	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Ev Hanımı
37	Emine Demirel	1956	Tuzla Mahallesi	Okur-Yazar değil	Çiftçi
38	Atife Salık	1964	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Ev Hanımı
39	İsmail Yunak	1964	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Çiftçi

40	Nazife Özcan	1959	Tuzla Mahallesi	Okur-Yazar değil	Ev Hanımı
41	Mediha Dinç	1985	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Çiftçi
42	Sabiha Kalkan	1948	Tuzla Mahallesi	Okur-Yazar değil	Ev Hanımı
43	Gülcan Salık	1989	Tuzla Mahallesi	Ortaokul	Ev Hanımı
44	Hüseyin Efe	1967	Tuzla Mahallesi	İlkokul	Marangoz

EK 1

HARĪTA

EK 2

FOTOĞRAFLAR

**Tuzla Mahallesi (Köyünün)
Uzaktan Görünüşü**

Köy Kahvesi

Köy Camisi

Tarlada Çalışan Köylüler

Ormanda Çalışan Köylüler

Kırk Uçurma

Tahtadan Yapılan Beşik

Oyuncak Arabalar

Bisikletli Çocuklar

Kızak

Tahtadan Araba

Sünnet Yatağı

Süslenmiş Sünnet Yatağı

Sünnet Çocukları

Sünnette Takı

Sünnet Kınası

Sünnet Kıyafeti

Sünnet Arabası

Sünnet Yemeği

Sünnet Yemeğini Dağıtan Köylüler

Sünnet Yemeğini Hazırlayan Aşçılar

Askerlik Fotoğrafları

Askerlik Hatırası

Asker Fotoğrafına Yazılan Mani

Kına

Gelin Alma

Gelin Konvoyu

**Gelin İndirmede Damadın Yumurta
Pişirmesi**

**Gelin İndirmede Damada Araba
Çektirilmesi**

**Gelin İndirmede Damada Semer
Takılması**

Gelin İndirme

Gelin İndirmede Damada Çorap Yıkılması

Köy Meydanında Damat Traşı

Düğün

Nikah

Geçmişten Gelin ve Damat

Paça Günü Hazırlanan Gelin ve Damat

Derlemede Çekilen Fotoğraf

Derlemede Çekilen Fotoğraf

Hacı Adayları

**Tuzla Mahallesinden (Köyünden)
Hacca Giden Adaylar**

Derlemede Çekilen Fotoğraf

**Festivalde Yöresel Kıyafet Giyen
Boşnak Kızı**

**Derlemede İkrâm Edilen Boşnak
Böreği**

Tuzla Mahallesi (Köyü) Mezarlığı

Pita Şenliği

Pita Şenliğinde Boşnak Halayı

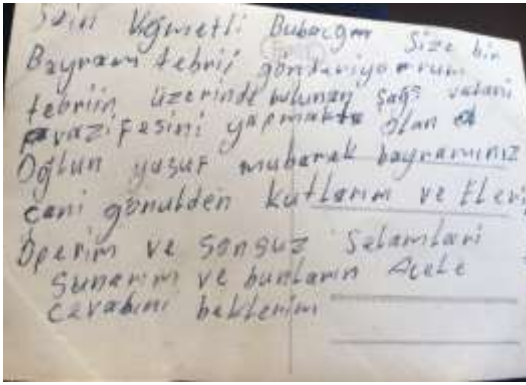
Pita Şenliğinde Halk Oyunları

Derleme Sırasında Çekilen Fotoğraf

Askerden Gönderilen Bayram Tebriği

Bayram Tebriğinin Arkasına Yazılan Not

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Ceylan YILDIZIM
Tez Adı	Bursa İnegöl İlçesi Tuzla Mahallesi'ndeki Bozrak Folklor Ürünlerinin İncelenmesi
Enstitü	Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Dok. Dr. Halide Töz
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Patent Kısıt (2 yıl) ☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih :

İmza :

